УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ім. Ф. ПОТУШНЯКА

КАЛЕНДАР
КРАЄЗНАВЧИХ
ПАМ'ЯТНИХ ДАТ
НА 2012 РІК

Рекомендаційний бібліографічний посібник

Ужгород . Видавництво В.Падяка . 2011

УДК 015
ББК 92
К17

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат у 2012 році. Основу календаря складають ґрунтовні наукові розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними карпатознавцями. Окремим розділом подано календар знаменних дат, які відзначатиме в 2012 році громадськість світу та України.

Представлені матеріали з успіхом можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, але й у регіональній пресі, культосвітніх установах, навчальних закладах тощо.

Укладачі:

Н. М. Вачиля, Г. В. Бобонич

за участі **І. М. Горват**

(угорські краєзнавчі дати)

Відповідальна за випуск **Л. З. Григаш**

Випусковий редактор **Л. О. Ільченко**

В оформленні обкладинки використано
репродукцію картини "Край села" (1959).
Автор – **Гавриїл Глюк,**
заслужений діяч мистецтв України**.**

© ЗОУНБ, 2010;
© Видавництво В.Падяка, 2010.

ISBN 978-966-387-056-4

ВІД УКЛАДАЧІВ

Календар краєзнавчих пам'ятних дат видається Закарпатською обласною універсальною бібліотекою з 1977 року, в розширеному варіанті – з біографічними матеріалами – з 2003 року.

Видання покликане надати бібліотекарям та читачам довідковий матеріал про важливі події з історії області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, які життям і діяльністю пов'язані з Закарпаттям.

Цьогорічне видання відкривається переліком основних краєзнавчих знаменних та пам'ятних дат 2012 року. (Можливі неточності пояснюються тим, що друковані джерела, якими укладачі користувались при підготовці видання, не завжди розрізняють старий і новий стилі). Якщо у минулорічних випусках містилась довідка щодо цьогорічного ювіляра чи знаменної події, у переліку вміщено відповідне посилання („Текстова довідка...”). Ювілейні статті вміщені в другій частині покажчика. Відбір літератури та документів закінчено в основному в червні 2011 р.

У підготовці рекомендаційного бібліографічного посібника брали участь:

Біксей Л. І., *мистецтвознавець, заступник директора з наукової роботи Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая, лауреат премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі;*

Біланич М. М., *науковий співробітник відділу природи Закарпатського краєзнавчого музею, співробітник зоологічного музею УжНУ;*

Габорець В. С., *заслужений працівник культури України;*

Гаврош О. І., *мистецтвознавець, викладач коледжу мистецтв ім. А. Ерделі Закарпатського художнього інституту;*

Гармасій І. М., *член Національної спілки журналістів України, тележурналіст, письменниця;*

Завілопуло А. М., *заступник директора з наукової роботи Інституту електронної фізики НАН України, доктор фізико-математичних наук, профессор;*

Ігнатович О. С., *кандидат філологічних наук, член Національної спілки журналістів України;*

Карбованець М. І., *заступник декана з навчальної роботи фізичного факультету УжНУ, доцент кафедри теоретичної фізики, кандидат фізико-математичних наук, відмінник освіти України;*

Король І. І., *доктор фізико-математичних наук, професор кафедри диференціальних рівнянь та математичної фізики УжНУ;*

Куцов К. О., *науковий співробітник НДІ політичної регіоналістики УжНУ, член Національної спілки журналістів України;*

Кучерук В. В., *кандидат медичних наук, доцент кафедри дитячих хвороб медичного факультету УжНУ;*

Лазур В. Ю., *декан фізичного факультету УжНУ, завідувач кафедри теоретичної фізики, доктор фізико-математичних наук, професор;*

Лендєл В. Г., *академік Української технологічної академії, кандидат хімічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, декан хімічного факультету УжНУ;*

Маґочій П. Р., *професор, зав. кафедри україністики Торонтського університету, член Академії наук королівського товариства Канади, академік Міжнародної слов'янської академії наук у Києві;*

Машика Н. В., *заступник декана географічного факультету УжНУ, заслужений працівник туризму України;*

Мікловда В. П., *член-кореспондент НАН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, заслужений працівник освіти України, доктор економічних наук, професор, декан економічного факультету УжНУ;*

Олашин М. В., *кандидат історичних наук, доцент кафедри нової і новітньої історії та історіографії УжНУ;*

Пагиря В. В., *науковець, письменник, літературознавець;*

Приймич М. В., *кандидат мистецтвознавства, проректор Закарпатського художнього інституту;*

Приходько О. В., *мистецтвознавець, зав. експозиційного відділу Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая, лауреат премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі;*

Сирохман М. В., *мистецтвознавець, викладач Закарпатського художнього інституту, заслужений працівник культури України;*

Стегней С. Н., *відмінник освіти України, заслужений працівник культури України, директор Ужгородського державного музичного училища ім. Д. Задора;*

Фофлак І. Р., *провідний бібліотекар відділу літератури іноземними мовами ЗОУНБ ім. Ф. Потушняка;*

Хланта І. В., *кандидат філологічних наук, заслужений діяч мистецтв України, лауреат премії ім. В. Антоновича;*

Шелепець В. І., *кандидат технічних наук, лауреат Державної премії в галузі науки і техніки;*

Шкіря В. В., *редактор газети "Нове життя", письменник, лауреат премії ім. Ф. Потушняка;*

Шпеник О. Б., *директор Інституту електронної фізики НАН України, академік НАН України, доктор фізико-математичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України.*

Яцканин І. Ю., *письменник, голова Спілки українських письменників Словаччини.*

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ

2 0 1 2

РОКУ

Січень

1 – 105-річчя від дня народження відомої артистки закарпатських театрів 20-30-х рр. XX ст. Марії Кукурудзи-Король. Народилася в м. Ужгороді (1907–1995)

1 – 70-річчя від дня народження Дмитра Михайловича Бобонича, художника-монументаліста, графіка, аквареліста, пейзажиста. Живе у Тюмені. Народився в с. Стригальні Міжгірського р-ну (1942)

1 – 65-річчя від дня заснування газети „Голос Верховини" (мала назву „Світло Жовтня"). Видання було органом Воловецького райкому компартії України та районної ради народних депутатів. Виходила три рази на тиждень. У 1983 р. видання мало наклад – 3930 примірників. Перереєстрована у 1990 р. Воловецькою районною радою, райдержадміністрацією, редакцією газети під назвою „Голос Верховини" (1947)

1 – 60-річчя від дня народження Надії Іванівни Мельник-Гудь, заслуженого працівника культури України, дослідника і популяризатора фольклору Закарпаття. Народилася в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (1952)

1 – 50-річчя від дня народження Антона Михайловича Ковача, живописця, члена Національної спілки художників України. Народився в с. Чумальові Тячівського р-ну (1962)

2 – 120-річчя від дня народження Ярослава Пастернака, українського археолога. Вивчав археологічні матеріали Підкарпатської Русі із колекції музею Т. Легоцького в м. Мукачеві. Народився в м. Торонто (Канада) (1892–1960)

2 – 100-річчя від дня народження Василя Юртина, поета. У збірнику „Зелений віночок, червоні квіточки" (упоряд. О. Рудловчак) опубліковано 20 віршів і 2 нариси В. Юртина. Окремої книжки поета поки що немає. Народився в с. Репинному Міжгірського р-ну (1912–1971)

2 – 75-річчя від дня народження Дарії Михайлівни Берчі, доктора фізико-математичних наук, професора, науковця УжНУ. Займалася вивченням шаруватих і ланцюгових кристалів. Народилася в м. Харкові (1937)

2 – 70-річчя від дня народження Володимира Івановича Щура, художника декоративно-прикладного мистецтва, члена Національної спілки художників України. Народився в смт Міжгір'ї (1942)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

2 – 70-річчя від дня народження Степана Степановича Попа, науковця УжНУ. Опублікував понад 350 наукових робіт у спеціалізованих наукових журналах, збірниках, матеріалах конференцій, у т. ч. 6 винаходів і патентів, 3 монографії та 2 навчальні посібники. Включений у довідник видатних діячів науки XX століття Американським біографічним інститутом, відзначений почесним званням „Соросівський професор" та „Заслужений діяч науки і техніки України". Народився в с. Рокосові Хустського р-ну (1942)

3 – 105-річчя від дня народження Миколаї Божук (Василини Миколаївни Божук-Штефуци), поетеси. Чимало її віршів покладено на музику. Народилася в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1907–1938)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

3 – 90-річчя від дня народження Василя Боржавина (Василя Андрійовича Сочки), поета, прозаїка. Народився в м. Берегові (1922)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

3 – 75-річчя від дня народження Василя Дмитровича Калинюка, заслуженого працівника культури України, члена Національної Ліги українських композиторів. Народився в с. Кваси Рахівського р-ну (1937)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

4 – 50-річчя від дня народження Володимира Ілліча Басараба, історика, педагога. Народився в с. Старе Давидково Мукачівського р-ну (1962)

6 – 130-річчя від дня народження Івана Ольбрахта (справж. ім'я і прізвище Каміл Земан), прозаїка і громадського діяча. Народився в Семілах, р-ні Підкроношшя у північній Чехії (1882–1952)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

6 – 95-річчя від дня народження Івана Прокіпчака, публіциста, українського письменника Чехословаччини. Народився в Межилабірцях на Пряшівщині (1917–?)

6 – 90-річчя від дня народження Ольги Остапівни Ковальчук. З 1949 р. працювала в обласній бібліотеці для дорослих, була директором бібліотеки. За свою роботу була відмічена нагородами – медаллю „За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг." (1990), „За доблестный труд" (1970), „Ветеран труда", значком "Відмінник культосвітньої роботи", почесними грамотами. Народилася в с. Новоселиця Катеринопільского району Черкаської області (1922–1991).

6 – 65-річчя від дня народження Петра Петкі, художника-живописця, графіка, кераміста. Народився в м. Ужгороді (1947)

7 – 115-річчя від дня народження Василя Івановича Розгонія, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в м. Виноградові (1897–1982)

7 – 90-річчя від дня народження Івана Кононовича Стецюри, прозаїка. Народився в с. Головеньках Немирівського р-ну Вінницької обл. (1922–2010)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

7-17 – 65 років тому в м. Ужгороді проходив перший чемпіонат області з шахів серед учнівської молоді (1947)

8 – 60-річчя від дня народження Миколи Матоли (Дионизій-Микола Омелянович Матола), поета, літературознавця, перекладача. Народився в м. Мукачеві (1952–1993)

10 – 70-річчя від дня народження Василя Станіславовича Шеби, директора Закарпатського обласного краєзнавчого музею, автора статей про музей та Ужгородський замок, співавтора путівника „Закарпатський краєзнавчий музей". Народився в с. Лютій Великоберезнянського р-ну (1942)

10 – 65-річчя від дня народження Василя Васильовича Сідака, художника декоративно-прикладного мистецтва, лауреата Національної премії ім. Т. Шевченка. Народився в смт Жденієві Воловецького р-ну (1947)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

14 – 50-річчя від дня народження Василя Михайловича Романа, скульптора, члена Національної спілки письменників України. Народився в смт Міжгір'ї (1962)

15 – 125-річчя від дня народження Олександра Бескида, громадського діяча русинської орієнтації. Народився в Абауйсантові (нині Угорщина) (1887–1975)

15 – 95-річчя від дня народження Маргарити Іванівни Немеш (дів. прізв. Гранчак), музиканта, прозаїка. Народилася в с. Розтоцька Пастіль Великоберезнянського р-ну (1917–2010)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

15 – 80-річчя від дня народження Василя Івановича Олага, кандидата історичних наук, доцента УжНУ. Народився в с. Сасові Виноградівського р-ну (1932)

16 – 105-річчя від дня народження Юрія-Августина Мироновича Шерегія, засновника, режисера та актора першого українського професійного театру Закарпаття (1907–1980)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

16 – 70-річчя від дня народження Івана Федоровича Манайла, художника. Народився в м. Ужгороді (1942–2010)

17 – 135-річчя від дня народження Олександра Леонідовича Загарова (справжнє прізвище Фессінг), видатного театрального діяча – актора і режисера, реформатора театру „Просвіти", директором

якого він був у 1923–1925 рр. Народився в м. Єлисаветграді (нині Кіровоград) (1877–1941)

17 – 125-річчя від дня народження Юрія Івановича Ревтя, казкаря. Народився в с. Горінчові Хустського р-ну (1887–1967)

17 – 115-річчя від дня народження єпископа Олександра Корниловича Хіри, викладача духовної семінарії, радника єпископської Консисторії, папського капелана, каноніка, папського прелата і таємно висвяченого єпископа. Помер на засланні у Караганді. Народився в с. Вільхівцях Тячівського р-ну (1897–1983)

17 – 90-річчя від дня народження Степана Миколайовича Вайди, славетного сина Карпат, Героя Радянського Союзу, Героя Чехословаччини. Народився в с. Дулові Тячівського р-ну (1922–1945)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

18 – 115-річчя від дня народження Юлії Шаланкі, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народилася в с. Матійові Виноградівського р-ну (1897–1973)

18 – 75-річчя від дня народження Надії Степанівни Машкаринець, кандидата медичних наук, доцента кафедри факультетської терапії УжНУ. Народилася в м. Ужгороді (1937–2001)

19 – 115-річчя від дня народження Василя Семеновича Капітана, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Підгірному Іршавського р-ну (1897–1963)

20 – 265-річчя від дня народження Антала Сірмаї, краєзнавця, письменника, автора досліджень з минулого Земплинської, Угочанської, Сатмарської жупи. Народився в м. Пряшеві (1747–1812)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

21 – 130-річчя від дня народження Івана Васильовича Плиски, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Велятині Хустського р-ну (1882–1953)

21 – 75-річчя від дня народження Нінель Павлівни Ляшенко (дів. прізв. Майстрюкова), кандидата медичних наук, доцента кафедри судової медицини медичного факультету УжНУ. Народилася на ст. Скуратово Тульської обл. (Росія) (1937)

21 – 65-річчя від дня народження Петра Михайловича Басараба, директора ТОВ „Едельвейс-Лего", заслуженого працівника легкої промисловості України, президента Українсько-польської

секції та члена Ради Закарпатської торгово-промислової палати. Народився в с. Клячанові Мукачівського р-ну (1947)

21 – 65-річчя від дня народження Яноша Віга, заслуженого архітектора УРСР. Значна частина розроблених ним об'єктів в м. Києві відзначена преміями, медалями. Я. Віг – шанована в м. Києві людина, член-кореспондент Академії архітектури України, лауреат Державної премії України за 1995 р., голова товариства угорців в м. Києві. Народився в м. Ужгороді (1947)

22 – 100-річчя від дня народження Гафії Петрівни Візичканич, заслуженої майстрині народної творчості України, члена Національної спілки художників України. Народилася в с. Ганичах Тячівського р-ну (1912–1993)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

25 – 130-річчя від дня народження Яна Вондрачека, педагога, перекладача. Він досліджував русинський фольклор, друкував переклади народних пісень в чеських журналах „České slovo", „Pražské noviny". Народився в м. Пацав (Чехія) (1882–1953)

26 – 55-річчя від дня народження Олени Юріївни Костенко, директора Великоберезнянської централізованої бібліотечної системи. Народилася у с. Мочар Великоберезнянського району (1957)

27 – 115-річчя від дня народження Мігаля Томаша, угорського письменника, інженера-будівельника, викладача. З 1936 р. – директор підприємства Neuchatel Asphalt Co. Із 1947 р. викладач Мельбурнського університету (Австралія). У 1933–1938 рр. – закарпатський редактор газети „Magyar Ujsag". Працівник газет „Kassai Naplo", „Magyar Muzsa". Директор видавництва „Tatra". Народився в м. Берегові (1897–1967)

28 – 120-річчя від дня народження Василя Васильовича Машіки, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Лалові Мукачівського р-ну (1892–1984)

29 – 70-річчя від дня народження Василя Васильовича Маринця, науковця УжНУ. Сфера наукових інтересів: наближені методи в теорії диференціально функціональних рівнянь. З даної наукової проблематики ним опубліковано близько 100 наукових робіт, серед яких один підручник „Теорія рівнянь математичної фізики", сім методичних посібників та дві монографії. Має патенти та винаходи. Народився в м. Мукачеві (1942)

30 – 80-річчя від дня народження Івана Юрійовича Кривського, науковця УжНУ, громадського діяча, члена Нью-Йоркської академії наук. Він є автором монографії „Основы квантовой электродинамики в терминах напряжённостей”, понад 140 наукових публікацій. Народився в м. Хусті (1932)

30 – 10 років тому започаткувала свою діяльність Ужгородська Українська Богословська Академія ім. св. Кирила і Мефодія як вищий навчальний заклад Української Православної Церкви (2002)

у січні відзначається:

645-річчя від дня першої письмової згадки про с. Холмок Ужгородського р-ну (1367)

Лютий

1 – 105-річчя від дня народження Івана Федоровича Кеменяша, громадсько-політичного діяча, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Дусині Свалявського р-ну (1907–1957)

1 – 100-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Кунака, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Старе Давидково Мукачівського р-ну (1912–1990)

1 – 65-річчя від дня народження Василя Йосиповича Черепані, журналіста, прозаїка. Народився в с. Нове Давидково Мукачівського р-ну (1947)

2 – 105-річчя від дня народження Михайла Васильовича Шебели, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Горбку Іршавського р-ну (1907–1969)

2 – 80-річчя від дня народження Золтана Адальбертовича Пашкуя, кандидата історичних наук, заслуженого вчителя України. Народився в м. Мукачеві (1932–1987)

4 – 100-річчя від дня народження Михайла Молнара, педагога, письменника, фольклориста. Народився в с. Голубиному Свалявського р-ну (1912–1997)

5 – 135-річчя від дня народження Ендре Надя, угорського письменника, засновника угорського літературного кабаре. Народився в м. Севлюші (нині м. Виноградів) (1877–1938)

5 – 105-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Чейпеша, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України.

Народився в смт Королеві Виноградівського р-ну (1902–1974)

5 – 65-річчя від дня народження Василя Андрійовича Маляра, професора, ученого-клініциста, завідувача кафедри акушерства і гінекології УжНУ. Є автором понад 120 публікацій, науково-методичного посібника із фітотерапії. Народився в с. Луг Рахівського р-ну (1947)

5 – 65-річчя від дня народження Олександра Миколайовича Малініна, професора квантової електроніки УжНУ. Має 145 наукових і навчально-методичних праць та десять патентів на винаходи. Народився в м. Хусті (1947)

7 – 110-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Боглі, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Дротинцях Виноградівського р-ну (1902–1973)

8 – 70-річчя від дня народження Терезії Федорівни Чувалової, художниці декоративно-прикладного мистецтва, члена Національної спілки художників України. Народилася в м. Ужгороді (1942)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

9 – 110-річчя від дня народження Йосипа Роглєва, відомого овочівника, Героя Соціалістичної праці. Народився в с. Стрілець Великотирновсього округу в Болгарії (1902–1984)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

10 – 180-річчя від дня народження Лойоша Паулковіча, угорського письменника, лікаря, вчителя, співробітника газети „Máramaros". Народився в м. Хусті (1832–1885)

10 – 75-річчя від дня народження Каміла Степановича Найпавера, вченого, педагога, історика, публіциста і перекладача. Народився в с. Тур'ї-Ремети Перечинського р-ну (1937–2007)

12 – 90-річчя від дня народження Василя Молнара, педагога, письменника. Народився в с. Голубиному Свалявського р-ну (1922)

13 – 85-річчя від дня народження Томаша Михайловича Сопка, історика. Народився в с. Лалові Мукачівського р-ну (1927–1991)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

14 – 280-річчя від дня народження Іоана Брадача, визначного громадського діяча Закарпаття, автора книги „Букварь или

руководіе хотячим оучитися письмены рускославенскими". Народився в с.Ториски Списького комітату (Східна Словаччина) (1732–1772)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

16 – 85-річчя від дня народження Івана Васильовича Смоланки, кандидата хімічних наук, науковця УжНУ. Тричі обирався деканом хімічного факультету УжНУ. Народився в с. Пасіці Свалявського р-ну (1927–2001)

16 – 80-річчя від дня народження Івана Івановича Скрябіна, спортивного діяча, тренера. Він є виконавчим директором федерації волейболу Закарпаття, головою асоціації пляжного волейболу та членом виконкому федерації волейболу України. Народився в м. Празі (Чехія) (1932)

18 – 130-річчя від дня народження Єне Бенди, угорського письменника, журналіста. У 1913–1918 рр. працював юристом; працівник газет „Magyar Szó", „Pesti Hírlap", „Egyetértés". Народився в м. Хусті (1882–1944)

18 – 60-річчя від дня народження Павла Івановича Білака, науковця, кандидата історичних наук, доцента УжНУ. Автор багатьох наукових і навчально-методичних праць. Займається науковим дослідженням історії профспілок, міжнародного співробітництва у цій галузі. Народився в с. Підвиноградові Виноградівського р-ну (1952)

20 – 60-річчя від дня народження Лариси Леонідівни Бєляєвої, кандидата медичних наук. З 1984 р. і по сьогодні працює лікарем-ординатором очного відділення обласного офтальмотравматологічного центру обласної клінічної лікарні м. Ужгорода. Народилася в м. Львові (1952)

21 – 110-річчя від дня народження Федора Федоровича Куруца, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Бистриці Мукачівського р-ну (1902–1978)

22 – 60-річчя від дня народження Сергія Анатолійовича Вискварка, кандидата історичних наук, архівіста. У 1989–1990 рр. працював викладачем кафедри історії стародавнього світу, середніх віків та історіографії УжНУ. Народився в м. Можайську Московської обл. (Росія) (1952)

23 – 105-річчя від дня народження Федора Миколайовича Фіріщака, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Требушанах (нині с. Ділове) Рахівського р-ну (1907–1968)

23 – 85-річчя від дня народження Ольги Петрівни Кушнірової, кандидата медичних наук, доцента кафедри мікробіології УжНУ. Народилася в м. Ужгороді (1927)

24 – 75-річчя від дня народження Івана Дмитровича Туряниці, науковця, заслуженого працівника науки і техніки України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1937–1993)

24 – 70-річчя від дня народження Олександра Олександровича Теметєва, спортивного діяча, футбольного арбітра. Народився в м. Берегові (1942)

27 – 95-річчя від дня народження А. Солянкіна (псевдонім Андрія Штиліхи), поета. Середню освіту здобув у Мукачівській гімназії, вищу – на медичному факультеті Братиславського університету. У другій половині 30-х на початку 40-х рр. писав нариси, оповідання, одноактні п'єси, казки російською мовою або на маковицькій говірці. Вони друкувались у періодичній пресі та передавались по радіо в передачах для українського населення Східної Словаччини. Народився в м. Ужгороді (1917–?)

27 – 75-річчя від дня народження Олександра Барана, старшого співробітника інституту колоїдної хімії та хімії води, доктора хімічних наук, професора. Опублікував 3 книги та понад 180 наукових статей, має 5 винаходів. Народився в с. Варах Берегівського р-ну (1937)

28 – 100-річчя від дня народження Юлія Юрійовича Костовича, військового діяча, генерал-майора. Народився в м. Ужгороді (1912–1994)

у лютому відзначається:

555-річчя від дня першої письмової згадки про с. Репинне Міжгірського р-ну (1457)

75-річчя від дня народження Зіновія Володимировича Перестюка, заслуженого майстра народної творчості України. Народився в с. Гнильче Тернопільської обл. (1937–2009)

Березень

1 – 90-річчя від дня народження Василя Васильовича Белея, відомого просвітянина, пластового сеньйора, громадського діяча. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1922)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

1 – 90-річчя від дня народження о. Атанасія Пекаря, вченого, церковного діяча. Народився в м. Перечині (1922–2011)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

2 – 125-річчя від дня прибуття в м. Мукачево М. Мункачі. 3 березня у залі презентації міської Ратуші художнику було вручено мером міста грамоту почесного громадянина міста і лавровий вінець із срібла з написами угорською і французькою мовами „Мукачево – Мункачі" (1887)

2 – 60-річчя від дня народження Василя Васильовича Філеша, живописця, члена Національної спілки художників України. Народився в с. Броньці Іршавського р-ну (1952)

3 – 110-річчя від дня народження ієромонаха Варнави (Василя Івановича Щербана), який розписав монастирську церкву Успіння Божої Матері у жіночому православному монастирі в с. Домбоки Мукачівського р-ну. Народився в с. Ізі Хустського р-ну (1902–1967)

3 – 100-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Костюка, педагога, композитора, фольклориста-етномузикознавця. Народився в с. Дротинцях Виноградівського р-ну (1912–1998)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

5 – 90-річчя від дня народження Василя Михайловича Андрішка, почесного залізничника СРСР та УРСР, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Осій Іршавського р-ну (1922–1998)

5 – 70-річчя від дня народження Мігаля (Михайла) Балінтовича Іванча, художника декоративно-прикладного мистецтва. Народився в с. Дешковиці Іршавського р-ну (1942)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

5 – 65-річчя від дня народження Федора Івановича Зубанича, прозаїка, публіциста, члена Національної спілки письменників України. Народився в смт Великий Березний (1947–2004)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

6 – 75-річчя від дня народження Лідії Валентинівни Таран, доктора історичних наук. У 1965–1970 рр. працювала в УжНУ, в 1997–1998 рр. – професор права ЗакДУ. Народилася в м. Ніжині Чернігівської обл. (1937)

6 – 50-річчя від дня народження Оксани Петрівни Ільницької (у заміжжі Хархаліс), заслуженої артистки України. Народилася в с. Білках Іршавського р-ну (1962)

7 – 115-річчя від дня народження Федора Івановича Рошка, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Рекітах Міжгірського р-ну (1897–1977)

8 – 85-річчя від дня народження Івана Кремпи, чеського і словацького історика. Народився в с. Пихні, округ Снина (Словаччина) (1927–1997)

8 – 65-річчя від дня народження Габріели Василівни Андял, заслуженого працівника культури України, директора Закарпатського музею народної архітектури та побуту. Народилася в м. Ужгороді (1947)

9 – 80-річчя від дня народження Віри Васовчик, доцента кафедри угорської філології УжНУ, кандидата філологічних наук. Опублікувала близько 90 праць. Вона одна із засновників Закарпатського Угорського Наукового Товариства. Народилася в м. Виноградові (1932)

10 – 15 років тому поету Петру Скунцю за збірку поезій „Спитай себе" присуджено Державну премію України ім. Т. Г. Шевченка (1997)

11 – 115-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Строїна, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1897–1986)

11 – 95-річчя від дня народження Степана Васильовича Папа, науковця, історика, драматурга. Народився в с. Березові Хустського р-ну (1917–1990)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

11 – 60-річчя від дня народження Христини Іванівни Микити, кандидата біологічних наук, доцента кафедри соціальної медицини, гігієни УжНУ. Народилася в с. Колочаві Міжгірського р-ну (1952)

12 – 110-річчя від дня народження Федора Андрійовича Свистака, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Неліпині Свалявського р-ну (1902–1970)

12 – 105-річчя від дня народження Леоніда Антоновича Коваленка, доктора історичних наук, професора УжНУ, одного з авторів „Очерков новой и новейшей истории Венгрии". Народився с. Ступичному (нині Катеринопільського р-ну Черкаської обл.) (1907–1985)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

14 – 275-річчя від дня народження Арсенія (Олексія Федоровича) Коцака, вченого, мовознавця, педагога. Народився в с. Великий Буковець (нині Буковець) Свидницького р-ну Пряшівського краю (1737–1800)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

15 – 73-річчя від дня проголошення Карпатської України (1939)

16 – 80-річчя від дня народження Галини Павлівни Малиновської. Талановитий керівник, розпочинала роботу наймолодшим директором (на момент призначення виповнилося 24 роки) Закарпатської обласної бібліотеки для дітей (1932–2008)

19 – 50-річчя від дня народження Івана Івановича Яремчука, футболіста, півзахисника, заслуженого майстра спорту СРСР. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1962)

20 – 220-річчя від дня народження Йосипа Змія-Микловшика, художника. Народився в с. Словинки поблизу м. Кромни у Східній Словаччині (1792–1841)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

21 – 105-річчя від дня народження Йосипа Федоровича Ворчака, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Квасові Берегівського р-ну (1907–1987)

22 – 90 років тому відбулася розширена нарада представників політичних партій Закарпаття, в роботі якої брали участь А. Волошин (Руська народна партія), доктор М. Бращайко (Руська

хліборобська партія) та ін. Це була перша й остання в історії Закарпаття партійна коаліція у такому представницькому складі. Її учасники обговорили „План програми уряду Чехословацької республіки відносно проблеми Підкарпатської Русі” (1922)

22 – 80-річчя від дня народження Софії Іванівни Бобели, поетеси. Народилася в с. Копинівцях Мукачівського р-ну (1932)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2007 рік”

23 – 90 років тому товариство „Просвіта” отримало дозвіл Міністерства внутрішніх справ Чехословацької республіки на збір коштів для будівництва Народного дому (1922)

24 – 65-річчя від дня народження Штефана Михайловича Решка, заслуженого майстра спорту СРСР. За роки виступів у великому футболі С. Решко став чотириразовим чемпіоном СРСР, володарем Кубка володарів кубків європейських країн та суперкубка УЕФА, бронзовим призером Олімпійських ігор-76. Народився в с. Ключарках Мукачівського р-ну (1947)

25 – 125-річчя від дня народження Михайла Івановича Габора, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Вільхівцях Тячівського р-ну (1887–1980)

25 – 100-річчя від дня народження Івана Петровича Тороні, громадсько-політичного діяча, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Пузняківцях Мукачівського р-ну (1912–1999)

27 – 75-річчя від дня народження Ференца Семана (OCSI), художника. Народився в м. Ужгороді (1937–2004)

28 – 130-річчя від дня народження Олександра Івановича Пеленського, автора знаменитої книжки „Світова концертована подорож Української Республіканської капели. Спомини сучасника” (Львів, 1933. – 166 с.). У десятому розділі книжки йдеться про перебування на Закарпатті частини Української Республіканської капели Олександра Кошиця під назвою „Кобзар” та роль керівників і учасників цього товариства у створенні на Закарпатті хорового, диригентського і театрального мистецтва у період 20–30-х рр. Народився в м. Комарне на Львівщині (1882–1936)

28 – 110-річчя від дня народження архімандрита Йосифа (Поповича), який створив багато ікон для жіночого православного монастиря в с. Домбоки на Мукачівщині. Народився в с. Кошельові Хустського р-ну (1902–?)

28 – 90-річчя від дня народження Василя Івановича Худанича, доктора історичних наук, педагога, професора УжНУ, громадського діяча. Народився в с. Сільці Іршавського р-ну (1922–2006)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

29 – 95-річчя від дня народження Андрія Михайловича Патруса-Карпатського, поета, прозаїка. Народився в с. Тереблі Тячівського р-ну (1917–1980)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

30 – 65-річчя від дня народження Степана Юрійовича Чундака, кандидата хімічних наук, професора УжНУ. Опублікував понад 120 наукових праць, він є співавтором 3 винаходів, співавтором 2 навчальних посібників та понад 20 інших навчально-методичних посібників. Народився в с. Стрипі Ужгородського р-ну (1947)

30 – 60-річчя від дня народження Мирослави Михайлівни Довганич (дів. прізв. Маргітич), кандидата фізико-математичних наук. Народилася в с. Загатті Іршавського р-ну (1952)

31 – 95-річчя від дня народження Маргарити Баботи, громадсько-культурного діяча. Народилася в с. Баранинцях Ужгородського р-ну (1917–2009)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

31 – 65-річчя від дня народження Степана Юрійовича Бабича, професора кафедри вищої математики Київського національного економічного університету. С. Ю. Бабич – автор і співавтор 90 наукових і навчально-методичних робіт. Народився в с. Золотарьові Хустського р-ну (1947)

у березні відзначається:

595-річчя від дня першої письмової згадки про с. Глибоке Ужгородського р-ну (1417)

135 років тому у бібліотеці Мукачівського монастиря нараховувалося 1444 стародавні книги, значна частина яких була видана на Україні, зокрема, „Острозька біблія" 1581 р., „Апостол" 1758-го і 1783 рр., а також книги, видані в Почаєві у 1700, 1768 рр. Ці видання становлять велику історичну цінність як пам'ятки української друкарської справи (1877)

90-річчя заснування першого періодичного видання закарпатських студентів – журналу „Підкарпатський студент” (1922)

Квітень

2 – 155-річчя від дня народження Шимона Холлоші, художника і педагога. Народився в Мараморош-Сигеті (1857–1918)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2007 рік”

2 – 75-річчя від дня народження Карла Федоровича Копинця, поета, члена Національної спілки письменників України. Народився в с. Широкому Виноградівського р-ну (1937–2004)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2007 рік”

4 – 70-річчя від дня народження Розалії Яношівни Сливко, кандидата біологічних наук. У 2004 р. р. Я Сливко присвоєно звання „Заслужений винахідник України”. Народилася в с. Балашівцях Мукачівського р-ну (1942)

5 – 145-річчя від дня народження Володимира Андрійовича Францева, вченого, літературознавця, дослідника історії та писемності Підкарпатської Русі. Народився в Новогеоргіївській фортеці в Польщі (1867–1942)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2007 рік”

5 – 75-річчя від дня народження Віри Степанівни Баганич, визначної співачки, провідної солістки Закарпатського народного хору. Народилася в смт Воловці (1937)

5 – 65-річчя від дня заснування Ужгородського училища культури (нині перейменовано у коледж) (1947)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2007 рік”

7 – 110-річчя від дня народження Івана Івановича Федорика, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Ганичах Тячівського р-ну (1902–1991)

7 – 105-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Романа, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Буковому Виноградівського р-ну (1907–1980)

7 – 95-річчя від дня народження Юрія Михайловича Сака, вченого-педагога, видатного латиніста. Народився в с. Брід Іршавського р-ну (1917–1998)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

7 – 80-річчя від дня народження Тамари Яківни Байцури, науковця-карпатиста. Народилася в м. Ленінграді (нині Санкт-Петербург) (Росія) (1932)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

8 – 130-річчя від дня народження Дмитра Івановича Дорошенка, історика, громадсько-політичного діяча, публіциста, літературознавця, бібліографа. Написав одну з перших аргументованих праць про Підкарпатську Русь після розвалу Австро-Угорської імперії „Угорська Україна". Народився в м. Вільно (нині Вільнюс) (1882–1951)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

9 – 125-річчя від дня народження Дмитра Васильовича Бонкала, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Синевирі Міжгірського р-ну (1887–1975)

9 – 110-річчя від дня народження Василя Михайловича Долинського, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України, Героя Соціалістичної Праці. Народився в Росвигові, передмісті Мукачева (1902–1971)

9 – 105-річчя від дня народження Івана Степановича Шлепецького, громадсько-культурного діяча. Його перу належить понад 200 студій та науково-популярних статей переважно з проблем історії, літератури та культури карпатських українців. Народився в с. Буківцях на Пряшівщині (1907–1976)

9 – 90-річчя від дня народження Івана Мацинського, українського письменника Словаччини, дослідника культури історичного Закарпаття. Народився в м. Межилабірцях на Пряшівщині (1922–1987)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

11 – 105-річчя від дня народження Михайла Миколайовича Спачинського, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Лохові Мукачівського р-ну (1907–1995)

11 – 60-річчя від дня народження Дьєрдя Дьєрдьовича Дупки, угорського поета, письменника, публіциста, перекладача, культуролога. Д. Дупка – засновник „Товариства угорської інтелігенції Закарпаття", один із засновників „Товариства угорської культури". Народився в с. Бобовому Виноградівського р-ну (з 2000 р. – почесний громадянин рідного села) (1952)

12 – 90-річчя від дня народження Михайла Івановича Дурди, педагога, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Приборжавському Іршавського р-ну (1922–1993)

12 – 65-річчя від дня народження Тамари Іванівни Панаіт, кандидата фізико-математичних наук, доцента кафедри твердотільної електроніки УжНУ. Народилася в м. Ужгороді (1947)

13 – 75-річчя від дня народження Василя Івановича Сабова, науковця УжНУ, члена Нью-Йоркської академії наук. Вніс помітний вклад у теорію сильної взаємодії, яка базується на квантовій хромодинаміці (КХД). Народився в с. Куштановиці Мукачівського р-ну (1937–2007)

16 – 80-річчя від дня народження Оксани Миколаївни Ганич, доктора медичних наук, професора УжНУ. Народилася в с. Вишні Ремети (нині с. Верхні Ремети) Берегівського р-ну (1932)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

18 – 105-річчя від дня народження Георгія Івановича Безика, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Пасіці Свалявського р-ну (1907–1976)

19 – 110-річчя від дня Юрія Івановича Палюха, педагога, організатора світських і церковних хорів. Народився в с. Малий Раковець Іршавського р-ну (1902–1971)

19 – 80-річчя від дня народження Отто Людвиговича Шобера, режисера, заслуженого працівника культури України, лауреата премії Ержебет (1992) та премії Сільванія. Народився в м. Ужгороді (1932)

20 – 105-річчя від дня народження Михайла Степановича Копинця, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Імстичові Іршавського р-ну (1907–1994)

20 – 85-річчя від дня народження Івана Дмитровича Драгуського, прозаїка, журналіста. Народився в с. Нижнє Селище Хустського р-ну (1927–1959)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

22 – 210-річчя від дня народження Юрія Івановича Гуци-Венеліна, історика, етнографа, фольклориста, одного із засновників російської славістичної науки. Народився в с. Тибаві Свалявського р-ну (1802–1839)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2002 рік"

23 – 115-річчя від дня народження Василя Степановича Ґренджі-Донського, письменника і культурно-освітнього діяча. Народився в с. Воловому (нині смт Міжгір'я) Міжгірського р-ну (1897–1974)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

23 – 75-річчя від дня народження Ірини Василівни Швалагін, кандидата фізико-математичних наук, доцента кафедри оптики УжНУ. Народилася в смт Кольчині Мукачівського р-ну (1937)

24 – 209-річчя від дня народження Олександра Васильовича Духновича, видатного громадсько-культурного діяча-будителя, поета, письменника, педагога, публіциста, збирача фольклору. Народився в с. Тополя під Бескидом (нині Східна Словаччина) (1803–1865)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік"

24 – 55-річчя від дня народження Зіти Іштванівни Баторі-Тарці, кандидата фізико-математичних наук. З 2003 р. працює викладачем кафедри соціальної роботи юридичного факультету УжНУ. Народилася в м. Ужгороді (1957)

27 – 90-річчя від дня народження Юрія Івановича Трухлого, лікаря-професора ортопедичної хірургії Нью-Йоркського університету. Народився в м. Ужгороді (1922)

29 – 125-річчя від дня народження Юрія Івановича Тегзи-Попадюка, казкаря. Народився в с. Березові Хустського р-ну (1887–1975)

у квітні відзначається:

565-річчя від дня першої письмової згадки про с. Копинівці Мукачівського р-ну (1447)

100 років тому розпочалися серйозні роботи по реставрації церкви св. Анни (Горянська ротонда) і власне фресок. Були укріплені фундамент ротонди, закриті тріщини, очищені й сфотографовані фрески, що збереглися і, врешті-решт, споруджено нову шоломоподібну покрівлю (1912)

80-річчя заснування журналу закарпатських студентів „Поступ" (1932–1933)

Травень

1 – 50-річчя від дня народження Вікторії Петрівни Курденко, директора Хустської міської бібліотеки (1962)

3 – 85-річчя від дня народження Юрія Степановича Сабова, громадського та релігійного діяча. Народився в с. Бедевлі Тячівського р-ну (1927)

3 – 75-річчя від дня народження Дмитра Васильовича Гусака, доктора фізико-математичних наук, науковця УжНУ. Список наукових робіт Д. В. Гусака налічує 134 найменування. Народився в с. Велятині Хустського р-ну (1937)

3 – 60-річчя від дня народження Мирослава Степановича Кабація, керівника клініки патології суглобів у дітей та підлітків Інституту травматології та ортопедії Академії медичних наук України. Він є автором понад 70 наукових праць, має 5 авторських свідоцтв та 6 раціоналізаторських пропозицій. Народився в с. Нове Давидково Мукачівського р-ну (1952)

3 – 60-річчя від дня народження Магди Бертолонівни Фюзеші (див. прізв. Мештер), поетеси, члена Національної спілки письменників України, Спілки письменників Угорщини. У 1992 р. стала засновником Закарпатського відділення Спілки письменників Угорщини. Народилася в с. Берегах Берегівського р-ну (1952)

5 – 100-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Бурча, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Березові Хустського р-ну (1902–1992)

6 – 105-річчя від дня народження Юрія Васильовича Стеблюка, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1907–1996)

6 – 90-річчя від дня народження Катерини Дюлівни Антоник, заслуженої майстрині народної творчості України. Народилася в м. Берегові (1922)

6 – 75-річчя від дня народження Сергія Макари, українського письменника Словаччини. Народився в м. Міхаловце (Словаччина) (1937)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

9 – 70-річчя від дня народження Любові Юліанівни Дмитришин-Часто, прозаїка, журналістки, члена Національної спілки письменників України. Тривалий час працювала в м. Ужгороді. Нині проживає у США. Народилася в с. Крушельниці Сколівського р-ну Львівської обл. (1942)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

11 – 90-річчя від дня народження Марії Іванівни Сочки (дів. прізв. Лашкай), артистки Закарпатського українського обласного музично-драматичного театру. У 1944 р. обиралась членом управи Ужгорода та Народного комітету Ужгорода. Народилася в с. Страбичові Мукачівського р-ну (1922–1999)

12 – 90-річчя від дня народження Івана Прохоровича Запісочного, науковця УжНУ, заслуженого діяча науки України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, лауреата премії ім. К. Д. Синельникова НАН України. Він створив відому в світі наукову школу з атомної фізики і квантової електроніки. І. Запісочний був членом Українського та Американського фізичних товариств, головою Закарпатського фізичного товариства. Одержані І. П. Запісочним наукові результати здобули йому міжнародне визнання, обирався членом Міжнародного товариства вчених, які працюють у галузі фізики зіткнень. Народився в с. Митьки Іркляєвського р-ну Черкаської обл. (1922–2001)

12 – 85-річчя від дня народження Петра Федоровича Куртанича, казкаря. Від нього записано казки, легенди, перекази, пісні та інші фольклорні й етнографічні матеріали. Казки опубліковано окремою книжечкою „Усі скарби з лісу йдуть". Народився в с. Смерекові Великоберезнянського р-ну (1927)

13 – 295-річчя від дня народження Марії-Терезії, австрійської імператриці. Вона рішуче стала на захист Мукачівської греко-католицької єпархії і своїм указом заявила про її незалежність від юрисдикції римо-католицького Егерського єпископа у 1771 р. Народилася в м. Відень (Австрія) (1717–1780)

13 – 80-річчя від дня народження Юрія Бачі, педагога, письменника, літературознавця, громадсько-культурного діяча. Досліджує закарпатоукраїнську літературу XIX та XX ст. Народився в с. Кечківцях округу Свидник (Словаччина) (1932)

13 – 55-річчя від дня народження Тетяни Федорівни Росоли, кандидата біологічних наук, доцента кафедри анатомії людини та гістології УжНУ. Народилася в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1957)

15 – 100-річчя від дня народження Василя Михайловича Тиводара, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в м. Виноградові (1912–1991)

15 – 95-річчя від дня народження Івана Йосиповича Сарвадія, громадсько-культурного і політичного діяча. За заслуги перед рідним краєм був обраний почесним членом Закарпатського крайового товариства „Просвіта". Народився в м. Хусті (1917–2002)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

16 – 80-річчя від дня народження Габора Вереша, радника начальника управління у справах національностей, міграцій та конфесій, кандидата педагогічних наук. Народився в смт Королеві Виноградівського р-ну (1932)

17 – 110-річчя від дня народження Емануїла Кліми, одного з провідних діячів комуністичного і робітничого руху на Закарпатті. Народився в с. Напаєдлі в Моравії (Чехословаччина) (1902–1941)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

17 – 100-річчя від дня народження Ернеста Рудольфовича Контратовича, народного художника України. Народився в с. Кальна Розтока (Словаччина) (1912–2009)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

18 – 105-річчя від дня народження Василя Федоровича Ганчича, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Лозі Іршавського р-ну (1907–1996)

18 – 85-річчя від дня народження Василя Хоми, українського письменника Словаччини. Народився в с. Микова Свидницького округу (1927)

18 – 80-річчя від дня народження Оксани Юріївни Мельник, мистецтвознавця, фольклориста. Народилася в с. Колодному Тячівського р-ну (1932)

19 – 100-річчя від дня народження Гавриїла Мартиновича Глюка, художника-живописця, заслуженого діяча мистецтв України. Народився в м. Сігеті (нині Румунія) (1912–1983)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

20 – 90-річчя від дня народження Івана Михайловича Чендея, відомого прозаїка, лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, ім. В. К. Винниченка та премії ім. А. Головка. Народився в смт Дубовому Тячівського р-ну (1922–2005)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

20 – 75-річчя від дня народження Петра Ґули, українського письменника Словаччини. Народився в с. Видрань Гуменського округу (1937–1980)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

20 – 70-річчя від дня народження Петра Миколайовича Скунця, поета і перекладача, літературознавця. П. М. Скунць – лауреат Національної премії України ім. Т. Г Шевченка. Народився в смт Міжгір'ї (1942–2007)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

25 – 80-річчя від дня народження Василя Степановича Басараба, письменника, лауреата обласних літературних премій ім. Д. Вакарова та ім. Ф. Потушняка. Народився в с. Жукові Мукачівського р-ну (1932–2003)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

26 – 75-річчя від дня народження Івана Михайловича Сенька, літературознавця, фольклориста, завідувача кафедрою російської літератури УжНУ. Народився в с. Келечині Міжгірського р-ну (1937)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

27 – 70-річчя від дня народження Яреми Юрійовича Селянського, журналіста, провідного просвітянина Міжгірщини. Народився в с. Кути (поблизу Косова Івано-Франківської обл.) (1942)

27 – 15 років тому літературно-пісенному ансамблю „Берегиня" Свалявської ЦБС присвоєно звання „Самодіяльний народний" (1997)

28 – 75-річчя від дня народження Івана Васильовича Сабова, доктора права, голови ради ветеранів Ужгородського районного відділу внутрішніх справ. Народився в с. Тур'я-Пасіка Перечинського р-ну (1937)

28 – 60-річчя від дня народження Олесі Михайлівни Горленко (дів. прізв. Галай), доктора медичних наук, професора УжНУ. Вона автор понад 50 наукових праць, серед них монографії „Радіаційний вплив: соматичні ефекти фітотерапії", „Сечовидільна система дитини в нормі і патології" та ін. Народилася в с. Широкому Виноградівського р-ну (1952)

29 – 105-річчя від дня народження Павла Васильовича Добровського, публіциста, громадського діяча. Народився в с. Рокосові Хустського р-ну (1907–1984)

29 – 105-річчя від дня народження Володимира Степановича Бевки, педагога, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в м. Хусті (1907–1967)

29 – 75-річчя від дня народження Михайла Івановича Сюська, доктора філологічних наук, професора УжНУ, академіка АН ВШ України, заслуженого працівника освіти України. Народився в с. Голятині Міжгірського р-ну (1937)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

30 – 110-річчя від дня народження Федора Олексійовича Мешка, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Бистриці Мукачівського р-ну (1902–1981)

30 – 100-річчя від дня народження Юрія Гривняка, публіциста, письменника, історика, культурного діяча. Народився в смт Великий Березний (1912–1992)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

у травні відзначається:

80-річчя заснування карпатознавчого журналу „Живая мысль" (1932)

70-річчя від дня народження Юрія Павловича, різьбяра. Закінчив Львівський інститут художньо-прикладного мистецтва. Самобутні й високохудожні вироби Ю. Павловича (тарелі, шкатулки, портрети відомих людей, хрести, підсвічники та ін.) придбані різними музеями України, приватними поціновувачами мистецтва в Україні, Словаччині, Німеччині, США, Канаді, Аргентині та інш. Народився в смт Чинадійові Мукачівського р-ну (1942)

Червень

1 – 200-річчя від дня народження Ізмаїла Івановича Срезневського, видатного російського вченого-славіста. Одним із перших серед російських вчених відвідав Закарпаття і познайомив своїх співвітчизників з історією і культурою русинів Закарпаття (1812–1880)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

1 – 100-річчя від дня смерті Юлія Фірцака, священика, педагога, церковного ієрарха, громадсько-політичного діяча на Підкарпатській Русі. Народився в с. Худльові Ужгородського р-ну (1836–1912)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2011 рік"

2 – 100-річчя від дня народження Івана Івановича Ковача, юриста, педагога, публіциста, політичного діяча. Народився в с. Заріччі Іршавського р-ну (1912–2002)

3 – 85-річчя від дня народження Юлія Андрійовича Кондора, художника. Народився в м. Ужгороді (1927)

4 – 90-річчя від дня народження Карла Ернестовича Лустіга, журналіста, прозаїка, літературознавця, перекладача. Народився в м. Ужгороді (1922)

5 – 100-річчя від дня народження Василя Михайловича Глуханича, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Вовковому Ужгородського р-ну (1912–1988)

5 – 85-річчя від дня народження Вілмоша Еміловича Ковача, письменника, перекладача, члена Національної спілки письменників України. Народився в с. Гать Берегівського р-ну (1927–1979)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

5 – 80 років тому в м. Хусті відкрито пам'ятник О. Духновичу (скульптор Олена Мондич) (1932)

6 – 105-річчя від дня народження Івана Івановича Ткача, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1907–1990)

6 – 95-річчя від дня народження Гаврила Михайловича Мухи, священика, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Верхня Визниця Мукачівського р-ну (1917–2000)

7 – 115-річчя від дня народження Меньгерта Шімона, письменника, журналіста. Народився в смт Батьові Берегівського р-ну (1897–1952)

7 – 115-річчя від дня народження Георгія Івановича Івашко, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Колочаві Міжгірського р-ну (1897–1972)

8 – 100-річчя від дня народження Івана Михайловича Кополовича, релігійного діяча, архієпископа, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України, члена Народної Ради. Народився в с. Олешнику Виноградівського р-ну (1912–1990)

9 – 85-річчя від дня народження Георгія Івановича Шманька, науковця-історика, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Копинівцях Мукачівського р-ну (1927–1998)

10 – 20 років тому прийнято рішення про закриття Пістрялівської РЛС (1992)

11 – 135-річчя від дня народження Антонія Бобульського, засновника журналу „Карпаторусский вестник", прозаїка, драматурга

(літ. псевдоніми – Дід Микула, Давид Шрапнель, Іван Півчук). Народився в м. Кракові (Польща) (1877–1950)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

12 – 100-річчя від дня народження Хоми Івановича Чекана, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Лалові Мукачівського р-ну (1912–1983)

13 – 115-річчя від дня народження Олександра Васильовича Фединця, професора-хірурга, першого голови обласного товариства хірургів Закарпаття. Народився в с. Малий Раковець Іршавського р-ну (1897–1987)

13 – 100-річчя від дня народження Івана Степановича Продана, педагога, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Горбках Виноградівського р-ну (1912–1972)

14 – 70-річчя від дня народження Михайла Івановича Копинця, музичного діяча, композитора. Народився в с. Білках Іршавського р-ну (1942)

17 – 20-річчя заснування газети „Діловий вісник", з 1997 р. – інформаційно-рекламний бюлетень Закарпатської торгово-промислової палати (1992)

18 – 75-річчя від дня народження Людмили Дмитрівни Іванової, заслуженої артистки України, актриси Закарпатського українського обласного музично-драматичного театру. Народилася в с. Ворошилівці Дніпропетровської обл. (1937)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

19 – 70-річчя від дня народження Петра Петровича Бобонича, кандидата фізико-математичних наук, старшого наукового співробітника УЖНУ. Ним опубліковано 150 наукових праць. Він є автором 22 авторських свідоцтв СРСР, 52 патентів України та 6 патентів Росії. Найголовнішими результатами його роботи є створення неінвазійних медичних приладів – глюкометрів, томографів для діагностики захворювань молочної залози та інші, захищених патентами. Ним виявлені нові два фотоефекти (що носять його ім'я), які відображають зміну знаку фотоелектрорушійної сили,

при дії на поверхню напівпровідників монохроматичним світлом. Народився в смт Міжгір'ї (1942)

20 – 105-річчя від дня народження Василя Теренти, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (1907–1996)

21 – 115-річчя від дня народження Людвіга Степановича Голода, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Розівці Ужгородського р-ну (1897–1971)

21 – 80-річчя від дня народження Йосипа Олексійовича Баглая, театрознавця, лауреата премії ім. братів Ю.-А. та Є. Шерегіїв та лауреата просвітянської премії ім. А. Волошина. Народився в м. Комарне на Львівщині (1932–2006)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

22 – 70-річчя від дня народження Емілії Йосипівни Архій, доктора медичних наук, професора кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб медичного факультету УжНУ. Народилася в м. Ужгороді (1947)

23 – 105-річчя від дня народження Івана Михайловича Желізка, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Невицькому Ужгородського р-ну (1907–1982)

24 – 95-річчя від дня народження Павла Даниловича Цибульського, прозаїка. Народився в м. Кам'янець-Подільському Хмельницької обл. (1917–1984)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

25 – 90-річчя від дня народження Петра Володимировича Угляренка, прозаїка. Народився на хуторі Мила Святошинського р-ну Київської обл. (1922–1997)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

25 – 80-річчя від дня народження Івана Петровича Стецяка, освітянина, кандидата педагогічних наук. Народився в с. Ракові Перечинського р-ну (1932)

у червні відзначають:

20-річчя від дня заснування Товариства угорських бібліотекарів Закарпаття (1992) (зареєстровано у 1994 р.)

Липень

1 – 60-річчя від дня народження Бориса Васильовича Ященка, заслуженого енергетика України, кандидата економічних наук, голови правління – генерального директора „Київенерго”. Народився в м. Хусті (1952)

3 – 15-річчя від дня заснування газети „Чорна гора” як громадсько-політичного видання. Згодом часопис було перереєстровано (20 трав. 1999 р.) як суспільно-релігійний тижневик (1997)

4 – 60-річчя від дня народження Олега Івановича Гарагонича, живописця, члена Національної спілки художників України. Народився в м. Мукачеві (1952)

5 – 100-річчя від дня народження Івана Михайловича Гельбича, громадського діяча, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Річці Міжгірського р-ну (1912–2000)

5 – 95-річчя від дня народження Миколи Миколайовича Данка, громадсько-політичного діяча, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Сасові Виноградівського р-ну (1917–1999)

6 – 270-річчя від дня народження Іоаникія Базиловича, філософа, одного із перших закарпатських істориків-краєзнавців. Народився в с. Гливище (нині Східна Словаччина) (1742–1821)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2007 рік”

6 – 65-річчя від дня народження Івана Івановича Неболи, науковця. Галузі наукових інтересів: фізика конденсованого стану, одночастинкові спектри складних кристалів, комп’ютерне моделювання динаміки гратки складних багатокомпонентних сполук. Автор понад 100 наукових праць. Народився в м. Рахові (1947)

9 – 70-річчя від дня народження Мирослава Ілюка, педагога, довгорічного редактора альманаху „Дукля”, нині – редактор газети

„Нове життя” (м. Пряшів, Словаччина). Народився в м. Хусті (1942)

10 – 105-річчя від дня народження Петра Ілліча Симулика, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Ізі Хустського р-ну (1907–1966)

10 – 75-річчя від дня народження Марії Іванівни Андрашко, кандидата фізико-математичних наук, доцента кафедри обчислювальної техніки і прикладної математики Національного університету харчових технологій. З 1993 р. проживає в США. Народилася в м. Ужгороді (1937)

11 – 165 років тому відомий угорський поет Шандор Петефі зупинявся в готелі „Fekete Sas” („Чорний орел”) в м. Ужгороді. Про це свідчить меморіальна дошка на будинку № 20 на пл. Ш. Петефі (1847)

11 – 75-річчя від дня народження Івана Федоровича Короля, доктора історичних наук, професора кафедри країнознавства ЗакДУ. Народився в с. Киблярах Ужгородського р-ну (1937)

12 – 110-річчя від дня народження Івана Гавриловича Ділинки, казкаря. Народився в с. Горінчові Хустського р-ну (1902–1960)

12 – 105-річчя від дня народження Петра Юрійовича Пішковці, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Кальнику Мукачівського р-ну (1907–1979)

13 – 145-річчя від дня виходу першого номеру газети „СвЂт”, яка виходила в Ужгороді. Її редактором був Юрій Ігнатков, а згодом – Кирило Сабов та Віктор Кимак (1867–1871)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2007 рік”

13 – 100-річчя від дня народження Степана Войтеховича Борецького, громадсько-політичного діяча, члена Народної Ради Закарпатської України. Народився в с. Ублі Снинського округу в Східній Словаччині (1902–1996)

14 – 95-річчя від дня народження єпископа Петра Ороса. Народився в с. Бірі (Угорщина) в сім’ї греко-католицького священика Івана Ороса. У 1937 р. вступив до Ужгородської духовної семінарії. 28 червня 1942 р. отримав ієрейські посвячення з рук владики Олександра Стойки. А в 1944 р. був таємно висвячений на єпископа Теодором Ромжею (1917)

15 – 135-річчя від дня народження Сергія Константиновича Маковського, художника, мистецтвознавця. Зацікавився народним мистецтвом русинів, став одним із організаторів першої великої виставки русинського народного мистецтва в Празі в 1924 р. „Искусство и народ Подкарпатской Руси”. В процесі її підготовки написав першу книгу про народне мистецтво краю (Народное искусство Подкарпатской Руси. – Прага, 1925). Народився в м. Санкт-Петербурзі (Росія) (1877–1962)

15 – 70-річчя від дня народження Йожефа Ігнацовича Головача, науковця УжНУ. З 1998 р. – завідувач кафедри інформатики Егерського інститут ім. Естергазі (Угорщина). Автор понад 60 наукових праць, методичних розробок, співавтор монографій. Народився в м. Мукачеві (1942)

17 – 65-річчя від дня народження Сергія Семеновича Панька, публіциста, перекладача. Народився в м. Мукачеві (1947)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік”

19 – 80-річчя від дня народження Галини Степанівни Сторожук. Довгий час працювала в Закарпатській обласній універсальній науковій бібліотеці. Була директором обласної медичної бібліотеки (1932)

20 – 55-річчя від дня народження Ніни Романівни Гецко, голови федерації гандболу Закарпаття, члена президії Федерації гандболу України. Заслужений майстер спорту СРСР, олімпійська чемпіонка з гандболу. Народилася в м. Зестафоні (Грузія) (1957)

22 – 65-річчя від дня народження В'ячеслава Григоровича Котигорошка, доктора історичних наук, вченого-археолога, професора УжНУ. Народився в м. Самборі Львівської обл. (1947)

23 – 100-річчя від дня народження Петра Петровича Янути, педагога, просвітянина. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1912–1945)

23 – 85-річчя від дня народження Ласла Карловича Балли, поета, прозаїка, перекладача, заслуженого працівника культури України, члена Національної спілки письменників України. Народився в с. Павловце поблизу м. Ужгорода (нині територія Словаччини) (1927–2010)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік”

23 – 60-річчя від дня народження Олександра Семеновича Ровта, президента компанії „IBE Trade Corp" (Нью-Йорк, США), філантропа і мецената. У 2002 р. йому присвоєно звання „Почесний громадянин м. Мукачева". Народився в м. Мукачеві (1952)

24 – 115-річчя від дня народження і 80-річчя виступу в руському театрі товариства „Просвіта" артистки Іванни Олексіївни Синенької-Іваницької. Народилася в с. Великі Чорнокінці, що поблизу Гусятина на Тернопільщині (1897–1988)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

25 – 70-річчя від дня народження Людмили Прокопівни Киртич, доктора медичних наук. З 1967 р. працює в НПО „Реабілітація" (колишній Ужгородський філіал Одеського НДІ курортології). Народилася в м. Кам'янець-Подільському Хмельницької обл. (1942)

26 – 110-річчя від дня народження Михайла Франьовича Колодзінського, члена військового штабу Карпатської Січі, активного захисника Карпатської України. Народився в с. Поточище Городенківського повіту на Івано-Франківщині (1902–1939)

27 – 115-річчя від дня народження Дмитра Васильовича Ковача, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Шелестові Мукачівського р-ну (1897–1978)

27 – 105-річчя від дня народження Степана Юрійовича Погоріляка, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (1907–1981)

27 – 25-річчя від дня заснування культурно-просвітницького клубу ім. Гізели Дравої на базі ЗОУНБ (1987)

29 – 105-річчя від дня народження Ілька Михайловича Гурдзана, поета-коломийкаря. Народився в с. Лісковець Міжгірського р-ну (1907–1954)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

29 – 105-річчя від дня народження Івана Васильовича Цупика, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних

комітетів Закарпатської України. Народився в с. Боржавському Виноградівського р-ну (1902–1979)

30 – 65-річчя від дня народження Михайла Плиски, вченого. Автор понад 40 наукових публікацій, в основному з питань захисту рослин та розведенню першої вітчизняної породи китайського дубового шовкопряда в Українських Карпатах. Працює в Київському національному аграрному університеті. Народився в с. Тарасівці Тячівського р-ну (1947)

31 – 65-річчя від дня народження Мирослава Ярославовича Остап'юка, кандидата економічних наук, професора кафедри обліку та аудиту УжНУ, за сумісництвом працює професором відділення Європейського університету в м. Тернополі. Сфера наукових інтересів: підприємництво малого бізнесу. Опублікував три монографії, 16 навчальних посібників, 124 наукові праці. Народився в м. Тернополі (1947)

у липні відзначають:

100-річчя від дня народження Петра Михайловича Чижмара, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Копашнові Хустського р-ну (1912–2002)

Серпень

1 – 125-річчя від дня народження Василя Петровича Леви, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Тереблі Тячівського р-ну (1887–1980)

2 – 100-річчя від дня народження Іллі Петровича Соскиди, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Грабові Мукачівського р-ну (1912–1983)

3 – 75-річчя від дня народження Марії-Іванни (Оксани) Григорівни Лютої, громадської діячки Закарпаття та головного бібліографа Наукової бібліотеки УжНУ. Народилася в с. Верхнє-Синьовидне Сколівського р-ну Львівської обл. (1937)

4 – 110-річчя від дня народження Амброзія Івановича Романа, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (1902–1973)

4 – 110-річчя від дня народження Василя Васильовича Лінтура, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Горонді Мукачівського р-ну (1902–1988)

4 – 90-річчя від дня народження Степана Максимовича Кишка, кандидата фізико-математичних наук, доцента УжНУ, фундатора нового наукового напрямку в галузі аналітичної хімії. На базі накопиченого досвіду та істотно вдосконаленої методики і техніки експерименту започатковані С. М. Кишком дослідження по збудженню молекул атмосферних газів електронним ударом були продовжені і розвинуті іншими вченими. Народився в с. Радванці (нині мікрорайон м. Ужгорода) (1922–1988)

7 – 115-річчя від дня народження Василя Йосиповича Гримута, агронома, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Воловому (нині смт Міжгір'я) Міжгірського р-ну (1897–1972)

7 – 60-річчя від дня народження Василя Івановича Пехня, доктора хімічних наук, професора. Є автором понад 150 наукових праць. Народився в смт Чинадійові Мукачівського р-ну (1952)

8 – 70-річчя від дня народження Людмили Теодорівни Сіксай, доктора медичних наук, професора кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб УжНУ. Є автором 127 наукових публікацій, у т. ч. 3 монографій, 30 навчально-методичних посібників та методичних розробок, 10 раціоналізаторських пропозицій, 3 винаходів. Народилася в м. Запоріжжі (1942)

10 – 65-річчя від дня народження Йосипа Степановича Балога, науковця УжНУ. За вагомий особистий внесок у соціально-економічний і культурний розвиток області, високу професійну майстерність йому присвоєно звання „Заслужений винахідник України". Він є членом редколегії „Угорського хімічного журналу". Народився в с. Салівка Ужгородського р-ну (1947)

10 – 65-річчя від дня народження Андраша Задора, вчителя вокалу, диригента, композитора, з 1989 р. доцента Реформатського педагогічного інституту ім. Ф. Келчеї в Угорщині. Народився в м. Ужгороді (1947)

11 – 60-річчя від дня народження Габріела Несторовича Булеци, живописця, члена Національної спілки художників України. Народився в м. Ужгороді (1952)

12 – 105-річчя від дня народження Степана Васильовича Анталовського, лікаря, публіциста і громадського діяча. Народився в с. Червеньові Мукачівського р-ну (1907–1992)

12 – 95-річчя від дня народження Шандора Ференцовича Петкі, художника, педагога. Народився в м. Ужгороді (1917–2005)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

12 – 90-річчя від дня народження Йосипа Андрійовича Данка, вченого, благодійника і громадського діяча, почесного члена товариства „Просвіта". Народився в с. Дротинцях Виноградівського р-ну (1922)

14 – 105-річчя від дня народження Івана Юрійовича Личка, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Анталовцях Ужгородського р-ну (1907–1996)

15 – 135-річчя від дня народження Костянтина Леонтиновича Грабара, греко-католицького священика, політичного діяча, третього і останнього губернатора Підкарпатської Русі. Народився в м. Ужгороді (1877–1938)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

15 – 105-річчя від дня народження Степана Тимковича, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Канорі Воловецького р-ну (1907–1980)

15 – 70-річчя від дня народження Марії Федорівни Іванчо, художниці декоративно-прикладного мистецтва, члена Національної спілки художників України. Народилася в м. Ужгороді (1942)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

17 – 85-річчя від дня народження Миколи Галая, громадського та пластового діяча. Нині проживає в Торонто (США). Народився в м. Хусті (1927)

18 – 120-річчя від дня народження Романа Богдановича Кирчева, артиста закарпатських театрів 20–30-х рр. Народився в с. Довгому Стрийського р-ну Львівської обл. (1892–1968)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2002 рік"

18 – 115-річчя від дня заснування першої греко-католицької читальні в с. Скотарському Воловецького р-ну (1897)

20 – 150-річчя від дня народження Іштвана Лаудона, вчителя гімназії, засновника знаменитого дендропарку. Народився в м. Ужгороді (1862–1924)

20 – 65-річчя від дня народження Мирона Васильовича Микуляка, художника у галузі монументального живопису та станкової графіки. Народився в с. Дротинцях Виноградівського р-ну (1947–1993)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

23 – 135-річчя від дня народження Ервіна Сабо, видатного угорського бібліотекаря, соціолога. Його ім'я носить Столична бібліотека Угорщини. Народився в Сланіці (Словаччина), середню освіту здобував в Ужгородській Королівській католицькій гімназії у 1895 р. (1877–1918)

23 – 70-річчя від дня народження Андрія Відоровича Мункачі, музичного діяча та композитора. Народився в смт Тересві Тячівського р-ну (1942)

23 – 50-річчя від дня народження Тетяни Степанівни Сергієнко, кандидата історичних наук. З 2005 р. – старший науковий співробітник НДІ Карпатознавства при УжНУ. Народилася в м. Ужгороді (1962)

24 – 115-річчя від дня народження Олексія Івановича Мікора, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Вишня Апша (нині с. Верхнє Водяне) Рахівського р-ну (1897–1994)

24 – 90-річчя від дня народження Дмитра Васильовича Лазара, поета. Народився в с. Шандрові (нині с. Олександрівка) Хустського р-ну (1922–1991)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

24 – 75-річчя від дня народження Зореслави Антонівни Шкіряк-Нижник, науковця, професора кафедри акушерства, гінекології та перинатології Київської медичної академії післядипломної освіти, керівника відділу проблем здоров'я сім'ї Інституту педіатрії, акушерства та гінекології Академії медичних наук України. Вона є автором понад 270 наукових праць, ряду монографій

та посібників. З 2004 р. обрана членом Бюро комітету з біонетики Ради Європи у Страсбурзі; заступник голови Комітету з біонетики при Президенті Академії медичних наук України; віце-президент Товариства закарпатців у Києві. Народилася в м. Ужгороді (1937)

24 – 50-річчя від дня народження Світлани Степанівни Кучерук, педагога, філософа. З 2000 р. – старший викладач кафедри філософії УжНУ. Народилася в м. Батумі Аджарської АРСР (тепер в Республіці Грузія) (1962)

27 – 75-річчя від дня народження Олега Сергійовича Мазурка, вченого-історика, педагога, члена редколегії „Українського історика", члена Спеціалізованої ради по захисту кандидатських дисертацій з історії при УжНУ. Народився в с. Потуржині (нині Польща) (1937)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

29 – 85-річчя від дня народження Володимира Олександровича Шкоди-Ульянова, науковця УжНУ. Він був ініціатором заснування на Закарпатті першої академічної наукової установи – відділу фотоядерних процесів Інституту фізики АН України. Народився в м. Артемівську Донецької обл. (1927–1975)

у серпні відзначається:

65-річчя від дня початку історії професійного Закарпатського обласного російського драматичного театру, який відкрився прем'єрою історично-документальної драми за п'єсою М. Бехтерєва та А. Розумовського „Полководець Суворов" (1947)

Вересень

1 – 135-річчя від дня народження Олександра Івановича Кабалюка, священнослужителя, діяча православного руху на Закарпатті (1877–1947)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

1 – 105-річчя від дня народження Івана Івановича Гольчі, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Загатті Іршавського р-ну (1907–1976)

1 – 75 років тому при Василіянському монастирі відкрито класичну гімназію з українською мовою навчання, головною метою якої було проголошення виховання нового покоління свідомих провідників, перейнятих Христовим і народним духом, які ніколи не зрадять своєї віри і свого народу. Монастир оо. Василіян в м. Ужгороді відіграв визначну роль у поширенні духовності й культури, розвитку науки, освіти, видавничої справи на Закарпатті (1937)

1 – 70-річчя від дня народження Лідії Костянтинівни Головінської (дів. прізв. Маух), кандидата медичних наук, доцента кафедри анатомії людини та гістології УжНУ. Народилася в м. Севастополі (1942)

3 – 120-річчя від дня народження Івана Івановича Чехмара, військового діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Підгороді Мукачівського р-ну (1892–1974)

7 – 100-річчя від дня народження Михайла Михайловича Матяша, педагога, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Новобарові Тячівського р-ну (1912–1993)

7 – 65-річчя від дня народження Любові Борисівни Микити, художниці. Народилася в м. Урінську Іркутської обл. (Росія) (1947)

8 – 120-річчя від дня народження Василя Васильовича Печори, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Ромочевиці Мукачівського р-ну (1892–1978)

8 – 115-річчя від дня народження Михайла Андрійовича Обицького, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Негрові Іршавського р-ну (1897–1972)

8 – 85-річчя від дня народження Мотрі Василівни Братійчук, кандидата фізико-математичних наук, професора УжНУ, багаторічного керівника лабораторії космічних досліджень УжНУ, члена Міжнародної астрономічної спілки (з 1985 р.). Мала планета за № 3372 названа „Bratijchuk" (у 1996 р.). Народилася в с. Вербі Дубенського р-ну Рівненської обл. (1927–2001)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

8 – 65-річчя від дня народження Василя Васильовича Рубіша, художника. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1947)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

13 – 90-річчя від дня народження Івана Георгійовича Повхана, кандидата історичних наук, доцента УжНУ. Народився в м. Нью-Кенсінгтоні (штат Пенсільванія, США) (1922–2000)

14 – 115-річчя від дня народження Андрія Андрійовича Данилича, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Округлій Тячівського р-ну (1897–1969)

14 – 110 років тому Ужгородська греко-католицька жіноча вчительська семінарія урочисто відкрила свої двері і розпочала нову віху освітнього руху в краї (1902)

15 – 100-річчя від дня народження Олександра Михайловича Пайкоша, почесного члена крайового товариства „Просвіта", педагога, громадсько-культурного діяча, учасника національно-визвольних змагань українців Закарпаття. Народився в с. Дравцях поблизу м. Ужгорода (1912–2001)

15 – 80-річчя від дня народження Михайла Івановича Фатули, науковця УжНУ, заслуженого лікаря України. Є автором більше 150 наукових публікацій, серед яких – 2 монографії, 4 навчально-методичні посібники, 7 патентів на винаходи. Народився в с. Вовковому Ужгородського р-ну (1932)

15 – 80-річчя від дня народження Віктора Костюкова, заслуженого артиста України, який пов'язав свою творчу біографію із Закарпатським українським музично-драматичним театром. Упродовж багатьох десятиліть він виступав на сцені перед закарпатським глядачем, зігравши кілька десятків різнохарактерних ролей. Народився в м. Запоріжжі (1932–2006)

16 – 105-річчя від дня народження Івана Івановича Ловги, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Довгому Іршавського р-ну (1907–1990)

17 – 75-річчя від дня народження Йосипа Васильовича Машкаринця, кандидата медичних наук, завідуючого ЛОР відділенням Ужгородської міської лікарні. Основні напрями дослідницької діяльності: бальнеологія та актуальні питання мікрохірургії

вуха і носа. Він є автором 7 наукових публікацій. Народився в м. Тячеві (1937)

17 – 70-річчя від дня народження Івана Івановича Миговича, доктора філософських наук, науковця, педагога, народного депутата Верховної Ради України кількох скликань, члена Національної спілки журналістів України, Соціологічної асоціації України та інших громадських організацій. Народився в с. Мала Мартинка Свалявського р-ну (1942)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

17 – 60-річчя від дня народження преосвященного владики Мілана Шашіка. У серпні 2000 р. повернувся в Україну і став парохом в м. Перечині. 12 листопада 2002 р. іменований Апостольським Адміністратором Мукачівської єпархії. Архієрейську хіротонію отримав з рук Святійшого отця Павла II 6 січня 2003 р. в Римі в базиліці св. Петра. Народився в Лехоті (Словаччина) (1952)

18 – 75-річчя від дня народження Надії Корніївни Червак (дів. прізв. Задерака), кандидата фізико-математичних наук, доцента кафедри кібернетики і прикладної математики УжНУ. Народилася в с. Ганноопалнинка Запорізької обл. (1937)

19 – 210-річчя від дня народження Лайоша Кошшута, вождя національно-визвольної боротьби угорського народу 1848–1849 рр. (1802–1894)

19 – 70-річчя від дня народження Євгена Федоровича Станковича, композитора, народного артиста України, лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка. Народився в м. Сваляві (1942)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

20 – 105-річчя від дня народження Івана Васильовича Газія, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Жнятині Мукачівського р-ну (1907–1981)

21 – 110-річчя від дня народження Семіраміди Аркадіївни Хосроєвої-Щекіної, музиканта, концертної піаністки, педагога. Народилася в м. Санкт-Петербурзі (Росія) (1902–1986)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

20 – 80-річчя від дня народження Олени Антонівни Бардош. З 1965 р. і до виходу на пенсію працювала в Закарпатській обласній універсальній науковій бібліотеці. Їй присвоєно звання "Відмінник культосвітньої роботи", вона нагороджена медаллю "Ветеран праці". Народилася в м. Мукачево (1932)

22 – 170-річчя від дня народження Міхая Фінцицького, літератора, перекладача. Народився в с. Чепеї (нині передмістя с. Великі Капушани, Словаччина) (1842–1916)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

24 – 85-річчя від дня народження Ласла Сабо, лікаря-дослідника, науковця, доцента УжНУ. Народився в м. Парижі (Франція) (1927)

25 – 90-річчя від дня народження Володимира Леонідовича Гошовського, педагога, фольклориста, музикознавця. Народився в м. Ужгороді (1922–1996)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

26 – 110-річчя від дня народження Олени Степанівни Мондич (Шіналі), скульптора, творчість якої в значній мірі пов'язана із Закарпаттям. Народилася в с. Дюлофолві Семиградського комітату (нині Румунія) (1902–1975)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2002 рік"

26 – 75-річчя від дня народження Івана Захаровича Корнійчука, кандидата історичних наук, доцента УжНУ. Народився в с. Княжики Монастирищенського р-ну Черкаської обл. (1937)

27 – 85-річчя від дня народження Марії Степанівни Молдавчук (Студеняк), педагога, громадсько-політичної діячки, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народилася в смт Ясіня Рахівського р-ну (1927)

27 – 75-річчя від дня народження Василя Васильовича Дурдинця, громадсько-політичного діяча, обирався народним депутатом України; головою постійної Комісії Верховної Ради з питань оборони і державної безпеки; міністром України з питань надзвичайних ситуацій. Указом Президента України від 18 черв. 1996 р. В. В. Дурдинець був призначений першим віце-прем'єром

України, а Указом від 14 лют. 1997 р. – головою Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України. Зараз знаходиться на заслуженому відпочинку. Має звання генерала внутрішньої служби України. Народився в с. Ромочевиці Мукачівського р-ну (1937)

29 – 85-річчя від дня народження Степана Івановича Пеняка, кандидата історичних наук, вченого-археолога, педагога, громадського діяча. Народився в м. Ужгороді (1927)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

30 – 105 років тому в м. Ужгороді було повністю скасовано мостове мито. До 1886 р. казна брала мито з усіх, хто переходив міст, незалежно від того, чи був це місцевий житель (1907)

30 – 60-річчя від дня народження Галини Василівни Приймак, директора Рахівської районної централізованої бібліотечної системи. Народилася у с. Ясіня Рахівського району (1952)

Жовтень

Перша неділя жовтня – святкування Дня м. Ужгорода

3 – 100-річчя від дня народження Михайла Івановича Пелехача, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Підгороді Мукачівського р-ну (1912–1981)

3 – 70-річчя від дня народження Михайла Дробняка, українського письменника Словаччини. Народився в с. Збудський Рокитів Гуменського округу (1942)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

4 – 115-річчя від дня народження Дмитра Семеновича Німчука, політичного і громадсько-культурного діяча, просвітянина, особистого радника президента Гуцульської республіки (1918–1919 рр.). Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1897–1944)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

4 – 75-річчя від дня народження Емми Романівни Левадської (дів. прізв. Гойденко), художниці, педагога, члена Спілки народних

майстрів України. Народилася в смт Лозно-Олександрівка на Луганщині (1937)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

5 – 105-річчя від дня народження Василя Васильовича Мишка, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Княгині Великоберезнянського р-ну (1907–1983)

5 – 70-річчя від дня народження Анастасії Степанівни Лефтер, заслуженого працівника культури України. Найбільша частина її трудового шляху пов'язана із Свалявською районною централізованою бібліотечною системою, яку вона очолює з 1977 р. Саме на цій посаді найкраще проявився її організаторський талант та творчі здібності. ЦБС стала однією з кращих в області. При ЦБС діє фольклорний ансамбль „Берегиня". А. С. Лефтер – активний учасник народного театру Свалявського РБК. Народилася в с. Онорець Сколівського р-ну Львівської обл. (1942)

5 – 65-річчя від дня народження Івана Івановича Юрика, кандидата фізико-математичних наук, доцента, професора Національного університету харчових технологій (м. Київ). Автор понад 90 наукових праць. Він автор популярного серед студентів підручника „Вища математика" (К. : Вища шк., 1993). Народився в с. Вучковому Міжгірського р-ну (1947)

6 – 125-річчя від дня народження Івана Артемовича Панькевича, педагога, лінгвіста, літературознавця, фольклориста, культурного діяча. Вивчав фольклор та етнографію Закарпаття. Народився в с. Цеперів на Львівщині. (1887–1958)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

7 – 85-річчя від дня народження Івана Михайловича Гранчака, доктора історичних наук, професора УжНУ, заслуженого працівника народної освіти України. Народився в с. Нове Давидково Мукачівського р-ну (1927–2000)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

9 – 65-річчя від дня народження Івана Івановича Білака, театрального діяча Закарпаття, заслуженого працівника культури України. Народився в мікрорайоні м. Ужгорода – Радванці (1947)

12 – 105-річчя від дня народження Вікентія Івановича Шандора, відомого культурно-громадського діяча серед української діаспори США. Народився в с. Баранинцях Ужгородського р-ну (1907–2003)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

12 – 15 років тому відкрито пам'ятник закарпатському будителю Олександру Духновичу (скульптор – Михайло Белень) (1997)

13 – 120-річчя від дня народження Степана Андрійовича Фенцика, композитора, диригента, педагога. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1892–1945)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

14 – 110-річчя від дня народження Івана Дмитровича Петрущака, громадсько-політичного діяча, публіциста. Народився в м. Ужгороді (1902–1961)

16 – 175-річчя від дня народження Олександра Андрійовича Митрака, письменника, журналіста, мовознавця-лексиколога, етнографа. Народився в с. Плоскому Свалявського р-ну (1837–1913)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

16 – 120-річчя від дня народження Зігмунда Едуардовича Лендєла, одного із засновників фортепіанного відділення Ужгородського державного музичного училища ім. Д. Задора, піаніста, музикознавця, композитора, педагога. Народився в м. Броди (Галичина) (1892–1970)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

16 – 100-річчя від дня народження Миколи Івановича Куцина, культурного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Був членом Закарпатського обласного осередку композиторів. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1912–1997)

16 – 85-річчя від дня народження Михайла Андрійовича Мазюти, кандидата історичних наук, науковця, етнографа і музеєзнавця. Народився в с. Кальнику Мукачівського р-ну (1927)

17 – 75-річчя з дня проведення Всепросвітянського з'їзду в Ужгороді (1937)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

18 – 125-річчя від дня народження Олекси Кіндратовича Приходька, диригента, педагога, організатора хорового життя на Закарпатті. Народився у Княжполі на Поділлі (1887–1979)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

18 – 110-річчя від дня народження Михайла Михайловича Мадяра, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Великі Ком'яти Виноградівського р-ну (1902–1986)

18 – 100-річчя від дня народження Михайла Федоровича Кіштулинця, учасника державотворчих змагань Карпатської України. Народився в с. Кузьмині Мукачівського р-ну (1912–1986)

18 – 80-річчя від дня народження Маргарити Іванівни Немеш. Була директором Хустської районної централізованої бібліотечної системи. Народилася у м. Свалява Закарпатської області (1932)

19 – 105-річчя від дня народження Петра Івановича Сливки, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Углі Тячівського р-ну (1907–1996)

19 – 95-річчя від дня народження Віктора Євменовича Дулішковича, священика, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Негрові Іршавського р-ну (1917–1954)

20 – 100-річчя від дня народження Дезидерія Євгеновича Задора, музикознавця, фольклориста, заслуженого діяча мистецтв України. Народився в м. Ужгороді (1912–1985)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

20 – 95-річчя від дня народження Івана Андрійовича Тернущака, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Верхнє Водяне Рахівського р-ну (1917–1973)

20 – 85-річчя від дня народження Неоніли Михайлівни Міляєвої, кандидата хімічних наук, доцента кафедри аналітичної хімії УжНУ. Народилася в с. Нікольському Воронезької обл. (Росія) (1927)

22 – 100-річчя від дня народження Михайла Івановича Варги, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Зняцьові Мукачівського р-ну (1902–1980)

22 – 80-річчя від дня народження Едіти Федорівни Медвецької, художниці, члена Національної спілки художників України. Народилася в м. Мукачеві (1932)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

22 – 70-річчя від дня народження Михайла Андрійовича Лендєла, доктора економічних наук, заслуженого економіста України, професора кафедри економіки, менеджменту і маркетингу УжНУ. Народився в с. Ракошині Мукачівського р-ну (1942)

24 – 70-річчя від дня народження Євгена Юлійовича Переша, науковця, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Він опублікував понад 250 наукових праць у найрізноманітніших вітчизняних та зарубіжних виданнях. Є. Ю. Переш – експерт ВАК України, член Наукової ради з проблем „Неорганічна хімія" при НАН України та експертної комісії УжНУ з присвоєння вчених звань. Народився в с. Осій Іршавського р-ну (1942)

26 – 65-річчя від дня народження Тамари Павлівни Деяк, заслуженого працівника культури України. Вона все своє життя присвятила чарівному світові музики. Народилася в м. Тячеві (1947)

27 – 115-річчя від дня народження Михайла Михайловича Пупчака, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в м. Ужгороді (1897–1983)

27 – 110-річчя від дня народження Николая (Михаіла) Дудаша, церковного діяча, єпископа гайдудорозького (1902–1972)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

31 – 155 років тому здійснено перепис населення в Австро-Угорській імперії. На Закарпатті проживало 330 тисяч чоловік (1857)

у жовтні відзначається:

415 років від дня першої письмової згадки про с. Плоске Свалявського р-ну (1597)

20-річчя заснування газети „Срібна Земля” як громадсько-політичного видання. Мова видання – українська. Тираж 2006 р. – 4000 прим. (1992)

Листопад

2 – 105-річчя від дня народження Степана Степановича Фодора, науковця, дослідника рослинності Закарпаття. Народився в с. Нижня Грабівниця на Свалявщині (1907–2000)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2007 рік”

2 – 65-річчя від дня народження Василя Якимовича Бахна, поета, публіциста. Завідував відділом у районній газеті „Ленінська правда” в м. Хусті, керував районною літстудією ім. Д. Вакарова, а також був кореспондентом „Закарпатської правди”. Народився в с. Кричильську Сарненського р-ну Рівненської обл. (1947).

3 – 60-річчя від дня народження Ольги Федорівни Мочар (дів. прізв. Криштоп), кандидата філологічних наук, доцента кафедри англійської філології УжНУ. Народилася в с. Луки Полтавської обл. (1952)

4 – 70-річчя від дня народження Віри Армінівни Швед, директора Берегівської міської централізованої бібліотечної системи (1942)

6 – 60-річчя від дня народження Міхаела Дмитровича Пейтера, художника-графіка, члена Національної спілки художників України. Народився в смт Буштині Тячівського р-ну (1952)

7 – 115-річчя від дня народження Дмитра Івановича Климпуша, головного команданта Карпатської Січі 1938–1939 рр., одного із лідерів „Просвіти” в Карпатському краї. Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1897–1959)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2007 рік”

7 – 90-річчя від дня народження Дмитра Івановича Плоскини, інженера-економіста, директора Ужгородського механічного заводу. Народився в с. Неліпині Свалявського р-ну (1922–2006)

8 – 15 років тому в с. Черник Свалявського р-ну відкрито Свято-Дмитрієвський храм Української православної церкви (1997)

9 – 115-річчя від дня народження Бейли Йосиповича Штремпеля, делегата першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Майдані Міжгірського р-ну (1897–1953)

9 – 110-річчя від дня народження Миколи Михайловича Лацанича, громадського діяча, юриста, патріота свого краю. Народився в смт Великий Березний (1902–1971)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

10 – 75-річчя від дня народження Діани Володимирівни Дадико. З 1991 р. працює в обласній бібліотеці для дітей та юнацтва. Народилася в с. В. Топаль Клинцівського району Брянської області (Росія) (1937)

14 – 280-річчя від дня народження Андрія Федоровича Бачинського, єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії, просвітителя, публіциста. Народився в с. Бенятині Михайловецького округу (Східна Словаччина) (1732–1809)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

17 – 145-річчя від дня народження Антонія Паппа, єпископа Мукачівського у 1912–1924 рр. Народився в Нодькалло (Саболч, Угорщина) (1867–1945)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

17 – 80-річчя від дня народження Михайла Даниловича Бабича, доктора фізико-математичних наук, з 1994 р. – провідний науковий співробітник ІК ім. Глушкова НАН України. Народився в с. Заріччі Іршавського р-ну (1932)

18 – 115-річчя від дня народження Василя Івановича Короля, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1897–1964)

20 – 120-річчя від дня народження Еміліана Романовича Грабовського, художника-живописця, графіка. Народився в м. Ужгороді (1892–1955)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

20 – 115-річчя від дня народження Михайла Федоровича Сможаника, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Лисичові Іршавського р-ну (1897–1969)

20 – 100-річчя від дня народження Михайла Федоровича Попадича, фольклориста, педагога, делегата першого з'їзду народних

комітетів Закарпатської України. Народився в с. Росішці Рахівського р-ну (1912–1972)

21 – 100-річчя від дня народження Михайла Степановича Гандери, священика, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Липчі Хустського р-ну (1912–1989)

25 – 65-річчя від дня народження Василя Івановича Яреми, науковця УжНУ. Він є автором і співавтором близько 100 наукових і методичних праць. Професор В. І. Ярема є одним з ініціаторів створення та першим директором науково-дослідного інституту Державного управління та регіонального розвитку. За його ініціативи на юридичному факультеті УжНУ була організована кафедра господарського права, яку він і очолює. Народився в с. Вільшанах Хустського р-ну (1947)

27 – 100-річчя від дня народження Марії Людвиківни Пільцер, заслуженої артистки України, артистки Закарпатського обласного українського музично-драматичного театру. Народилася в с. Нижня Грабівниця на Свалявщині (1912–1976)

28 – 60-річчя від дня народження Богдана Васильовича Коржа, скульптора, члена Національної спілки художників України. Народився в м. Яблонець над Нісою (Чехія) (1952)

28 – 50-річчя від дня народження Миколи Миколайовича Вегеша, доктора історичних наук, ректора УжНУ, лауреата премій ім. В. С. Ґренджі-Донського та академіка І. П. Крип'якевича. Народився в смт Міжгір'ї (1962)

29 – 90-річчя від дня народження Василя Михайловича Іваня, фольклориста, прозаїка, члена Національної спілки журналістів України. Народився в с. Дунковиці Іршавського р-ну (1922–1995)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

29 – 85-річчя від дня народження Ельвіни Омелянівни Афанасенко, кандидата педагогічних наук. Працювала викладачем на кафедрі педагогіки УжНУ. Народилася в м. Гомель (Білорусія) (1927)

30 – 80-річчя від дня народження Сергія Бисаги, педагога, громадського діяча. Народився в с. Лалові Мукачівського р-ну (1932)

у листопаді відзначається:

565-річчя від дня першої письмової згадки про с. Дубрівку Іршавського р-ну (1447)

10 років тому Карпатський університет ім. А. Волошина, зареєстрований у Міністерстві освіти і науки України як вищий навчальний заклад і в подальшому ліцензований з правом підготовки спеціалістів з вищою освітою (2002)

Грудень

1 – 80-річчя від дня народження Сергія Степановича Іванчева, доктора хімічних наук. С. С. Іванчев – автор та співавтор 4 монографій, а також ним опубліковано понад 300 статей та оглядів у наукових журналах, є автором 200 винаходів, володарем патентів багатьох країн світу. Народився в м. Мукачеві (1932)

1 – 55-річчя від дня народження Наталії Юріївни Кубіній, кандидата економічних наук, доцента кафедри економіки, менеджменту та маркетингу УжНУ. Народилася в м. Таганрозі (Росія) (1957)

3 – 135-річчя від дня народження Степана Львовича Рудницького, вченого-географа. Брав активну участь у роботі товариства „Просвіта" в Підкарпатській Русі, досліджував географію Карпат та географію краю. Народився в м. Перемишлі (нині Польща) (1877–1937)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

4 – 120-річчя від дня народження Василя Васильовича Лара, просвітянина, члена „Учительської Громади", активного збирача коштів на будівництво Народного Дому в м. Ужгороді, учасника просвітянських з'їздів, священика. Емігрував до Праги, невдовзі у США. Народився в с. Золотарьові Хустського р-ну (1892–1983)

6 – 100-річчя від дня народження Василя Олексійовича Кирлика, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Смерекові Великоберезнянського р-ну (1912–1979)

7 – 105-річчя від дня народження Степана Івановича Деркача, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Ракошині Мукачівського р-ну (1907–1970)

7 – 80-річчя від дня народження Йосипа Йосиповича Сікура, вченого, доктора біологічних наук. Він створив школу ботаніків-інтродукторів в Україні. Опублікував понад 150 наукових праць, у тому числі 5 монографій (із них 2 у співавторстві). Основні напрями роботи – збереження біологічного розмаїття світової флори шляхом створення банку насіння з тривалим строком зберігання, живого генетичного банку рослин на Мукачівській експериментальній базі інституту та створення комп'ютерної бази даних про ці рослини, наукового гербарію. Народився в м. Мукачеві (1932)

7 – 70-річчя від дня народження Андрія Васильовича Дудаша, педагога, члена Національної спілки журналістів України. Народився в с. Старе Давидково Мукачівського р-ну (1942)

8 – 100-річчя від дня народження Степана Васильовича Добоша, вченого, славіста-літературознавця, першого ректора УжНУ. Народився в с. Обаві Мукачівського р-ну (1912–1978)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

8 – 100-річчя від дня народження Івана Михайловича Кедюлича, громадського діяча та учасника товариства „Карпатська Січ". Народився в м. Перечині (1912–1945)

8 – 80-річчя від дня народження Івана Івановича Гудивока, доктора медичних наук, висококваліфікованого хірурга. Народився в с. Лавках Мукачівського р-ну (1932)

11 – 95-річчя від дня народження Василя Олексійовича Сабадоша, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Сокирниці Хустського р-ну (1917–1997)

13 – 280-річчя від дня народження Іштвана Катони, одного з фундаторів угорської історіографії, автора латиномовної праці з історії Угорщини та її регіонів у 42 томах під назвою „Historia critica regum Hungariae" („Критична історія Угорщини"). Народився в м. Больк (1732–1811)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

14 – 60-річчя від дня народження Терезії Ласлівни Обертюх, директора ТОВ „Мукачівська швейна фабрика". Народилася в м. Мукачеві (1962)

15 – 125-річчя від дня народження Василя Юрійовича Поповича, громадсько-політичного діяча, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1887–1970)

15 – 95-річчя від дня народження Валентини Іванівни Пономарчук, кандидата біологічних наук, доцента кафедри зоології УжНУ. Народилася в м. Льгові Курської обл. (Росія) (1917–?)

16 – 75-річчя від дня народження Миколи Михайловича Горонгозо, самодіяльного художника. Народився в с. Шаланках Виноградівського р-ну (1937)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

17 – 115-річчя від дня народження Ганни Іванівни Бачо, громадсько-політичної діячки, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народилася в м. Левочі (Словаччина) (1897–1974).

17 – 100-річчя від дня народження Василя Івановчика, громадсько-політичного діяча. Родина Івановчиків у 1924 р. повернулася на рідне Закарпаття, де згодом В. Івановчик короткий час був окружним суддею в смт Великий Березний. Народився в США, штат поблизу Пітсбурга (1912–1995)

17 – 90-річчя від дня народження Василя Олексійовича Піпаша-Косівського, поета, публіциста, фольклориста. Народився в с. Косівська Поляна Рахівського р-ну (1922)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

18 – 80-річчя від дня народження Віталія Олександровича Душина, поета, байкаря за жанром. Публікувався у газетах „Закарпатська правда" та „Единство". Добірки його віршів побачили світ у колективних збірниках „Ранковий клич" (1981), „Дзвінке джерело" (1982), „Витоки" (1988). Автор книги байок „Лесной переполох' (1991). Народився в м. Ленінграді (нині м. Санкт-Петербург, Росія) (1932)

19 – 195-річчя від дня народження Адольфа Івановича Добрянського, визначного громадсько-політичного, культурно-освітнього діяча та вченого Закарпаття. Народився в с. Рудльове Земплинського комітату (нині Словаччина) (1817–1901)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

19 – 105-річчя від дня народження Миколи Михайловича Лелекача, кандидата історичних наук, педагога, доцента УжНУ, карпатознавця. Народився в с. Коритнянах Ужгородського р-ну (1907–1975)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2002 рік"

20 – 65-річчя від дня народження Тетяни Василівни Голубки, кандидата медичних наук, доцента кафедри госпітальної терапії УжНУ. Автор 20 методично-навчальних розробок з різних розділів внутрішніх хвороб та професійної патології, 45 друкованих праць. Народилася в м. Ужгороді (1947)

22 – 80-річчя від дня народження Андрія Степановича Алмашія, кандидата філософських наук, доцента УжНУ. Народився в с. Гандеровиці Мукачівського р-ну (1932)

23 – 105-річчя від дня народження Василя Миколайовича Плиски, делегата першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Ганичах Тячівського р-ну (1907–1998)

24 – 90-річчя від дня народження Миколи Миколайовича Сидоряка, прозаїка, критика, публіциста, члена Національної спілки письменників України. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1922–1996)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

24 – 70-річчя від дня народження Василя Васильовича Пекарюка, музичного діяча, художнього керівника і диригента, заслуженого працівника культури України. Народився в с. Діловому Рахівського р-ну (1942)

25 – 95-річчя від дня народження Василя Васильовича Добоша, поета, педагога. Народився в с. Дубині Мукачівського р-ну (1917–1977)

27 – 115-річчя від дня народження Федора Базилевича, актора, режисера, співака, директора першого у краї професійного театру – руського театру товариства „Просвіта" в м. Ужгороді (1897–1931)

27 – 90-річчя від дня народження Василя Васильовича Маркуся, політолога, публіциста, громадсько-політичного діяча української діаспори, делегата першого з'їзду народних комітетів

Закарпатської України. Народився в с. Бедевлі Тячівського р-ну (1922)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік"

27 – 60-річчя від дня народження Василя Олексійовича Зілгалова, кандидата історичних наук, доцента УжНУ. Народився в м. Гайсин Вінницької обл. (1952)

28 – 80-річчя від дня народження Балажа Богу, автора підручників, викладача угорської мови. Народився в смт Батьові Берегівського р-ну (1932–2011)

28 – 70-річчя від дня народження Катерини Михайлівни Прохоренко, кандидата економічних наук, доцента кафедри маркетингу Львівського торгово-економічного інституту. Народилася в м. Мукачеві (1942)

у грудні відзначається:

625-річчя від дня першої письмової згадки про с. Іза Хустського р-ну (1387)

80-річчя заснування товариства закарпатських студентів „Добрянський" в Братиславі (1932–1943, 1945–1949)

ЦЕ ЦІКАВО ЗНАТИ
– 2012 рік –

65 років тому Василіанський монастир закрили, його будівлю і майно конфіскували і разом з дуже цінною бібліотекою передали Ужгородському національному університету (1947)

65 років тому Постановою Ради Міністрів СРСР за № 152 від 10 січня 1947 р. створено Закарпатський лісотехнічний технікум. Підготовка кадрів розпочалася з 1 вересня 1947 р. (1947)

70 років тому була видана „История подкарпатской литературы" російською мовою, у якій за тодішньою інтерпретацією розглянута література Закарпаття від найдавніших часів до XIV ст., від XVII ст. до 40-х рр. XIX ст. і від 40-х рр. XIX ст. до 40-х рр. XX ст. Варто згадати, що в ній розглядається творчість не лише письменників, які писали російською мовою, але й представлені ті, хто писав українською, зокрема В. Ґренджа-Донський, Ю. Боршош-Кум'ятський, Зореслав (С. Сабол), М. Рішко (1942)

75 років тому театром „Нова сцена" поставлено народну оперету з гуцульського життя під назвою „Як сади зацвітуть" (муз. Є. Шерегія, сл. В. Ґренджі-Донського), складовою частиною сюжету якої стали „Аркан" та інші гуцульські танці (1937)

80-річчя від дня народження Олени Дмитрівни Іллар, вишивальниці. Свої роботи виставляла в Закарпатському обласному краєзнавчому музеї. Багато з них знаходиться в закордонних приватних колекціях. Народилася на Міжгірщині (1932)

80 років тому об'єдналися два товариства – Мукачівське і Ужгородське в „Підкарпатське краєзнавче музейне товариство" (1932)

80-річчя заснування с. Затишне (Тошнад) Берегівського р-ну (1932)

80 років тому в Ужгороді у спеціально збудованому приміщенні відкрилась міська бібліотека з книжковим фондом кількома мовами загальною кількістю 9500 томів (1932)

85-річчя від дня народження Марії Веприк, носія народно-поетичної творчості. Її оповіді та коломийки друкувалися в тячівській газеті „Дружба”, журналі „Карпатський край”. Народилася в с. Нересниці Тячівського р-ну (1927)

85-річчя заснування с. Пушкіново Виноградівського р-ну вихідцями з верховинських сіл Волове, Сине вир, Торунь (1927)

85-річчя заснування публічної школи малювання Й. Бокшаєм та А. Ерделі (1927)

90-річчя від дня народження Ганни Вагери. Від неї записано веснянки, родинно-побутові, колискові, рекрутські та солдатські, жартівливі пісні, балади, пісні січових стрільців, дитячі ігри, пестушки, забавлянки. Народилася у с. Невицькому Ужгородського р-ну (1922)

90 років тому літературно-науковий відділ „Просвіти” почав щороку видавати збірник – „Науковий збірник товариства „Просвіта”, 14 випусків якого стали великою підпорою у вивченні та обнародуванні матеріалів із життя та побуту краян. Збірник був одним із найбільш авторитетних видань Закарпаття міжвоєнного періоду, вміщував праці переважно краєзнавчого характеру (1922)

90 років тому в м. Ужгороді в будинку теперішнього Ужгородського комерційного технікуму був відкритий перший клас Державної руської торговельної академії. Торговельна академія, як фахова школа, підпорядковувалась безпосередньо Міністерству шкільництва і народної освіти в Празі. Діяла Торговельна академія в м. Ужгороді недовго – вже 1 вересня 1925 р. її переведено до м. Мукачева, де руське відділення об’єдналося з аналогічним угорським закладом, у результаті чого утворилася Мукачівська торговельна академія. Вона стала найпрестижнішим навчальним закладом на Закарпатті (1922)

100-річчя від дня народження Миколи Івановича Шімоні, учасника „Карпатської Січі”. Народився в с. Колочава-Лази на Міжгірщині (1912–1994)

100-річчя від дня народження Степана Петровича Бобинця, активного діяча просвітянського руху, довголітнього секретаря і голови „Просвіти” в с. Ізки, бібліотекаря „Просвіти” (1912–1992)

105-річчя від дня народження Адальберта Івановича Довбака, посла Сойму Карпатської України, учасника першого засідання Сойму Карпатської України 15 березня 1939 р., теолога. Народився в с. Веряця Виноградівського р-ну (1907–1988)

115-річчя від дня народження Петра Григоровича Калинюка, голови крайової виборчої комісії по виборах до Сойму Карпатської України (1939), старшого комісара політичної управи і Будинку Уряду Карпатської України, начальника відділу (Президії) Народної Ради Закарпатської України (1944–1945). Народився в с. Богдан Рахівського р-ну (1897–1945)

115-річчя від дня народження Івана Івановича Росула, активіста „Просвіти”, коменданта у Посли Сойму від залізничників. Народився в с. Невицькому Ужгородського р-ну (1897–1976)

115-річчя від дня народження Ірини Ладані, відомої піаністки, педагога. Освіту здобула у Будапештській консерваторії. Після закінчення консерваторії І. Ладані виступала як піаністка у різних куточках світу. Її концертами захоплювалися слухачі в Данії, Швейцарії, Австрії, Італії, Угорщині, Чехословаччині й, звичайно, Закарпатті. Будучи на вершині успіху і слави, І. Ладані повертається в м. Берегово й відкриває музичну школу, яку очолювала до 1946 р. Народилася в м. Дебрецені (Угорщина) (1897–1978)

115-річчя від дня виходу першої народної газети „Наука”. Газета була органом „Общества св. Василія Великого”. Першим редактором газети був Юлій Чучка, віце-ректор Ужгородської духовної семінарії. Коли в 1900 р. Ю. Чучка виїхав до Америки, редактором став Василь Гаджега, який в 1900 р. уступив редакторське крісло більш досвідченому у видавничій сфері Августину Волошину (1897)

115 років тому В. Гнатюк видав книгу „Етнографічні матеріали з Угорської Русі” (1897)

120-річчя від дня народження Золтана Гута, музичного діяча, засновника ужгородської скрипкової школи. Народився в Угорщині (1892–1968)

125-річчя від дня народження Кароля (Карела) Ізаї, художника. Навчався в Ужгородській вчительській семінарії та Будапештській Академії мистецтв. З 1921 р. жив і працював на Закарпатті (1887–1938)

125 років тому в м. Ужгороді було організовано перше на Закарпатті фехтувальне товариство, яке проводило свої заняття в клубному приміщенні пивзаводу (на пл. Поштовій) (1887)

140 років тому було прокладено перший залізничний міст (нині автомобільний) в м. Ужгороді через р. Уж (1872)

140 років тому до м. Мукачева прокладено залізницю, яка в 1887 р. була продовжена до Стрия, а згодом і до Львова (1872)

145-річчя угорсько-австрійського примирення (утворення Австро-Угорської дуалістичної монархії) (1867)

155-річчя від дня народження Михайла Балога, священика-патріота, засновника української бурси в Сиготі (нині Румунія). Народився в с. Великі Лази Ужгородського р-ну (1857–1916)

165 років тому О. Духнович видав буквар „Книжниця читальная для начинающих". Він набув поширення не лише в Закарпатті, Східній Словаччині, але також і в Галичині (1847)

165 років тому в Ужгородській окрузі у парохіях і філіях було 13 мурованих і 7 дерев'яних церков. Дотепер, на жаль, не дійшла жодна дерев'яна церква Ужгородщини (1847)

185 років тому граф Шенборн заснував с. Рудникова Гута (Ізвод Гута) Свалявського р-ну, переселивши сюди 38 сімей для роботи в лісі та на склофабриці. Прийшли вони з-під Міхаловець і Вранова (Словаччина) (1827)

225 років тому в м. Ужгород переведено вищу богословську школу з м. Мукачева (1787)

230-річчя від дня народження Івана Ромбауера, іконописця, автора численних ікон та іконостасів у храмах на території історичної Підкарпатської Русі. Народився в Левочі, на Спіші (1782–1849)

235-річчя від дня завершення будівництва церкви св. Василія Великого в с. Сіль Великоберезнянського р-ну – визначної пам'ятки дерев'яного зодчества України (1777)

235 років тому відкрилася духовна семінарія в м. Ужгороді (1777)

320-річчя від першої згадки про церкву в с. Куштановиця Мукачівського р-ну (1692)

330 років тому Імре Текелі визволила від Габсбургів значну частину словацьких та угорських земель (13 комітатів). Було створено незалежне від Угорщини та Трансільванії князівство (Парціум). Князівський двір у той час знаходився в м. Мукачеві (1682)

335 років тому міські протоколи уже згадують „будинок євреїв", що вказує на існування в м. Ужгороді єврейської школи або синагоги (1677)

355 років тому с. Верхні Ворота (Вишні Верецьки) Воловецького р-ну спалили загони польського маршала Любомирського, який мстив Ракоці І за невдалий похід на Польщу (1657)

350-річчя від першої письмової згадки про с. Чорноголова Великоберезнянського р-ну (1652)

400-річчя від першої письмової згадки про с. Щербовець Воловецького р-ну (1612)

405-річчя від першої письмової згадки про с. Скотарське Воловецького р-ну (1607)

410-річчя від першої письмової згадки про с. Стричава Великоберезнянського р-ну (1602)

410-річчя від першої письмової згадки про с. Вишка Великоберезнянського р-ну (1602)

430-річчя від першої письмової згадки про с. Смереково Великоберезнянського р-ну (1582)

430-річчя від першої письмової згадки про с. Верховина-Бистра Великоберезнянського р-ну (1582)

430-річчя від першої письмової згадки про с. Ужок Великоберезнянського р-ну (1582)

435-річчя від дня народження Балінта Другета, угорського поета, письменника. Брав участь в антигабсбурзькому повстанні Бочкаї. Власник Хустського замку. З 1608 р. працював державним суддею. Щоденник, який він написав у 1605 р., визначається як важливе історичне джерело. Народився в с. Гуменне (Словаччина) (1577–1609)

460-річчя від першої письмової згадки про с. Порошково Перечинського р-ну (1552)

460-річчя від першої письмової згадки про с. Ворочево Перечин-

ського р-ну (1552)

460-річчя від першої письмової згадки про с. Туриця Перечинського р-ну (1552)

460-річчя від першої письмової згадки про с. Турички Перечинського р-ну (1552)

460-річчя від першої письмової згадки про с. Сімерки Перечинського р-ну (1552)

460-річчя від першої письмової згадки про с. Вільшинки Перечинського р-ну (1552)

460-річчя від першої письмової згадки про с. Тур'я-Бистра Перечинського р-ну (1552)

460-річчя від першої письмової згадки про с. Тур'я-Пасіка Перечинського р-ну (1552)

460-річчя від першої письмової згадки про с. Тур'я-Поляна Перечинського р-ну (1552)

555-річчя від першої письмової згадки про с. Келечин Міжгірського р-ну (1457)

565-річчя від першої письмової згадки про м. Рахів, найбільше місто закарпатської Гуцульщини (1447)

585-річчя від першої письмової згадки про с. Малий Березний Великоберезнянського р-ну (1427)

585-річчя від першої письмової згадки про с. Дубриничі Перечинського р-ну (1427)

585-річчя від першої письмової згадки про с. Баранинці Ужгородського р-ну (1427)

595-річчя від першої письмової згадки про с. Дубрівка Ужгородського р-ну (1417)

595-річчя від першої письмової згадки про с. Лінці Ужгородського р-ну (1417)

600-річчя від першої письмової згадки про с. Кам'янське Іршавського р-ну (1412)

600-річчя від першої письмової згадки про с. Оноківці Ужгородського р-ну (1412)

620-річчя від першої письмової згадки про с. Присліп Міжгірського

р-ну (1392)

625-річчя від першої письмової згадки про с. Діброва Тячівського р-ну (1387)

680-річчя від першої письмової згадки про с. Шаланки Виноградівського р-ну (1332)

680-річчя від першої письмової згадки про с. Соломоново Ужгородського р-ну (1332)

680-річчя від першої письмової згадки про с. Тарнівці Ужгородського р-ну (1332)

690-річчя від першої письмової згадки про с. Струмківка Ужгородського р-ну (1322)

750-річчя від першої письмової згадки про смт Королево Виноградівського р-ну (1262)

750-річчя від першої письмової згадки про м. Севлюш (нині м. Виноградів) (1262)

770-річчя від першої письмової згадки про с. Заріччя Іршавського р-ну (1242)

КРАЄЗНАВЧІ ЗНАМЕННІ ДАТИ

СІЧЕНЬ: 1

АНТОН МИХАЙЛОВИЧ КОВАЧ

50-річчя від дня народження художника-живописця
(нар. 1962)

Народився Антон Ковач 1 січня 1962 р. в с. Чумалево Тячівського району Закарпатської області. У 1978 р. після закінчення школи вступив до Ужгородського училища декоративно-прикладного мистецтва, де навчався на відділі художньої обробки дерева. Роки навчання в Ужгороді стали для майбутнього митця тією важливою підвалиною, на якій він розпочав будівництво не тільки своєї професійної вправності, але також світоглядних орієнтирів. Із цього періоду художник із особливою теплотою згадує Йосипа Пала, який зробив помітний вплив на його погляди, а чітка викладацька система розвинула творчий потенціал молодого чоловіка. Уже в училищі Антон проявляв особливий інтерес до кольору, приділяючи все більше уваги живопису. Вдома на канікулах він активно малював краєвиди рідного села, портрети близьких, все глибше усвідомлюючи красу рідної землі та поглиблюючи відчуття колориту.

Роки служби в армії та навчання в Львівському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва укріпили молодого художника у правильності вибору професії. Вибір життєвого шляху має величезне значення у житті людини, бо наповнює її життя радістю, як пише Григорій Сковорода, яку дає „сродна праця”. Антон, працюючи з кольором, завжди був щасливим, бо це його стихія. До того ж доля дарувала молодому художнику додаткові

© М. Приймич, 2011

подарунки, скеровуючи його життєві дороги. Під час служби в армії Антон потрапив у групу художників, які оформляти Музей Прикарпатського військового округу. Створення таких музеїв на ту пору було дуже модним, тож роботи виконувалися з великим розмахом, зокрема, створювалися різноманітні величні батальні багатофігурні панно, де поряд із реалістичним відображенням подій важливу роль відігравала професійна вправність живописця. Праця у цій групі надала сміливості й упевненості художнику, що допомогло йому в подальшому братися за досить складні роботи.

Навчання в Інституті відкрило нові горизонти та можливості для Антона Ковача, адже працювали з ним відомі мистецькі педагоги В. Черкасов та П. Сидоренко. Інститут дав художнику дуже багато, бо тут він зустрівся з багатьма неординарними особистостями, такими, як Дмитро Крвавич, Володимир Овсійчук, Емануїл Мисько. Не тільки навчання давало практичні навики роботи з кольором, але і реальні роботи, які довелося виконувати Антону Ковачу. У той час він потрапив у групу студентів, які надавали допомогу реставраторам, що працювали у Львівському римо-католицькому кафедральному соборі, і зарекомендував себе працелюбним і здібним виконавцем. Робота в кафедральному соборі сприяла розвитку відчуття і розуміння єдності колориту, його декоративних та асоціативних можливостей.

Після закінчення Інституту 1990 р. Антон повернувся до Ужгородського училища декоративно-прикладного мистецтва уже як викладач фахових дисциплін. Тут він активно працює на педагогічній ниві, намагаючись передати студентам свої знання і вміння. Поряд з викладацькою роботою він не переставав працювати як художник-практик, що дало йому змогу виразно заявити про себе у середовищі закарпатських живописців. Постійна робота над собою, активна виставкова діяльність зробили ім'я художника відомим не тільки в Закарпатті, але і в Україні загалом. З 1999 р. А. Ковач стає членом Закарпатської організації Національної Спілки художників України.

Саме на кінець 1990-х рр. припадає надзвичайно важлива подія у житті художника – це знайомство з визначною постаттю в церковному та культурному житті краю, єпископом Іваном Маргітичем. Особистість владики зробила значний вплив на художника і наблизила його до дивного і наново відкритого духовного світу. Єпископ, у свою чергу, помітивши талант художника, звернувся

до нього з пропозицією виконати монументальні розписи до новозбудованого греко-католицького храму у с. Боржавське Виноградівського району. Велична і сучасна архітектура церкви потребувала відповідного підходу до створення живописної композиції. Незважаючи на те, що художник вперше взявся за таку масштабну роботу, разом з І. Іванігою та В. Зимомрею їм вдалося створити величний комплекс розписів. Особливо цікавою є галерея історичних постатей, які зробили значний внесок у життя церкви та українського народу, серед яких можемо назвати свв. Володимира і Ольгу, свв. Антонія і Феодосія Печерських, свв. Кирила та Методія. З художньої точки зору викликає захоплення композиція „Страшного суду", що зображена над хорами храму. Повернення до традицій візантійського малярства, запропоноване А. Ковачем, задало добрий тон у храмовому мистецтві Закарпаття та в подальшому розвитку монументального сакрального живопису у краї. Ця робота викликала помітний резонанс у культурному середовищі Закарпаття, наслідком чого стало її відзначення щорічною обласною премією ім. Й. Бокшая та А. Ерделі у галузі монументального мистецтва. Цим часом датується і портрет єпископа Івана Марґітича, який хоч і не належить до офіційних парадних портретів, але став одним із перших професійних портретів єпископів Мукачівської греко-католицької єпархії.

Сьогодні художник вправно працює у різних жанрах та видах образотворчого мистецтва. Цілий ряд графічних робіт стали чудовою прикрасою кількох ужгородських кафе, вносячи в їх інтер'єр живе емоційне переживання від зустрічі з Ужгородом, на відміну від відстороненої фіксації, що часто притаманна фотографії. Це дає туристові додаткові враження про наше місто.

Коли ведемо мову про Антона Ковача як колориста, то необхідно сказати, що він сьогодні є серед найвправніших на Закарпатті. Про це свідчать його краєвиди „Зима в місті" 2007р., „Околиці с. Осій" 2006 р., „Дворик" 2006 р., натюрморти „Натюрморт з чорною вазою" 2006 р., „Натюрморт з декоративною динею" 1996 р., „Цикламени" 1998 р., так і портрети „Портрет бабки Терезки" 1996 р., „Задумливий мисливець" 1999 р., „Молода гуцулка" 2006 р.

Ковач проявив себе й активним на ниві популяризації спадщини визначного закарпатського митця А. Ерделі. Дякуючи ініціативі та активній діяльності художника та за підтримки І. Ливрінца

у 2007 р. світ побачив альбом „Адальберт Ерделі”. Незважаючи на деякі недоліки у підборі матеріалу, альбом є важливим джерелом фактичного матеріалу для вивчення творчого спадку визначного закарпатського живописця. Свої знання художник передає студентам Закарпатського художнього інституту та Коледжу мистецтв ім. А. Ерделі.

На сьогодні Антон Ковач є одним з активно прогресуючих художників і думаю, що його творчі досягнення ще нас порадують. Це художник, який сьогодні намагається через зрозуміння внутрішнього світу віднайти себе у дивному світі нашої культури.

МИХАЙЛО ПРИЙМИЧ

Джерельні приписи:

1. Ковач, А. Живопис, графіка / Антон Ковач. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. облас. упр. по пресі, 1994. – буклет. : портр., іл.
2. Ковач, А. Між ілюзією і реальністю: живопис : альбом / Антон Ковач ; передм. Приходько О. ; упоряд. та ред. Л. Мельник ; пер. англ. М. Мельник. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2008. – 108 с. : кол. іл. – Текст укр., англ. мовами.

***

3. Адальберт Ерделі = Adalbert Erdelyi : альбом / авт.-упоряд. А. М. Ковач ; вступ. ст.: М. В. Приймич. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2007. – 380 с. : іл. – Текст укр., англ. мовами.

***

4. Ковач, А. Коли вже запрігся, то й тягни. Митець Антон Ковач каже, що його головні творчі візитівки ще попереду : [інтерв’ю / вів Михайло Мейсарош] / Антон Ковач // Старий Замок. Паланок. – 2008. – 7-13 серп. – С. 24.
5. Ковач, А. Антон Ковач: Справжній художник не повинен бути додатком до фотоапарата : [розмову із зав. від. дизайну та живопису коледжу мистец. ім. А. Ерделі і Закарпат. ін-ту мистец. / вів П. Білецький] / Антон Ковач // Репортаж. – 2006. – 8 черв. – С. 6. : портр., фото.

***

6. Антон Ковач (1962 р.н.) : [в т. ч. вказані назви праць скульптора: „Лілії”, „Дівчина з букетом”] // Каталог обласної виставки творів закарпатських художників, присвяченої Всеукраїнському дню художника. – Ужгород, 2005. – С. 4.
7. Ковач Антон Михайлович : [живописець] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 116-117. : портр., іл.

8. Приходько, О. Відкрите небо Антона Ковача / Олена Приходько // Ковач, А. Між ілюзією і реальністю: живопис : альбом / Антон Ковач. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2008. – С. 4-6.

***

9. Мейсарош, М. Уперше, яскраво, парадоксально й повчально Антон Ковач презентував свою творчість у Київському музеї російського мистецтва : [вист. творів] / Михайло Мейсарош // Старий Замок. Паланок. – 2010. – 14-20 січ. – С. 3. : фото. кол.
10. Приймич, М. Ковач Антон Михайлович / М. Приймич // Художники України. – 2007. – № 23. – С. 3-31. : кол. іл.
11. Фединишинець, В. Академік мистецтвознавства Антон Ковач : есей про творчий процес / Володимир Фединишинець // Едельвейс Закарпаття. – 2008. – 27 берез. – С. 3.
12. Фединишинець, М. Три кілограми насолоди. Побачив світ розкішний альбом-шедевр „Адальберт Ерделі" Антона Ковача / Михайло Фединишинець // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 22-28 листоп. – С. 1.

СІЧЕНЬ: 2

ВАСИЛЬ ЮРТИН

100-річчя від дня народження забутого поета (1912–1971)

Народився 2 січня 1912 р. в с. Репинне на Міжгірщині в бідній багатодітній сім'ї хлібороба. Навчався самотужки, бо вчителя в селі не було. Коли йому до рук потрапили номери журналу „Наш рідний край", він на заклик редакції почав записувати коломийки, казки. Влітку збирав ягоди, продавав їх, а за виручені гроші замовляв „Наш рідний край" та „Юношество" і туди посилав свої записи.

Юнак мріяв здобути освіту в горожанській школі у Воловому (тепер Міжгір'я) або в Сваляві чи Ужгороді, але заплатити за гуртожиток не мав змоги. Довідався, що в Білках є найдешевший гуртожиток, і там поступив до горожанки.

Хотів стати вчителем, та мрія не збулася. Працював лісорубом, листоношею на пошті. А коли угорці окупували Закарпаття, подався в Радянський Союз шукати щастя. За нелегальний перехід кордону відбував покарання в Сибіру.

В 1943 р. вступив до лав Першого Чехословацького військового корпусу. Брав участь у визволенні Білої Церкви, Києва,

© В. Пагиря, 2011

Жашкова. Бойовий шлях В. Юртина проліг через Бесарабію, Буковину, Галичину аж до Дуклі. Був важко поранений, довго лікувався в Радянському Союзі та Чехословаччині. Мріяв здобути вищу освіту, та перешкоджало понівечене здоров'я. Як військовий інвалід залишився жити в чеських Лужицьких горах.

Вірші В. Юртина воєнного періоду друкувалися у фронтовій газеті „Наше військо в СРСР". Писав багато, перебуваючи в госпіталях. Після війни друкував воєнні спогади, нариси, оповідання, вірші в пряшівській українській пресі: в газетах „Пряшівщина", „Нове життя", журналах „Дружно вперед" і „Дукля".

В поезії В. Юртина яскраво відтворена тематика визвольної боротьби, любов до рідної землі. Його проза співзвучна поезії і має важливе пізнавальне значення.

В збірнику „Зелений віночок, червоні квіточки", упорядником якого була Олена Рудловчак, опубліковано 20 віршів і 2 нариси Василя Юртина. Окремої книжки поета поки що немає.

Помер Василь Юртин 5 квітня 1971 р. в Дечині (Чехія).

ВАСИЛЬ ПАГИРЯ

Джерельні приписи:

1. К[овач], Ф. Юртин Василь : [поет] / Федір К[овач] // Краєзнавчий словник русинів-українців: Пряшівщина / упоряд. Ф. Ковач. – Пряшів : Союз русинів-українців Словац. Республіки, 1999. – С. 392.
2. Пагиря, В. Василь Юртин : [поет] / Василь Пагиря // Пагиря, В. Закарпатці у діаспорі : нариси про закарпат. емігрантів / Василь Пагиря. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 103.

СІЧЕНЬ: 2

СТЕПАН СТЕПАНОВИЧ ПОП

70-річчя від дня народження доктора фізико-математичних наук, професора УжНУ, академіка АН технологічної кібернетики України (нар. 1942)

Народився 2 січня 1942 р. в с. Рокосово Хустського району Закарпатської області. Після закінчення Рокосівської середньої школи в 1959 р. поступає на фізико-математичний факультет УжДУ, де здобуває спеціальність "фізик-оптик". Відразу продовжує

© Н. Машика, 2011

навчання в аспірантурі за спеціальністю “Оптика і спектроскопія”. В 1972 р. в Ленінградському фізико-технічному інституті ім. А. Ф. Іоффе АН СРСР захищає кандидатську дисертацію на тему: “Перерізи збудження при повільних зіткненнях іонів K+ Cs+ з атомами He, Ne і Ar”. В 1974 р. отримує вчене звання старший науковий співробітник. В 1984 р. в Ленінградському політехнічному інституті захищає докторську дисертацію на тему: “Емісія фотонів при взаємодії електронів і іонів з поверхнею металів” і здобуває вчений ступінь доктора фізико-математичних наук зі спеціальності “Фізична електроніка”. З цієї ж спеціальності в 1987 р. йому присвоєно звання професора.

Трудову діяльність розпочав у студентські роки лаборантом при кафедрі оптики УжДУ (1961 р.), а потім препаратором Фізико-технічного інституту ім. А. Ф. Іоффе АН СРСР (1963–1964 рр.). З 1966 р. постійно працює в УжНУ, спочатку – старшим науковим співробітником Проблемної науково-дослідної лабораторії фізики електрон-атомних зіткнень, з 1971 р. – завідувачем цієї установи, з 1998 до 2005 рр. – професором кафедри квантової електроніки. У 1988–1992 рр. був на громадських засадах науковим керівником організованої ним Галузевої науково-дослідної лабораторії Мінелектропрому СРСР, а в 1991–1996 рр. за сумісництвом – директором Закарпатського науково-виробничого центру “Екологія”. З 2005 р. С. С. Поп – декан географічного факультету, завідувач кафедри фізичної географії та раціонального природокористування УжНУ.

Професор С. С. Поп – відомий світовій науковій громадськості вчений у галузях фізичної електроніки, екології і раціонального природокористування. Ним опубліковано понад 400 наукових праць, отримано 6 авторських свідоцтв на винаходи, написано 3 монографії та 2 навчальні посібники з грифом Міністерства освіти і науки України за лекційними курсами, які розробив і читає в Ужгородському національному університеті. Під його керівництвом виконано понад 40 науково-дослідних робіт за національними і міжнародними науково-технічними програмами. С. С. Попом організовано і проведено в Ужгороді 9 національних і міжнародних наукових конференцій та семінарів. Він – співвиконавець Державної програми соціально-економічного та екологічного розвитку Карпатського регіону. У 1990–2001 рр. був членом Урядової комісії з екологічної

експертизи Пістрялівської радіолокаційної станції, Координаційної ради України з Міжнародної програми охорони природного середовища басейну ріки Дунай, обласних комісій з експертизи причин катастрофічних повеней, розробки родовищ золота, вдосконалення управління лісовим господарством та інших.

Професор С. С. Поп впродовж 45 років плідно готує кваліфікованих фахівців, постійно керує курсовими і дипломними роботами студентів, науковою роботою аспірантів і докторантів, на високому рівні читає лекційні курси. Він підготував 8 кандидатів і одного доктора наук, ще три пошукачі під його керівництвом завершують написання кандидатських дисертацій.

З 2005 р. очолює Закарпатський відділ Українського географічного товариства та Громадську раду природоохоронних організацій при Держуправлінні охорони навколишнього природного середовища у Закарпатській області, член обласної комісії з моніторингу довкілля. С. С. Поп є членом спеціалізованої Вченої ради з захисту бандитських дисертацій в УжНУ, редакційної ради журналу "Науковий вісник УжНУ. Серія фізична", Вченої ради УжНУ, Програмного комітету Міжнародних наукових конференцій "Взаємодія іонів з поверхнею" (м. Москва), Науково-методичної комісії з торгівлі і туризму МОН України.

У 2005 р. за ініціативи та плідної роботи С. С. Попа УжНУ отримав ліцензію на освітню діяльність з підготовки вкрай необхідних для Закарпаття фахівців з трьох нових напрямів: "географія", "туризм", "геодезія, картографія та землеустрій", а в 2007 – з четвертого напряму: "лісове та садово-паркове господарство". Нині С. С. Поп активно працює з організації належної матеріальної бази, інформаційного та кадрового забезпечення освітньої діяльності за цими напрямами на новоствореному географічному факультеті і як декан, і як завідувач однієї з його кафедр. В 2011 р. випущено магістрів, спеціалістів з 3 напрямів: туризм, географія, землевпорядкування і кадастр та бакалаврів зі спеціальності "лісове господарство".

У 1991–1994 рр. С. С. Поп обирався депутатом Закарпатської обласної Ради народних депутатів, очолював депутатську комісію облради.

За плідну науково-педагогічну діяльність та успіхи у справі підготовки висококваліфікованих кадрів відзначений Почесними Грамотами Міністерства освіти і науки України, удостоєний фондом

Сороса Міжнародної науково-освітньої програми звання “Соросівський професор”, а його ім’я включено до Міжнародного довідника видатних діячів науки XX ст., удостоєний звання “Заслужений діяч науки і техніки України”.

НЕОНІЛА МАШИКА

Джерельні приписи:

1. Поп, С. С. Природні ресурси Закарпаття : навч. посіб. / Степан Степанович Поп ; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т. – Вид. 3-тє, допов. і змін. – Ужгород : Карпати, 2009. – 340 с.
2. Поп, С. С. Природні ресурси Закарпаття : навч. посіб. / Степан Степанович Поп ; УжНУ. – 2-е вид., із змінами та допов. – Ужгород : Спектраль, 2003. – 296 с.

***

3. Земля, наближена до неба = Land Close to the Sky / В. П. Густі, С. С. Поп [та ін.] ; пер. англ. Б. Мешко. – Ужгород : Карпати, 2008. - 48 с.

***

4. Поп, С. С. Влияние кислорода на спектральный состав оптического излучения при ионной бомбардировке ниобия / С. С. Поп [и др.] // Диагностика поверхности ионными пучками : тез. докл. Всесоюз. совещания-семинара молодых ученых : 17-22 июня 1985 г. – Ужгород, 1985. – С. 134-135.
5. Поп, С. С. Електрон- та іон-фотонна емісія KBr і KCl / С. С. Поп [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 20. – Ужгород, 2007. – С. 141-145.
6. Поп, С. С. Електрон-фотонна емісія KBr / С. С. Поп [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 10. – Ужгород, 2001. – С. 195-198.
7. Поп, С. С. Емісія фотонів при іонному бомбардуванні KCl, KBr, KI / С. С. Поп [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 20. – Ужгород, 2007. – С. 131-136.
8. Поп, С. С. Іон-фотонна емісія при бомбардуванні поверхні берилію іонами / С. С. Поп [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 9. – Ужгород, 2001. – С. 68-72.
9. Поп, С. С. Наблюдения ИСЗ в Ужгороде: 50 лет поиска и решений / С. С. Поп [и др.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 20. – Ужгород, 2008. – С. 78-82.
10. Поп, С. С. Распределение возбужденных распыленных атомов по скоростям при бомбардировке поверхности Li и Al ионами K_+ / С. С. Поп [и др.] // Диагностика поверхности ионными пучками : тез. докл. Всесоюз. совещания-семинара молодых ученых : 17-22 июня 1985 г. – Ужгород, 1985. – С. 132-133.

11. Поп, С. С. Спектральний склад випромінювання поверхні кремнію при бомбардуванні іонами і електронами середніх енергій / С. С. Поп [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 20. – Ужгород, 2007. – С. 150-153.
12. Поп, С. С. Стимулированная десорбция возбужденных частиц при электронном облучении поверхности окисленного вольфрама покрытого натрием // С. С. Поп [и др.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 1. – Ужгород, 1997. – С. 31-36.

***

13. Поп, С. С. Абсолютные измерения функций возбуждения линий КII при столкновении ионов K^+ с атомами гелия / С. С. Поп [и др.] // Журн. Эксперимент. и теорет. физики. – 1970. – Т. 58. – Вып. 3. – С. 810-816.
14. Діус, І. Міжнародна науково-практична конференція "Сталий розвиток Карпат та інших гірських регіонів Європи" : [з 8 по 10 верес. 2010 р. в Ужгороді] / І. Діус, С. Поп [та ін.] // Укр. геогр. журн. – 2010. – № 4. – С. 57-60.
15. Поп, С. "Довкілля – це наша оселя", – каже головний географ Закарпаття Степан Поп : [розмову з деканом геогр. ф-ту УжНУ / вів Я. Гулан] / Степан Поп // Старий Замок. Паланок. – 2009. – 26-31 берез. – С. 22.
16. Поп, С. Природно-ресурсний потенціал та збалансований розвиток Закарпаття / С. Поп // Екологіч. вісн. – 2008. – верес.-жовт. – С. 30-32.
17. Поп, С. У дні ювілею – про проблеми, якими переймаються всі : [розмову з деканом геогр. ф-ту УжНУ С. С. Попом з нагоди 65-річчя від дня народж. / вела М. Нейметі] / Степан Поп // Новини Закарпаття. – 2007. – 13 січ. – С. 21.
18. Поп, С. "Якби у нас ліси зберегли хоча б у такому стані, якими вони були до війни, катастрофічних повеней 1998, 2001 років не було б". Краяни появою географічного факультету УжНУ завдячують своєму земляку та активній позиції ректора УжНУ і губернатора : [інтерв'ю з деканом геогр. ф-ту С. Попом / вела О. Кринична] / С. Поп // Світогляд. – 2005. – 16 лип. – С. 12-13.

***

19. Довганич, О. Д. Поп Степан Степанович : [д-р фізико-мат. наук, проф. УжНУ] / О. Д. Довганич // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 254-255. : портр.
20. Поп, Степан Степанович : [д-р фізико-мат. наук, проф.] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, проф. Ужгород. нац. ун-ту. – Ужгород : Ґражда, 2005. – С. 96-97. : портр.

СІЧЕНЬ: 8

МИКОЛА (ДИОНІЗІЙ ОМЕЛЯНОВИЧ) МАТОЛА

60-річчя від дня народження письменника, перекладача, літературознавця (1952–1993)

Про творчість Миколи Матоли заговорили відкритіше вже по смерті, коли стало зрозуміло, яка доля була вготована для його зірки, скільки створив і чого не встиг. До того часу, останні двадцять літ, відчувалася настороженість до поезії митця, відповідно, пошуків ним стилю, тем, проблематики. Художнє мислення Миколи Матоли вирізнялося асоціативністю, вільним оперуванням символами, алюзією, а щодо форми твору, то він прагнув вийти з одномірного лінійного письма на площину, коли текст створюватиме малюнок і розгортатиме той самий знак-символ, що прописаний у вірші. Для української літератури ця ідея не нова (і пов'язана з розвитком модернізму), але її втілення нашим митцям завжди доводилося відстоювати. Миколі Матолі праглося самовираження в межах тих знань, що здобув, і таланту, що дістався. Та, як писав раніш:

Ой, різні, сину, долі у зірок...
Котра із них твоя – підкаже час.

Час яскраво засвітив зірку М. Матоли, бо народився на другий день Різдва, 8 січня 1952 р., в м. Мукачеві, в сім'ї люблячих батьків, котрі всіляко сприяли розвиткові сина. Духовний зв'язок з родичами відчувався у поета протягом життя, про що свідчать чимало поезій у доробку, присвячених матері та батькові (з роками у творах простежується мотив спадкоємності поколінь: батько, ліричний герой та його син), родинній хаті, оточенню. Поетичний дар у М. Матоли, як це найчастіше буває, виявився у ранньому віці. Тож почав відвідувати в Мукачеві літературну студію „Полум'я". Письменник Василь Густі у спогадах про Миколу „Чуєш, брате мій?.." повідав, що його *„вірші видавалися громом серед ясного неба. Весняним громом. Наші метри Іван Чендей, Михайло Томчаній, Юрій Керекеш, Юрій Мейгеш, критик Василь Поп, широко відомі вже у ті часи Василь Басараб, Петро Скунць, Василь Вовчок не могли нарадуватися появі такого свіжого потужного таланту..."*. Дебютував М. Матола у республіканському альманасі „Вітрила-68" із представленням Ів. Чендея, котрий, окрім іншого вказав, що у

© О. Ігнатович, 2011

віршах поета *„думка не по літах стигла”*. На обговоренні альманаху в Києві, в Спілці письменників, зазначає В. Густі, *про молодого поета із Закарпаття з повагою сказали своє слово Микола Вінграновський, Іван Драч, Борис Олійник, Петро Засенко.*

Тож було закономірно, що Микола по закінченні середньої школи вступив на філологічний факультет Ужгородського держуніверситету. Тут відбулася зустріч із другом зі шкільних років Василем Густі, земляком із Мукачівщини Дмитром Кешелею, молодим художником та поетом Дмитром Кремінем. Між усіма чотирма склалися приятельські стосунки, адже відвідували районні літературні студії, мали перші публікації у молодіжних виданнях, і талант їхній вже не викликав сумніву.

Розвиток молодих письменників відбувався надзвичайно швидко і бурхливо. Певною мірою цьому сприяли й університетська літстудія ім. Ю. Гойди, якою керував Василь Поп, а також невпинне їх спілкування із провідними поетами та прозаїками, знаними художниками краю. Окрім того на пам’яті була епоха шістдесятництва. В Ужгороді її дух свободи затримався надовше, незважаючи на утиски, що їх зазнали Ів. Чендей за книгу „Березневий сніг”, П. Скунць за поему „Розп’яття”, Ю. Мейгеш за повість-мозаїку „Сьогодні і завжди”, Ф. Кривін за книгу „Подражание театру”. Оце „повітря свободи” молодь намагалася перенести в студентське середовище. Микола Матола разом із Дмитром Кремінем (нині лауреатом Національної премії ім. Т. Шевченка) зайнялися самвидавом (як тоді називали надруковані в домашніх умовах й розповсюджені рукописи), видавши самотужки кілька чисел альманаху „Скриня” (як свідчить Тарас Кремінь) – записували власні поезії та робили до творів ілюстрації. Звісно, це вважалося серйозним переступом перед системою. От тоді й почався новий відлік часу для письменників! Одним із покарань для М. Матоли та Дм. Креміня було відхилення від друку їхніх перших збірок. Дебютна книга поета „За білими веснами” вийшла 1979 р. із передмовою провідного поета Закарпаття – Петра Скунця.

По закінченні університету Микола Матола працював у бібліотеці, на комсомольській роботі (П. Скунць), перекладачем у бюро молодіжного туризму „Супутник”; журналістом у газеті „Молодь Закарпаття” та на обласному радіо; виконував обов’язки наукового співробітника Закарпатського музею народної

архітектури й побуту. Був працівником українсько-канадського спільного підприємства „Кобза” (І. Хланта).

У творчості Микола Матола виявив себе як поет, прозаїк, драматург, перекладач, автор літературно-мистецьких нарисів, критичних та літературознавчих статей, консультант художнього фільму „Жменяки” за однойменним романом М. Томчанія.

До Спілки письменників Миколу Матолу прийняли в 1991 р., коли до першої збірки додалися ще дві „Погідний ранок” (1986) та „Не сміємо не бути” (1991). Підготував до друку наступну – „Дозоване повітря”, яка прийшла до читача 2002 р., знову ж таки із передмовою Петра Скунця. Наразі варто було б укласти Вибране письменника, аби читач міг повнометражно пізнати художній світ Миколи Матоли.

Назва першої книги „За білими веснами” несла символічне навантаження. Адже побачила світ пізніше, ніж сподівався свого дебюту Микола Матола, коли ота „біла весна” найневинніша, мов перший цвіт, уже відійшла. Яким виявилося світовідчуття героя у віці ближчому до тридцяти? Критики відзначали, що у віршах поета прописалося надто багато бабусь, дідів, дядьків, тіток. На пам’яті ще були живі ці образи з творів шістдесятників, котрі намагалися привернути увагу громадськості до „маленької людини”, її турбот і важкості життя, прирівнюючи її внесок до суспільного коша на рівні академіка чи космонавта. Бо ж хлібороб чи робітник – це підмурок до науково-технічного та культурного розвитку держави. У Матоли справді присутні герої-старшини, але він простежує долі людей, мовби загублених у часі. Наприклад: дядько Степан, котрий не може крокувати „в ногу” ні в сім’ї, ні на роботі, і лише в гурті знайомих дітей сприймається поважно, бо він добрий майстер, чулий до малечі, і стає їм мовби батьком; чи дядько Гаврило, який завжди *„знайде мороку”* і ось – висадив сонце на небо; чи бабуся, котра опинилася без синів, що полягли на війні… Ці люди в літах, – зі своєю розгубленістю перед світом, до міри дитинністю, що беруть часом на себе непосильну ношу, чи втратили непомірно багато, – найкраще відповідали внутрішньому стану молодого поета, що почувався так само, як і його герої. Проступають у таких поезіях образи-символи – хустки, журавля, дерев тиса та вишні, чорного кольору, осені та, улюбленої автором, зірки, що уособлює тих, хто вже відійшов у вічність, і водночас – долю,

яка обирає собі людину для ведення її земним шляхом. Згадаймо поезію „У бабусі хустина чорна”:

У бабусі хустина чорна.
Крізь фіранку вечірніх снів
Проглядають зірки вечорові,
Мов зіниці її синів.
А сини були дужі, моторні,
І пишалася мати всіма.
Та хустина у неї чорна,
Та синів у бабусі нема.

Колеги-літератори відзначали, що Матолин герой не зовсім молода за духом, за почуттям людина, автор ніби почувається старшим (П. Скунць) від своїх літ. Тож образи старшини, а серед них дядьків, тіток сприймаємо як ознаку років і досвіду душі поета. До того ж людина в літах почасти заважає оточенню, бо ж повинна бути огорнута додатковою увагою. Можливо, письменник відчував таку ж свою зайвість. Петро Скунць, до речі, закидав поетові, мовляв, хотілося б *„впізнавати в ліричному героєві нинішнє молоде покоління”.* Та виникає питання – чи міг би наш поет оті екзистенційні мотиви самоти та зайвості передати через ліричного героя-однолітка? Технічно – так, міг. Але чи прийшла б до читача така збірка, в якій протагоніст відчувається відчуженим від середовища, а відповідно, від радянської дійсності? Розуміємо, що ні.

Утекти від тягара світу ліричному героєві допомагає кохання. Інтимна лірика Миколи Матоли вирізняється м’якістю тону та відсутністю маскулінної наступальності в прагненні завоювати жінку, але це не зменшує емоційного напруження вірша. Сприймає жінку благоговійно, звертається до неї молитовно, вбачає в ній Мадонну за значенням у своєму житті. Тож проглядається у цих поезіях культ прекрасної дами, до якої так і не можеш наблизитися, а з іншого боку – це реальна особа, з котрою ліричний герой ділить життя: його надія, віра і любов, жінка, що зранку заклопотано збирає дітей в дитсадок, поспішає на роботу, забуваючи вимкнути світло на кухні, перетворює двокімнатну квартиру „на крилату”, дарує спраглій душі героя можливість умиротворення, коли Він мов би розчиняється у м’якості та муркотінні домашньої улюблениці – кішки. І просить простити його, бо Вона – єдиний прихисток і животворне джерело героя:

У самотності світу ти в мене єдина
Тільки ти, тільки ти, тільки ти…

Від першої збірки вияскравлюється провідна властивість душі поета – ніжність. Вона виявляється не лише у ставленні до людини, котрій співчуває автор, чи коханої жінки, а до всього світу природи, де знаходить те, чого йому бракує в суспільстві: правдивості, циклічності, надійності, яскравих барв. Тому супроводжують ліричного героя горлиці, горобці, казкові коні, кішки, божі ружі, пролісок, червоні яблука… Найчастіше ці образи вказують на часові відтинки (або підсилюють їх значення), в межах яких відбувається дія.

…А горобці, ховаючись у тінь,
Так лаялись,
мов сонця їм не досить,
А дід поглянув десь у височінь:
„Вже б хату перекрити.
Скоро осінь”.

Карпатська природа, фольклор, материнська мова – основні джерела живлення натури поета. Порівняно зі своїми ровесниками-митцями, Микола Матола щедро користується набутками рідного краю у своїх творах (згодом такі складові розвинув у своєму письмі П. Мідянка). Пісенність віршів М. Матоли відзначив чутливий до народної рими і ритміки Василь Густі, мовлячи про особливості першої збірки поета. Та повнокровно розвинулися зазначені чинники в його збірці „Погідний ранок”.

Погідний ранок – це добра ознака для наступаючого дня, що дає надію на позитивне звершення справ та мрій, а водночас – це прихід чергового будня із рутинною працею, в якій минає наше життя. І поет знайомить нас із щоденними клопотами його рідні, сусідів, батьків, дітей. У єдності своїй вони й становлять малу громаду, що в певному ритмі провадить рух поколінь, дає героєві відчуття стабільності життя. І знову час – незмінний вимір Матолиної поезії – кличе цей погідний ранок до витоків життя, до *„лелек часу”*, до зрілості – *„зерен любові”*, до мудрості віку – *„осені на мольберті”*. Окрім іншого збірка змальовує уклад життя закарпатця із вічним прагненням упорядкування обійстя, незбагненною любов'ю до руж, в обов'язково впорядкованому городці перед хатою, зі звичною компанією домашніх тварин та вподобаннями

в їжі. Хоча не була ця збірка художньо однорідною (траплялися творчі недогляди), все ж спостерігається поступ поета і можливість розгляду його доробку в контексті розвитку української поезії, вказував у рецензії в „Літературній Україні" О. Тесленко, аналізуючи виважено, детально і вимогливо поезії М. Матоли.

Була й інша, розгромна рецензія („Як баба з бабиликами бабралася"), яка сприймається нині як приклад критики, спрямованої на нищення особистості письменника. Писання сповнене неоковирним глузуванням і з текстів, і з автора: *„Кінець кінцем виявилося, що в Марієчки є дітки та немає тата. І тут потягло нашого поета на філософствування в дусі сучасних „новаторів"., „У такому ж напівпоетичному плані розповідається про любов і жінку і в інших віршах", „Як бачите, чого тільки не наговориш, коли немає що сказати. Тут у пригоді стане не те, що „бабилик" чи горнятко молока, а й найвища філософська категорія", „Не прикрашають мову віршів і діалектизми: вуйко, стрико, бабилики, лугош, ружа божа, епери, конар, прошкувати, рихтуватися, лем, файно та їм подібні. Тим більше, що вони не виконують у віршах ніякої художньої функції, а тільки засмічують мову".* Звісно, ці слова несуть певне навантаження, адже мова відбиває особливості етносу, і недаремно вчені й філософи дискутували про значення материнської мови у написанні художнього твору (згадаймо лише дискусії XX століття в нашому краї). Але, зважаючи на загальний тон статті, що тут скажеш?

Автор згаданої рецензії не розуміє також, „що спільного з поезією має написаний верлібром вірш „Спізнитись на літак".

Спізнитись на літак,
що відлетів опісля
дощів, туманностей,
безглуздих блискавиць...
Як переможно й гучно він понісся
В привабливу, помолоділу вись...

...Спізнитись на літак,
коли у тебе
квиток надійний,
і вантаж,
і сни...

Я задираю голову до неба:
лети комусь до мрії,
до весни.

Чого тут не розуміти – у кількох рядках спогад про пережиту трагедію в молодому „лелечому часі”, коли для ліричного героя була перекрита маленька „політна” смуга, тож знову проглядаємо у творі мотиви самоти й загубленості в часі (бо спізнився) і просторі (бо літак уже у висі, а герой унизу). Так і хочеться додати перед першим рядком вигук: „Це ж треба!”. До слова, в цій збірці вперше виявляється мотив смерті.

Певно, зайве далі коментувати замітки критика, котрий не відчув саму поезію, зате помітив, що написана вона верлібром, хоча нічого спільного з верлібром зазначені рядки не мають, але з цього судження можемо оцінити фаховий рівень автора статті як критика та літературознавця. Наводимо ці уривки, аби читач осягнув стилі і методи „роботи з письменниками”, що культивувалися в ті часи. Та це вже в минулому й нічого не змінити. Як не повернути здоров’я, морального настрою, душевних переживань поета.

Людина складає свої болі в серце. Як бути далі? Чи, може, класичне гамлетівське „бути чи не бути?” постало перед зрілим поетом? Отож відповів на нього наступною книгою „Не сміємо не бути”. Одразу зазначу, що збірка була „здана до складання” у грудні 1989 р., а „підписана до друку” майже через рік, коли у більшості випадків цей процес обмежувався кількома місяцями. Книзі властивий публіцистичний пафос та громадянсько-патріотичні мотиви. Зауважу, що ці риси були присутні й у попередніх виданнях Миколи Матоли. Згадаймо цикл-мозаїку „Родовід”, вірші „Спогад”, „Всесвіт, світ…”, „Поклич мене…”, „Вірш про затятість” та інші, які наче написані під впливом поезій Петра Скунця, котрий на той час був незмінним авторитетом для молодших авторів, і рідко кому вдавалося минути поля тяжіння, що випромінювали його твори. Інша частина лірики М. Матоли того аспекту хибувала, як здається, на описовість. Думається – це відбувається, коли пафосність не є властивістю поетичного обдарування, а приходить на вимогу часу (як, скажімо вірш поета про малу землю, а старший читач неодмінно згадає однойменний ідеологічний твір, що його мали вивчати у радянський час і дорослі, і малі), або як вимога досвіду (коли хочеш закликати до певних дій чи висновків читача).

Певно, другий чинник спонукав автора до суспільно-громадянської тематики.

Але твори цього аспекту вимагають оперування поняттям „ми”, як голосу народу та „відчуття плеча”. Микола Матола, незважаючи на ранній дебют і визнання, повсякчас почувався самітником, і це відчуття доймало його, як влучно підмітив П. Скунць, скрізь, а з роками й незгодами, що випали на долю, й поготів. Можливо, це й не сприяло розкриттю вповні цієї площини його хисту. Та загальні тенденції суспільного життя Микола Матола бачив точно. Чого тільки вартий вірш „Прометейчики”!

Критика слушно відзначала у творах М. Матоли відтінки екзистенціалізму та експресіонізму (Ю. Бідзіля). Життя спільноти він демонстрував „із середини” свого „я”, із глибин внутрішнього, найчастіше, несприйняття того, що відбувається, часом, іронічно. Настрій збірки мовби відображав перефразовану сентенцію: задихаюсь, отже я живу. І така поезія, а її більшість, ясна річ, не могла не хвилювати читача.

Власний світ Микола Матола продовжив творити у новій збірці „Дозоване повітря”, що її назва, як тлумачив Петро Скунць, окреслена реаліями брежнєвських часів, коли *„повітря мислячим людям... справді було майже перекрите”*, тобто було дозованим. У роки свободи М. Матола розмірковує, як збереглася Україна протягом тривалих поневірянь, і згадує власну молодість: *„На квартирах, по гуртожитках переписувалися „крамольні” вірші, перефотографовувалися книжки, конспектувалися „самвидави” дисидентів, перемивалися кістки вчителям, викладачам, інструкторам, секретарям – всім вихователям від імперії, готувалася бібліотечка для молодших курсів, а під обкладинками московського журналу „Политическое самообразование” зшивалися вирізки з газет, журналів, що містили в собі ковток озону...”* і вірить, що незалежність, здобута Україною, принесе їй щасливі часи. Новий час був чеканий Миколою Матолою ще в ті 70-80 рр., коли в його домі *зустрічалися молоді письменники, тут ночували молоді київські поети і співаки, читалися нові твори Ліни Костенко, табірні листи В. Стуса, слухалися перші касети ще невідомого Віктора Морозова, гостем цієї хати був і сам В. Чорновіл.* (Лідія Повх).

Поетичний голос Матоли стає впевненішим, відкритішим. Хоча так само як і в попередніх книжках присутні

екзистенційні мотиви поряд із великою ніжністю до рідних та близьких людей, до своєї землі. Самота, трагізм, ніжність – якості душі, що їх не побороти, і які безпосередньо вплинули на життєтворчість письменника.

У цій же збірці скористався автор новоз'явленою свободою слова, сформувавши розділ із поезій-жартів різних років написання під назвою „Кпини", і який увиразнює персону Миколи Матоли, часто сповненого провокаційними висловлюваннями чи поведінкою:

Ой подякуймо Тімуру
І його команді,
Що намалювали звізди
Людям на веранді.
Тепер уже усі знають,
Не лиш кадебісти,
Де жиють порядні люди,
А де комуністи.

Петро Скунць, колишній комуніст, прочитавши книгу, зазначив, що в розділі „Кпини" *„гору бере іронія, яка так і не переходить у сатиру – автор уміє себе стримати від гостроти, де вона була б недоречною".*

Збірка „Дозоване повітря" була удостоєна високої відзнаки – літературної премії ім. Василя Симоненка.

А крізь десятиліття згадується поезія 15-річного Миколи Матоли:

Ой там на Тур'ї,
Бистроплинній Тур'ї,
Там на черешню
люди рибу дурять,
Не тільки рибу і не лем на Тур'ї,
буває, що себе із-за дрібниць
потягнуть із бистрини життєвої,
аби на берег впасти горілиць.

Микола Матола виявив себе і як прозаїк (оповідання „Тітонька, двір та білий світ"), драматург (п'єса „Колодязь"), автор низки літературно-критичних статей та нарисів про відомих митців краю. Варто зауважити, що його рецензії на книжки, роздуми про стан сучасної літератури вирізняються послідовністю висвітлення

теми, аналітичним підходом до явища і доброзичливістю. Вражає ерудиція і обізнаність Миколи Матоли в різних галузях літератури. Часом ці статті стають ключем і до розуміння його поетичної творчості.

Перекладав поет твори з російської, чеської, словацької, французької, осетинської, казахської мов.

У 80-ті рр. Микола Матола писав, *що поет – це не лише поет, але й оточення***.** Зважаючи на долю нашого митця, пересвідчуємося: оточення справді зіграло важливу роль у його житті, й не завжди позитивну. Мистецька дійсність сповнена і заздрощами, та й іншими суб'єктивними та об'єктивними „недоладіями". Припускаємо, що це мало вплив і на поведінку поета, і на добирання ним творів для збірок, і, часом, поспіх у відграненні слова й думки. Та й, зрештою – відсутність вдумливої критики. Але, знову звернімося до слушних зауваг Миколи Матоли**:** *слово поета, злет і спад творчих сил, навіть мовчання характеризують ту мить, яка ніколи не повернеться, а повинна залишитися у пам'яті майбутніх поколінь, як матеріал, що на ньому вчаться будувати і будують майбутнє.* Свідченням часу є доробок (осмислення якого тільки починається) Миколи Матоли, котрий відчував отой час, його плинність і специфіку від початку свого творчого шляху до завершення. Час – який мав вплив на життя поета.

Час – який вивів Миколу Матолу лагідно сяючою зіркою на небокраї.

ОЛЕКСАНДРА ІГНАТОВИЧ

Джерельні приписи:

1. Матола, М. Дозоване повітря : поезії / Микола Матола. – Ужгород : Карпати, 2002. – 138 с. : портр.
2. Матола, М. За білими веснами : поезії / Микола Матола. – Ужгород : Карпати, 1979. – 61 с.
3. Матола, М. Не сміємо не бути : поезії / Микола Матола. – Ужгород : Карпати, 1991. – 123 с.
4. Матола, М. Погідний ранок : поезії / Микола Матола. – Ужгород : Карпати, 1986. – 53 с.

***

5. Балега, Ю. Як "баба з бабиликами бабралася" / Ю. Балега // Закарпат. правда. – 1986. – 12 верес.
6. Бідзіля, Ю. Приречені на „сходження" : [про нову кн. М. Матоли „Не сміємо не бути"] / Юрій Бідзіля // Закарпат. правда. – 1992. – 26 лют. – С. 4.

7. Відкривати людям таємниці життя. Микола Матола – член Спілки письменників України // Закарпат. правда. – 1992. – 14 лип. – С. 4. : портр.
8. Густі, В. Микола Матола – лауреат премії імені В. Симоненка / В. Густі // Новини Закарпаття. – 2002. – 28 груд. – С. 8.
9. Густі, В. Чуєш, брате мій?.. : (до 50-річчя М.-Д. Матоли) / Василь Густі // Новини Закарпаття. – 2002. – 12 січ. – С. 12. : портр.
10. Зубач, В. Микола, який прагнув до свободи. У нього була своя доля : [про поета М. Матолу] / Василь Зубач // Старий Замок. – 2003. – 27 листоп. – 3 груд. – С. 12. : портр.
11. Кудрявська, Л. „Ти поезію стрів на буковім узліссі…" : [про поета М. Матолу] / Л. Кудрявська // Слово. – 2002. – 14 лют. – С. 13.
12. Кушнір, Б. Поетовий біль не переписують : [про кн. М. Матоли „Дозоване повітря"] / Б. Кушнір // Вісті тижня. – 2002. – 12 січ. – С. 4.
13. Лазоришин, І. Не дозована поезія Миколи Матоли : [про зб. поезій „Дозоване повітря"] / І. Лазоришин // Срібна Земля. – 2002. – 2 берез. – С. 14.
14. Лауреат літературної премії імені Василя Симоненка 2003 р. : [М. Матола (посмертно) – за зб. віршів „Дозоване повітря" (Ужгород : Карпати, 2002)] // Літ. Україна. – 2003. – 6 лют. – С. 2.
15. Лауреат премії ім. В. Симоненка : [М. Матолі за кн. поезій „Дозоване повітря" (посмертно)] // Срібна Земля. – 2002. – 28 груд. – С. 2.
16. Пам'яті Миколи-Дионизія Матоли : [некролог] // Новини Закарпаття. – 1993. – 18 груд. – С. 16.
17. Повх, Л. Микола Матола : [поет, письм., пер.] / Лідія Повх // Письменники Срібної Землі : до 60-річчя Закарпат. орг. Нац. спілки письм. України / упорядкув., передм. П. М. Ходанича. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2006. – С. 576-581. : портр.
18. Помер поет : [некролог М. Матолі] // Карпат. Україна. – 1993. – 16 груд. – С. 2. : портр.
19. Тесленко, О. Камінь при дорозі / О. Тесленко // Літ. Україна. – 1987. – 23 лип.
20. Тупиця, Іван. Мучився недосконалістю світу : [вихід зб. поезій М. Матоли „Дозоване повітря"] / І. Тупиця // Репортаж. – 2006. – 21 верес. – С. 4.
21. У днини нової потоці : [діалог В. Густі з П. Скунцем про зб. М. Матоли "За білими веснами"] // Закарпат. правда. – 1980. – 27 лип.
22. Хланта, І. В. Микола Матола : поет, літературознавець, перекладач / І. В. Хланта // Хланта, І. В. Літературне Закарпаття у XX столітті : біобібліограф. покажч. / І. В. Хланта. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – С. 441-443. : портр.
23. Що невмируще – не вмирає : [М. Матола став лауреатом премії ім. В. Симоненка] // Карпат. Україна. – 2003. – 16 січ. – С. 7.

СІЧЕНЬ: 14

ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ РОМАН

50-річчя від дня народження скульптора (нар. 1962)

Найновіша і, можливо, найповніша виставка скульптури Василя Романа відкрилася в Кошицях у „Східнословацькій галереї" 27 липня 2011 р. Виставка відбулася в партнерстві зі словацькою художницею Едітою Волощуковою під назвою „Болід" (позаземне тіло, яке впало на земну поверхню; винятково яскравий, схожий на вогняну кулю метеорит, що на нічному небі має вигляд світного об'єкта, який швидко летить). Місце проведення, засади організації та спосіб презентації якнайкраще пасували до скульптурних творів Романа і найвиразніше виявляли мову його творів і характер діалогу між ними. Форми індивідуалізувалися, заговорили на повний голос, отримавши свободу навколишнього простору, і одночасно, так би мовити, соціалізувалися, розставлені групою, виставлені в гармоніїї взаємовідносин.

Дивує креативна спроможність, спрямована сила автора, здатна виплекати досконалу візію форми, і не менш дивовижним є її власне окреме життя після створення. Коли є основне – вимріяне, видумане, виведене, вишліфуване тіло, всі інші доповнюючі презентаційні компоненти (галявини піску чи пилу, підсвітка, відеоефекти) збагачують експоноване, увиразнюють характерні риси об'єктів, і навпаки – жодний антураж не приховає і не витягне безсилої форми. Скульптури Романа повносилі, вони прямують до довершеності ритмами хвиль вертикального зростання, вільною течією горизонталі, пульсуючою синусоїдою спокою і хвилювання, переконливістю не перенапружених видозмін руху ліній, перетікання поверхні. Точність і ніжність нюансів не суперечить зрілій цілісності. На величезних світлинах зафіксовано темні проти неба силуети більших творів – фотокамера безпомильно тестує їх правдивість, їх протяжність і притягливість, драматургію лінеарного існування.

Василь Роман не відразу прийшов у скульптуру і не відразу став адептом формотворення, хоч постійно шукав альтернативні шляхи у мистецтві, виявляючи творчу активність, пристрасть до експерименту, нестримний потяг до нового. Він народився 14 січня 1962 р. в Міжгір'ї. 1981 р. закінчив відділ художньої обробки

© М. Сирохман, 2011

металу Ужгородського художнього училища, де викладачами з фаху були Йосип Пал і Василь Петрецький, а в 1989 р. завершив навчання на факультеті дизайну інтер'єру Львівського інституту декоративно-прикладного мистецтва, де головним вчителем був відомий скульптор Еммануїл Мисько.

Роки навчання були найбільшою мірою роками свободи. Прес соцреалізму втрачав силу, спонтанні прояви внутрішньої свободи і навіть зухвальства у процесі навчання вкоренили у свідомості необхідність протистояти омертвінню, яке ховалося в інерції „офіційного мистецтва". Власна мова, врешті – стиль і особиста позиція в мистецькому просторі – ці найдорожчі якості формувалися виставками в балтійських республіках, Москві, Ленінграді, які спільно з однодумцями вдавалося відвідувати у вільні студентські роки. Мистецькі горизонти пролягли далеко за межами інститутських стін.

А вже з 1989 до 2001 р. Роман сам працює викладачем на кафедрі дизайну Ужгородського коледжу мистецтв. Ці дванадцять років були взаємно корисними для студентів і викладача. Вони відкрили іншу грань його характеру – вміння товариського, але не панібратського спілкування з молоддю, творчої взаємодії і непідробного вболівання за перші талановиті кроки юних митців. Звідси спільні художні акції і виставки з учнями школи мистецтв і робота в журі дитячих творчих конкурсів, і авторство мистецького інтернет-проекту „Вибирай", присвяченого дитячому образотворчому мистецтву Закарпаття (2000), який було презентовано великою виставкою в залах обласного художнього музею ім. Йосипа Бокшая.

Василь Роман був куратором мистецької частини одного з перших міжнародних конкурсів „Срібний дзвін". Він відвідав кращі школи образотворчого мистецтва Словачини, Угорщини, Румунії і запросив до участі найталановитішу молодь сусідніх країн. Йому вдалося переконати організаторів та дирекцію художнього музею провести конкурс у залах музею, знайти фінансову підтримку польського благодійного фонду і придбати професійні рами для оформлення дитячих творів. Діти працювали у виставковому просторі в оточенні власних творів, експонованих поряд з класиками закарпатського живопису. А майстер-класи для них проводили ректори Київської та Львівської академій мистецтв.

У довершення проекту митець виступив упорядником та дизайнером каталогу, який зберігає пам'ять про цю повномасштабну мистецьку подію.

Власну виставкову активність Василь Роман розпочав 1989 р. з участі у Другій всеукраїнській виставці малої пластики в Києві. Відтак розпочинається дуже активна, різноманітна і різноспрямована мистецька діяльність молодого митця. 1990-і рр. – це переважно симпозіуми скульптури в Україні та за кордоном: Владикавказ (1990), Ужгород (1991), Дебрецен, (1991, 1992), Теребовля (1994), Пюшпекладань (Угорщина, 1996), Мукачево (1998, 1999), Кременчук (2001). У наступному десятиріччі переважають міжнародні пленери в Україні, Словаччині, Угорщині, Румунії, Польщі, а також інтернет-проекти і численні групові та персональні виставки. Виставки, що завжди цікаві несподіваним способом експонування, свіжими філософсько-ліричними акцентами та звучанням просторових силуетів. Артефакти Романа – поєднана енергія автора і матеріалу, повнокровно і вишукано працюючий виставковий ансамбль, та художнику цього замало. Він прагне підсилити змістонаповнення експозиції, випровокувати неочікувані сенси, зрештою ввести глядача у світ форм, втаємничити його в світ мистецького переживання. Він проводить спільну виставку з 11-річним учнем школи мистецтв Ґейзою Дєрке і 65-річним метром закарпатського авангарду Ференцом Семаном – початковий і фінальний акорди життя в живописі. А посередині – пульсуючі кам'яні форми, опрацьовані, здається, плином часу, а не руками – ще одне своєрідне свідчення понадчасовості мистецтва (2002).

Виставкою „Світолад" (2007) Василь Роман привабив в Ужгород метра художнього скла Андрія Бокотея зі своїми учнями зі Львівської академії. Окремі з них, навчаючись у коледжі, були й учнями Романа, що створило головну інтригу виставки – мистецькі резонанси між двома вчителями, а застиглі дивними кольорами скляні потоки узгодилися, створили новий лад з кам'яною і дерев'яною пластикою, наповнивши змістом виставкові зали художнього музею.

Творчі пошуки Василя Романа органічно оригінальні, він бачить звичні речі нетривіально, він завжди має смак і такт, відчуває масштаб і міру, він пристрасно розробляє ідею, іде до кінця і вміє зберегти рівновагу до завершального акорду. Все це вирізняє його в ужгородському скульптурному середовищі, яке склалося

не так давно і яке творять не так багато митців. Закінчилася радянська епоха, коли скульптура була заручницею комуністичної ідеології. Минула й остання четвертина XX ст., коли, починаючи з 1970-х рр., справжню скульптурну мову запровадили молоді скульптори Михайло Михайлюк, Іван Маснюк, Богдан Корж. Проминуло двадцять років творчої свободи, що були для Василя Романа його власною творчою свободою, і він наповнив їх новими ідеями, розуміннями, новими тенденціями і жанрами.

Він вніс новий свіжий живописний і графічний дух у традиційний жанр меморіальних дошок. Майстер відкинув нав'язливу „фотографічність", документалізм портрету і надуману атрибутику антуражу. Його м'яко модельовані портрети лірично-одухотворені, схожість досягається на рівні душі, через розкриття внутрішнього світу особи, а не акуратним перелічуванням рис зовнішньої подібності. Бронзовий рельєф працює як цілісна пластична площина, художнику дорогі опрацьовані елементи і так само дорога гра фактур, спонтанна поведінка гарячого металу, який автор відливає власноручно, започаткувавши свою мініливарню. Основна пластична тема підтримана супровідним сюжетом, легкими графічними акцентами. Кожен наступний твір – крок до вдосконалення. Найновіші роботи – меморіальні дошки, присвячені музикознавцю Володимиру Гошовському (2006) та художникові Василю Габді (2009).

Василь Роман чи не єдиний, хто ввів нові форми й нову стилістику в церковне мистецтво. Насамперед це бездоганні за пропорціями кам'яні престоли в ужгородській церкві св. Михайла (2005), в церкві богословської академії (2008) та престол-джерело в каплиці св. Пантелеймона Цілителя, освяченої в колишньому парку Лаудона в Ужгороді (2011). А далі – меморіальна стела відродження греко-католицької церкви на ужгородській Кальварії (2009), меморіал репресованих священиків (2007), бюст єпископа Олександра Хіри в Тячеві (2008) і ще пам'ятні знаки, вирішення архітектурних, декоративних елементів під час реставрації єпископської резиденції та облаштування площі Андрія Бачинського.

Василь Роман – єдиний, хто, виявивши професійну відповідальність, по суті створив новий скульптурний жанр в ужгородському мистецькому просторі – мистецтво надгробних пам'ятників. Він у буквальному розумінні взяв на себе тягар роботи з великими

кам'яними об'ємами. Точно знайдені пропорції, шляхетність композиції, гра полірованої гранітної поверхні, лаконічна і водночас дуже виразна символіка „вічної пам'яті і блаженного спокою" – все дихає художньою силою, строго, елегантно, поетично контрастує з примітивними масовими „бетонними творами" самодіяльних і самовпевнених ремісників. Першим постав пам'ятник на могилі ректора Володимира Сливки (2005), наступні меморіальні споруди позначають місця поховання поета Петра Скунця (2009), письменника Юрія Керекеша (2010), художників Павла Бедзіра і Лізи Кремницької (2011).

В основі творчих здійснень Романа первісним поштовхом залишається любовна інтрига з формою, в якій таїться дивовижна послідовність імовірних змістів народжуваного твору. Він належить до служителів культу форми, відданих на все життя, закоханих у матеріал, у його приховану, потенційно ледь не всемогутню сутність. Він вдивляється поглядом проникнення у брилу граніту, пісковика чи травертину, торкається рукою поверхні. Зав'язується інтимний контакт, розпалюється пристрасть, і тоді майстер стає спокійно зосередженим, він розраховує всі етапи роботи і готує інструменти.

Камінь не терпить суєти і покарає за фальш, за поспіх, за намагання взяти його насильно. Він вимагає виснажливої важкої роботи, спочатку грубої, але точної – коли з'їдається, відділяється все зайве, потім – уважного опрацювання, коли виявляються лінії силуету, тектоніка, рух, ритми розташування мас. І нарешті – найніжніші рухи шліфування, полірування стають тріумфом, форма оживає, кристалічні вкраплення світять стриманим внутрішнім сяйвом, яке щезає по краю форми, несподівано грає в рефлексах, тьмяно спочиває в тінях, розквітає на світлі. Форма готова жити своїм життям, приймати бронзові доповнення, взаємодіяти з простором. Василь Роман створив численні моделі ідей, він брав і бере участь у багатьох конкурсах і проектах. Його ідеї не завжди знаходили розуміння, але він не відступав від своєї любові і утвердив її як свою візію краси.

Чи не всі його твори – наслідки роботи з невеликим, розміром з долоню, спонтанно опрацьованим камінчиком – своєрідною матрицею, в якій закодовано потенцію до розвитку. У малому закладено все. Головне – відчути, як зростає форма, як вона вибудовує

себе, і тоді стають можливими великі скульптури і меморіальні композиції, сакральні пам'ятники й архітектурні проекти. І зростає відповідальність за культурне середовище і культурну спадщину (Роман працює в міській і обласній художніх радах та в художній раді Мукачівської греко-католицької єпархії). І усвідомлюється культурне значення каменю (на відкритті кошицької виставки хліб, випечений за формою плескатого каменя, подавався на такому камені, а вином пригощали з кам'яного ківшика). Адже камінь – матеріал космічний, як і боліди – оброблені вогнем посланці космосу, і знову прорости догори йому допоможе лише дух і рука художника.

МИХАЙЛО СИРОХМАН

Джерельні приписи:

1. Бокотей, А. Світолад : виставка творів за участю викладачів та студентів Львівської академії мистецтв / Андрій Бокотей, Василь Роман. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2007. – 6 с. : портр., іл.

***

2. Василь Роман (1962 р.н.) : [в т. ч. вказані назви праць скульптора: „Крилатий полудень", „Спокійне заперечення"] // Каталог обласної виставки творів закарпатських художників, присвяченої Всеукраїнському дню художника. – Ужгород, 2005. – С. 11.
3. Роман Василь Михайлович : [коротка біогр. скульптора, в т. ч. його праці: „Несказані слова", „Я дідо"] // II обласна виставка творів закарпатських скульпторів, присвячена XIX Міжнародним спортивним іграм школярів. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. облполіграфвидаву, 1990. – С. 14. : портр., іл.
4. Роман Василь Михайлович : [коротка біогр. скульптора, в т. ч. його праці: „З незапам'ятних часів", „Генезис", „Неназваний місяць"] // V обласна виставка скульптури : 19 груд. 2008 р. – Ужгород, 2008. – С. 24-27. : портр., іл.
5. Роман Василь Михайлович : [коротка біогр. скульптора, в т. ч. його праці: „Приймаю", „Сповнена намірів"] // IV обласна виставка скульптури : 10.12–26.12 2003 р. – Ужгород, 2003. – С. 17. : іл.
6. Роман Василь Михайлович : [скульптор] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 178-179. : портр., іл.
7. Час творити каміння : [про ужгород. скульптора В. Романа] // Бокотей, А. Світолад : виставка творів за участю викладачів та студентів Львівської академії мистецтв / Андрій Бокотей, Василь Роман. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2007. – С. 3.

***
8. Марченко, І. Василь Роман: лаконічність, точність : [худож. пластика] / Ірина Марченко // Образотв. мистец. – 2007. – № 1. – С. 67. : іл.
9. Лауреаты премий в области литературы и искусства за 2009 год : [в т. ч. в области изобразительного искусства и декоративно-прикладного искусства – премию им. И. Бокшая и А. Эрдели в жанре скульптуры – В. М. Роману] // Європа-центр. – 2009. – 31 груд. – С. 7.

СІЧЕНЬ: 29

ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ МАРИНЕЦЬ

70-річчя від дня народження доктора фізико-математичних наук, професора, заслуженого працівника народної освіти України, академіка АН ВШ України, закордонного члена Угорської Академії наук, завідувача кафедри диференціальних рівнянь та математичної фізики (нар. 1942)

Народився В. В. Маринець 29 січня 1942 р. в м. Мукачево Закарпатської області у незаможній робітничій сім'ї і був четвертою дитиною. Цей період у житті закарпатців був нелегким, і тому він з дитячих років залучався до фізичної праці.

З вересня 1949 р. по 1956 р. навчався у середній школі № 2, а після продовжив навчання у СШ № 16 м. Мукачева, яку закінчив у 1959 р.

У цьому ж році він поступив на перший курс фізико-математичного факультету Ужгородського держуніверситету (відділення математики). Навчання давалось порівняно легко і після успішного захисту дипломної роботи рішенням Державної екзаменаційної комісії від 11 грудня 1964 р. В. В. Маринцю присвоєно кваліфікацію математика-обчислювача та рекомендовано до аспірантури. Відмітимо, що це була єдина група математиків, яка навчалася п'ять років і шість місяців. У цей період всі випускники вищих навчальних закладів зобов'язані були проходити військову службу. Після річної служби в армії він поступає в аспірантуру на кафедру обчислювальної математики УжДУ (науковий керівник –

© І. Король, 2011

доц. А. В. Буледза). В аспірантурі займався науковими проблемами теорії пружності та спектральною теорією бігармонічних операторів.

З 1 вересня 1968 р. – асистент, а з 1 вересня 1969 р. – ст. викладач кафедри теоретичної механіки і диференціальних рівнянь УжДУ.

21 березня 1972 р. в Інституті математики АН УРСР в м. Києві захищає дисертацію „Двосторонній метод наближеного інтегрування нелінійних систем диференціальних рівнянь із запізнюючим аргументом" на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук.

З вересня 1972 р. по липень 1975 р. – довгострокове відрядження в Алжир, де працює завідувачем кафедри вищої математики Аннабинського університету. За успішне виконання міждержавних угод з Алжирською республікою по підготовці національних кадрів він нагороджується урядовими грамотами СРСР.

З 1 вересня 1976 р. – доцент кафедри диференціальних рівнянь і математичної фізики, а 12 жовтня 1977 р. йому присвоєно вчене звання доцента цієї ж кафедри. У вересні 1978 р. його обрано завідувачем вказаної кафедри.

В цей період В. В. Маринець успішно працює над науковими проблемами розробки нових модифікацій двостороннього методу наближеного інтегрування та дослідження задач теорії диференціально-функціональних рівнянь як звичайних, так і в частинних похідних. За допомогою побудованих ним конструктивних швидкозбіжних модифікацій двостороннього методу досліджені задачі Коші, Гурса, Дарбу, задачі з локальними та нелокальними крайовими умовами у випадку систем нелінійних диференціально-функціональних рівнянь в частинних похідних та рівнянь, заданих у неявному вигляді гіперболічного і еліптичного типів, а також ряд крайових задач у випадку звичайних диференціально-функціональних рівнянь (доведено теореми існування та єдиності розв'язку досліджуваних задач, теореми про диференціальні нерівності, порівняння, встановлені достатні умови існування знакосталих розв'язків, приведено кілька підходів прискорення збіжності методу послідовних наближень, в деяких частинних випадках розв'язано проблему існування функцій першої „вилки" тощо). Його роботи публікуються у провідних наукових виданнях СРСР,

він часто виступає з доповідями на різних наукових форумах і як результат 31 жовтня 1995 р. в Інституті математики НАН України успішно захистив дисертацію „Диференціальні нерівності та наближені методи в теорії диференціальних рівнянь з відхиляючим аргументом" на здобуття наукового ступеня доктора фіз.-мат. наук (науковий консультант академік НАНУ проф. М. О. Перестюк). 24 жовтня 1996 р. йому присвоєно вчене звання професора по кафедрі диференціальних рівнянь та математичної фізики.

Після захисту докторської дисертації В. В. Маринець посилив організаційну роботу по підготовці науково-педагогічних кадрів з математики. З цією метою для керівництва аспірантами на кафедру на правах викладачів-сумісників запрошуються провідні вчені НАН України та Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. (академік М. О. Перестюк, професори М. Д. Бабич, М. Й. Ронто). Така робота дала свої наслідки. Ряд випускників аспірантури успішно захистили кандидатські дисертації (в тому числі учні проф. В. В. Маринця), а доцент І. І. Король – докторську дисертацію.

З 1 лютого 1996 р. згідно наказу ректора УжДУ він призначається деканом математичного факультету. На протязі трьох років на цій посаді ним проведена значна робота по зміцненню навчально-технічної бази факультету (обладнано три комп'ютерні класи новою технікою, проведено капітальні ремонти аудиторного фонду факультету тощо).

Приймаючи до уваги особистий внесок у розвиток національної освіти, впровадження сучасних методів навчання і виховання молоді 2 жовтня 1998 р. Указом Президента України проф. В. В. Маринцю було присвоєно Почесне звання „Заслужений працівник народної освіти України".

У листопаді 1999 р. його призначено проректором з навчальної роботи УжДУ. На цій посаді до його обов'язків входив значний обсяг робіт (безпосереднє керівництво природничими факультетами, керівництво науково-методичною Радою УжДУ, конкурсною, тендерною, бюджетною комісіями тощо) і виконував він їх добросовісно. Саме в період проректорства проф. В. В. Маринця УжДУ набув статус національного вищого навчального закладу.

У липні 2004 р. згідно з поданою ним заявою (із 29 січня 2002 р., як пенсіонер, він працював на цій посаді на контрактній

основі) він звільняється з посади проректора і продовжує керувати кафедрою диференціальних рівнянь і математичної фізики.

Професор В. В. Маринець опублікував біля 130 наукових робіт, серед яких чотири монографії, один підручник (співавтор академік М. О. Перестюк) „Теорія рівнянь математичної фізики" (К. : Лебідь, 2006. – 424 с.), виданий МОН України, сім посібників та методичних розробок. Має патенти на винаходи.

Проф. В. В. Маринець є організатором ряду наукових форумів, шкіл, які проводилися на базі УжНУ (Всесоюзний семінар „Краевые задачи теории фильтрации" (1976 р.), Республіканський семінар „Высокопроизводительные системы обработки информации" (1984 р.), Міжнародна наукова конференція „Математичний аналіз і диференціальні рівняння та їх застосування" (2006 р.) тощо) та членом оргкомітетів багатьох Міжнародних конференцій, симпозіумів, які проводились як в нашій країні, так і за її межами.

За високий рівень наукових результатів на Українських математичних конгресах 2001 р. та 2009 р. нагороджувався дипломами та пам'ятними медалями М. В. Остроградського та М. М. Боголюбова. Приймаючи до уваги наукові досягнення проф. В. В. Маринця з листопада 2003 р. Угорська Академія наук приймає його закордонним її членом.

Він є головою Закарпатського обласного представництва всеукраїнської благодійної організації „Фонд сприяння розвитку математичної науки", заступником головного редактора журналу „Науковий вісник Ужгородського університету. Серія „Математика і інформатика".

За час роботи в УжНУ проф. В. В. Маринець викладав на різних факультетах дисципліни: „Вища математика", „Диференціальні рівняння", „Рівняння математичної фізики" та інші, розробив та читав курси за вибором „Теорія крайових задач", „Теорія стійкості", „Диференціальні рівняння з відхиляючим аргументом", „Аналітичні методи в теорії диференціальних рівнянь в частинних похідних", „Нелінійні задачі математичної фізики" тощо. По ряду із цих курсів за вибором підготовлено та видано навчальні посібники.

В даний час є членом науково-методичної комісії з математики при Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України.

За вагомі наукові здобутки та вклад у підготовку та виховання науково-педагогічних кадрів для нашої країни у квітні 2007 р. проф. В. В. Маринця обрано академіком Академії наук вищої школи України.

За весь період трудової діяльності проф. В. В. Маринець займає активну позицію у громадському житті колективу факультету і університету. Він обирався до керівних органів громадських організацій університету. На даний час він є членом профкому викладачів та співробітників УжНУ, університетської та факультетської Вчених рад, науково-методичної ради УжНУ, видавничої ради університету.

Слід особливо відмітити його любов до хорового мистецтва. Мабуть не випадково у студентські роки він був активним учасником художньої самодіяльності, а при заснуванні самодіяльної народної хорової капели викладачів та співробітників УжНУ (лютий 1969 р.) він був і є одним із її засновників. За 47 років її існування проф. В. В. Маринець є постійним учасником цього славного колективу, солістом, а останні 10 років і головою художньої ради хору „Боян". На запрошення він бере участь і в камерному хорі „Кредо" (м. Ужгород) та духовному хорі ім. А. Волошина (худ. керівник Я. Ю. Кирлик).

За багаторічну науково-педагогічну, виховну та громадську роботу проф. В. В. Маринець неодноразово відзначався різними нагородами керівництвом МОН України, Закарпатської області, м. Ужгорода та УжНУ.

ІГОР КОРОЛЬ

Джерельні приписи:

1. Маринець, В. В. Математики і математичний факультет Ужгородського національного університету : документи, цифри, факти : до 40-річчя мат. ф-ту УжНУ та 56 річниці від початку підготов. спеціалістів з математики в УжНУ / Василь Васильович Маринець, Степан Степанович Поляк. – Ужгород : Ґражда, 2006. – 334 с. : портр.
2. Маринець В. В. Математики і математичний факультет Ужгородського державного університету : документи, цифри, факти : (до 50-річчя від початку підготов. спеціалістів з математики в УжДУ) / В. В. Маринець, С. С. Поляк. – Ужгород, 1999. – 360 с.
3. Перестюк, М. О. Теорія рівнянь математичної фізики : курс лекцій / М. О. Перестюк, В. В. Маринець. – К. : Либідь, 1993. – 248 с.

***

4. Маринець, В. В. Двосторонні методи наближеного інтегрування задачі Коші для диференціально-функціональних рівнянь, заданих в неявному вигляді / В. В. Маринець // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Математика. – Вип. 2. – Ужгород, 1997. – С. 63-70.
5. Маринец, В. В. Двусторонние методы интегрирования краевых задач / В. В. Маринец, О. О. Шомоди // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Математика і інформатика. – Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 63-74.
6. Маринець, В. В. Наближене інтегрування нелінійної системи диференціальних рівнянь із запізненням / В. В. Маринець // Доп. АН УРСР : сер. : А. – 1972. – № 4. – С. 325-329.
7. Маринець, В. В. Наукові здобутки вчених УжНУ в галузі диференціальних рівнянь / В. В. Маринець // Математика, механіка та інформатика Закарпаття : XX століття / за заг. ред. С. С. Поляка. – Ужгород : Ґражда, 2004. – С. 22-28.
8. Маринець, В. В. Один підхід побудови швидкозбіжних ітераційних процесів наближеного інтегрування задачі Коші для систем хвильових рівнянь на площині / В. В. Маринець // Доп. НАН України. – 1993. – № 7. – С. 15-18.
9. Маринець, В. В. Про деякі модифікації двостороннього методу наближеного інтегрування крайових задач / В. В. Маринець, В. Л. Рего // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Математика. – Вип. 1. – Ужгород, 1994. – С. 46-52.
10. Маринець, В. В. Про деякі підходи до побудови двосторонніх наближень до розв'язання крайових задач / В. В. Маринець // Доп. НАН України. – 1995. – № 9. – С. 12-14.
11. Маринець, В. В. Про один підхід дослідження доточкових крайових задач / В. В. Маринець, О. Ю. Питьовка // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Математика і інформатика. – Вип. 7. – Ужгород, 2002. – С. 69-75.
12. Маринець, В. В. Про одну крайову задачу для нелінійної системи диференціальних рівнянь із запізнюючим аргументом / В. В. Маринець // Доп. АН УРСР : сер. : А. – 1970. – № 7. – С. 595-599.
13. Маринець, В. В. Про одну некласичну задачу теорії рівнянь гіперболічного типу / В. В. Маринець // Праці Міжнародного Симпозіуму „ПОО-XXXУ". – Т. 2. – К., 2009. − С. 79-84.
14. Marinets, V. Mathématiques supericures (equations de la physique mathématique, fonction d'une variable complexe) / V. Marinets, G. Nojak // Ministère de l'industrie et de l'Energie – Annaba, 1974. – P. 151.

***

15. Маринець, В. В. Крайова задача для системи хвильових рівнянь / В. В. Маринець, В. Л. Рего // Нелінійні коливання. – Т. 2. – № 1. – 1999. – С. 36-41.
16. Маринец, В. В. О некоторых задачах для систем нелинейных дифференциальных уравнений в частных производных с нелокальными краевыми условиями / В. В. Маринец // Дифференциальные уравнения. – 1988. – Т. 24. – № 8. – С. 1393-1397.
17. Маринец, В. В. Об одной краевой задаче для систем нелинейных дифференциальных уравнений в частных производных / В. В. Маринец // Вычислительная и прикладная математика. – 1986. – № 59. – С. 24-31.
18. Маринец, В. В. Об одном подходе к построению итерационных методов приближенного интегрирования краевых задач / В. В. Маринец // Вычислительная и прикладная математика. – 1983. – № 51. – С. 59-62.

***

19. Дочинець, М. І. Маринець Василь : математик / Мирослав Іванович Дочинець, Василь Васильович Пагиря // Дочинець, М. І. Енциклопедія Мукачева в іменах / Мирослав Іванович Дочинець, Василь Васильович Пагиря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 109-110. : портр.
20. Маринець Василь Васильович : [д-р фізико-мат. наук, проф. УжНУ] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, проф. Ужгород. нац. ун-ту. – Ужгород : Ґражда, 2005. – С. 74-75. : портр.
21. Поляк, С. С. Маринець Василь Васильович : д-р фіз.-мат. наук, проф., засл. працівник нар. освіти України, зав. каф. диференц. рівнянь і мат. Фізики УжНУ / С. С. Поляк // Математика, механіка та інформатика Закарпаття : XX століття / за заг. ред. С. С. Поляка. – Ужгород : Ґражда, 2004. – С. 83-84. : портр.
22. Поляк, С. С. Маринець Василь Васильович : [д-р фізико-мат. наук, проф. УжНУ] / С. С. Поляк // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 203-204. : портр.

ЛЮТИЙ: 16

ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ СМОЛАНКА

85-річчя від дня народження вченого (1927–2001)

Минуло більше десяти років, відколи немає між нами Івана Васильовича Смолянки, та дотепер не можна звикнути, що говоримо про нього в минулому часі – Іван Васильович Смоланка був. Та ким він був? Перш за все, він був інтелігентною, чуйною,

© В. Лендєл, 2011

доброзичливою і врівноваженою людиною. Як не можна розказати про музиканта, не згадуючи музику, так і, згадуючи Івана Васильовича, не можна не згадати хімію, бо він був хіміком, про яких говорять – від Бога!

Народився І. В. Смоланка 16 лютого 1927 р. в с. Пасіка Свалявського району Закарпатської області. До 1944 р. навчався в Мукачівській гімназії, а в 1946 р. закінчив СШ № 1 м. Мукачева і продовжив навчання на створеному в цьому ж році хімічному факультеті Ужгородського державного університету. В 1951 р., один із перших випускників хімфаку, В. І. Смолянка зараховується на кафедру органічної хімії старшим лаборантом. В 1953 р. він стає першим аспірантом цієї кафедри і під керівництвом професора Б. М. Дашкевича займається синтезом та дослідженням органічних барвників. У червні 1956 р. захищає дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата хімічних наук. В цьому ж році призначається на посаду асистента кафедри органічної хімії, а в 1959 р. стає доцентом цієї кафедри. З 1962 р. він протягом 12 років завідує кафедрою органічної хімії, а в 1974 р. обирається на посаду професора цієї кафедри.

Щасливими були студенти, які прослухали курс лекцій з органічної хімії, що читав Іван Васильович. Його велика обізнаність, досконале знання свого предмета і захопленість ним, готовність розкрити перед студентами будь-який аспект проблеми, що виходить за межі навчальної програми, завжди цінувалась студентами і сприяла тому, що в кінці курсу більшість студентів бажала спеціалізуватися саме на кафедрі органічної хімії, якою впродовж багатьох років завідував Іван Васильович. Звичайно, не всі бажаючі могли потрапити на спеціалізацію з органічній хімії – вибиралися кращі із кращих.

Майстерному, чіткому і зрозумілому викладу матеріалу Івану Васильовичу в значній мірі допомагало його захоплення живописом. Графічні зображення формул складних органічних сполук, схеми їх перетворень, записані ним крейдою на дошці, були не тільки правильними, але й красивими. Багато студентів вперто відшліфовували вміння писати не просто формули, а писати красиві формули.

Іван Васильович поєднував у собі майстерність викладача і ерудицію науковця, що в значній мірі сприяло професійному

зростанню його студентів та аспірантів. Починаючи працювати в студентському науковому гуртку, студенти поринали в атмосферу творчого пошуку, де була можливість неформального спілкування студентів молодших курсів із старшими колегами, аспірантами, викладачами.

Під його керівництвом на кафедрі органічної хімії Ужгородського національного університету були започатковані дослідження з гетероциклізації нітроген-, оксисен-, сульфурвмісних ненасичених органічних сполук. По цій проблемі під керівництвом І. В. Смоланки захистили кандидатські дисертації С. М. Хрипак, Ю. В. Мигалина, Г. С. Чекрій, Ю. В. Меліка, Т. А. Красницька, Н. П. Хрипак, А. А. Добош, І. І. Ершова, Ю. І. Фаринюк, Ф. Е. Маркін. Згодом його учні С. М. Хрипак і Ю. В. Мигалина захистили докторські дисертації.

І. В. Смоланка успішно займався і вирішенням наукових проблем підприємств Закарпатської області. Для Перечинського лісохімзаводу була запропонована і впроваджена у виробництво технологія промислового отримання етилацетату, за якою працюють донині. Для Хустської фетро-фільцевої фабрики був розроблений оригінальний спосіб проклейки капелюхів, що дало змогу замінити дефіцитний на той час імпортний шелак. Плідною виявилась його співпраця з інженерно-технічними працівниками Ужгородського механічного заводу. Ряд його пропозицій було впроваджено у виробництво із досягненням значних економічних ефектів.

Крім науково-педагогічної роботи, Іван Васильович виконував значний обсяг адміністративної роботи, зокрема, дванадцять років завідував кафедрою органічної хімії, тричі обирався на посаду декана хімічного факультету (1968, 1970, 1980 рр.).

Перебуваючи на посаді декана хімічного факультету УжДУ, І. В. Смоланка повною мірою проявив себе як добра, чуйна людина, хороший організатор з притаманним йому глибоким демократизмом. Він ніколи не підвищував голос на підлеглих, не приміняв жорстких мір впливу, не ображав, а в надзвичайно складній обстановці міг сказати: „Ну, їй Богу, та як це так?”.

Не дивлячись на його, можливо, надлишкову демократичність, викладачі і співробітники із-за поваги до нього намагалися не порушувати трудової дисципліни і сумлінно виконували свої обов’язки.

В Ужгородському університеті розкрився і педагогічний талант професора І. В. Смоланки. Він надзвичайно цікаво і

талановито передавав знання студентам, своїм учням під час лекційних і лабораторних занять. Неодноразово траплялося, що Іван Васильович прямо з відрядження заходив в аудиторію і, користуючись лише програмою, логічно, дуже доступно і повною мірою викладав навчальний матеріал. Оцінивши його педагогічний талант і наукові здібності, в Національній академії наук України його назвали „Закарпатським самородком".

На Українській конференції з органічної хімії, що відбулася восени 2010 р. в м Ужгороді, академік НАН України, випускник УжДУ В'ячеслав Григорович Кошечко сказав: „Дякуючи когорті високопрофесійних викладачів УжДУ, таких як П. М. Стадник, І. В. Смоланка, П. П. Кіш, С. Т. Орловський, ряд колишніх студентів стали професорами, членкорами та академіками. Серед них: Ю. Ю. Керча, В. І. Пехньо, С. С. Іванчев, Б. Й. Набиванець, В. І. Станинець, Й. Й. Ділунг, В. В. Магдинець та інші".

Завдячуючи когорті високопрофесійних викладачів, докторами наук і професорами стали також випускники УжДУ М. І. Головей, Є. Ю. Переш, І. Д. Олексеюк, С. М. Хрипак, Ю. В. Мигалина, В. І. Гомонай, М. В. Поторій, Й. С. Балог, С. Ю. Чундак, Я. Р. Базель, В. М. Гранчак, В. Г. Лендєл, І. Є. Барчій, В. І. Староста, Ю. І. Геваза, Г. С. Поп та інші – всього біля 40 чоловік.

Слід також відмітити, що Іван Васильович був всебічно обдарованою людиною. Вільного часу в нього було дуже мало, але було б неправильно думати, що нічим, крім хімії, він не цікавився. Його улюбленим заняттям були пейзажний живопис і бджільництво. Він володів талантом художника. Під впливом професійних художників М. М. Сапатюка, А. М. Кашшая, В. В. Бурча, Іван Васильович створив десятки чудових творів живопису.

І. В. Смоланка був хорошим сім'янином. Разом із своєю дружиною Євгенією Михайлівною, лікарем за фахом, виростили двох синів – Івана і Володимира, які завжди були гордістю батьків. Сьогодні їх старший син Іван Іванович Смоланка – доктор медичних наук, професор, головний онкохірург МОЗ України, а молодший син Володимир Іванович Смоланка – доктор медичних наук, професор, директор обласного Центру нейрохірургії та неврології. Обидва сини, як і їхній батько, знані не тільки в Україні, але і за її межами науковці, які примножують славу роду Смоланків.

Велика кількість наукових праць, авторських свідоцтв, грамот, нагород свідчать про вагомий внесок Івана Васильовича в розвиток хімічної науки.

І. В. Смоланка є автором понад 100 наукових праць, 28 винаходів, нагороджений медалями та дипломами різноманітних виставок.

За багаторічну плідну педагогічну і наукову роботу проф. І. В. Смоланка неодноразово нагороджувався Почесними грамотами Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР, Українського правління Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва.

Помер І. В. Смоланка 16 лютого 2001 р.

ВАСИЛЬ ЛЕНДЄЛ

Джерельні приписи:

1. Дашкевич, Б. Н. Новые экспериментальные шаги в проблеме галохромных спиртов и красителей / Б. Н. Дашкевич, И. В. Смоланка, Ю. Ю. Цмур // Научные записки : сер. : Химия. – Т. XXII – Ужгород, 1957. – С. 81-108.
2. Дашкевич, Б. Н. Синтез красителей – производных третичных жирно-ароматических непредельных спиртов / Б. Н. Дашкевич, И. В. Смоланка // Научные записки. – Т. XVIII. – Ужгород, 1957. – С. 3-10.
3. Куришко, А. М. Получение термореактивной водорастворимой смолы для клейки фанеры и фанерированных мебельных деталей на базе фенолов и формалина лесохимзаводов Закарпатья : сообщ. 2-е / А. М. Куришко, С. С. Ковач, И. В. Смоланка // Доклады и сообщения : сер. : Физико-математическая и химическая. – № 2. – Ужгород, 1958. – С. 85-86.
4. Маньо, Н. П. Одержання 2-амінозаміщених 7-бромгексагідробензтіазола / Н. П. Маньо, І. В. Смоланка // Тези доповідей до наукової конференції молодих вчених. – Ужгород, 1966. – С. 103-107.
5. Мелика, Ю. В. Присоединение гидразидов кислот к ацетиленкарбоновым кислотам / Ю. В. Мелика, И. В. Смоланка // Тези доповідей конференції молодих вчених, присвяченої 20-річчю університету : (жовт. 1965 р.). – Ужгород, 1965. – С. 60-65.
6. Меліка, Ю. В. Синтез похідних 1, 3, 4-оксадіазинона-5 на основі ацетиленкарбонових кислот і гідразидів кислот / Ю. В. Меліка, І. В. Смоланка // Матеріали XXI наукової конференції Ужгородського державного університету : сер. хім. – Ужгород, 1967. – С. 23-25.
7. Меліка, Ю. В. Синтез похідних оксадіазінона-6, на основі ацетиленкарбонових кислот / Ю. В. Меліка, І. В. Смоланка // Тези доповідей до наукової конференції молодих вчених. – Ужгород, 1966. – С. 99-103.

8. Мигалина, Ю. В. Конденсація ангідриду ендометилен-тетрагідрофталевої кислоти з n-заміщеними тіосечовинами // Ю. В. Мигалина, І. В. Смоланка // Матеріали XXI наукової конференції Ужгородського державного університету : сер. хім. – Ужгород, 1967. – С. 26-28.
9. Мигалина, Ю. В. Синтез некоторых производных 3-гидро-2-оксотиазоло-(2, 3 і)-бензтиазола (бензимидазола) / Ю. В. Мигалина, И. В. Смоланка // Тезисы докладов и сообщения к I научной конференции аспирантов : (февраль – 1965 г.). – Ужгород, 1965. – С. 92-99.
10. Смоланка, И. В. Гетероциклизация непредельных соединений, содержащих электронодонорные группы / И. В. Смоланка [и др.] // Двенадцатая Украинская Республиканская конференция по органической химии : тез. докл. – Ужгород : Закарпат. област. типография, 1974. – С. 79-80.
11. Смоланка, И. В. Получение ангидридов и эфиров уксусной и пропионовой кислот из кубового остатка от ректификации азеотропным методом лесохимической уксусной кислоты / И. В. Смоланка [и др.] // Доклады и сообщения : сер. хим. – № 3. – Ужгород, 1960. – С. 8-9.
12. Смоланка, И. В. Реакции тетрагалогенидов селена и теллура с 1,5- и 1,6-диолефинами и их производными / И. В. Смоланка [и др.] // Двенадцатая Украинская Республиканская конференция по органической химии : тез. докл. – Ужгород : Закарпат. област. типография, 1974. – С. 5.
13. Смоланка, И. В. Синтез конденсированных гетероциклов галогенциклизацией на циклическую нуклеофильную группу / И. В. Смоланка [и др.] // Двенадцатая Украинская Республиканская конференция по органической химии : тез. докл. – Ужгород : Закарпат. област. типография, 1974. – С. 80-81.
14. Смоланка, И. В. Синтез некоторых кетонов, полученных при аномальном течении зайцев-гриньяровской реакции / И. В. Смоланка // Научные записки. – Т. XVIII. – Ужгород, 1957. – С. 15-19.
15. Смоланка, І. В. Гуанідинокарбонові кислоти та синтез гетероциклів на їх основі / І. В. Смоланка, Є. Г. Делегат // Матеріали XXI наукової конференції Ужгородського державного університету : сер. хім. – Ужгород, 1967. – С. 32-33.
16. Смоланка, І. В. Метод одержання диметилацетаміду / І. В. Смоланка [та ін.] // Тези доповідей до XX наукової конференції Ужгородського державного університету : сер. хім. наук. – Ужгород, 1966. – С. 3-4.
17. Хрипак, С. М. Синтез похідних тіазолону-4 / С. М. Хрипак, І. В. Смоланка, О. С. Микитчин // Матеріали XXI наукової конференції Ужгородського державного університету : сер. хім. – Ужгород, 1967. – С. 36-37.
18. Цицика, М. М. Превращение некоторых 4,5-замещенных 1,2,4-триазолинтионов-3 / М. М. Цицика, С. М. Хрипак, И. В. Смоланка //

Двенадцатая Украинская Республиканская конференция по органической химии : тез. докл. – Ужгород : Закарпат. област. типография, 1974. – С. 126-127.

***

19. Лендєл, В. Г. Смоланка Іван Васильович : [канд. хім. наук] / В. Г. Лендєл // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 306-307.
20. Шманько, П. І. Смоланка Іван Васильович : канд. хім. наук, доц. / П. І. Шманько, В. Г. Лендєл, І. І. Шманько // Шманько, П. І. Хіміки Закарпаття / П. І. Шманько, В. Г. Лендєл, І. І. Шманько. – Ужгород : Патент, 2003. – С. 108-109. : портр.

БЕРЕЗЕНЬ: 2

ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ ФІЛЕШ

60-річчя від дня народження художника і діяча культури (нар. 1952)

Відомо, що Іршавщина дала нашому краю багато знаних художників, письменників, композиторів та відомих фахівців різних галузей науки, освіти, господарства.

На царині культурного життя Іршавщини Василь Філеш займає важливе місце. Сьогодні ця творча постать на бистрині життя. Він постійно в пошуках, відточує свою творчу майстерність, проявивши себе як художник, музикант, композитор, поет, співак, режисер.

Народився В. Філеш 2 березня 1952 р. в невеличкому гірському селі Бронька на Іршавщині. Його родина – сільські трударі. Виростав Василько під впливом свого дідуся Юрія, який тривалий час займав посаду сільського старости (бирова). Його, заможного селянина, місцеві активісти розкуркулили. Ще й зараз Василь Васильович пригадує Кичеру, де з раннього ранку до пізнього вечора працювали батьки. Худобу доводилось ховати в лісах, щоб її не знайшли ті, які організували колгосп у с. Бронька.

Маленький Василько по-своєму сприймав верховинські події, бо батьки змушені були виїхати до Казахстану, щоб їх не заслали, як багатьох інших селян, на шахти у Донбас. Його мрією було те,

© В. Шкіря, 2011

щоб батьки купили фарби і чисті аркуші паперу. А він у вільні хвилини йшов на природу і малював навколишні гори, ліси річку.

Йому ще змалку дуже хотілось мати свою скрипку. Тож він разом з дідусем взялися за її виготовлення. Звичайно, він сам почав навчатися грати на скрипці, але допомагав і дідусь. Невдовзі у нього знайшовся і вчитель – сільський гусляр-самоучка Іван, який у складі народних троїстих музик грав на весіллях, народних гулянні святах.

Коли Василькові виповнилося дев'ять років, він вступив до місцевої дитячої музичної школи, адже мав неабиякий хист до музики та співу. Однак не так склалося, як бажалося. Скоро помер його улюблений учитель Еміл Васильович. Звичайно, ця подія дуже пригнітила хлопця і звикнути до іншого вчителя Василько вже не зміг. Тому залишив навчання у музичній школі. Все ж про музичну школу у нього на все життя залишились приємні спогади.

У 1959 р. Василь Філеш вступив до Броньківської восьмирічної школи, а потім продовжив навчання у середній школі с. Кушниця, яку закінчив у 1969 р. цього ж року він вступив до Ужгородського училища прикладного мистецтва. З 1970 по 1972 рік – служба в армії, а по її закінченні продовжив навчання в училищі. Потім Василь Васильович працював головним художником та начальником Іршавського районного сувенірного цеху радгоспу „Перше травня" у с. Ільниця. Певний період він працював у Закарпатському виробничому художньо-оформлювальному комбінаті.

Свою виставкову діяльність Василь Філеш розпочав ще у 1976 р. на молодіжних обласних художніх виставках. З 1987 р. він постійний учасник обласних та республіканських виставок.

Сьогодні на рахунку художника понад 1000 творів. Приємно відзначити, що Василь Філеш є постійним учасником обласних і всеукраїнських виставок, пленерів. Він два роки працював на республіканській базі „Седнів", що сприяло зростанню творчого рівня художника. Його твори завжди привертають увагу численних шанувальників. Серед кращих творів Василя Васильовича слід назвати картини „Пророк", „Благовіщення", „Ангели", „Відчай", „Ніч на хуторі", „Відродження", „Повернення блудного сина", „Тиша", „Містечко", „Міжгір'я", „Мої Карпати" та багато інших.

Окремі твори В. Філеша знайшли своє місце в музеях України.

Є вони і у приватних колекціях у Бельгії, Німеччині, США та у ряді інших країн. Василь Філеш вже багато років є членом Національної Спілки художників України. Його нахил до мистецтва передається і синові Василеві, зокрема, у драматичному та вокальному жанрах. Слід нагадати і про те, що Філеш-старший певний період активно трудився у художній майстерні, де займався художнім оформленням ресторанів, кафе, санаторіїв, успішно опанував техніку вітражу, мозаїки, граффіто, розпису, а під час навчання в училищі прикладного мистецтва відвідував студію акторської майстерності при Закарпатському українському музично-драматичному театрі. Нині І. Філеш – голова районного народного об'єднання художників та народних майстрів „Колорит Боржави". Жителям Іршавщини добре відома також музична, поетична та режисерська творчість Василя Васильовича.

Сьогодні він автор багатьох поетичних творів і кількох цікавих збірок лірики. Василь Філеш активно налаштований на дальше розширення поетичного доробку. Серед поетичних видань В. Філеша – „Розіп'ята совість" (2000), „Гармонія" (2002), „Боржавська елегія" (2002), пісенний альбом „Ой, Марічко, файна чічко" на слова і музику В. Філеша. Батькові пісні виконує лауреат всеукраїнських конкурсів В. Філеш-молодший. А у виконанні дуету Василів Філешів звучать пісні – „Тобі, Україно", „Батьківська криниця", слова і музика В. Філеша (старшого). З цими творами вони успішно виступали на родинному всеукраїнському фестивалі у Києві – у палаці „Україна" та на площі Незалежності. За успішні виступи Філешів нагороджено дипломами Міністерства культури і туризму України. Зараз підготовлений до видання наступний пісенний збірник „Співай, мого серця струна", в якому подано понад тридцять кращих творів.

Від картини до картини збагачуються, формуються визначальні риси авторського почерку Василя Філеша. Це яскраво проявляється в його полотнах „Пророк", „Ангели", „Минула слава", „Благовіщення", „Відчай" та інших.

Особливу популярність Василь Васильович завоював як художник, живописець, графік, режисер створеного ним дитячого музично-драматичного театру „Пролісок".

Драматичний колектив районного будинку культури має у своєму репертуарі вистави: „Лисичка, Котик та Півник",

„Солом'яний бичок" О. Олеся, „Коза-дереза", „Коли зійде місяць" Н. Забіли, а також інсценізації на вірші С. Жупанина.

ВАСИЛЬ ШКІРЯ

Джерельні приписи:

1. Філеш, В. Боржавська елегія : поезія / Василь Філеш ; Спільне укр.-угор.-англ. п-во „Віжибу". – Берегово : Віжибу, 2001. – 56 с.
2. Філеш, В. Гармонія : поезія / Василь Філеш ; Спільне укр.-угор.-англ. п-во „Віжибу". – Берегово : Віжибу, 2001. – 27 с.
3. Філеш, В. Розп'ята совість : поетич. зб. / Василь Філеш ; Спільне укр.-угор.-англ. п-во „Віжибу". – Берегово : Віжибу, 1999. – 36 с.

***

4. Філеш, В. Ансамбль „Іршава" : [про нар. фольклор. ансамбль Іршав. район. будинку культури (кер. Н. Мельник-Гудь)] / Василь Філеш // Культуролог. джерела. – 2009. – № 3-4. – С. 23. : фото.
5. Філеш, В. Білоруський пленер : [про участь А. Дурди (кераміка) із Приборжавського у II Міжнар. пленері гончарів в Білорусії] / Василь Філеш // Нове життя. – 2010. – 5 серп. – С. 3. : фото.
6. Філеш, В. „Вертеп-2011" : [про район. фест. колядн. колективів в м. Іршаві] / Василь Філеш // Нове життя. – 2011. – 18 січ. – С. 1. : фото.
7. Філеш, В. Ліктянське літо : [про пленер членів нар. район. об-ня худож. та нар. майстрів „Колорит Боржави" – „Літо 2009" у с. Локіть Іршав. р-ну] / Василь Філеш // Культуролог. джерела. – 2009. – № 3-4. – С. 5.
8. Філеш, В. Мисткині Боржавської долини : [про Л. Матіко (живопис), Л. Щоку (коренепластика), О. Ловгу (худож. вишивка, бісероплет.)] / Василь Філеш // Нове життя. – 2010. – 5 серп. – С. 3. : фото.
9. Філеш, В. Митець Загатянського краю : В. Пинзенику – 65 : [про худож.] / Василь Філеш // Культуролог. джерела. – 2011. – № 1. – С. 26. : фото.
10. Філеш, В. Митець загатського краю : [про худож. В. Пинзеника] / Василь Філеш // Нове життя. – 2011. – 11 січ. – С. 1. : фото.
11. Філеш, В. Пісня в дереві : [про різьбяра І. Ю. Ісака] / Василь Філеш // Нове життя. – 2010. – 18 лют. – С. 3. : фото. І. Ю. Ісака.
12. Філеш, В. Співець Боржавської долини : [про худож. В. Бердара] / Василь Філеш // Нове життя. – 2010. – 23 груд. – С. 3. : фото.

***

13. Бескід, М. Триєдина іпостась : (До 55-ліття з дня народження Василя Філеша) : [про худож.] / Михайло Бескід // Дукля. – 2007. – № 1. – С. 52-55.
14. Бескід, М. Триєдина іпостась. Село між горами, наче долонька, називається Бронька : [про поета, худож. й музиканта В. Філеша] / Михайло Бескід // Новини Закарпаття. – 2007. – 3 квіт. – С. 6.

15. Кузан, В. Художник-портретист Василь Ловска / В. Кузан, В. Філеш, М. Ісак // Нове життя. – 2010. – 11 груд. – С. 3. : фото.
16. Кузан, В. Громадське суспільство в дії побачили закарпатці у польському Коцку : [про відвідини закарпатців – В. Пинзеника (худож.), В. Максима (сіл. голова с. Загаття Іршав. р-ну), В. Філеша (кер. „зразкового" дит. театру „Пролісок"), В. Устича (голова Іршав. РДА), та В. Кузана (ж-ст, письм.) до польс. містечка, з яким с. Загаття має угоду про дружбу і співпрацю] / Василь Кузан // Зелений край. – 2010. – 10 верес. – С. 4. : фото.

БЕРЕЗЕНЬ: 6

ОКСАНА ПЕТРІВНА ІЛЬНИЦЬКА

50-річчя від дня народження заслуженої артистки України (нар. 1962)

Писати про напрочуд скромну і талановиту людину завжди приємно. Особливо, коли це не тільки твоя особиста думка, а й визнання шанувальників Оксани Ільницької-Хархаліс.

В Ужгородському державному музичному училищі імені Д. Є. Задора працюють відомі педагоги та творчі особистості. Оксана Петрівна гідно влилась у циклову комісію „Академічний спів", що об'єднує високопрофесійних однодумців. Під орудою досвідчених фахівців студенти здобувають нагороди на Міжнародних і Всеукраїнських конкурсах. На вокальному відділі Оксана Петрівна викладає важливий предмет „Постава голосу" та є концертмейстером виконавських відділів. З 1986 р. педагогічна робота в училищі стала для Оксани Петрівни складовою її творчого життя.

Оксана Ільницька-Хархаліс – чуйна людина, вмілий фахівець, талановитий педагог.

В Оксани Петрівни з концертмейстерського класу надзвичайно великий та різноманітний репертуар, який включає твори української та зарубіжної класики, твори сучасних композиторів. Студенти з вдячністю та шаною ставляться до Оксани Петрівни, оскільки багато в чому завдячують саме їй – її високопрофесійному виконанню, педагогічному хисту – отримуючи відмінну фахову підготовку. В її класі по поставі голосу займались випускники,

© С. Стегней, 2011

які успішно продовжили навчання у вищих навчальних закладах України. Голови державних кваліфікаційних комісій неодноразово відмічали високопрофесійний рівень виконання Ільницької-Хархаліс з концертмейстерського класу.

Особисто мене поєднує з О. Ільницькою-Хархаліс творча співпраця, яка бере свій початок з 1991 р. Чудове меццо-сопрано Оксани неодноразово звучало в супроводі лауреата міжнародного конкурсу оркестру народних інструментів музичного училища, яким я керую. Вдячні слухачі бурхливими оплесками вітали твори у виконання Оксани Петрівни – „Романс" з кінофільму „Дні Турбіних", „Тільки раз", „Журавочка". Особливим був виступ в дуеті з народною артисткою України Марією Зубанич. Два голоси – меццо-сопрано та сопрано гармонійно зливались в єдине ціле, переконливо передаючи композиторський задум виконуваних творів.

Говорячи про сьогоденні успіхи та визнання О. Ільницької-Хархаліс, неможливо оминути її життєвий шлях.

Народилася 6 березня 1962 р. в с. Білки Іршавського району Закарпатської області. Після закінчення восьмирічної школи в 1977 р. поступила в Мукачівське педагогічне училище, яке закінчила в 1981 р. В 1981 р. поступила в Рівненський державний інститут культури, а в 1985 р. закінчила за спеціальністю культурно-освітня робота. Присвоєна кваліфікація – культурно-освітній працівник, керівник самодіяльного академічного хору. Після закінчення інституту направлена в Закарпатське обласне управління культури, яке призначило її в Закарпатську обласну філармонію. В 1986 р. поступила в Московський музично-педагогічний інститут ім. Гнєсіних в клас Н. М. Шильнікової, а в 1990 р. закінчила повний курс по спеціальності сольний спів, присвоєна кваліфікація – концертний співак, викладач.

У серпні 1985 р. прийнята солісткою-вокалісткою музичного лекторію. Це один з найстаріших колективів Закарпатської обласної філармонії. Заснований ув 1947 р., як група солістів, згодом дістав назву „Музичний лекторій", а з 1998 р. і дотепер – ансамбль солістів „Гармонія". Нині художнім керівником ансамблю солістів „Гармонія" є заслужена артистка України Оксана Ільницька-Хархаліс.

Ансамбль перебуває у постійному творчому пошуку, в репертуарі – твори зарубіжної та вітчизняної вокальної класики, обробки народних пісень, твори закарпатських композиторів.

Надзвичайно насичена концертна діяльність колективу, йому аплодували глядачі як в Україні, так і за кордоном, а у співпраці з іншими колективами Закарпатської обласної філармонії ансамбль працює над створенням нових цікавих літературно-музичних програм.

Оксана Ільницька-Хархаліс співпрацює також з камерним хором „Кантус". Так, у 1995 р. їздила в Італію, в 1997 р., 1998 р. – в Німеччину. У складі колективу філармонії побувала в Італії, Австрії, Румунії, Чехії, Угорщині, Словаччині, Росії.

У 1988 р. Оксана Петрівна була учасницею міжнародного фестивалю „Віртуоз" (м. Львів).

У 2001 р. виконувала партію Фурії в опері В. Глюка „Арміда", поставленій у м. Людвігсгафен (Німеччина). З відомим диригентом Віденського кларнет-оркестру (Австрія) Куртом Шмідтом у вересні-жовтні 2002 р. їздила з гастролями по Україні (Сімферополь, Луганськ, Чернівці, Одеса).

Неможливо оминути дату – 1986 рік, 16 серпня. Оксана Петрівна згадує про незабутню поїздку, яка залишилась в пам'яті назавжди : „Чорний біль – Чорнобиль. Його ми читали в очах багатьох, з ким доводилося стрічатись. Його чули у словах людей, котрі побували недалеко від біди, і тих, кого ця біда привела сюди, до Чорнобиля. Ми теж хотіли чимось допомогти.

Тоді заслужений артист УРСР Петро Матій, нині – народний, я, солістка Закарпатської обласної філармонії та Володимир Стегней їздили з концертною програмою на свято відкриття вул. Закарпатської в с. Борівка Макарівського району, Київської області. Це була незабутня поїздка, бо у важкі часи Чорнобильської катастрофи будь-яка допомога була вкрай потрібна людям".

Оксана Ільницька – лауреат премії ім. Д. Задора (1997 р.), лауреат міжнародного музичного фестивалю „Інтер – ліра" (2000р., м. Будапешт).

2 липня 1998 р. О. Ільницькій присвоєно почесне звання заслуженої артистки України.

Нині Оксана Ільницька-Хархаліс у реалізації нових творчих задумів, радує своїм співом багатьох прихильників її мистецтва.

СВІТЛАНА СТЕГНЕЙ

Джерельні приписи:

1. Ільницька, О. Жінка, яка співає : [розмову із солісткою облас. філармонії / вів О. Гаврош] / Оксана Ільницька // Закарпат. правда. – 1998. – 17 січ. – С. 12. : фото.
2. Ільницька, О. Незрадливе ужгородське мецо-сопрано. Заслужена артистка України Оксана Ільницька володіє рідкісним „живим інструментом” : [розмову вела Л. Кешеля] / Оксана Ільницька // Ужгород. – 2002. – 9 берез. – С. 13. : фото.

***

3. Ансамбль „Гармонія” : [про ансамбль, в т. ч. в складі ансамблю засл. арт. України О. Ільницька] // Закарпатська обласна філармонія / Упр. культури Закарпат. облдержадмін. ; передм. П. Мешка. – Ужгород, 2004. – С. 6. : фото.
4. Висіцька, Т. Ф. Ільницька Оксана Петрівна : [засл. арт. України] / Т. Ф. Висіцька // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 145. : портр.
5. Висіцька, Т. Ільницька Оксана Петрівна : [засл. арт. України] / Таміла Висіцька // Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліограф. довід. / Таміла Висіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 136-137. : портр.
6. Заслужена артистка України Оксана Ільницька (меццо-сопрано) // Закарпатська обласна філармонія / М-во культури і туризму України, Упр. культури Закарпат. облдержадмін. – Ужгород : Закарпаття, 2006. – С. 5. : фото.
7. Поп, И. Ильницкая Оксана : [певица, педагог] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 187.
8. Поп, И. Ильницкая Оксана : [певица, педагог] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 198.

***

9. Дубовик, Л. Відгук сердець : [про відкр. вул. Закарпатської в с. Борівка Макарів. р-ну Київ. обл., в т. ч. про виступ закарпат. майстрів сцени] / Л. Дубовик // Закарпат. правда. – 1986. – 20 серп. – С. 1. : фото.
10. Лазоришин, І. Щоб пісня була поміж нас… : [про солісток Закарпат. облас. філармонії О. Ільницьку та М. Зубанич] / Ігор Лазоришин // Срібна Земля. – 2002. – 22 черв. – С. 13. : фото.
11. Макар, Ю. Одізвався в серці Чорнобиль… : [про виступ закарпат. майстрів сцени з нагоди відкр. вул. Закарпатської в с. Борівка Макарів. р-ну Київ. обл.] / Ю. Макар // Молодь Закарпаття. – 1986. – 21 серп. – С. 1, 2. : фото.

12. Солісти Закарпатської філармонії – лауреати обласної премії ім. Д. Задора : [в т. ч. про співачку О. Ільницьку] // Новини Закарпаття. – 1999. – 7 верес. – С. 6. : портр.
13. Фединишинець, В. Чи серцем чуєте Оксану? : [нарис про солістку облас. філармонії О. Ільницьку] / Володимир Фединишинець // Новини Закарпаття. – 1997. – 6 берез. – С. 7. : портр.

БЕРЕЗЕНЬ: 30

СТЕПАН ЮРІЙОВИЧ ЧУНДАК

65-річчя від дня народження доктора хімічних наук, професора УжНУ, завідувача кафедрою екології та охорони навколишнього середовища УжНУ (нар. 1947)

Степан Юрійович Чундак є багатогранною та неординарною особистістю, а талановита людина – талановита у всьому.

Народився С. Ю. Чундак 30 березня 1947 р. в с. Стрипа Ужгородського району Закарпатської області. У 1965 р. з золотою медаллю закінчив середню школу в с. Великі Лази і поступив на навчання на хімічний факультет Ужгородського державного університету. У 1970 р. отримав диплом про вищу освіту та направлення в аспірантуру.

З листопада 1970 р. С. Ю. Чундак навчається в аспірантурі при кафедрі загальної та неорганічної хімії УжДУ. Під керівництвом доцента С. С. Буцка та при допомозі професора М. В. Гербелеу з Кишинівського державного університету займається синтезом та дослідженням будови комплексних сполук 3d-металів з органічними похідними гідразину.

З січня 1975 р. С. Ю. Чундак працює в науково-дослідному секторі Ужгородського університету на посадах інженера, молодшого наукового співробітника. У березні 1977 р. в Інституті загальної та неорганічної хімії Академії наук України захищає кандидатську дисертацію і здобуває науковий ступінь кандидата хімічних наук.

У травні 1978 р. С. Ю. Чундак обирається на посаду асистента кафедри аналітичної хімії Ужгородського університету, а в жовтні 1987 р. – на посаду доцента цієї ж кафедри. Вчене звання доцента

© В. Лендел, 2011

йому присвоюється у жовтні 1988 р. З серпня 1984 до червня 1985 р. він перебуває у науковому відрядженні в Ново-Садському університеті (СФРЮ).

У травні 1992 р. С. Ю. Чундак обирається на посаду завідувача кафедри аналітичної хімії УжДУ. У жовтні 1996 р. в Інституті загальної та неорганічної хімії ім. В. І. Вернадського НАН України (м. Київ) захищає докторську дисертацію „Координаційна хімія 3d-металів з органічними полідентатними похідними гідразину", а в грудні 1998 р. йому присвоюється вчене звання професора. З вересня 2001 р. Степан Юрійович очолює кафедру екології та охорони навколишнього середовища Ужгородського національного університету.

Як науковець Степан Юрійович досяг багато вершин, він є доктором хімічних наук, професором. Під його керівництвом захищено три кандидатські дисертації. Він став засновником нового напрямку в аналітичній хімії – використання комплексів металів з органічними похідними гідразину як нових аналітичних форм для визначення металів. Представляючи своїх учнів на захисті дисертацій, Степан Юрійович завжди вміє їх підтримати, а якщо треба чимось допомогти – береться і робить. Значна кількість студентів, які згодом стали аспірантами, викладачами і доцентами, починали свою наукову діяльність під керівництвом Степана Юрійовича. Не жаліючи своїх нервів та часу, він особисто брав участь у постановці експериментів молодих науковців, передаючи свій багатий досвід майбутнім поколінням. І сьогодні Степан Юрійович керує роботою двох аспірантів, і хоча він професор, при нагоді, „закотивши рукави" бере участь у наукових експериментах, показуючи молоді, що науковець – це покликання.

Як досвідчений педагог С. Ю. Чундак майстерно володіє лекторським вмінням і читає лекції з ряду фундаментальних і прикладних дисциплін хімічного та екологічного спрямування. Перебуваючи на лекції професора С. Ю. Чундака, завжди відчуваєш зв'язок лектора з аудиторією, вміння складне пояснити просто і доступно. При цьому студенти завжди зосереджені на темі лекції, адже манера викладання Степана Юрійовича не дає „ловити гав" студентам. Більшість теперішніх викладачів хімічного факультету, як молодих, так і середнього віку, слухали і захоплювалися лекціями тоді ще доцента, а тепер професора С. Ю. Чундака. Маючи конспект лекцій Степана Юрійовича з будь-якої навчальної

дисципліни, можна сподіватися на успішне складання заліку чи екзамену. Професор С. Ю. Чундак не допускає списувань та будь-яких хитрувань, маючи педагогічне кредо „Хочеш вчитися – вчися, а ми допоможемо, не хочеш – йди працюй”.

Як керівник, завідувач кафедрою, спочатку аналітичної хімії з 1992 по 2001 р., а згодом – екології та охорони навколишнього середовища, Степан Юрійович є вимогливим як до підлеглих, так і до себе. Він вміє стратегічно мислити, організувати роботу та спитати про її виконання. Під керівництвом професора С. Ю. Чундака проведено кілька Міжнародних і Всеукраїнських наукових конференцій, в тому числі студентських. Але якщо когось із колег ображають або ставляться до нього несправедливо, Степан Юрійович завжди стане на захист і вміє відстояти інтереси кафедри чи окремої людини, часто страждаючи через свою відвертість. Він вміє організувати дозвілля і першим показує приклад колегам, що „є час працювати, а є час відпочивати”.

С. Ю. Чундак опублікував понад 150 наукових праць, він є автором чотирьох винаходів, співавтором 2 навчальних посібників з грифом МОНУ та понад 20 інших навчально-методичних посібників. Він був членом Координаційної Ради НАН України з проблеми „Неорганічна хімія”, заступником голови Державної акредитаційної комісії з природничих наук Міністерства освіти і науки України, є головним редактором наукового журналу „Вісник Ужгородського університету. Серія хімія”, нагороджений грамотою Міністерства освіти і науки України та нагрудним знаком „Відмінник освіти України”.

Степан Юрійович Чундак є порядною, високодуховною, інтелігентною, культурною і талановитою людиною, а гостре почуття справедливості робить його небайдужим до оточуючих. Він бере активну участь у громадському житті хімічного факультету та університету в цілому. Степан Юрійович є справжнім патріотом „Срібної Землі”, вміє шанувати і підтримувати народні традиції, чудово співає і тривалий час був учасником чоловічої хорової капели „Боян”. Ним написаний Гімн хімічного факультету, а також Гімн кафедри екології та охорони навколишнього середовища, що виконуються студентами-випускниками, які назавжди будуть теплими словами згадувати свою „Альма-матер” завдяки таким людям, як Степан Юрійович Чундак.

ВАСИЛЬ ЛЕНДЄЛ

Джерельні приписи:

1. Гарагонич, В. В. Комплексоутворення та екстракція іонних асоціатів скандію / В. В. Гарагонич, С. Ю. Чундак // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 8. – Ужгород, 2002. – С. 3-8.
2. Ортікова, В. В. Координаційні сполуки 3d-металів з 5-йод-біцикло[2.2.1.]-гептан-цис-2,3-дикарбоновою кислотою як потенційні йодвміщуючі БАД / В. В. Ортікова, С. Ю. Чундак, В. М. Бузаш // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 21-22. – Ужгород, 2009. – С. 77-82.
3. Ортікова, В. В. Координаційні сполуки 3d-металів з 4-метил-4-йод-цис-пентагідрофталевою кислотою як потенційні йод-вміщуючі препарати / В. В. Ортікова, С. Ю. Чундак, В. М. Бузаш // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 21-22. – Ужгород, 2009. – С. 153-157.
4. Ріго, В. С. Дослідження динаміки зміни вмісту меркурію у річках / В. С. Ріго, С. Ю. Чундак, С. М. Сухарев // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 8. – Ужгород, 2002. – С. 9-11.
5. Савчин, О. І. Комплексоутворення та екстракція d-елементів з саліциліденгідразонами карбонових кислот. І. Екстракційно-фотометричне визначення кобальту / О. І. Савчин, С. Ю. Чундак, Я. І. Студеняк // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 4. – Ужгород, 1999. – С. 80-83.
6. Савчин, О. І. Комплексоутворення та екстракція d-елементів з саліциліденгідразонами карбонових кислот. ІІ. Екстракційно-фотометричне визначення феруму / О. І. Савчин, С. Ю. Чундак, Я. І. Студеняк // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 61-65.
7. Сухарев, С. М. Особливості моніторингу сполук плюмбуму в мінеральних водах Закарпаття / С. М. Сухарев, О. Ю. Сухарева, С. Ю. Чундак // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 74-77.
8. Сухарева, О. Ю. Екстракційно-фотометричне визначення іонів важких металів в природних об’єктах / О. Ю. Сухарева, С. Ю. Чундак, С. М. Сухарев // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 3. – Ужгород, 1998. – С. 147-149.
9. Чундак, С. Ю. Визначення алюмінію (ІІІ) використання екстракційних систем: іон металу – гідразон – основний барвник / С. Ю. Чундак, С. М. Сухарев // Тези доповідей 50-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу : сер. : Хімія. – Ужгород : Патент, 1996. – С. 4.
10. Чундак, С. Ю. Екстракційно-фотометричне дослідження взаємодії Rh(III), Ir(III) з саліциліденгідразонами карбонових кислот та основним

барвником астрафлоксином / С. Ю. Чундак, С. І. Орисик-Лендєл, Л. Б. Харькова // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 4. – Ужгород, 1999. – С. 84-88.
11. Чундак, С. Ю. Комплекси Ni(II) з 1-нафтоїлгідразоном бензоїлацетону та їх термічна поведінка / С. Ю. Чундак // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 48-52.
12. Чундак, С. Ю. Комплексообразование кобальта (II) с производными 1,2,4-триазола / С. Ю. Чундак [и др.] // II Республиканская конференция по аналитической химии : тез. докл. (Ужгород, октябрь 1985 г.). – К. : Наук. думка, 1985. – С. 41-42.
13. Чундак, С. Ю. Наукова робота студентів як елемент діагностики знань в процесі підготовки фахівців-екологів / С. Ю. Чундак, В. М. Бузаш, Р. Т. Марійчук // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 6. – Ужгород, 2001. – С. 210-212.
14. Чундак, С. Ю. Особливості комплексоутворення деяких 3d-металів з гідразонами β-дикетонів та основним барвником астрафлоксином / С. Ю. Чундак, С. М. Сухарев, В. М. Леовац // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 3. – Ужгород, 1998. – С. 150-152.
15. Чундак, С. Ю. Синтез використання триазолвмісних гідразонів / С. Ю. Чундак [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 97-99.
16. Чундак, С. Ю. Спектрометричне дослідження комплексо-утворення іонів в N^{2+}, Co^{2+}, Cu^{2+} з гідразидами карбонових кислот у розчинах / С. Ю. Чундак // Тези доповідей науково-практичної конференції молодих вчених і спеціалістів Закарпатської області „Науковий пошук молодих – Вітчизні!”, присвяченої 110-річчю з дня народження В. І. Леніна. – Ужгород, 1980. – С. 112.
17. Чундак, С. Ю. Термічна поведінка комплексів нікелю (II) з гідразидом 1-нафтілоцтової кислоти / С. Ю. Чундак, В. М. Леовац // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 4. – Ужгород, 1999. – С. 65-69.

***

18. Лендєл, В. Г. Чудак Степан Юрійович : [д-р хім. наук, проф.] / В. Г. Лендєл // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 365. : портр.
19. Чундак Степан Юрійович : [д-р хім. наук, проф.] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, проф. Ужгород. нац. ун-ту. – Ужгород : Ґражда, 2005. – С. 145-146. : портр.
20. Шманько, П. І. Чундак Степан Юрійович : д-р хім. наук, проф. / П. І. Шманько, В. Г. Лендєл, І. І. Шманько // Шманько, П. І. Хіміки Закарпаття / П. І. Шманько, В. Г. Лендєл, І. І. Шманько. – Ужгород : Патент, 2003. – С. 128-130. : портр.

БЕРЕЗЕНЬ

ЖУРНАЛ „ПІДКАРПАТСЬКИЙ СТУДЕНТ”

до 90-річчя заснування першого періодичного видання закарпатських студентів (Прага, 1922)

Одним із позитивних наслідків входження Закарпаття (Підкарпатської Русі) до складу Чехословацької Республіки стала поява в місцевої молоді можливості здобувати освіту у вищих навчальних закладах чехословацьких міст (на той момент передусім у м. Празі). Перша невелика група закарпатських студентів прибула до столиці ЧСР вже навесні 1920 р. Переважно це були студенти, які до рішення Паризької мирної конференції здобували вищу освіту в Будапештському університеті та інших вишах Угорщини. Восени того ж року до них приєдналося близько двадцяти нових слухачів празьких вищих шкіл із числа нещодавніх випускників закарпатських гімназій. Невдовзі в Празі було створено дві громадські організації закарпатських студентів, покликані вирішувати їх основні проблеми, передусім пов’язані із соціальним захистом. Закарпатські студенти-русофіли створили гурток (від 1927 р. – товариство) „Возрождение” (засновано у грудні 1920 р.), а студенти, які мали проукраїнські погляди, заснували у березні 1921 р. „Союз Соціяльної Помочи для Подкарпаторуських Студентов” (від 1927 р. – „Союз Підкарпатських руських Студентів”). Згодом ці об’єднання стануть флагманами громадського руху закарпатського студентства в міжвоєнній ЧСР, через лави яких у 1920–1930-х рр. пройшло чимало відомих згодом громадсько-політичних і культурно-освітніх діячів краю.

На початок 1920-х рр. припадають і спроби створення закарпатськими студентами власних періодичних видань, які б інформували громадськість краю про студентське життя. Перша така спроба була зроблена навесні 1922 р., коли члени „Союзу Соціяльної Помочи для Подкарпаторуських Студентов” розпочали в Празі видання щомісячного журналу під назвою „Подкарпатский студент”. Відповідальним редактором часопису став активний діяч „Союзу…”, студент медичного факультету Карлового університету Олександр Фединець – згодом відомий далеко за межами Закарпаття хірург, професор Ужгородського університету. Журнал виходив у вигляді 8-сторінкової брошури формату А5.

© К. Куцов, 2011

Тут публікувалися інформаційні матеріали про діяльність студентських організацій, статті, присвячені соціальним проблемам закарпатського студентства та художні твори деяких активістів студентського руху. Мова часопису була українською із етимологічним правописом та використанням місцевих діалектичних форм: „Приняли ми за офіціяльний язык в урядових сообщеніях спередвоєнний подкарпацько-руській язык, с грамматикою тих же письменников", – офіційно повідомляла редакція журналу.

У 1922 р. з'явилося лише 2 номери „Підкарпатського студента", після чого його видання припинилося. Причиною цього стало подорожчання поліграфічних послуг в Чехословаччині на 100 %. Щоправда члени „Союзу..." мали намір відновити видання при першій появі фінансових можливостей. Спочатку повідомлялося, що видання буде відновлено на початку 1922–23 навчального року, однак цей задум так і не був реалізований. А вже у грудні того ж року студенти (за згодою передплатників) перерахували залишок передплатного фонду журналу на будівництво Народного Дому товариства „Просвіта" в м. Ужгороді, чим підтвердили свою патріотичну позицію. Офіційно ж про закриття часопису було повідомлено через пресу навесні 1923 р.

Недовге існування часопису „Підкарпатський студент" не дає підстав стверджувати про його особливий внесок у розвиток закарпатської журналістики. Однак беззаперечним є те, що видання журналу було знаковою подією в процесі становлення громадського руху закарпатського студентства в ЧСР і першою самостійною видавничою спробою громадсько-активної молоді краю.

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Загальна библіографія Подкарпатя : з дод. : 1. Бібліографія подкарпатской руськой литературы, 2. Бібліографія подкарпатской руськой історіЂ литературы. – Факс. вид. / зложили : Н. Лелекачъ, И. Гарайда ; передм. Д. Данилюка ; післямова В. Падяка. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2000. – 214 с. – портр.
Див. поз. : [про журн. „Підкарпатський студент"]. – 683.
2. Куцов, К. О. Періодичні видання та видавнича діяльність підкарпатських студентів в навчальних закладах Чехословацької Республіки (20–30-ті рр. XX ст.) : [в т. ч. про журн. „Підкарпатський студент"] / К. О. Куцов // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 24. – Ужгород, 2010. – С. 222-229.

3. Делеган, М. Громадська діяльність підкарпатських студентів у вузах Чехословацької республіки : [в т. ч. про журн. „Підкарпатський студент”] / Михайло Делеган // Карпат. край. – 1999. – № 1-3. – С. 66-68.
4. Руське студентство на Підкарпаттю : [в т. ч. про журн. „Підкарпатський студент”] // Свобода-Svoboda. – 1922. – №. 169. – С. 3.

КВІТЕНЬ: 9

ІВАН СТЕПАНОВИЧ ШЛЕПЕЦЬКИЙ

105-річчя від дня народження публіциста, літературознавця, громадсько-політичного і культурно-освітнього діяча (1907–1976)

Лікар за фахом і публіцист за покликанням, невтомний дослідник і популяризатор культури рідного краю, громадський діяч і благодійник… Це все про Івана Шлепецького – однієї із найвизначніших постатей суспільного та культурного життя українців Закарпаття та Східної Словаччини XX століття.

Іван Степанович Шлепецький народився 9 квітня 1907 р. в с. Буківцях на Пряшівщині (нині округ Стропків, Пряшівський самоврядний край, Словацька республіка). В рідному селі він закінчив народну школу, а у 1929 р. здобув середню освіту в Ужгородській державній реальній гімназії.

У 1930 р. І. Шлепецький став студентом медичного факультету Карлового університету в Празі, де із перервами навчався аж до 1948 р., здобувши ступінь доктора медицини (MUDr). В перший період свого навчання в університеті (1930–1935) Іван Степанович проявив себе як один із найвидатніших лідерів громадського руху закарпатського студентства. Він брав діяльну участь в роботі товариства закарпатських студентів-русофілів „Возрождение” („Общество карпаторусских студентов „Возрождение” в Праге”), в якому займав посади скарбника (1931–1934) та заступника голови (1934–1935). Восени 1933 р. І. Шлепецький разом із групою товаришів заснував у Празі товариство православних студентів „Пролом” („Общество карпаторусских православных студентов „Пролом” в Праге”), на чолі якого перебував до 1936 р. В цей період товариство „Пролом” проводило колосальну роботу із соціального захисту

© К. Куцов, 2011

закарпатського студентства в Чехословаччині – щороку надавало малозабезпеченим студентам матеріальну допомогу, безвідсоткові позики, соціальні стипендії тощо. І. Шлепецький особисто тривалий час надавав матеріальну й моральну підтримку дітям із Закарпаття і Пряшівщини, які навчалися у Празькій російській гімназії (серед них тоді були майбутній поет-антифашист Дмитро Вакаров, майбутній вчений-ботанік Василь Комендар та ін.). У період 1934–1936 рр. Іван Шлепецький обіймав посаду першого заступника голови „Центрального Союза Подкарпаторусских Студентов", у 1934–1935 рр. очолював комітет самоврядування „Карпаторусского студенческого общежития" в Празі, а у 1935–1936 рр. був членом третейського суду Центрального Союзу Чехословацького Студентства („Ústřední Svaz Československého Studentstva"), головою ревізійної комісії (1936–1937). Крім цього, у середині 1930-х він був заступником голови „Объединения русской молодежи" – найвпливовішої молодіжної організації міжвоєнної Пряшівщини.

У цей період І. Шлепецький часто виступав на сторінках крайової періодики із статтями з літературознавства, історії Пряшівшини, студентської проблематики. Свої праці часто підписував псевдонімом – Іван Буковський. Він також був одним із укладачів „Альманаха общества Возрождение", виданого в Празі у 1936 р.

Восени 1938 р. Іван Шлепецький очолив у Празі „Русский национальний совет Подкарпатской Руси", який виступав за збереження цілісності Чехословаччини і різко засуджував угорську окупацію Закарпаття. В період Другої світової війни, у 1940 р. Іван Степанович подав до радянського генерального консульства в Празі маніфест із проханням приєднати Закарпаття і Пряшівщину до СРСР. У 1943–1945 рр. він входив до підпільного антифашистського „Карпаторусского автономного совета національного освобождения" (КРАСНО).

У повоєнний час Іван Шлепецький брав активну участь у суспільно-політичному і культурному житті русинів-українців Чехословаччини. Його зусиллями було відновлено діяльність празького студентського товариства „Возрождение" (1945 р.), створено „Центральный Союз Русских и Украинских Студентов Чехословакии" (1948 р.). Протягом 1946–1947 рр. Іван Степанович видавав у Празі суспільно-політичний і культурологічний часопис „Костёр", навколо якого згуртувалася більша частина української інтелігенції Чехословаччини того періоду. У 1948 р. під редакцію

І. Шлепецького був виданий об'ємний науково-популярний збірник „Пряшевщина", до якого увійшли понад 20 фундаментальних студій з історії культури і соціально-економічного розвитку пряшівського регіону. На жаль, у 1949 р., після приходу до влади в Чехословаччині комуністів, ця праця була вилучена з обігу і зараз є майже недоступною для дослідників.

Неоціненною є й заслуга Івана Шлепецького у збереженні та популяризації творчої спадщини закарпатських будителів – в цей період побачили світ впорядковані ним фундаментальні видання творів Олександра Павловича (Пряшів, 1955) та Івана Сільвая (Пряшів, 1957). Окрім цього в період 1945–1976 рр. Іван Степанович опублікував у чехословацькій та зарубіжній періодиці близько 200 наукових та науково-популярних статей з проблем історії і культури українців Закарпаття та Східної Словаччини, нарисів про життя та діяльність багатьох видатних постатей. Значна частина наукової спадщини І. Шлепецького досі залишається неопублікованою, це зокрема дослідження „Старинные народные песни Прашевского края" (882 сторінки машинопису), „За Родину" (про партизанський рух на Пряшівщині, 190 сторінок машинопису). Велике значення має також особистий архів Івана Степановича, зібраний протягом усього життя, в якому містяться рідкісні видання та документи з історії Закарпаття та Пряшівщини.

Іван Шлепецький помер у Празі 9 жовтня 1976 р., рівно півроку недоживши до свого 70-літнього ювілею.

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Шлепецкий, И. С. Возрождение карпаторусского студенчества / И. С. Шлепецкий // Альманах общества к.с. Возрождение 1936 / сост. : И. Керча, р. Евреинов [и др.]. – Praha-Hostivař, 1936. – С. 71-75.
2. Шлепецкий, И. Иван Андреевич Поливка (По случаю 40-летней годовщины свободной и независимой деятельности Народного Совета в Свиднике) / Иван Шлепецкий // Дукля. – 1959. – № 1. – С. 98-100.
3. Шлепецкий, И. С. Из культурной поездки чсл. студентов по Карпатской Руси / И. С. Шлепецкий // Карпаторусс. голос. – 1933. – № 182. – С. 2-3.
4. Буковский, И. С. Маковица / И. С. Буковский // Альманах общества к.с. Возрождение 1936 / сост. : И. Керча, р. Евреинов [и др.]. – Praha-Hostivař, 1936. – С. 54-65.

5. Буковский, И. С. Памяти усопшего о. Иринея Івановича Ханата / И. С. Буковский // Карпаторусс. голос. – 1934. – № 640. – С. 2.
6. Шлепецький, І. Тепле слово на прощання : [про А. Карабелеша] / Іван Шлепецький // Дукля. – 1964. – № 3. – С. 110-111.
7. Пряшевщина : историко-лит. сб. / глав. и отв. ред. И. С. Шлепецкий. – Прага : Хутор, 1948.
8. Бескід, Г. Др. Іван Шлепецькый / Гавриїл Бескід // Русинськый народный календар на рік 2002 / зост. А. Зозуляк. – Пряшів : Русин. оброда, 2001. – С. 70-71.
9. Ковач, А. Нестертий слід : [про І. С. Шлепецького] / Андрій Ковач // Дукля. – 1987. – № 3. – С. 69-71. : фото.
10. Шлепецький Іван : [лікар, історик л-ри, громад.-культ. діяч] // Краєзнавчий словник русинів-українців: Пряшівщина / упоряд. Ф. Ковач. – Пряшів : Союз русинів-українців Словац. Республіки, 1999. – С. 382. : портр.
11. Magocsi, P. R. Shlepets'kyi, Ivan / Šlepecký Ivan / Paul Robert Magocsi // Encyclopedia of rusyn history and culture / editors : P. R. Magocsi and I. Pop. – Toronto-Buffalo-London : University of Toronto press, 2002. – p. 426.

КВІТЕНЬ: 13

ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ САБОВ

75-річчя від дня народження доктора фізико-математичних наук, заслуженого професора УжНУ (1937–2007)

13 квітня виповнюється 75 років з дня народження відомого фізика-теоретика, старійшини кафедри теоретичної фізики Ужгородського національного університету, заслуженого професора УжНУ, Соросівського професора, доктора фізико-математичних наук Василя Івановича Сабова.

Василь Іванович Сабов народився 13 квітня 1937 р. в с. Куштановиця Мукачівського району у простій селянській сім'ї. Навчався в початковій школі рідного села (1944–1949), семирічній школі сусіднього села Верхній Коропець (1949–1952), середній школі № 2 м. Мукачево (1952–1955), Мукачівському педагогічному училищі (1955–1957). Короткий час працював учителем початкових класів семирічної школи с. Пацканьово Ужгородського району. У 1957–1960 рр. навчався у Даугавпілському льотному училищі

© В. Лазур, М. Карбованець, 2011

(Латвія). Льотчик-винищувач В. І. Сабов розпочав військову службу в Московському військовому окрузі, проте виявив бажання здобути цивільну спеціальність і в 1960 р. поступив, а в 1965 р. з відзнакою закінчив фізико-математичний факультет УжДУ.

Трудову діяльність науковець розпочав лаборантом кафедри теоретичної фізики, а через два місяці вступив до аспірантури, де під керівництвом професора Ю. М. Ломсадзе досліджував реакції розсіювання мезонів на нуклонах. У 1966 р. був переведений до заочної аспірантури і зарахований на посаду асистента кафедри теоретичної фізики УжДУ. Із 1967 до 1970 рр. В. І. Сабов працює старшим інженером науково-дослідної лабораторії при цій же кафедрі. То були роки становлення нової галузі фундаментальних досліджень – фізики елементарних частинок та фізики високих енергій, які міцно увійшли в коло сталих наукових інтересів молодого теоретика В. І. Сабова. Вже у 1967 р., буквально після появи перших наукових публікацій, В. І. Сабов почав займатися новим напрямом в теорії елементарних частинок – нелінійними кіральними динаміками. Цикл робіт Василя Івановича з цього напрямку склав основу його кандидатської дисертації „Нелінійні кіральні U(3)xU(3) і SU(3)xSU(3) динаміки і їх наслідки", яку він успішно захистив 27 травня 1970 р. у Львівському державному університеті ім. І. Франка. Відтак у серпні того ж року В. І. Сабова зараховано на посаду молодшого наукового співробітника Ужгородського відділу теорії гадронів Інституту теоретичної фізики АН України (м. Київ). Тут значний вплив на формування наукового світогляду Василя Івановича мали видатні фізики-теоретики академіки Микола Боголюбов, Олександр Логунов, Дмитро Волков, Дмитро Шелест та Петро Фомін.

Із 28 серпня 1971 р. Василь Іванович займається науково-педагогічною діяльністю в УжДУ, спочатку на посаді старшого викладача, а з 10 березня 1972 р. – на посаді доцента. У вченому званні затверджений 25 липня 1973 р. Із 2 січня до 30 червня 1982 р. перебував у творчій відпустці. Докторську дисертацію „Кірально-калібрувальні моделі та їх наслідки" Василь Іванович захистив в Інституті теоретичної фізики АН України. 18 червня 1986 р. йому присвоєно вчений ступінь доктора фізико-математичних наук. А 26 грудня 1986 р. В. І. Сабов обраний професором кафедри теоретичної фізики і в цьому званні затверджений 2 вересня 1988 р.

В. І. Сабов своєю науковою діяльністю здійснив вагомий внесок у теорію сильної взаємодії, яка базується на квантовій хромодинаміці (КХД). Безпосередньо із КХД дослідник одержав низькоенергетичний ефективний лагранжіан, який приводить до нового типу розв'язків нелінійних рівнянь – солітонів, аналіз котрих дав змогу пояснити низку фундаментальних властивостей гадронів. В. І. Сабов докладно вивчив статичні властивості нуклонів у моделі Скірма, провів систематичні розрахунки характеристик нелептонних розпадів гіперонів. Ним виконані теоретичні дослідження нетривіальних характеристик вакууму КХД, який може бути заселений непертурбативними флуктуаціями типу інстантонів, а також різними конденсатами. Зокрема Василь Іванович довів, що в результаті взаємодії кварків з інстантонами порушується U(1) симетрія, що дозволило розв'язати так звану U(1)-проблему. В останні роки творчі зусилля професора В. І. Сабова були спрямовані на створення єдиної теорії сильних, слабких та електромагнітних взаємодій, в чому йому вдалося досягти значних успіхів. Такий далеко не повний підсумок багатогранної наукової діяльності професора В. І. Сабова.

Не менш плідно займався В. І. Сабов і педагогічною діяльністю, підготовкою молодих науковців. Серед тих, хто зростав під його безпосереднім науковим керівництвом, – 6 кандидатів наук. Зокрема, його вихованець кандидат фізико-математичних наук Ю. М. Ільїн був міністром освіти і науки АР Крим (2005–2006 рр.), а Юрій Шпігель – заступником директора Інституту ім. Вайсмана в Ізраїлі. У численних працях учнів В. І. Сабова продовжують розвиватися закладені ним ідеї, його стиль наукового мислення й нестандартний підхід до розв'язання наукових проблем.

Своїм самовідданим служінням науці, одержимістю науковими пошуками та безкорисливістю професор В. І. Сабов здобув високий авторитет та шану серед світової наукової спільноти.

А 15 лютого 2007 р. Василя Івановича не стало. Не стало талановитого вченого, відомого спеціаліста, який залишив глибокий слід у розвитку теоретичної фізики. Пішов з життя педагог, людина високого наукового інтелекту, одна з яскравих особистостей, з іменем якої пов'язана ціла епоха в становленні та розвитку теоретичної фізики на Закарпатті й у нашій державі.

ВОЛОДИМИР ЛАЗУР,
МИРОСЛАВ КАРБОВАНЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Бельков, А. А. Киральнo-калибровочные модели и их следствия / А. А. Бельков, В. И. Сабов. – К. : УМК ВО. – 1988. – 123 с.
2. Сабов, О. В. Низькоенергетична квантова хромодинаміка / О. В. Сабов, Т. І. Данило, В. І. Сабов. – Ужгород : Патент. – 2000. – 168 с.
3. Сабов О. В., Сабов В. І. Проблема утримання кварків. Практика наукового експерименту : науково-техн. зб. / О. В. Сабов, В. І. Сабов. – К.–Ужгород, 1994. – С. 139-147.

***

4. Іваницький, В. П. Формування інтерференційних функцій аморфних речовин в області ближнього порядку / В. П. Іваницький, В. І. Сабов // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 13. – Ужгород, 2003. – С. 82-89.
5. Сабов, В. І. Маси псевдоскалярних мезонів в низькоенергетичній квантовій хромодинаміці / В. І. Сабов, М. Я. Євич, Ю. І. Мага // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 6. – Ужгород, 2000. – С. 169-174.
6. Сабов, В. І. Розпад мезонів з врахуванням істантонів / В. І. Сабов, Т. А. Сабо // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 1. – Ужгород, 1997. – С. 4-8.
7. Сабов, В. І. Типи ближнього порядку атомної сітки аморфних плівок системи Ge-Sb-Se / В. І. Сабов [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 25. – Ужгород, 2009. – С. 39-46.
8. Sabov, A. V. Instantons and the EMC-effect / A. V. Sabov, T. A. Szabo, V. I. Sabov // Strong Interactions at Long Distances / editor L. L. Jenkovszky. – Hadronic Press ; Palm Harbor. FL. USA. – 1995. – p. 207-212.
9. Szabo, T. A. The Rare Decay of Kaons / T. A. Szabo, T. I. Danylo, V. I. Sabov // Acta Physica Hungarica: New Series. – 2000. – V. 11. – № 1-2.

***

10. Грдличка, Е. С. Калибровочная модель единой теории слабых и электромагнитных взаимодействий с симметрией SU(3) / Е. С. Грдличка, В. И. Сабов // Ядер. физика. – 1978. – Вып. 4. – С. 1112-1117.
11. Данило, Т. І., Асиметрія в електрослабких взаємодіях / Т. І. Данило, О. В. Сабов // Укр. физ. журн. – 1995. – Т.40. – № 11-12. – С. 1157-1162.
12. Ильин, Ю. М. K_{ℓ_3} - и K_{ℓ_4} - формфакторы в нелинейной киральной калибровочной SU(3)xSU(3)-модели / Ю. М. Ильин, В. И. Сабов, А. М. Соломон // Укр. физ. журн. – I975. – Т. 20. – № 9. – С. 1459-1470.
13. Карбованец, М. И. Радиационные распады нейтральных каонов в киральной КХД / М. И. Карбованец, В. И. Сабов // Ядер. физика. – 1990. – Т. 52. – Вып. 6. – С. 1729-1733.
14. Сабов, В. И. Инстантонный вакуум и спин протона / В. И. Сабов, Т. А. Сабо // Ядер. физика. – I994. – Т. 57. – Вып. 11. – С. 2079-2083.

15. Сабов, В. И. Киральные U(3)xU(3) и SU(3) динамики / В. И. Сабов // Укр. физ. журн. – 1969. – Т. 44. – С. 1083-1094.
16. Сабов, В. И. Правило ΔT=1/2 / В. И. Сабов, Е. С. Грдличка // Укр. физ. журн. – 1979. – Т. 24. – № 1. – С. 22-30.
17. Сабов, В. И. Правило ΔT=1/2 в нелептонных распадах адронов / В. И. Сабов, Е. С. Грдличка, М. В. Солоджук // Ядер. физика. – I982. – Т. 35. – Вып. 1. – С. 117-128.
18. Сабов, В. И. Распады мезонов в нарушенном киральном лагранжиане с учетом аномалий / В. И. Сабов // Укр. физ. журн. – 1964. – Т. 29. – С. 485-492.
19. Сабов, В. І. Слабкі розпади τ-лептонів в рамках моделі SU(3)xU(1) / В. І. Сабов, Т. І. Данило, М. Я. Любка. // Укр. физ. журн. – 1997. – Т. 38. – № 10. – С. 1421-1430.

***

20. Лазур, В. Ю. Сабов Василь Іванович : [д-р фізико-мат. наук, проф.] / В. Ю. Лазур // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 289. : портр.
21. Сабов Василь Іванович : [д-р фізико-мат. наук, проф.] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, проф. Ужгород. нац. ун-ту. – Ужгород : Ґражда, 2005. – С. 111-112. : портр.

КВІТЕНЬ: 19

ОТТО ЛЮДВИГОВИЧ ШОБЕР

80-річчя від дня народження режисера, культурного діяча, заслуженого працівника культури України (нар. 1932)

У барвистому вінку багатонаціональної культури Закарпаття впродовж всієї багатовікової історії органічно переплелися та гідно доповнюють одне одного духовні надбання українців, угорців, румунів, словаків, німців та інших національностей. Живлющим джерелом розквіту культури наших краян, збереження її давньої історичної ідентичності, віковічних традицій і звичаїв є вихована століттями взаємна повага представників різних національностей, визнання за кожним жителем законного цивілізованого права на користування рідною мовою і рідною культурою.

Для всіх наших краян очевидним і відрадним є той загальновідомий факт, що значний пласт духовності нашого краю

© В. Габорець, 2011

становить самобутня культура представників угорської національності, в середовищі якої виросли талановиті письменники і художники, композитори і артисти, турботливі та умілі організатори культурно-мистецького життя, у славній когорті яких почесне місце належить відомому культурному діячеві, організатору і режисеру Берегівського угорського народного драматичного театру Отто Людвиговичу Шоберу.

Народився О. Шобер 19 квітня 1932 р. в м. Ужгороді. Значна частина років його буремного дитинства та юності припадає на грізні воєнні та нелегкі повоєнні роки, захмарені тривожними подіями в родині батьків. Його батька, як офіцера угорської армії, вірні слуги сталінського режиму засудили і запроторили до гулагу, де він невдовзі помер. Згодом його реабілітували, уже після смерті. Мати працювала вчителькою в с. Велика Добронь Ужгородського району, де пройшло дитинство і Отто, але її, як дружину „ворога радянської влади", з посади вчителя було звільнено. Вона також не витримала образливих наруг та переслідувань і померла. Одне горе – за другим, та навіть за цих умов юнак у 1952 р. закінчив Мукачівське педучилище і отримав диплом учителя.

Якийсь час учителював у с. Великі Береги Берегівського району, а в 1953 р. став директором Берегівського районного будинку культури, де згуртував навколо себе здібну молодь у драматичному гуртку, який згодом переріс у відомий угорський народний драматичний театр. Одночасно юнак навчався заочно на філологічному факультеті Ужгородського державного університету (нині – Національного), отримавши диплом викладача російської мови і літератури.

У всій багатогранній культурно-мистецькій діяльності О. Шобера помітно виділяється його режисерська і акторська праця на сцені Берегівського угорського народного театру. Свою творчу історію колектив розпочав ще в 1952 р. постановкою оперети „Вільний вітер" І. Дунаєвського („Szabad szél"). Виставу було показано в Берегові, Ужгороді, Мукачеві, Тячеві, Солотвині та інших населених пунктах області, де вона пройшла з великим успіхом.

З приходом у театр перед О. Шобером постало ряд невідкладних та нелегких проблем, які необхідно було вирішувати негайно: формування трупи, забезпечення транспорту для виїзду в села і міста району та області, виготовлення декорацій, реклами тощо. А оскільки бюджетне фінансування колективу було вкрай

обмеженим, то кошти доводилось заробляти своїми силами, зокрема, шляхом надання платних послуг населенню. А для вирішення цих непростих проблем на першому плані постало завдання постійного оновлення репертуару, яким би зацікавився широкий глядач міста і села. То ж у 1953 р. берегівчани вже аплодували виставі „Янош витязь" („János vitéz") Ш. Петефі (інсценізація К. Понграца та Є. Гелтаї), яка впродовж двох тижнів була показана в Берегові, в селах району та в Ужгороді. В рецензії на виставу, вміщену в газеті „Карпаті ігоз сов", журналіст В. Морозов високо оцінив роботу артиста Степана Уская, який грав роль витязя Яноша. Для постановки вистави було запрошено професійного режисера Анну Надош, яка після війни залишилась вдовою в Берегові і тимчасово працювала медсестрою в лікарні.

Після „Яноша витязя" необхідно було поставити і радянську виставу, але оскільки в перекладі на угорську мову таких п'єс майже не було, то зупинились на комедії „Капітан у відставці" („Nyugalmazott kapitány") А. Сімукова в перекладі Ласла Шандора. В берегівській районній газеті „Червоний прапор" журналіст Пал Пушкаш позитивно оцінив поставлену виставу, в якій було розкрито життя простих людей за радянських часів, а також позитивно оцінено постать головного героя – капітана Сергія Ускова.

У червні 1955 р. Євген Шерегій запропонував поставити на сцені Берегівського театру оперету Олександрова і Матвеєва „З тобою разом" („Veled együtt") (у перекладі Дьєрдя Чонаді). Берегівські актори довго і наполегливо працювали, поки вивчили 16 пісень оперети, але це було вкрай необхідно для вдосконалення їхньої творчої майстерності, зокрема, вокальних здібностей.

З 1959 р. О. Шобер виступав у театрі не тільки в ролі актора, але й режисера вистав. З метою збагачення та оновлення репертуару особисто переклав на угорську мову близько десятка п'єс української та російської драматургії та поставив на сцені цілий ряд вистав за п'єсами угорських авторів. Того ж року театру – одному з перших аматорських художніх колективів краю – було присвоєно звання народного.

Міцна творча дружба єднала О. Шобера з відомим угорським письменником Закарпаття Ласлом Баллою – талановитим поетом, прозаїком, перекладачем, котрий писав і драматичні твори. Зокрема, його п'єси „Грип", „Напружені дні" (інша назва – „Тривожні дні",

В. Г.), „Остання рота” ставилися режисером на сцені Берегівського народного театру. А в 1961 р. в Ужгороді вийшла книжка нарисів та оповідань Л. Балли під назвою „Підіймається завіса”, в якій поет дав високу оцінку режисерському таланту О. Шобера.

Творчою вдачею режисера О. Шобера була вистава „Сатанинське байстрюченя” („Sátán fattya”) Золтана-Мігаля Нодя, яка з успіхом пройшла не тільки на Закарпатті, але і в Будапешті (1992). У п’єсі відтворено трагічні події так званої „етнічної чистки угорців” за часів післявоєнного сталінського тоталітарного режиму.

Про велику популярність цілого ряду вистав серед населення свідчить їх багаторазовий показ у містах і селах краю. Так, вистава „Весілля в Малинівці” Л. Юхвіда і О. Рябова (1967) була показана 23 рази, „Дикий ангел” О. Коломійця (1982–1983) – 28 разів, „Мама збирається заміж” В. Канівця (1987) – 33 рази, „Грип” Л. Балли (1983–1985) – 49 разів, „Графиня Маріца” І. Кальмана (1965–1966) – 52 рази. Впродовж 1952–1995 рр. театр показав 1132 вистави, які переглянули 244107 глядачів. Всього ж за цей період на сцені театру поставлено 42 вистави різних жанрів, в яких взяли участь 187 акторів-аматорів. В угорській та в українській трупах театру одночасно працювало близько сотні акторів, що за кількістю театрального персоналу та за обсягом роботи дорівнювало солідному професійному театру. В даному випадку всі питання життєдіяльності театру доводилось вирішувати директору районного будинку культури і пристрасному театралу О. Шоберу. Разом з ним цю його пристрасть активно поділяли актори Єлизавета Гомокі, Степан Ускай, Йолана Погар, Каталіна Тракслер, Ірина Товт, Анна Горват, Томаш Ортутай, Орест Сільвай, Єлизавета Пустої, Ференц Товт, Магдалина Матей, Бейла Нодь, Іштван Бейреш, Розалія Балаж, Єлизавета Гутич і багато інших.

О. Шобер був активним членом Національної спілки театральних діячів України. Очолюваний ним колектив був учасником вітчизняних та зарубіжних фестивалів театрального мистецтва, на яких неодноразово виборював призові місця. Так, у 1985 р. став лауреатом Всесоюзного огляду самодіяльної художньої творчості, присвяченого 40-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні, де показав виставу „Тихі старики” М. Богучарова. Актори театру Каталін Орос та Бейла Нодь на II Міжнародному театральному фестивалі у м. Кішварді (Угорщина) отримали спеціальні призи

за краще виконання жіночої і чоловічої ролей у виставі Е. Сіглігеті „Табунщик". У 1992 р. на IV Міжнародному театральному фестивалі у м. Кішварді (Угорщина) колектив театру отримав спеціальний приз за автентичну постановку вище згаданої п'єси місцевого автора Золтана-Мігаля Нодя „Сатанинське байстрюченя".

Вистави берегів чан неодноразово транслювались по Закарпатському телебаченню, зокрема, „Тривожні дні" Ласла Балли (1978), „Хворий № 199" (1981), „Мама збирається заміж" В. Канівця (1988). Учасники театру кілька разів запрошувались і на кіностудію ім. О. Довженка для синхронізації кінофільмів.

Традиції Берегівського угорського народного театру уже в умовах Незалежної України примножив, збагатив та розвинув Берегівський професійний угорський драматичний театр ім. Дюли Ієша, створений у 1994 р. Під керівництвом талановитого режисера Аттіли Віднянського колектив берегівських театралів досяг вершин високого професіоналізму, удостоєний багатьох відзнак і нагород як в Україні, так і в Угорщині.

Тривалий та плідний творчий шлях Берегівського народного театру в деталях та подробицях описаний О. Шобером у його книжці „Перед кулісами, позаду та без них" („Színfalak előtt, mögött, nélkül") (Епізоди з історії Берегівського народного театру), виданій в Ужгороді–Будапешті 1996 р. (упорядник Дьєрдь Дупко). У згаданій збірці О. Шобер постає перед нами як досвідчений та дбайливий театрознавець, копіткий літописець одного з найкращих аматорських театральних колективів краю.

Та мало хто знав раніше із пересічних закарпатців про Шобера-прозаїка і навіть поета, який рідному Берегову присвятив задушевного вірша. І все ж у красному письменстві О. Шобер нині відомий як тонкий гуморист, а теми і сюжети його смішних гуморесок вихоплені ним із самого життя і є результатом його уважних та прискіпливих спостережень та опубліковані у збірках „Давай, давай!" („Davaj, davaj!") (2001), „Хто би повірив?" („Ki hitte volna?") (2002), „Статистика так вимагала" („A statisztika így kívánta") (2008), виданих в Ужгороді–Будапешті. Життєво правдивими є його гостросюжетні сатирико-гумористичні твори „Атеїзм із трюками", „Мала капура великого соціалізму", „Холодець", „Двоноге піаніно", „Товариш приписка", „Нові часи, нові звичаї", „Люди з кислими обличчями" та інші.

Наш ювіляр брав активну участь у літературно-культурному житті угорської спільноти Закарпаття, зокрема, в діяльності літературних студій ім. Аттіли Йожефа, „Джерело”, в діяльності Товариства угорської культури і Товариства угорської інтелігенції.

До речі, в кінці 80-х рр., а точніше в 1988 р. в ряді населених пунктів області, де проживали угорці, почали створюватись гуртки, громадські об’єднання, які ставили за мету збереження культурних традицій. Серед них одним з найбільш дійових був берегівський гурток ім. Дюли Ійєша, у діяльності якого О. Шобер брав щонайактивнішу участь. Саме з ініціативи цих угорських просвітницьких гуртків, зокрема, їх керівників 26 лютого 1989 р. і було створено Товариство угорської культури Закарпаття. Головою Берегівської організації ТОУК було обрано О. Шобера, котрий, зокрема, доклав певних зусиль і до відкриття в Берегові погруддя Дюли Ійєша.

На початку 90-х рр. в області було започатковано проведення обласних свят народного мистецтва національних меншин, в тому числі й угорського народного мистецтва. В 1993 р. воно проводилось і в Берегові, де на долю директора районного будинку культури випало чимало турбот. За програмою свята за його активної допомоги ряд масових заходів відбулося на арені міського амфітеатру, на стадіоні та в районному будинку культури.

Директором Берегівського районного будинку культури та режисером театру О. Шобер працював до виходу на пенсію, після чого в 1996 р. виїхав на постійне місце проживання до Будапешта – до дочки та сина, де продовжує плідну громадську і творчу діяльність. Як член правління Закарпатського угорського земляцтва в Будапешті та представник Закарпатського Товариства угорської інтелігенції проводить значну громадську роботу по налагодженню тісних зв’язків угорських митців Берегівщини, всього Закарпаття з митцями Угорщини: зустрічі письменників, художників, виставки образотворчого мистецтва тощо.

І все ж митець вважає, що найкращі роки свого життя провів у Берегові і саме тут досяг найвищих творчих успіхів. За творчі досягнення на ниві культури і мистецтва в 1963 р. отримав почесне звання заслуженого працівника культури України, удостоєний багатьох нагород, згодом став лауреатом премії Ержебет–Сільванія (1992).

ВАСИЛЬ ГАБОРЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Шобер, О. Давай, давай! = Davaj, davaj! / О. Шобер. – Будапешт–Берегово : Мандатум, 2001.
2. Шобер, О. Перед кулісами, позаду та без них = Színfalak előtt, mögött, nélkül / О. Шобер. – Ужгород–Будапешт : Інтермікс, 1996.
3. Шобер, О. Статистика так вимагала = A statisztika így kívánta / О. Шобер. – Ужгород–Будапешт, 2008.
4. Шобер, О. Хто би повірив? = Ki hitte volna? / О. Шобер. – Ужгород–Будапешт : Інтермікс, 2002.

***

5. Баглай, Й. О. Театр оновленого краю : [в т. ч. про О. Шобера] / Й. О. Баглай // Культури нашої надбання. – Ужгород : Карпати, 1982. – С. 63-73.
6. Балла, Л. Підіймається завіса : нариси, оповід. : [в т. ч. про реж., культ. діяча О. Шобера] / Ласло Балла. – Ужгород, 1961.
7. Рудейчук, В. Заслужені працівники культури України : [в т. ч. О. Л. Шобер] / В. Рудейчук, В. Сможаник // Рудейчук, В. Розвиток аматорського мистецтва Закарпаття / В. Рудейчук, В. Сможаник. – Перечин : ТУРпрес, 2008. – С. 148-150.

***

8. Балог, І. „Сім'я Товтів" : [про постановку п'єси угор. драматурга І. Ерженя, в т. ч. про реж. О. Шобера] / І. Балог // Вісник Берегівщини. – 1995. – 22 лип. – С. 4. : фото.
9. Товт, К. Нова вистава берегівчан : [про поставку комедії Л. Зілагі „Сонце сяє", в т. ч. про реж. О. Шобера] / К. Товт // Вісник Берегівщини. – 1991. – 30 трав. – С. 4. : фото.
10. Чанаді, Ю. Вистава „Мама збирається заміж" : [про постановку п'єси укр. рад. драматурга В. Канівця, в т. ч. про реж. О. Шобера] / Ю. Чанаді // Червоний прапор. – 1987. – 9 трав. – С. 4. : фото.
11. Чанаді, Ю. Л. К. Балла: „Грип" : [про постановку п'єси, в т. ч. про реж. О. Шобера] / Ю. Чанаді // Червоний прапор. – 1983. – 19 трав. – С. 4. : фото.
12. Чанаді, Ю. „Тихі старики" : [про постановку драми М. Богучарова, в т. ч. про реж. О. Шобера] / Ю. Чанаді // Червоний прапор. – 1984. – 19 трав. – С. 4. : фото.
13. Шінкович, І. Незабутні дні! Угорська група Берегівського народного театру виступила в Будапешті : [в т. ч. про реж., культ. діяча О. Шобера] / Імре Шінкович // Вісник Берегівщини. – 1992. – 19 груд. – С. 4. : фото.
14. Шкробинець, Ю. Нариси поета : [про вихід зб. нарисів закарпат. угор. поета Л. Балли „Піднімається завіса", в т. ч. про реж., культ. діяча О. Шобера] / Ю. Шкробинець // Закарпат. правда. – 1961. – 15 черв. – С. 4.

КВІТЕНЬ

ЖУРНАЛ „ПОСТУП”

до 80-річчя заснування журналу закарпатських студентів (Прага, 1932–1933)

Навесні 1932 р. група студентів із Закарпаття (Підкарпатської Русі), які навчалися на юридичному факультеті Карлового університету в Празі розпочали видання щомісячного журналу „Поступ”. Його перший номер був видрукуваний 15 квітня 1932 р. Часопис виходив як „орган поступової молоді” кожного місяця окрім періоду літніх канікул (липень і серпень). Видавцем журналу став виходець із с. Рокосово на Хустщині Павло Добровський (1907–1984), а відповідальним редактором – виходець із с. Синевир на Міжгірщині Іван Горват (1910–?). Членом редакційної колегії був виходець із смт Ясіня на Рахівщині Микола Цуперяк (1908–1999), а функції адміністратора певний час виконував Вікентій Шандор (1907–2003) із с. Баранинці на Ужгородщині. Мовою видання була українська. Слід відзначити, що деякі з членів редколегії на той момент вже мали певний досвід видавничої та редакторської роботи. Так, навчаючись в Берегівській гімназії, М. Цуперяк випускав „самвидавом” учнівський часопис „Газета”, а П. Добровський був одним із редакторів гімназійного місячника „Берегівський пластун”. У 1928 р. вже в Празі обидва ці студенти видали кілька номерів нелегального журналу „Ластівка”.

Оскільки більшість членів редакції „Поступу” (П. Добровський, М. Цуперяк, І. Горват) належали до комуністичної партії, то й журнал мав відповідне ідеологічне спрямування. До того ж його вихід припав на початок економічної кризи в Чехословаччині, яка особливо торкнулася Підкарпатської Русі. Саме це й визначило основний зміст публікацій „Поступу”, в яких різко критикувався чехословацький уряд за те, що допустив зубожіння населення краю. Яскравим проявом позиції студентів були статті: І. Горвата „Дещо про шкільний страйк у Великих Лучках” (1932, № 1), „Голод! Голод! Голод!” (1932, № 2-3), П. Добровського „Лицем до села” (1932, № 2-3), М. Цуперяка „Жебрання і боротьба” (1932, № 2-3) та ін. Окрім цього на сторінках журналу регулярно подавалася інформація про діяльність „Союзу Підкарпатських Руських Студентів” (СПРС), активістами якого були видавці „Поступу”, періодично

© К. Куцов, 2011

публікувалися твори молодих закарпатських україномовних поетів Юлія Боршоша-Кум'ятського (1905–1978) та Миколи Рішка (1906–1994). За твердженням дослідників, значну фінансову допомогу редакції надавав колишній перший секретар Підкарпатського крайкому КПЧ Іван Мондок (1893–1937), який на той момент проживав в СРСР, а також чеські літератори-комуністи Юліус Фучик (1903–1943) та Іван Ольбрахт (1882–1952).

Прокомуністичне спрямування „Поступу" стало причиною того, що вже після виходу 3-го (червневого) номера журналу В. Шандор залишив редакцію та ініціював виключення П. Добровського та І. Горвата з лав СПРС. Свою позицію він згодом пояснив тим, що в „Поступі" висловлювалося негативне ставлення до членів „Союзу…": „Нас, студентів-народовців, національно свідомих атакували звичайними більшовицькими епітетами. Це мене сильно обурило". Вже 13 жовтня того ж року за ініціативи В. Шандора „Союз Підкарпатських Руських Студентів" на загальних зборах виключив Добровського та Горвата зі своїх лав. Подія мала певний резонанс, на захист виключених студентів вступилася комуністична та соціал-демократична преса Підкарпатської Русі, негативно сприйняли це й деякі активісти СПРС, зокрема ті, які свого часу навчалися разом із опальними студентами у Берегівській гімназії.

Після виключення з лав „Союзу…" П. Добровський та І. Горват ще певний час продовжували видання „Поступу", однак вже наступного року через брак коштів змушені були його припинити. Загалом протягом 1932–1933 рр. вийшло 10 номерів журналу (включаючи спарені) перші сім чисел були видрукувані у приватному видавництві Алоїза Фішера, а три останні – у видавництві „Обідня школа".

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Загальна библіографія Подкарпатя : з дод. : 1. Бібліографія подкарпатской руськой литературы, 2. Бібліографія подкарпатской руськой исторіЂ литературы. – Факс. вид. / зложили : Н. Лелекачъ, И. Гарайда ; передм. Д. Данилюка ; післямова В. Падяка. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2000. – 214 с. – портр.
Див. поз. : [про журн. „Поступ"]. – 680.
2. Куцов, К. О. Періодичні видання та видавнича діяльність підкарпатських студентів в навчальних закладах Чехословацької Республіки

(20-30-ті рр. XX ст.) : [в т. ч. про журн. „Поступ”] / К. О. Куцов // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 24. – Ужгород, 2010. – С. 222-229.
3. Ричалка, М. Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини : [в т. ч. про журн. „Поступ”] / Михайло Ричалка // Дукля. – 1987. – № 3. – С. 75-78.
4. Цуперяк, М. Журнал „Поступ” / Микола Цуперяк // Дружно вперед. – 1983. – № 9. – С. 24-25.
5. Цуперяк, М. Журнал „Поступ” / Микола Цуперяк // Закарпат. правда. – 1983. – 8 черв. – С. 3.

ТРАВЕНЬ: 11

МАРІЯ ІВАНІВНА СОЧКА

90-річчя від дня народження актриси обласного українського музично-драматичного театру (1922–1998)

До славної когорти талановитих акторів, які стали фундаторами обласного українського музично-драматичного театру, належить також наша славна землячка Марія Іванівна Сочка (Лашкай, Сочка-Лашкай). Після визволення Закарпаття від фашистських загарбників Народна Рада Закарпатської України на початку березня 1945 р. прийняла постанову про створення Народного театру, а згідно з постановою Раднаркому УРСР від 12 листопада 1945 р. з 1 січня 1946 р. створювався Закарпатський обласний український музично-драматичний театр. Отож для створення Народного театру були запрошені митці „Угро-руського національного театру”, „Земського підкарпатського народного театру”, театру „Нова сцена” Петро Гоца, Марія Пільцер, Емма Сочка, Василь Левкулич, Ганна Ладані, Іван Шутко, Ганна Коперльос, Марія Лашкай та інші.

Народилася майбутня зірка театру у бідній багатодітній селянській родині Марії та Івана Лашкаїв у с. Страбичово на Мукачівщині. Та хоча її босоноге дитинство минало у негараздах і злиднях, вона змалку тягнулася до знань, її невпинно вабила нев’януча краса народної пісні, колядки, щедрівки, прабатьківські традиції та звичаї. Отож за порадою сусідської дівчини Анди Остапчук, котра на

© В. Габорець, 2011

той час була співачкою Кошицького радіо, Марія закінчила школу в с. Великі Лучки та Мукачівську торговельну академію.

А. Остапчук помітила потяг дівчини до пісні, народної творчості, таїн мистецтва. І ось у 16-річному віці Марія Лашкай вперше вийшла на сільську сцену у виставі „Маруся" І. Сільвая, а в 1940 р. стає актрисою „Угро-руського національного театру", де й дебютувала на професійній сцені в ролі Марійки у виставі „Буря над хатою" за п'єсою Є. Калабішки. Тут зустріла і майбутніх акторів Народного театру Закарпатської України П. Гоцу, В. Бідяка, Є. Сочку, В. Левкулича, В. Циганина та інших.

З поступленням на роботу в Народний театр Закарпатської України та обласний український музично-драматичний театр розпочався новий етап у творчій біографії артистки. У зростанні її сценічної майстерності відіграли помітну роль такі відомі майстри театрального мистецтва, як В. Магар, Г. Ігнатович, Г. Воловик, К. Маринченко, М. Пільцер, В. Аведіков, Я. Геляс та інші. Тут на двомісячному семінарі, організованому для артистів, осягла ази майстерності актора, сценічної мови, ритмопластики і танців, психології, історії театру, історії мистецтва.

Одночасно із становленням театру набиралась хисту та досконалості, творчо зростала і наша героїня. На самому початку історії театру це були концертні виступи, участь у фрагментах вистав перед селянами, робітниками напередодні виборів до Верховної Ради СРСР, перед хліборобами під час весняної сівби того далекого 1946 р. Незабаром М. Сочка дебютувала у виставі „Ластівка" за п'єсою Л. Смілянського, в якій зіграла роль Лялі Стеценко. В цій виставі молода актриса виступала разом з В. Аведіковим, П. Осадчим, К. Дубініним, В. Левкуличем, П. Гоцою, І. Дудинцем, М. Пільцер, В. Бідяком, Е. Сочкою, А. Ладані та І. Шутком. Як бачимо, тут були і колишні актори Земського театру, і „Нової сцени", і чеського театру, і Запорізького театру ім. Щорса, який у ті роки гастролював на Закарпатті. А наприкінці театрального сезону 1946–1947 рр. їй випала щаслива нагода зустріти на своїй творчій стезі талановитого режисера, вихованця театру „Березіль" Гната Ігнатовича, який щойно став художнім керівником Закарпатського обласного українського музично-драматичного театру. Саме з приходом на цю посаду Г. Ігнатовича їй було довірено виконання ролі Маші у виставі „Під каштанами Праги" за п'єсою К. Симонова,

яку ставив на сцені театру народний артист УРСР В. Магар і в якій роль Маші до цього грала інша актриса.

Загалом же працьовитість цієї тендітної жінки, актриси високих людських почуттів і витонченої інтелігентної поведінки була дивовижною і для декого навіть завидною. Здавалося, що для неї в житті нічого не існує, окрім театру, сцени, творчості, яким чесно і самовіддано служила все своє життя. До того ж їй довіряли не тільки епізодичні, але й головні ролі, які вимагали високого сценічного виконавства. Так, у знаменитій „Безталанній" І. Тобілевича (режисер В. Аведіков) роль головної героїні, Софії, майстерно, психологічно переконливо зіграла М. Сочка (1952). Тодішня театральна критика високо оцінила творчу працю актриси, назвавши її однією з незаперечних удач вистави.

У 50-х рр. в репертуарі театру помітне місце займали спектаклі на морально-етичні теми, серед яких своєю актуальністю виділялась п'єса Ю. Яновського „Дочка прокурора". Засоби масової інформації виставу театру за цією п'єсою оцінили схвально. Актрисі М. Сочці вдалося створити на сцені образ чесної та порядної дочки прокурора Лілі (режисер М. Терещенко, 1954 р.).

Актриса успішно справлялася з виконанням ролей молодих за віком героїв – як дівчаток, так і хлопчиків. Цьому сприяли і її зовнішня фактура, і тембр голосу, і манера поведінки, і здатність до образного перевтілення. То ж не випадково режисер М. Терещенко, ставлячи на сцені п'єсу „Людина шукає щастя" А. Школьника, до числа артистів, які грали ролі вихованців дитячого будинку, зарахував і М. Сочку (1956 р.). А в спектаклі „Сильні духом" Д. Медведєва й І. Гребнєва блискуче створила образ пастушка Колі.

Надзвичайно цінними та об'єктивно виваженими оцінками таланту актриси є висловлювання про її сценічні досягнення Гната Ігнатовича, глибокого знавця театрального мистецтва. Так, характеризуючи виставу „Верховино, світку ти наш…" за відомою п'єсою М. Тевельова (режисер В. Авраменко), 1957 р. , він у своїй книжці „Від гасниці до рампи. Нариси з історії театру на Закарпатті" (Ужгород, 2011 р.) зробив такий запис: „…з чітко накресленими рисами характерів грали свої ролі артисти П. Гоца (староста), І. Чуєнко (прикажчик Матлаха), О. Загорський (депутат сейму Лещецький), М. Лашкай-Сочка (батрачка Матлаха Олена) та інші".

Він же в аналітичному огляді вистави „Циганка Аза” за однойменною музичною драмою М. Старицького (режисер В. Бабич, 1957 р.) у цій же книжці захоплено писав: „Прекрасна в п’єсі постать української дівчини-селянки Галі. Виконавці цієї ролі артистки О. Павлова, М. Сочка-Лашкай доносили до глядача віддане кохання до цигана Василя, її ніжність і щирість”.

Особливо зворушливою відтворила артистка роль дочки Лікаря у виставі „Всіма забутий” Назима Хікмета (режисер І. Марушка). Смерть дівчини після забороненої операції, яку потайки робить Лікар дочці і яка заради батькової лікарської слави пішла на це, є одним з найдраматичніших епізодів у цій виставі (1960 р.).

Позначена і певною мірою драматизму і постать Оксани, зіграної артисткою у виставі „Де тирса шуміла” А. Шияна.

З легкістю та грайливою манерою виконувала артистка і комедійні ролі, що свідчить про широкий діапазон і багатогранність її акторського таланту. В цьому плані характерною була зіграна нею роль Маші в опереті „Севастопольський вальс” К. Лістова (режисер В. Івченко, 1963 р.). А в комедії „Однієї новорічної ночі” Є. Брагінського і Е. Рязанова (режисер В. Нестеренко, 1971 р.) М. Сочка вдало виконала роль Ольги Миколаївни – матері головної героїні Надії.

Марія Іванівна Лашкай-Сочка створила яскраві сценічні образи за п’єсами української і світової класики. Це Леся в „Марусі Богуславці” М. Старицького, Терпилиха в „Наталці Полтавці” І. Котляревського, Явдоха в „Замулених джерелах” М. Кропивницького, Софія в „Безталанній” і Харитина в „Наймичці” І. Карпенка-Карого, Арина Пантелеймонівна в „Одруженні” М. Гоголя, Поля в „Міщанах” і Людмила у „Вассі Желєзновій” М. Горького, покоївка Віка у виставі „Острів Афродіти” А. Парніса і багато інших. До речі, після творчого звіту театру в Києві (1976 р.) у Міністерстві культури України було відзначено ряд вдалих акторських робіт колективу, в тому числі і М. Сочки у виставі „Украдене щастя” І. Франка.

Її таланту щиро аплодували в Росії, Білорусії, Чехословаччині, Латвії та Естонії. В 1967 р. після гастролей нашого театру до Білорусії газета „Віцебскі рабочи” в номері за 23 липня серед значних ролей вистави „Вовчиха” відзначила і роль Санди – дочки Зої Жмут („вовчихи”), яку майстерно виконала М. Сочка

Марія Іванівна Лашкай-Сочка загалом зіграла в театрі понад

150 ролей і залишила помітний слід у театральному мистецтві. Пам'ять про талановиту майстриню сцени назавжди залишиться в серцях благодатних закарпатців.

ВАСИЛЬ ГАБОРЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Лашкай-Сочка, М. І. Уклоніться їй, люди! : [розмову з арт. Закарпат. укр. музично-драмат. театру / вів Й. Баглай] / Марія Іванівна Лашкай-Сочка // Закарпат. правда. – 1989. – 27 берез. – С. 4. : фото.

***

2. Андрійцьо, В. „Нова сцена". Театр Карпатської України / Василь Андрійцьо ; Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини „Україна". – Ужгород : Ґражда, 2006. – 128 с.
   Зі змісту : [про М. Сочку-Лашкай]. – С. 99. : портр.
3. Баглай, Й. Із театром – сорок років : (ст., рец., нариси) / Йосип Баглай. – Ужгород, 1997. – 143 с.
   Зі змісту : [про М. Сочку-Лашкай]. – С. 9, 57, 68, 72, 79, 127.
4. Ігнатович, Г. Г. Від гасниці до рампи : нариси з історії українського театру на Закарпатті. Кн. 1 / Гнат Гнатович Ігнатович ; упоряд. І. І. Ігнатович ; С. І. Ігнатович ; післямова О. С. Ігнатович. – Ужгород : Ліра, 2008. – 344 с. : портр, фото.
   Зі змісту : [про М. Сочку-Лашкай]. – С. 264, 265, 267, 271, 272, 304.
5. Любов глядача – найвище визнання : золоті сторінки історії та сьогодення театру Срібної Землі / упоряд. В. В. Кобаль. – Ужгород : Карпати, 2010. – 258 с. : фото.
   Зі змісту : [про М. Лашкай-Сочку]. – С. 27, 69, 218. : фото.
6. Руснак, В. І. Театр Срібної Землі : закарпат. облас. укр. муз.-драм. театр на півстоліт. рубежі / Василь Іванович Руснак ; вступ. ст., ред. Й. О. Баглай. – Ужгород : Карпати, 1996. – 184 с. : іл.
   Зі змісту : [про М. Сочку-Лашкай]. – С. 14, 24, 27, 38, 39, 41, 43, 50, 59, 73, 74, 87, 95, 102, 146. : фото., 151. : портр., 171. : фото.
7. Шерегій, Ю. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року = Survey of the history of ukrainian theatres in Carpatho-Ukraine before 1945 / Юрій Шерегій ; Словац. пед. вид-во в Братиславі, Від. укр. л-ри в Пряшеві. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто ; Пряшів ; Львів, 1993. – 416 с. : іл. – (Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка. Секція Історично-Філософічна ; Т. 218).
   Зі змісту : [про М. Сочку-Лашкай]. – С. 328-329, 330.

***

8. Баглай, Й. О. Театр оновленого краю : [в т. ч. про арт. М. Пільцер] / Й. О. Баглай // Культури нашої надбання. – Ужгород : Карпати, 1982. – С. 63-73.

9. Баглай, Й. Уклоніться їй, люди! : [про арт. М. І. Лашкай-Сочку] / Йосип Баглай // Любов глядача – найвище визнання : золоті сторінки історії та сьогодення театру Срібної Землі / упоряд. В. В. Кобаль. – Ужгород : Карпати, 2010. – С. 158-162. : портр., фото.

ТРАВЕНЬ: 12

ІВАН ПРОХОРОВИЧ ЗАПІСОЧНИЙ

90-річчя від дня народження доктора фізико-математичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України (1922–2001)

Всесвітньо відомий вчений, один із засновників фізичної науки в Ужгороді і Закарпатті, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, премії НАН України ім. К. Д. Синельникова, заслужений діяч науки УРСР, доктор фізико-математичних наук, професор І. П. Запісочний народився 12 травня 1922 р. у селянській сім'ї в с. Митьки на Черкащині.

Молоді роки Івана Прохоровича пройшли на Луганщині, в Росії – Кабардино-Балкарії, Тульській та Курській областях, а в 1937 р., після смерті батька, родина Запісочних – мати і два його брати, поселились у Воронежі.

І. П. Запісочний в 1941 р. з відзнакою закінчує середню школу. Перші роки війни він працює токарем на авіазаводі, а згодом – в канцелярії. До лав радянської армії був призваний у 1943 р. і до поранення в 1945 р. пройшов фронтовими дорогами України, Молдови, Румунії, Югославії та Угорщини.

За станом здоров'я, як інвалід війни, в серпні 1945 р. Іван Прохорович був звільнений з лав радянської армії і в тому ж році поступив на фізико-математичний факультет Воронезького університету, який з відзнакою закінчив у 1950 р. Вже в студентські роки він з ентузіазмом захоплюється науково-дослідницькою діяльністю і робить перші серйозні кроки у „великій науці". Про це, зокрема, свідчить стаття в газеті Воронежського університету „За научные кадры", в якій шлось про те, що „Доклад студента III курса Ивана Запесочного „Электроискровой способ обработки металлов" явился самостоятельной научно-исследовательской

© О. Шпеник, А. Завілопуло, 2011

работой по вопросу, который имеет исключительное значение в современной технике". Йому була присуджена перша премія Воронежського університету за унікальну роботу „Магнітний спектрограф для дослідження фотоелектронів". По суті, робота з електронними пучками супроводжувала молодого вченого протягом усього життя.

З 1950 до 1953 рр. І. П. Запісочний – аспірант кафедри оптики Ленінградського університету. Його науковим керівником був всесвітньо відомий спектроскопіст, автор багатьох підручників і монографій по яким навчались не тільки фізики Радянського Союзу, а також багатьох зарубіжних країн, член-кореспондент АН СРСР – С. Е. Фріш. В ці роки в повній мірі розкрився талант фізика-експериментатора І. П. Запісочного. Він взявся за вирішення надзвичайно складної задачі – дослідження так званої тонкої структури оптичних функцій збудження атомів. За роки навчання в аспірантурі він встиг створити унікальну експериментальну установку, провести цикл складних досліджень і вперше в світовій науці виявити тонку структуру на оптичних функціях збудження спектральних ліній атомів ртуті. Ці результати пізніше були підтверджені голландськими вченими. Слід відмітити, що в цей час І. П. Запісочний звернув увагу на важливу роль моноенергетичності електронів в дослідах по взаємодії електронів з атомами і вперше в практиці використав фотоелектронний помножувач (ФЕП) для детектування слабких світлових потоків.

Блискавично захистивши кандидатську дисертацію в Ленінградському університеті у грудні 1953 р., молодий вчений І. П. Запісочний, повний енергії та творчих задумів, приїжджає на Закарпаття в Ужгородський університет. Як згадує він у своїх спогадах у книзі „Шлях у науку": „.... при розподілі на роботу випускників аспірантури Ленінградського університету я вибрав Ужгородський університет. І ось уже майже піввіку живу і працюю у цьому прекрасному куточку незалежної, соборної України. Мені дуже приємно, що в Ужгороді на центральному майдані кілька років тому встановлена велична скульптура мого земляка, духівника українського народу Тараса Григоровича Шевченка".

З того далекого 1953 р. життя і діяльність проф. І. П. Запісочного пов'язане із Закарпаттям та Ужгородом. Тут розкривається його талант як вченого педагога та організатора. В перші роки роботи в університеті Іван Прохорович займає посади старшого

викладача, доцента, завідувача кафедри експериментальної та загальної фізики, декана фізичного факультету. У 1957 р. він створив і очолив кафедру оптики, а в 1968 р. – кафедру квантової електроніки. З перших днів роботи залучає студентів, а згодом при кафедрі оптики відкриває аспірантуру. Велику увагу приділяє створенню сучасної лабораторно-технічної бази, безпосередньо навчає студентів експериментальній техніці, аналізу результатів досліджень, допомагає у виготовленні експериментальних установок і засобів вимірювання. Це скляні вакуумні установки, різні типи електронних гармат, блоки електроживлення, чутливі електрометри, а згодом ставить питання про створення сучасної механічної майстерні, виготовлення високовакуумних металевих камер, вакуумних монохроматорів та інше. Студенти кафедри оптики із року в рік проходили виробничу практику в провідних наукових установах країни – Ленінградському університеті, Київському, Московському університетах, Фізико-технічному інституті ім. А. Й. Іоффе АН СРСР, куди сам Іван Прохорович супроводжував студентів. У середині 60-х рр. захищають кандидатські дисертації перші вихованці І. П. Запісочного. Серед них: С. М. Кишко – проректор Ужгородського університету, В. С. Шевера – доцент кафедри оптики, П. В. Фельцан – завідувач кафедри загальної фізики, Л. Л. Шимон – завідувач кафедри квантової електроніки, декан фізичного факультету, О. Б. Шпеник – директор Інституту електронної фізики НАН України, І. С. Алексахін – завідувач кафедри загальної фізики, С. С. Поп – декан географічного факультету, В. В. Скубенич – доцент кафедри квантової електроніки, І. Г. Жуков – доцент кафедри квантової електроніки, А. Й. Імре та В. А. Кельман – завідувачі відділами Інституту електронної фізики НАН України, А. М. Завілопуло – заступник директора Інституту електронної фізики України.

Визначною подією в житті Ужгородського університету було відкриття в 1965 р. першої науково-дослідної лабораторії з фізики електронних зіткнень, науковим керівником якої на протязі тривалого часу був проф. І. П. Запісочний. Розвитку фізичних досліджень сприяли організовані І. П. Запісочним в 1962 р. Всесоюзної конференції з фізики електронних і атомних зіткнень, а також щорічні школи і семінари з актуальних проблем фізики. У 1967 р. І. П. Запісочний, один із перших викладачів фізичного факультету

успішно захистив докторську дисертацію в Ленінградському фізико-технічному інституті ім. А. Ф. Іоффе АН СРСР і згодом йому було присвоєно вчене звання професора.

Наукова діяльність професора І. П. Запісочного надзвичайно багатогранна. Його наукові пошуки були пов'язані з фундаментальними дослідженнями елементарних процесів взаємодії електронів, фотонів та іонів з атомами, іонами і простими молекулами, атомній спектроскопії у вакуумному ультрафіолетовому й ультрам'якому рентгенівському діапазонах, нелінійними процесами при взаємодії фотонів лазерного випромінювання з вільними атомами. У галузі фізичної і квантової електроніки його цікавили атомні процеси і явища при взаємодії електронних, іонних і лазерних пучків фотонів з поверхнею твердих тіл, фізичні процеси і кінетика населеності в активних середовищах лазерів на парах металів і ексимерних молекулах, розробка і створення нових газових лазерів, що генерують у видимій і ультрафіолетовій областях спектра.

Незважаючи на те, що І. П. Запісочний був фізиком-експериментатором, він багато уваги приділяв створенню в Ужгороді потужної теоретичної групи по впровадженню сучасних теоретичних методів розрахунків в атомній фізиці з використанням сучасних ЕОМ. В цьому йому поталанило завдяки дуже гарним особистим стосункам з проф. В. І. Лендьєлом, який у 80-х рр. минулого сторіччя очолював Ужгородський державний університет і кафедру теоретичної фізики. Створена теоретична група, яка налічувала більш ніж 20 співробітників, за короткий відрізок часу провела теоретичні дослідження з актуальної тематики в галузі атомної фізики, а саме: іонізацію атомних частинок електронами, резонансні явища при розсіюванні електронів на атомах та іонах, елементарних процесів зіткнень іонів з атомами. Ці роботи суттєво сприяли експериментаторам в постановці нових досліджень та інтерпретації одержаних ними результатів.

І. П. Запісочний – один із перших закарпатських вчених, який в далекі 70-ті рр. неодноразово побував на Міжнародних конференціях. Це – Сполучені Штати Америки (1969 та 1975 р.р.), Федеративна республіка Югославія (1970 р.), Франція (1975 р.). Одному з авторів цієї статті випала честь бути разом з Іваном Прохоровичем у США та Франції, де провідні вчені високо оцінювали наукові

здобутки проф. І. П. Запісочного і його учнів. Не дивно, що і створену ним Проблемну лабораторію відвідали всесвітньо відомі вчені. Це – Президент АН СРСР академік М. В. Келдиш та Президент АН УРСР академік Б. Є. Патон, академіки АН СРСР Л. А. Арцимович і Г. М. Фльоров, академіки АН УРСР В. І. Трефілов, В. Г. Бар'яхтар, О. Ф. Нємец, І. Р. Юхновський, проф. М. Д. А. Харісон з Великобританії, професори М. Курепа і М. Урошевич з Югославії та багато інших.

Здійснена професором І. П. Запісочним та його учнями робота в науковій і науково-організаційній сферах дала підставу ученим Радянського Союзу та іноземних держав стверджувати, що в Ужгороді створена наукова школа світового рівня в галузі атомної фізики і квантової електроніки, яку називали школою проф. І. П. Запісочного. Про авторитет Івана Прохоровича і його школи, зокрема, свідчить обрання його членом Генерального комітету Міжнародних конференцій з фізики електронних і атомних зіткнень. Він був членом наукових рад АН СРСР з проблем „Фізика плазми", „Фізична електроніка", „Спектроскопія атомів і молекул". Він був активним учасником і членом оргкомітетів багатьох Міжнародних конференцій і шкіл. За його ініціативи в Ужгороді були проведені чотири всесоюзні конференції за участю іноземних вчених, а також семінари, школи з актуальних проблем фізики.

Працюючи в Ужгородському університеті, І. П. Запісочний завжди мріяв про „велику науку", а її він бачив в першу чергу в системі академії наук. Ще в 1976 р. він виступив з ініціативою про створення при одному з фізичних інститутів АН УРСР філії атомної фізики в Ужгороді. Незважаючи на підтримку цієї ідеї Президією АН УРСР, її в той час реалізувати не вдалось. І лише в середині 1981 р. такий підрозділ – Ужгородське відділення Інституту ядерних досліджень був відкритий. Іван Прохорович дав згоду очолити відділення і з великим ентузіазмом взявся реалізувати задуманий план розвитку відділення. До складу відділення увійшли відділи фотоядерних процесів (завідувач д.ф.-м.н. Д. І. Сікора), теорії елементарних взаємодій (завідувач д.ф.-м.н. І. Ю. Кривський), електронних процесів (завідувач І. П. Запісочний), іонних процесів (завідувач проф. О. Б. Шпеник). У 1984 р. при відділенні почав працювати відділ СКТБ ІЯД з його керівником к.ф.-м.н Д. Б. Гоєром, а в 1986 р. було створено відділ оптичних матеріалів квантової електроніки (завідувач проф. М. І. Головей).

Поряд з організацією досліджень, створенням матеріально-технічної бази Іван Прохорович розпочав важку роботу по організації будівництва лабораторного корпусу. Це вдалося йому вирішити за дуже короткий проміжок часу і вже наприкінці 1983 р. постановою Президії наук були виділені кошти для будівництва в Ужгороді лабораторного корпусу, а в 1987 р. розпочалося будівництво, яке було завершено в 1992 р.

Однак, виконуючи вимоги Статуту Академії наук, в 1988 р. Іван Прохорович подав заяву про звільнення за віком з посади керівника і був переведений на посаду головного наукового співробітника, на якій продовжував плідно працювати на науковій ниві та із зацікавленістю і вболіванням займався формуванням нових наукових напрямів досліджень і підготовкою кадрів. Його мрія здійснилась у 1992 р. з відкриттям на базі створеного ним Ужгородського відділення інституту ядерних досліджень – першої наукової академічної установи на Закарпатті – Інституту електронної фізики НА України.

І. П. Запісочний є автором (співавтором) понад 300 наукових публікацій та 12 винаходів. Серед його учнів багато відомих людей, спеціалістів, працівників освіти і науки. Він виховав 43 кандидатів та 10 докторів наук. У 1985 р. йому було присвоєно звання „Заслужений діяч науки УРСР". Він був членом багатьох проблемних наукових рад АН СРСР та УРСР, головою оргкомітетів всесоюзних та міжнародних конференцій. Протягом 10 років очолював Закарпатське фізичне товариство, був членом Американського фізичного товариства. Він став одним із перших Почесним громадянином м. Ужгорода, а в 2007 р. його ім'ям названу одну з вулиць міста над Ужем.

Формування наукової школи світового рівня з фізики електронних і атомних зіткнень, квантової електроніки, як і створення академічного інституту в Ужгороді стали головним результатом науково-організаційної діяльності проф. І. П. Запісочного.

У 1994 р. йому присуджено премію ім. К. Д. Синельникова НАН України, а в 1995 р. разом із своїми учнями – Державну премію України в галузі науки і техніки. Розпорядженням Президента України Л. Д. Кучми вченому тричі призначалася Державна стипендія як видатному діячеві в галузі науки. Він був нагороджений орденом Слави III ступеня, а також медалями „За взяття

Будапешта” і „За Перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.”, численними медалями.

Помер І. П. Запісочний 5 серпня 2001 р.

ОТТО ШПЕНИК,

АНАТОЛІЙ ЗАВІЛОПУЛО

Джерельні приписи:

1. Запісочний, І. П. Шлях у науку : спогади / Іван Прохорович Запісочний ; передм. О. Б. Шпеника ; відп. за Вип. А. М. Завілопуло. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2002. – 68 с.

***

2. Запесочный, И. П. Определение функций возбуждения энергетических уровней атомов ртути по оптическим функциям возбуждения / И. П. Запесочный // Вестник Ленинградского университета : сер. : Мат., физ. и хим. – 1954. – № 11. – С. 67-93.
3. Опачко, И. И. Характеристика пара при лазерном напылении тонких пленок сложного соединения / И. И. Опачко, И. П. Запесочный, О. В. Лукша // Структура и физические свойства тонких пленок. – Ужгород, 1977. – С. 120-121.
4. Фриш, С. Э. Роль каскадных переходов при возбуждении спектральных линий / С. Э. Фриш, И. П. Запесочный // Известия АН СССР : сер. : физ. – 1955. – Т. 19. – № 1. – С. 5-6.

***

5. Запесочный, И. П. Абсолютные измерения функций возбуждения линий KII при столкновении ионов K+ с атомами гелия / Запесочный [и др.] // Журн. эксперимент. и теорет. физики. – 1970. – Т. 58. – Вып. 3. – С. 810-816.
6. Запесочный, И. П. Возбуждение вторично-эмитированых частиц при ионной бомбардировке алюминия / И. П. Запесочный [и др.] // Журн. техн. физики. – 1982. – Т. 52. – № 3. – С. 452-455.
7. Запесочный, И. П. Возбуждение резонансных уровней щелочных элементов электронным ударом // И. П. Запесочный, Е. П. Постой, И. С. Алексахин // Журн. эксперимент. и теорет. физики. – 1975. – Т. 68. – Вып. 5. – С. 1724-1735.
8. Запесочный, И. П. Возбуждение резонансных уровней Mg+, Ca+, Sr+ и Ba+ при электронно-ионных столкновениях / И. П. Запесочный [и др.] // Журн. эксперимент. и теорет. физики. – 1975. – Т. 69. – Вып. 6 (12). – С. 1948-1955.
9. Запесочный, И. П. Ионизация атомов щелочных металлов медленными электронами / И. П. Запесочный, И. С. Алексахин // Журн. эксперимент. и теорет. физики. – 1968. – Т. 55. – Вып. 2 (7). – С. 76-85.

10. Запесочный, И. П. Исследование резонансной перезарядки ионов щелочно-земельных элементов / И. П. Запесочный [и др.] // Журн. эксперимент. и теорет. физики. – 1974. – Т. 67. – Вып. 1 (7). – С. 47-53.
11. Запесочный, И. П. О механизме влияния димеров Bi2 на выходные характеристики лазера на парах висмута / И. П. Запесочный, В. А. Кельман, Ю. О. Шпеник // Оптика и спектроскопия. – 1989. – Т. 66. – Вып. 3. – С. 711-714.
12. Запесочный, И. П. Об абсолютных сечениях возбуждения уровней гелия электронным ударом / И. П. Запесочный // Астроном. журн. – 1966. – Т. 43. – № 5. – С. 954-962.
13. Запесочный, И. П. Функции возбуждения спектральных линий цезия / И. П. Запесочный, Л. Л. Шимон // Оптика и спектроскопия. – 1964. – Т. 16. – Вып. 6. – С. 929-935.
14. Запісочний, І. П. Абсолютні перерізи збудження атомів талію електронним ударом / І. П. Запісочний, Л. Л. Шимон, Е. І. Непійпов // Укр. фіз. журн. – 1973. – Т. 18. – № 8. – С. 1297-1302.
15. Запісочний, І. П. Збудження радіаційних переходів з 6p2 (1D2 та 3P1)-рівнів іона талію електронним ударом / І. П. Запісочний [та ін.] // Укр. фіз. журн. – 1994. – Т. 39. – № 1. – С. 43-46.
16. Шпеник, О. Б. Возбуждение атомов при медленных ионно-атомных столкновениях / О. Б. Шпеник, И. П. Запесочный, А. Н. Завилопуло // Журн. эксперимент. и теорет. физики. – 1971. – Т. 60. – Вып. 2. – С. 513-520.

***

17. Завілопуло, А. М. Елементрані процеси при повільних іон-атомних зіткненнях – новий науковий напрямок, започаткований у лабораторії професора І. П. Запісочного / А. М. Завілопуло // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 12. – Ужгород, 2002. – С. 124-133.
18. Запісочний, О. І. Слово про батька : [про проф. І. П. Запісочного] / О. І. Запісочний // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 12. – Ужгород, 2002. – С. 104-116.
19. Сікора, Д. І. Спогади про І. П. Запісочного : [проф.] / Д. І. Сікора // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 12. – Ужгород, 2002. – С. 121-123.
20. Шманько, І. І. Запісочний Іван Прохорович : д-р фізико-мат. наук, проф., Засл. діяч науки України, лауреат Держ. премії України в галузі науки і техніки (1995), лауреат Премії ім. К. Д. Синельникова НАН України (1994) / Ілля Іванович Шманько, Людмила Іванівна Золотун // Шманько, І. І. Нариси з історії фізики з елементами краєзнавства / Ілля Іванович Шманько, Людмила Іванівна Золотун. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2001. – С. 76-78.

21. Шманько, І. І. Запісочний Іван Прохорович : д-р фізико-мат. наук, проф., Засл. діяч науки України, лауреат Держ. премії України в галузі науки і техніки (1995), лауреат Премії ім. К. Д. Синельникова НАН України (1994) / Ілля Іванович Шманько // Шманько, І. І. Фізики Закарпаття / Ілля Іванович Шманько. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2000. – С. 32-34. : портр.
22. Шпеник, О. Б. Професор І. П. Запісочний – засновник Ужгороської школи фізиків / О. Б. Шпеник // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Фізика. – Вип. 21. – Ужгород, 2007. – С. 230-233.

ТРАВЕНЬ: 12

ПЕТРО ФЕДОРОВИЧ КУРТАНИЧ

85-річчя від дня народження збирача фольклору, громадського діяча (нар. 1927)

Пісня і казка, музика і легенда, гумор і танці, старовинні обряди і звичаї – це наш неповторний національний образ, народне буття. Залишені нам у спадок предками, вони донесли в наше сьогодення розмаїтість почуттів, любов до рідної землі, світ надій і прагнень. За це ми в першу чергу вдячні носіям народної поезії, які у своїй пам'яті не тільки зберігають, але й пропагують „розумне, добре, вічне".

До таких належить і Петро Куртанич, безмежно залюблений у глибини народного слова. І не випадково. Дитинство минуло в мальовничому селі Смерекова на Великоберезнянщині, де він народився 12 травня 1927 р. в селянській сім'ї, здобув початкову освіту. В 1945 р. став добровольцем радянської армії, в якій прослужив до 1951 р. Працюючи, займав відповідальні на той час посади, а з відновленням у 1969 р. Великоберезнянського району й до виходу на пенсію (1987 р.) був тут головою комітету народного контролю. Але завжди виявляв особливий інтерес до пісні, казки чи легенди, краса яких не губиться з плином часу.

Ще в юнацькі роки в Петра виникла думка усе найбільш цікаве, вражаюче записувати, особливо пісні, коломийки, казки, скоромовки, сміховинки тощо. На жаль, тоді записував нашвидкуруч, для себе. Не все й збереглося.

Пам'ятаючи багато співанок, П. Куртанич вирішив поділитися цим скарбом із читачем. Так, у „Поличці „Карпатського

© І. Хланта, 2011

краю” 1993 р. на власні кошти видав збірочку пісень „Плаче дівча за шугаєм...” Найбільше тут пісень про кохання, дві родинно-побутові пісні й 55 куплетів, що їх співають свашки на весіллі. Тексти подано з нотами.

Записані нами казки від П. Куртанича у 1999 р. побачили світ окремим збірником під назвою „Усі скарби з лісу йдуть”. Оповідач відстоює у казках такі споконвічні народні ідеали, як прагнення до миру й справедливості, патріотизм і героїзм тощо. У своїх казках Петро Федорович є імпровізатором, він органічно розвиває народнопоетичні образи та сюжети, прагне загострити чутливість читача до правди і краси, піднести рівень естетичного відчуття природи. Це вже – педагог.

До речі, не менш пристрасним захисником природи він виступає і в своїх газетних статтях. Хоч водночас відстоює думку, що Великоберезнянський район не такий уже й бідний, як то звикли про нього говорити. Тут є великі природні багатства, ліс, 19 розвіданих мінеральних джерел, два родовища кварцу (некольорового), одне – вапна, 7 родовищ кольорових глин. Однак ці багатства лежать у землі і не приносять користі. Автор зауважує і те, що протягом багатьох років його район був базою для проведення різних експериментів, але вони щоразу проводилися доти, поки не змінювалося начальство.

І все-таки найбільше наше багатство – люди. „Завітайте в неділю. Подивіться на одяг, вбрання верховинців. Загляньте їм в обличчя, коли вони йдуть до церкви. Заведіть з ними невимушену розмову, побувайте в них на весіллі, послухайте їхні пісні, казки, дотепи, троїсту музику, покуштуйте під колибою печених картоплин із овечим сиром, і вам буде здаватися, що ви, хоч трохи й грішний, але побували в раю. При цьому не забувайте, що в кожному селі ви зустрінете щось відмінне від інших сіл. Ох, як би було добре, щоб ця самобутність не зникла, не згасла, не стерлася з людської пам’яті”. Автор слушно наголошує, що особливо велику цінність для науки мали би записані й опубліковані народні звичаї та обряди Великоберезнянщини, в яких переплелися традиції трьох народів – українського, польського і словацького.

П. Куртанич любить також і поетичне слово. Він написав чимало віршів, гуморесок, байок, в яких змальовує найрізноманітніші теми з народного життя. Чи не найбільше поезій опубліковано в районній газеті. Чимало творів написав коломийковим

розміром. Він належить до тих коломийкарів нашого краю, які порушують у своїх творах важливі суспільні проблеми.

П. Куртанич відтворює у мініатюрі призабуті ремесла наших сіл. Доклав чимало зусиль, щоб познайомити сучасну молодь із витворами сивої давнини, продемонструвати, якими знаряддями праці користувалися наші предки, які вони виготовляли необхідні речі для життя. Свої вироби він подарував для Ужгородської міської дитячої бібліотеки, Крайового музею літератури, фольклору та мистецтва в с. Копашново на Хустщині.

ІВАН ХЛАНТА

Джерельні приписи:

1. Куртанич, П. Труди і дні Василя Густі : [про кн. І. В. Хланти „Труди і дні на рушнику життя”] / Петро Куртанич // Культуролог. джерела. – 2004. – № 1. – С. 44-45. : фото.
2. Куртанич, П. У колисці Тур’ї та Ужа : [топонім. перекази Ужан. та Турян. долини] / Петро Куртанич // Зелені Карпати. – 2002. – № 1-2. – С. 82-89.

***

3. Хланта, І. Оберігач народних скарбів : [про казкаря П. Куртанича із с. Смереково Великоберезнян. р-ну] / Іван Хланта // Усі скарби з лісу йдуть: укр. нар. казки записані від П. Куртанича. – Ужгород : Патент, 1999. – С. 3-4. : фото.

***

4. Хланта, І. Чарівне слово Петра Куртанича : [про казкаря, в т. ч. казки : „Дівчина і чарівний гребінець”, „Сойчине перо”, „Усі скарби з лісу йдуть”, „Батько і три дочки”, „Як внук виручив діда”, „Циган і пан”, „Чому цигани не мають церкви”, „Як пан-управитель ходив на полювання”] / Іван Хланта // Зелені Карпати. – 1995. – № 1-2. – С. 134-135.

ТРАВЕНЬ: 27

ЯРЕМА ЮРІЙОВИЧ СЕЛЯНСЬКИЙ

70-річчя від дня народження журналіста і просвітянина (нар. 1942)

Ім’я журналіста і просвітянина Яреми Селянського добре відоме не лише на Міжгірщині, а й за її межами. Свого часу його публікації друкувалися на сторінках обласних („Срібна Земля”, „Закарпатська правда”, „Молодь Закарпаття”, „Карпатська

© І. Гармасій, 2011

Україна”, „Новини Закарпаття”) і республіканських (всеукраїнських) видань. І нині, коли на заслуженому відпочинку, Ярема Юрійович завжди має привід прислужитися Словом на творчій ниві („Українське слово”, „Трибуна”, календар „Просвіти” тощо). Та й, мабуть, найбільше щастя його життя – служити журналістикою рідному народу.

Мрія дитинства Яреми Селянського – стати журналістом – збулася у 1970 р. після закінчення філфаку Чернівецького університету. Відтак сорок років творчої праці присвятив Міжгірській районній газеті „Верховина” (раніше „Радянська Верховина”). Працював кореспондентом, завідувачем відділу листів і масової роботи (тридцять років), заступником редактора (2000–2002 рр.). Два роки був власним кореспондентом обласної газети „Старий Замок” (2003–2005 рр.).

З 1974 р. – член Національної спілки журналістів України, удостоєний звання „Відмінник охорони природи України” за численні статті на природоохоронну тематику, висвітлення екологічних проблем Верховини. Йому віддають шану як талановитому журналісту, людині із загостреним почуттям громадського обов’язку і суспільної відповідальності. Він справжній український патріот і патріот Закарпаття, яке надзвичайно любить і вважає його своєю другою батьківщиною. „Я – закарпатець галицького походження”, – каже про себе Ярема Селянський. І цьому підтвердження – вся його біографія, пов’язана із видатними родоводами з Галичини і Закарпаття.

Народився Ярема Селянський 27 травня 1942 р. в мальовничому і прославленому в українській історії містечку Кути, що за десять кілометрів від Косова на Гуцульщині. У першій половині XX ст. їх родина була надзвичайно шанована на Покутті. Дід Яреми Григорій Вовк, греко-католицький священик, міцно вкоренив рід, хоч і походив із збіднілої української шляхти. З відзнакою закінчив Станіславську (Івано-Франківську) гімназію, був спортсменом, володів латинською, польською, французькою мовами. Отець Григорій був неординарною людиною, активним у громадському житті, мав літературний хист. У тогочасній пресі друкував вірші, оповідання, проповіді. Перед висвяченням на священика змінив своє прізвище на Селянський. Це було пов’язано з його духовною роботою та навчанням дітей службі Божій. За спогадами його

внучки, відомої української письменниці та науковця, лауреата Національної премії ім. Т. Г. Шевченка Віри Вовк (Селянської), що проживає в Бразилії, „людина він був дуже добра і чуйна, знав, що буде священиком у гуцульських селах. А гуцули – люди забобонні, для них вовк це щось вороже, страшне. Це ворог, що краде й вбиває їхніх овець. Отже, вони не повірять священникові, котрий має таке ймення. От тоді він вибрав прізвище Селянський, що немовби наближало його до людей…”.

З коханою дружиною Катрусею, яка походила з древнього дворянського роду Мирослава Волянського (XIV ст.), народили чотирнадцять дітей, з яких вижили семеро. Завдяки стипендії митрополита Андрея Шептицького, яку офірував дітям бідних священників, всі сини і дочки Григорія Селянського здобули за кордоном вищу освіту. Серед них були четверо лікарів (Марія, Леся, Остап, Роман), фінансист Мирослав, педагог філософії Ірина і урядовець Юрій. Друга світова війна розкидала цю інтелігентну родину по закордоннях, багато хто вимушений був емігрувати, щоб не опинитися в ГУЛАГах. Своєю чесною працею – творити українську державу, людям добро – всі залишили по собі помітний слід в житті. Зокрема, батько Яреми Селянського Юрій грав у футбол за збірну Франції (помер в Аргентині 1996 р.), а батько письменниці Віри Вовк Остап Селянський після закінчення Карлового університету в Празі був приватним лікарем Андрея Шептицького, який пізніше став хрещеним батьком Віри. Остап Селянський був лікарем широкого профілю, зцілював від різних недуг, приймав пологи, лікував зуби тощо. У нього, єдиного доктора на Покутті, в той час був рентген, що давало змогу ставити безпомилкові діагнози. Шістнадцятирічним хлопцем він утік із дому і записався у Січові стрільці, де дослужився до хорунжого. Був поранений в боях, пережив російський і польський полони.

13 лютого 1945 р. американська авіація бомбардувала Дрезден – місто світової культури. Саме тоді Остап Селянський у лікарні Гергардта Вагнера, де працював у хірургічному відділенні, оперував хворого. Він міг врятуватися в бомбосховищі, але відмовився перервати операцію. Бомба влучила просто в операційний зал. Лікар помер героїчно, як жив: у службі для інших. Похований на Гайдерфрідгофі в Дрездені у спільній могилі з анестезіологом, медсестрою та хворим, які загинули разом з хірургом.

Ім'я лікаря Остапа Селянського з його героїчною біографією вписано до бібліографічного довідника „Українські лікарі" (1994), а 2 вересня 2003 р. доктору медицини і громадському діячеві Остапу Селянському з нагоди 105-річчя від дня народження встановили меморіальну дошку і барельєф на будинку № 9 на вулиці Снятинській, де він проживав у 1932–1939 рр. Ця подія відбулася за ініціативи Кутського осередку Союзу українок та підтримки місцевої влади.

Щодо отця Григорія Селянського, то сучасні дослідники Прикарпаття все більше звертають увагу на цю історичну постать. Є припущення, що знався о. Григорій із відомими українськими письменниками Василем Стефаником (його ровесником) та Марком Черемшиною (Іван Семанюк), коли служив священиком у покутському селі Рожнові, неподалік їх помешкання в Русові та Кобаках. На жаль, на сьогодні невідоме місце поховання о. Григорія, бо на місці поховань 1921 р. на центральному цвинтарі в Станіславі комуністична влада влаштувала парк відпочинку, переоравши майже всі могили… Та про нього з віків нагадує пам'ятник Тарасу Шевченку в с. Вовчинець (тут був парохом до смерті 4 січня 1921 р.), витесаний з гірського каменю місцевими майстрами за його ініціативою. У 2011 р. пам'ятнику виповнилося 100 років, і нині він є найстарішим монументом Кобзарю на Покутті.

Катерина Селянська повдовіла у 45 років. Прожила 91 рік, а останні свої роки бабуся доживала біля найстаршої доньки Марії Бращайко (Селянської) в Ужгороді. Померла у 1971 р., похована на Кальварії, побіля пам'ятника з могильним склепом, де спочивають її донька Марія, зять Антон Бращайко та внучка Тамара.

Від більшовицької загрози, голоду і злиднів втікала 1945 р. і Стефанія, мати Яреми Селянського, тримаючи на руках трьохрічного сина, хворого на рахіт. Батько з політичних мотивів подався в еміграцію. Притулок їй і сину дала в Ужгороді сестра чоловіка, відома на Закарпатті лікар-педіатр Марія Григорівна Бращайко (Селянська). Вона врятувала від смерті племінника і допомогла облаштуватися його матері. Пізніше Стефанія Старожитник-Селянська вдруге вийшла заміж і переїхала в Івано-Франківськ. Померла 1996 р. і похована в с. Кути у родинному склепі Селянських.

Отже, йому судилося вижити… З того часу дитинство Яреми пройшло у цій інтелігентній родині, виховувався разом із кузинами

Зіркою та Тамарою. З того часу й зав'язалися міцні родинні узи. Чоловік тітки, лікар Антон Бращайко, на відміну від своїх братів Юлія і Михайла – визначних громадсько-культурних і політичних діячів, ніколи політикою не займався і швидко пішов із життя. На той час вже був покійним. Ярема Селянський добре пам'ятає переслідування високоінтелігентної родини в часи тоталітаризму (до кінця життя були у немилості) лише за те, що мали прізвище Бращайко. Лікаря, в якої на прийомі юрмилися черги, яка лікувала не тільки заможних дітей, але й бідне населення, навіть циганів, звільнили з роботи. Дісталося і дітям Марії Григорівни. Зореславі – людині європейської освіченості, яка перфектно володіє п'ятьма іноземними мовами – не видали золотої шкільної медалі. Після закінчення медфаку УжДУ разом з чоловіком 10 років пропрацювали в Міжгірській ЦРЛ, де їх направили подалі від Ужгорода, і де вони залишили про себе теплі відгуки у верховинців. Професор медицини Зореслава Шкіряк-Нижник – провідний спеціаліст Міністерства освіти і науки України, працює в Києві керівником відділення медичних проблем сім'ї Інституту педіатрії, акушерства та гінекольогії АМН, професор кафедри акушерства, гінекології та перинатології Київської медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика.

Не минула в 60-70-х рр. подібна участь і Я. Селянського, як близького родича Бращайків. Шість років навчався в Ужгородській школі № 1 ім. Т. Г. Шевченка, середню школу закінчив у Вижниці Чернівецької області. Патріотичне виховання і потяг до рідного слова привели його на українське віддалення філологічного факультету Ужгородського державного університету. Проживав у своєї тітки Марії Бращайко. Тут, через належність до родини „українських буржуазних націоналістів", зазнав репресій, і, зрештою, був виключений з університету з характерним формулюванням: „За непідготовленість до навчання в університеті". Однокурсник Яреми Селянського, кандидат філологічних наук, доктор мистецтвознавства, нині відомий краєзнавець і фольклорист Закарпаття Іван Хланта згадує: „Ми, однокурсники, знали його як працьовитого, спраглого до знань студента, і нам тоді було дивно: чому його виключили з університету?". Тільки після відбуття військової служби у суворих умовах Крайньої Півночі та закінчення філфаку Чернівецького університету (в УжДУ дорога була закрита), він був направлений на роботу за фахом журналіста на Міжгірщину.

Навчання в Ужгородському та Чернівецькому університетах – уроки на зрілість. В ті часи руйнувалися людські долі, однак Бог посилав добрих людей, щоб не зламатися, дивитися правді ввічі. Я. Селянський з гордістю згадує професора УжДУ Йосипа Дзендзелівського, доцента Володимира Неточаєва, який поплатився за „зв'язки з родиною Бращайків", але на все життя залишив упевненість в учневі: „Час реабілітує тих людей, які терплять незаслужено…". Будучи студентом п'ятого курсу Чернівецького університету, Я. Селянський приятелював з Володимиром Івасюком, тоді студентом медінституту. Його батько, відомий український письменник Михайло Івасюк, читав на філфаці курс української літератури. Студент навідувався до гуртожитку, де національно свідома молодь організовувала літературні вечори. Під портретом Василя Симоненка читалися вірші (і на заборонену тематику), співали пісні В. Івасюка під його ж акомпанемент на гітарі.

Ті роки залишили глибокий слід в душі майбутнього журналіста. Усе його подальше свідоме життя мало чіткі орієнтири. Він не був членом КПРС, через що мав неприємності на роботі (кар'єра не світила), завжди пам'ятав коріння роду, а з перших днів проголошення незалежності України – активний рухівець і просвітянин, нині голова Міжгірського районного осередку крайового культурно-освітнього товариства „Просвіта" (з 2005 р.).

Жителі Міжгірщини знають Ярему Селянського як свідомого українця, щирого друга Срібної Землі. За часи своєї багаторічної журналістської роботи він об'їздив усі куточки Верховини. Романтичний характер, порядність, чесність, високий інтелектуальний рівень, уміння контактувати із співрозмовником – ті риси, які підкреслювали шляхетність у роботі. Його журналістські статті привертають увагу з перших рядків, ведуть читача за змістом. Варто тільки процитувати: „Звичайна верховинська хата. На стіні ікони, вишитий портрет Т. Шевченка, по закутках в'язанки часнику, цибулі, причеплені на цвяхи глиняні горшки. Посеред кімнати довгі лавиці, на яких сидять селяни, зодягнені в гуні, постоли, киптарі…". Так Я. Селянський описує селянську хату в Річці Міжгірського району, в якій, зазвичай, відбувалися вечірки після натрудженого дня.

Ярема Селянський – один з провідних журналістів краю. Як добрий фахівець, осягнув широкий діапазон творчої діяльності

газетяра. Він – автор численних статей з історії національно-визвольних змагань закарпатців, про Карпатську Україну, про необхідність збереження історичної пам'яті, духовності і традицій, пам'яток історії і культури, про видатних земляків та, безперечно, славних представників родини Селянських. Кропітка праця, спрямована і на висвітлення просвітянської роботи, їх діячів, адже у Волівському окрузі (тепер Міжгірський район) з 1920 р. активно діяла „Просвіта" (на 1 червня 1930 р. діяло 14 хат-читалень). Це також велика пошана видатним родичам – братам Бращайкам, особливо адвокату і доктору Юлію Бращайку, який був незмінним головою цього товариства з часу його заснування і аж до припинення діяльності (1929–1939 рр.). Це уклін правдивим просвітянам за визначну роль у культурному розвитку і національному освідомленню закарпатських українців.

З нагоди 90-річчя заснування на Закарпатті крайового товариства „Просвіта" (2010 р.) нагороджений Почесною грамотою Закарпатської обласної ради.

Ярема Селянський успадкував також літературний хист діда Григорія і проявив його у написанні серії рецензій на видання закарпатських авторів та гуморесок на злобу дня.

Його заслугою є й те, що міжгірська районка дала путівку в життя нині відомим письменникам Закарпаття Андрію Дурунді, Михайлові Рошку, а колишні юнкори Василь Пилипчинець та Іван Петруляк обрали собі професію журналіста. Багаторічний редактор газети „Верховина" Василь Пилипчинець, який сформувався як журналіст під впливом Василя Кохана (1934–2004) та Яреми Селянського, нині з приємністю згадує спільні журналістські будні, бо не один рік вони працювали в одному кабінеті. Після університету Я. Селянський прийшов теоретично підкованим, щедро ділився багажем знань, був унікальним шукачем цікавих тем. Цьому сприяв його добрий, лагідний характер.

В сучасних друкованих ЗМІ Ярема Селянський популяризує творчість своєї кузини, відомої української письменниці, поетеси, драматурга і перекладача Віри Вовк (Селянської), яка живе в Бразилії. Невтомна праця письменниці та науковця відзначена літературними преміями: імені Івана Франка в Чикаго (1957, 1979, 1982, 1985, 1989) і в Києві (1990), „Благовість" (Київ, 2000), „Тріумф" (Чернігів, 2003), „Сад божественних пісень" ім. Григорія

Сковороди (Луцьк, 2003). У 2008 р. Віра Вовк – лауреатка Національної премії ім. Т. Г. Шевченка, яку висунули на здобуття премії Президія Всесвітньої координаційної ради із книгами: „Поезії" (2000), „Проза" (2001), „Спогади" (2003), „Сьома печать" (2005), „Ромен-зілля" (2007), а також перекладами творів української класики та сучасної літератури португальською мовою – Тараса Шевченка, Івана Франка, Василя Стефаника, Лесі Українки, Михайла Коцюбинського, Василя Стуса, Василя Симоненка, Івана Світличного, Ігоря Калинця, Василя Голобородька, Івана Драча, Миколи Воробйова. На Шевченківську премію заснувала Фонд імені Григорія Кочура з метою підтримки перекладачів української літератури світовими мовами.

Живучи і працюючи в Бразилії понад 50 років, поетеса доносить літературу, культуру та звичаї рідного народу до людей не лише американського континенту. В її подвижницькому доробку близько 20 томів перекладів на португальську і німецьку мови. Виступала з літературними доповідями, лекціями й авторськими вечорами у Нью-Йорку, Вашингтоні, Філадельфії, Клівленді, Чикаго, Детройті, Торонто, Монреалі, Оттаві, Ванкувері, Лондоні, Парижі, Римі, Мадриді, Мюнхені, Буенос-Айресі, Києві, Львові, творячи культурний подвиг в ім'я України. В інтерв'ю газеті „День" у 2001 р. письменниця розповідала: „У Ріо-да-Жанейро майже немає українців. У кожному випадку, немає відповідних інституцій, української церкви, громади. Я плекаю Україну в собі спогадами з дитинства, дружбою з різними цікавими людьми, багато читаю, займаюся літературною працею, вивчаю місцеві звичаї, молюся... Дружу з людьми різних націй".

У своїх спогадах Віра Вовк залишила сучасникам і нащадкам дружні стосунки з Василем Стусом. Обоє були германістами, шанувальниками Гете і Рільке, поетами і перекладачами. В одному з останніх листів із Далекого Сходу Василь Стус написав, що всі права на його літературні твори передає Вірі Вовк (Бразилія). Вона була йому „вікном у вільний світ", як сама пише, і мала (за її розумінням) зберегти його творчістю шляхетну, чисту, високоосвічену душу поета, якій люті вороги не могли закинути найменшої підлості і вади, яка і стала світилом своїм ровесникам та молодшим поколінням України.

Віра Остапівна Вовк листується з двоюрідним братом Яремою, під час відвідин Батьківщини зустрічається з ним, знаходить час поклонитися світлій пам'яті дорогої бабусі Катерини та її родини, що поховані на Кальварії в Ужгороді. Бо тільки так продовжує своє життя неперервна любов у наступних поколіннях. Бо лише так ми збережемося в часі і просторі.

У свої срібні роки журналіст Ярема Селянський дбає не тільки про збереження історико-культурологічної пам'яті родоводу, але й має цілком „селянське" захоплення: вирощує екзотичні кімнатні квіти, елітні сорти помідорів та огірків… на балконі. У всьому його підтримує кохана дружина Ганна, німецький філолог за фахом. Діти також уподобали медичну професію, як багато з їх родини. Донька Оксана – лікар неонатолог Івано-Франківського обласного пологового будинку, а син Святослав – стоматолог Міжгірської ЦРЛ. До дідуся завжди поспішають онуки Оля і Владислав, адже у нього все можна дізнатися про минулі епохи, рідний край і справжню Україну.

ІРИНА ГАРМАСІЙ

Джерельні приписи:

1. Селянський, Я. Коли їх ховали – їм сурми не грали : [нарис про уроки Карпатської України] / Ярема Селянський // Календар „Просвіти" на 2007 рік. – Ужгород: Закарпат. край. т-во „Просвіта", 2007. – С. 40-43.
2. Селянський, Я. Річанські вечірки : [про вечорниці у с. Річка Міжгір. р-ну] / Ярема Селянський // Календар „Просвіти" на 2005 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во „Просвіта", 2005. – С. 155-156.

***

3. Селянський, Я. Бджола із-за океану : [про письм. Віру Вовк (Селянську), лауреатку Нац. премії ім. Т. Г. Шевченка] / Ярема Селянський // Трибуна. – 2008. – 16 лют. – С. 12-13. : фото.
4. Селянський, Я. Велика родина Марії Бращайко : [про бабусю К. Селянську та її сина лікаря О. Селянського] / Ярема Селянський // Трибуна. – 2007. – 15 груд. – С. 12-13. : фото.
5. Селянський, Я. Віра Вовк на Закарпатті : [про перебування письм. на Закарпатті] / Ярема Селянський // Срібна Земля. – 2000. – 8 лип. – С. 2.
6. Селянський, Я. Її мільйон журавликів : [про М. і А. Бращайків, їх дочку, професора медицини З. Шкіряк-Нижник] / Ярема Селянський // Трибуна. – 2007. – 22 верес. – С. 13. : фото.

7. Селянський, Я. Лікар Митрополита Шептицького : [про д-ра медицини О. Селянського] / Ярема Селянський // Укр. слово. – 2007. – 28 бер. – 3 квіт. – С. 8. : фото.
8. Селянський, Я. Мости дружби : [рец. на кн. В. Вовк „Про творчість модерних молодих українських поетів”] / Ярема Селянський // Трибуна. – 2010. – 13 лют. – С. 3.
9. Селянський, Я. Поетична ідеома Віри Вовк : [про творчість письм. В. Вовк (Селянської)] / Ярема Селянський // Срібна Земля. – 2001. – 17 трав. – С. 4.
10. Селянський, Я. Покаяння душу очищає : [роздуми з приводу статті д-ра іст. наук І. Гранчака] / Ярема Селянський // Новини Закарпаття. – 1995. – 14 груд. – С. 8.
11. Селянський, Я. Прославила родину і Закарпаття : [про д-ра мед. наук Зореславу Шкіряк-Нижник] / Ярема Селянський // Трибуна. – 2007. – 23 верес. – С 4, 13 : фото.
12. Селянський, Я. У країні мольфарів : [рец. на зб. поезій В. Вовк „Тотем на скелі”] / Ярема Селянський // Трибуна. – 2010. – 31 лип. – С. 12.

***

13. Вовк, В. Спогади : [автобіограф. повість] / Віра Вовк – К. : Родовід, 2003. – 700 с.
Зі змісту : [про Я. Селянського]. – С. 20, 80, 228.
14. Хланта, І. Його щастя – творити добро: До 60-річчя від дня народження Яреми Селянського : [ж-ста] / Іван Хланта // Календар „Просвіти” на 2002 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во „Просвіта”, 2002. – С. 119-121.
15. Яремі Селянському – 65! : [ж-сту, просвітянину] // Календар „Просвіти” на 2007 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во „Просвіта”, 2007. – С. 167. : портр.

***

16. Таран, Л. Українка з Бразилії : [із презентації кн. вибраного В. Вовк „Поезії” в НСПУ] / Людмила Таран // День. – 2001. – 13 черв. – http://www.day.kiev.ua : фото.
17. Хланта, І. Його щастя – творити добро : [до 60-річчя від дня народження Яреми Селянського] / Іван Хланта // Верховина. – 2002. – 25 трав. – С. 2. : фото.
18. Хланта, І. Його щастя – творити добро : [до 60-річчя ж-ста Я. Селянського] / І. Хланта // Срібна Земля. – 2002. – 1 черв. – С. 13.

ТРАВЕНЬ: 28

ОЛЕСЯ МИХАЙЛІВНА ГОРЛЕНКО

60-річчя від дня народження доктора медичних наук, професора УжНУ (нар. 1952)

Горленко Олеся Михайлівна народилася 28 травня 1952 р. в с. Широке Виноградівського району Закарпатської області.

У 1975 р. закінчила медичний факультет Ужгородського державного університету за спеціальністю „лікувальна справа”.

1975–1976 рр. – інтернатура по терапії на базі ЦРЛ, м/ Новоукраїнка Кіровоградської області.

1976–1979 рр. – дільничний терапевт та дільничний педіатр (по сумісництву) в с. Глодоси Новоукраїнського району Кіровоградської області.

1979–1990 рр. – дільничний терапевт та по сумісництву, дільничний педіатр, лікар-ординатор неврологічного відділення, лікар кабінету функціональної діагностики ЦРЛ Новоукраїнського району Кіровоградської області.

1990–1992 рр. – лікар-ординатор терапевтичного відділення Новоукраїнської ЦРЛ.

1992–2000 рр. – старший науковий співробітник клінічного відділення НДІ фітотерапії УжНУ, по сумісництву лікар-ординатор, лікар невідкладної допомоги, фітотерапевт обласного клінічного гастроентерологічного диспансеру м. Ужгород.

Кандидат медичних наук з 1990 р. Дисертацію захистила на засіданні Спеціалізованої Вченої ради Київського медичного університету ім. О. О. Богомольця, диплом КН № 029606 зі спеціальності „Ревматологія”.

Вчене звання старшого наукового співробітника зі спеціальності 14.01.02. – „Внутрішні хвороби” присвоєно у 1996 р. (атестат СН№ 003163). Доктор медичних наук з 2000 року зі спеціальності „Внутрішні хвороби”. Дисертацію захистила 27 червня 2000 р. на засіданні Спеціалізованої Вченої ради Київської медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика (диплом ДД № 001321). Вчене звання доцента кафедри дитячих хвороб присвоєно у 2003 р. (диплом ДЦ № 000329), вчене звання професора кафедри дитячих хвороб присвоєно у 2006 р.

© В. Кучерук, 2011

Стаж педагогічної роботи у вищому навчальному закладі IV рівня акредитації з 2000 р.

Основні етапи педагогічної діяльності:

16.09.2000 – 04.04.2001 – професор кафедри дитячих хвороб до проведення конкурсу;

04.04.2001 – 10.04.2002 – обрана за конкурсом па посаду професора кафедри дитячих хвороб;

10.04.2002 по теперішній час – зав. кафедрою дитячих хвороб як обрана за конкурсом.

Читає лекції по курсу пропедевтичної, факультетської та госпітальної педіатрії для студентів медичного факультету.

Є членом державної екзаменаційної комісії з дитячих хвороб на медичному факультеті та головою державної екзаменаційної комісії з дитячих хвороб в 2005 р. на медичному факультеті та післядипломної освіти УжНУ.

Бере активну участь у науково-організаційній роботі кафедри, методичному забезпеченні, є автором та співавтором більше 20 монографій та методичних розробок, та більше 100 фахових статей, які використовуються в навчальному процесі.

Науковий керівник 5 аспірантів, 3 магістрантів, 4 здобувачів наукового ступеня кандидата медичних наук із спеціальності „дитячі хвороби". Має 8 захищених кандидатів медичних наук зі спеціальності: дитячі хвороби, гастроентерологія, ортопедія та травматологія.

Є керівником науково-дослідної теми ДБ 630 „Ендо- та екзоекологія дитячого організму, мінеральний гомеостаз, шляхи корекції", ДБ 721 „Екологічнозалежні дефіцитні стани у дітей та підлітків, розробка реабілітаційних програм", програми моніторингу по обстеженню та оздоровленню дитячого контингенту області, є членом спеціалізованої вченої ради зі спеціальності „Педіатрія" при Львівському національному медичному університеті, є членом європейської асоціації по вивченню печінки (EASL). Під її науковим керівництвом вивчається функціональний стан травної системи у дітей при різних захворюваннях, а також можливості реабілітації шляхом використання нетрадиційних методів лікування, фізичний розвиток дітей, мешканців Закарпатської області, мінеральний гомеостаз при різних видах патології, порушення вегетативної системи у дітей, гуморальної ланки імунітету при

соматичній патології, мультикомпонентний вплив екологічних чинників на дитячий організм, стан кістково-мязевої системи в умовах ендемічної зони по зниженню вмісту йоду. Досліджується гормональний фон гіпофізу, щитоподібної залози у немовлят та підлітків. О. М. Горленко є лікарем вищої категорії, яка володіє методами функціональної діагностики, мануальної терапії та нетрадиційної медицини. Є головним редактором фахового журналу „Проблеми клінічної педіатрії".

ВОЛОДИМИР КУЧЕРУК

Джерельні приписи:

1. Горленко, О. М. Алгоритм оцінки стану школяра / О. М. Горленко // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 15. – Ужгород, 2001. – С. 172-174.
2. Горленко, О. М. Багатофакторний аналіз поєднаної патології верхніх відділів травної системи / О. М. Горленко [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 19. – Ужгород, 2003. – С. 109-111.
3. Горленко, О. М. Гепатобіліарна система, біохімічний синдром, остеохондроз у дітей / О. М. Горленко, М. Л. Щербак // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 31. – Ужгород, 2007. – С. 70-74.
4. Горленко, О. М. Деякі аспекти стану серцево-судинної системи при бронхіальній астмі у дітей / О. М. Горленко [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 15. – Ужгород, 2001. – С. 77-79.
5. Горленко, О. М. Ендоекологічні порушення у новонароджених дітей із неонатальною жовтяницею / О. М. Горленко, А. О. Янковська // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 36. – Ужгород, 2009. – С. 50-52.
6. Горленко, О. М. Клініко-патологічні значення порушень обміну мікроелементів та інших ланок гомеостазу при хронічних захворюваннях верхніх відділів травного тракту у дітей / О. М. Горленко, А. І. Томей // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 36. – Ужгород, 2009. – С. 46-49.
7. Горленко, О. М. Клінічне підтвердження можливості лікування захворювань, індукованих впливом малих доз іонізуючого випромінювання, фітомінералокомпозиціями / О. М. Горленко, Т. А. Федорович, Т. М. Ганич // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 9. – Ужгород, 1999. – С. 90-93.
8. Горленко, О. М. Корекція порушень мінерального гомеостазу у дітей з асоційованою патологією гепатобіліарної системи / О. М. Горленко,

О. Ю. Александров, В. М. Студеняк // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 31. – Ужгород, 2007. – С. 65-70.
9. Горленко, О. М. Корелятивні зв'язки диспепсії та ланок гомеостазу дитячого організму, шляхи корекції / О. М. Горленко [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 26. – Ужгород, 2005. – С. 114-117.
10. Горленко, О. М. Немедикаментозні методики корекції дефіцитних станів у дітей / О. М. Горленко, М. І. Переста // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 36. – Ужгород, 2009. – С. 40-45.
11. Горленко, О. Пам'яті колеги. Доцент Василь Михайлович Бора : (до 70-річчя від дня народж.) / Олеся Горленко // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 28. – Ужгород, 2006. – С. 198. : портр.
12. Горленко, О. М. Патологічні наслідки хелікобактерної інфекції в ліквідаторів аварії на ЧАЕС та методика лікування виразкової хвороби / О. М. Горленко // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 7. – Ужгород, 1999. – С. 105-108.
13. Горленко, О. М. Порушення мінерального гомеостазу у школярів з гепатобіліарною патологією, шляхи корекції / О. М. Горленко [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 26. – Ужгород, 2005. – С. 110-113.

***

14. Горленко, О. М. Атипові прояви гастро-езофагеальної рефлюксної хвороби у дітей : (огляд л-ри) / О. М. Горленко, О. А. Пушкаренко // Проблеми клініч. педіатрії. – 2010. – № 2-3. – С. 38-43.
15. Горленко, О. М. Дефіцитний стан у дітей із хронічним гастродуоденітом, вітамінно-мінеральна корекція / О. М. Горленко, А. І. Томей // Проблеми клініч. педіатрії. – 2008. – № 1. – С. 20-25.
16. Горленко, О. М. Клініко-лабораторна характеристика анемічного синдрому у немовлят, шляхи корекції / О. М. Горленко, М. І. Переста, І. І. Черненок // Проблеми клініч. педіатрії. – 2008. – № 2. – С. 89-94. : табл.
17. Горленко, О. М. Можливості лікування симптому кашлю в педіатричній практиці / О. М. Горленко [та ін.] // Проблеми клініч. педіатрії. – 2010. – № 2-3. – С. 67-72. : табл.

***

18. Висіцька, Т. Горленко Олеся Михайлівна (дів. прізв. Галай) : д-р мед. наук / Таміла Висіцька // Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліограф. довід. / Таміла Висіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 99-103. : портр.

19. Ганич, М. М. Горленко (Галай) Олеся Михайлівна : [д-р мед. наук] / М. М. Ганич // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 101. : портр.
20. Горленко Олеся Михайлівна : [д-р мед. наук] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, проф. Ужгород. нац. ун-ту. – Ужгород : Ґражда, 2005. – С. 44-45. : портр.

ТРАВЕНЬ: 29

ПАВЛО ВАСИЛЬОВИЧ ДОБРОВСЬКИЙ

105-річчя від дня народження публіциста, видавця,громадсько-політичного діяча (1907–1984)

В історії Закарпаття XX століття є чимало непересічних постатей, чиї імена нині безпідставно забуті. Серед них і постать Павла Добровського – видавця та публіциста, активного громадського діяча, щирого борця за українську національну ідею.

Павло Васильович Добровський (у деяких виданнях його прізвище вказано – Дубровський) народився 29 травня 1907 р. в с. Рокосово на Хустщині. В народній школі рідного села він здобув початкову освіту, а у 1919 р. став одним із перших учнів українського відділення Берегівської державної реальної гімназії. Слід відзначити, що у міжвоєнному Закарпатті (на той момент – Підкарпатській Русі) цей навчальний заклад був одним із небагатьох, де місцеву молодь виховували в українських традиціях. Викладачами тут працювало чимало емігрантів із Галичини та Наддніпрянської України (серед них Василь Пачовський, Андрій Алискевич, Корнило Заклинський, Омелян Бачинський та ін.), які прищеплювали гімназистам любов до української літератури, ґрунтовні знання української історії, і найважливіше – тверде усвідомлення приналежності закарпатських русинів до української нації. Тому й недивно, що вихованцями Берегівської гімназії в різний час були Микола Бандусяк, Степан Росоха, Федір Потушняк, Михайло Троян, Василь Худанич та багато інших щирих борців за українську справу.

Навчаючись в гімназії, Павло Добровський став членом молодіжної патріотичної організації „Пласт”, був співредактором

© К. Куцов, 2011

місячника „Берегівський пластун”, співав у гімназійному хорі, брав участь у постановках учнівського театрального гуртка. По закінченні гімназії у 1927 р. Павло Васильович вирушив на студії до Праги, де поступив на юридичний факультет Карлового університету. Тут він стає активним діячем „Союзу Підкарпатських Руських Студентів”, в якому тоді гуртувалися усі студенти-народовці із Підкарпатської Русі та Пряшівщини. В період 1928–1929 рр. він навіть був секретарем цієї організації. У цей час Павло Добровський також брав участь у роботі студентського театрального гуртка „Верховина”, який у 1927–1930 рр. діяв в Празі під керівництвом студента філософського факультету Карлового університету Юрія-Августина Шерегія.

Наприкінці 1920-х рр. Павло Васильович став членом підкарпатської крайової організації Комуністичної партії Чехословаччини, яка займала послідовну проукраїнську позицію і користувалася значною підтримкою серед населення краю. Комуністичні переконання у значній мірі вплинули і на його громадську діяльність у середовищі празьких студентів-закарпатців. Влітку 1929 р. П. Добровський разом із своїми університетськими товаришами – студентом-юристом Миколою Цуперяком та студентом-медиком Осипом Рудзинським випустили „самвидавом” кілька номерів журналу „Ластівка”. Журнал мав комуністичне спрямування, а його основною ідеєю було те, що в Підкарпатській Русі і на Пряшівшині живе той самий народ, що й в Галичині та Радянській Україні. Розмножені на гектографі примірники „Ластівки” розповсюджувалися не лише в середовищі празького студентства, а й серед учнівської молоді Підкарпатської Русі. Це викликало незадоволення чехословацької поліції, і тому невдовзі випуск журналу припинився. А вже у 1932 р. Павло Добровський та Микола Цуперяк, а також ще один студент юридичного факультету Карлового університету Іван Горват розпочали видання офіційно зареєстрованого часопису „Поступ”. Журнал виходив як „орган поступової молоді” кожного місяця (крім липня і серпня), його видавцем був П. Добровський, а відповідальним редактором – І. Горват. Так само, як і свого часу нелегальна „Ластівка”, „Поступ” стояв на комуністичній платформі. Тут публікувалися гострі соціальні матеріали, в яких лунала різка критика на адресу чехословацького уряду, це зокрема статті І. Горвата „Дещо про шкільний страйк у Великих Лучках”

(1932, № 1), „Голод! Голод! Голод!" (1932, № 2-3), П. Добровського „Лицем до села" (1932, № 2-3), М. Цуперяка „Жебрання і боротьба" (1932, № 2-3) та ін. Прокомуністичне спрямування „Поступу" викликало спротив деяких активістів „Союзу Підкарпатських Руських Студентів", і 13 жовтня 1932 р. П. Добровського та І. Горвата було виключено з лав цієї організації. Вікентій Шандор (який також в цей час навчався в Карловому університеті і був одним із ініціаторів виключення П. Домбровського та І. Горвата з СПРС) згадував пізніше, що під час розгляду питання про виключення Павло Добровський тримався дуже гідно: „Промова Дубровського (Добровського. – *К.К.*) була на достойному рівні, хоч я з нею і не погоджувався, та він чесно пояснив і відстоював свою позицію". До речі, санкції стосовно Павла Васильовича багато членів „Союзу…" не підтримали, особливо ті, які свого часу навчалися разом з ним у Берегівській гімназії. Після виключення з лав СПРС П. Добровський із товаришами ще певний час продовжували видання „Поступу". Однак вже 1933 р. через брак коштів змушені були його припинити, випустивши загалом 10 чисел.

У 1934 р. Павло Васильович закінчив університет із ступенем доктора права (JUDr) і повернувся до рідного краю. Тут до осені 1938 р. він займався юридичною практикою в приватних адвокатських конторах. 27-28 серпня 1935 р. під керівництвом П. Добровського в Ужгороді відбувся З'їзд прогресивного студентства, на якому було різко засуджено поширення фашистських течій в Європі.

У листопаді 1938 р., після того, як рішенням Віденського арбітражу Ужгород, Мукачево, Берегово та прилеглі території були передані Угорщині, Павло Добровський був у числі тих, хто займався евакуацією автономного уряду Підкарпатської Русі (Карпатської України) до Хуста. „Д-р Дубровський, д-р Цуперяк, Яремчук і багато інших взяло на свої плечі ввесь тягар евакуації, бо чехи повтікали і лишили краєву палату на Божу ласку", – писав з цього приводу у своєму щоденнику Василь Ґренджа-Донський.

До трагічних подій березня 1939 р. П. Добровський жив у новій столиці Карпатської України – Хусті, працював на відповідальній посаді у міністерстві господарства автономного уряду. Після падіння Карпатської України він проживав на території сучасної Чехії. Відомо, що у 1945 р. він входив до „Комітету громадян

Закарпатської України", що діяв в Празі. В складі делегації цього комітету П. Добровський у липні того ж року побував в Ужгороді, і домігся від Народної Ради Закарпатської України сприяння у поверненні і подальшому працевлаштуванні сотень закарпатців-репатріантів на батьківщину. Поряд із позитивними зрушеннями Павло Васильович побачив в радянському Закарпатті й те, що ніяк не відповідало тим ідеалам, до яких він прагнув, будучи членом комуністичної партії – репресії проти населення, зверхнє ставлення приїжджих комуністів до місцевої інтелігенції… Мабуть саме тому він і відмовився від думки повертатися до рідного краю і до кінця життя прожив у Чехословаччині, багато років пропрацювавши у дирекції Чехословацького залізничного транспорту.

Павло Добровський помер 27 жовтня 1983 р. у м. Оломоуц (нинішня Чехія) після важкої хвороби. Згодом молодший брат Гаврило перевіз його прах до Закарпаття і перепоховав у рідному Рокосові.

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Довганич, О. Д. Добровський Павло Васильович : [громад. діяч] / О. Д. Довганич // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 117-118. : портр.
2. Куцов, К. О. Періодичні видання та видавнича діяльність підкарпатських студентів в навчальних закладах Чехословацької Республіки (20-30-ті рр. XX ст.) : [про участь П. Добровського у виданні журн. „Ластівка" та „Поступ"] / К. О. Куцов // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 24. – Ужгород, 2010. – С. 222-229.
3. Цуперяк, М. Журнал „Поступ" : [біограф. відом. про П. Добровського] / Микола Цуперяк // Дружно вперед. – 1983. – № 9. – С. 24-25.
4. Цуперяк, М. Журнал „Поступ" : [біограф. відом. про П. Добровського] / Микола Цуперяк // Закарпат. правда. – 1983. – 8 черв. – С. 3.

ТРАВЕНЬ

КАРПАТОЗНАВЧИЙ ЖУРНАЛ „ЖИВАЯ МЫСЛЬ” (Прага-Ужгород, 1932–1936)

80-річчя заснування (1932)

У 1931 р. в Празі студенти із Закарпаття (Підкарпатської Русі) і Пряшівщини, які навчалися у місцевих вишах, утворили науковий гурток під назвою „Живая мысль”. Він займався вивченням різних актуальних питань історії та культури, політичного та соціально-економічного розвитку Підкарпатської Русі. З цією метою регулярно влаштовувалися тематичні „круглі столи” та конференції. Тісно співпрацювали зі студентами й відомі вчені-гуманітарії (російські й українські емігранти), які у той час проживали у Празі: Юліан Яворський, Іван Панас, Михайло Новиков, Дмитро Дорошенко та ін.

Наступного року члени гуртка приступили до видання щомісячного „журнала политики и культуры” із однойменною назвою „Живая мисль”. Перший номер часопису з’явився у травні 1932 р. Редакцію новоствореного часопису очолили закарпатські студенти, які навчалися в Карловому університеті. Відповідальним редактором став студент філософського факультету, виходець із с. Червеньово на Мукачівщині Василь Анталовський (згодом відомий педагог, у 1945–1951 рр. – завідувач Ужгородського міського відділу освіти), а видавцем – студент юридичного факультету, виходець із с. Білки на Іршавщині Іван Андрашко (у 1945–1952 рр. – керівник закарпатської прокуратури, у 1952–1964 та 1966–1984 рр. – голова обласного арбітражного суду). Безпосередню участь у редагуванні часопису брав також відомий публіцист, виходець із Галичини Мирослав Грабець. У 1933 р. Василь Анталовський залишив редакцію, а Іван Андрашко поєднав обидві посади. В перші роки існування „Живая мысль” виходила виключно російською мовою, а починаючи із 1934 р. в ній постійно почали з’являтися і україномовні публікації. Офіційно редакція журналу знаходилася в Празі, проте безпосередньо він друкувався в Ужгороді у видавництві товариства „Школьная помощь”.

Про високий рівень видання свідчить те, що в ньому регулярно друкували свої праці відомі російські та українські вчені-гуманітарії, які в цей період проживали в ЧСР, знані чеські

© К. Куцов, 2011

культурологи. Цікавими є зокрема історіографічні нариси: Юліана Яворського „Последний труд А. Л. Петрова" (№ 1, травень 1932), Дмитра Дорошенка „Памяти А. Л. Петрова" (№ 1, травень 1932, № 2-3, квітень 1933), Всеволода Саханєва „Основные вопросы истории Подкарпатской Руси" (№ 6, грудень 1934), політологічні і культурологічні статті: Федора Бурцева „К актуальным вопросам экономической политики в Подкарпатской Руси" (№ 2-3, квітень 1933), Мирослава Грабця „Об ирридентах" (№ 2-3, квітень 1933), Василя Архангельського „В поисках путей" (№ 11-12, травень 1935), чеського літературознавця і культуролога Антоніна Гартла „За карпаторусскую критику" (№ 1, травень 1932), „За национальное будущее Подкарпатских Русинов" (№ 5, листопад 1934), та „Возможность соглашения языковых направлений на Подкарпатской Руси" (№ 16-17, жовтень 1936) та ін. Серед закарпатських студентів постійними дописувачами журналу були студент медичного факультету Карлового університету Михайло Мацков, студенти-юристи Іван Горват та Сергій Стасєв (згодом відомий громадський діяч, у 1945–1949 рр. – мер м. Ужгорода), особливою творчою активністю вирізнявся і молодий редактор часопису Іван Андрашко.

У 1933 р. на сторінках „Живой мысли" було піднято й одну із найболючіших тем тогочасної Підкарпатської Русі – питання мовної та національної ідентичності місцевого населення та пов'язаного із ним „мовного спору". В одній із своїх статей, присвячених цьому питанню („Не разбивайте народа", № 4, жовтень 1934), редактор журналу І. Андрашко закликав закарпатських русофілів і українофілів відмовитися від протистояння на національно-мовному ґрунті задля політичної консолідації Підкарпатської Русі та отримання нею довгоочікуваної автономії. Проте підтримки серед громадськості краю цей заклик не знайшов. Навіть навпаки, на шпальтах крайової преси закарпатська русофільська та українофільська інтелігенція почали в один голос критикувати позицію „Живой мысли" та її молодого редактора, звинувачуючи їх у поширенні „політичного русинства". Не сприйняла позиції І. Андрашка і більшість його колег-студентів. В результаті чого протягом 1934–1935 рр. редактор „Живой мысли" був виключений з усіх організацій закарпатських студентів (товариство „Возрождение", товариство православних студентів „Пролом", правління

„Карпаторусского студенческого общежития” в Празі), в яких до того часу брав активну участь.

Журнал „Живая мысль” відстоював ідею цілісності Чехословацької Республіки, тому на його сторінках засуджувалися ревізіоністські плани сусідніх держав (перш за все Угорщини) щодо відокремлення Підкарпатської Русі від ЧСР, різко критикувалася діяльність проугорських та пропольських політиків: Андрія Бродія, Стефана Фенцика, Олексія Геровського та ін. До речі, діяльність названих політиків засуджувалася не лише в аналітичних матеріалах журналу, а й у епіграмах, анекдотах та карикатурах, які друкувалися у постійній рубриці „Сатира и юмор”. Найбільшої критики на сторінках часопису зазнавав Стефан Фенцик – найодіозніший закарпатський політик того періоду. Редакція часопису справедливо звинувачувала його у проявах вождізму, співпраці із польським урядом, непрозоро натякала на присвоєння ним чужих наукових та публіцистичних праць. Саме через це С. Фенцик у 1936 р. ініціював судовий позов до редакції „Живой мысли”. За вироком суду, який відбувся наприкінці 1936 р. видання часопису було заборонено, а його редактор І. Андрашко був засуджений до 10 діб адміністративного арешту. За іронією долі тінь „Живой мысли” переслідувала Івана Андрашка і в майбутньому – так вже в радянські часи (1952 р.), коли Андрашко очолював арбітражний суд Закарпатської області, його було виключено з лав комуністичної партії саме за участь у редагуванні цього „буржуазного” журналу.

Загалом в період із травня 1932 р. до жовтня 1936 р. було видано 17 номерів „Живой мысли”, включаючи спарені.

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Живая мысль – новый журнал подкарпаторусских студентов // Карпаторусс. голос. – 1932. – № 5. – С. 3.
2. Загальна библіографія Подкарпатя : з дод. : 1. Бібліографія подкарпатской руськой литературы, 2. Бібліографія подкарпатской руськой исторіЂ литературы. – Факс. вид. / зложили : Н. Лелекачъ, И. Гарайда ; передм. Д. Данилюка ; післямова В. Падяка. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2000. – 214 с. – портр.
Див. поз. : [про журн. „Живая мысль”]. – 773.
3. История „Живой мысли” // Карпаторусс. голос. – 1934. – № 233. – С. 3.

4. Каминскій, І. В. Карпаторусская журналистика послъ 1919 года : [в т. ч. про журн. „Живая мысль”] / І. В. Каминскій // Подкарпатская Русь за годы 1919–1936. – Ужгородъ, 1936. – С. 137-139.
5. Куцов, К. О. Періодичні видання та видавнича діяльність підкарпатських студентів в навчальних закладах Чехословацької Республіки (20-30-ті рр. ХХ ст.) : [в т. ч. про журн. „Живая мысль”] / К. О. Куцов // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 24. – Ужгород, 2010. – С. 222-229.
6. Магочій, П. Р. Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848–1948) / Павло Роберт Магочій. – Ужгород : Поличка „Карпат. краю”, 1994. – 296 с.
Зі змісту : [про журн. „Живая мысль”]. – С. 109.

ЧЕРВЕНЬ: 2

ІВАН ІВАНОВИЧ КОВАЧ

100-річчя від дня народження публіциста та громадсько-політичного діяча (1912–2002)

Активну участь у політичному житті Закарпаття 1930-х рр. брав молодий публіцист і громадський діяч Іван Ковач.

Іван Іванович Ковач народився 2 червня 1912 р. в с. Заріччя (нинішній Іршавський район Закарпатської області) в родині вчителя місцевої народної школи. В рідному селі він здобув початкову освіту, а 1922 р. поступив до Мукачівської державної реальної гімназії. У 1925 р. родина Ковачів перебралася до смт Чинадієва на Мукачівщині, в якому Іван Ковач (старший) обійняв посаду управителя народної школи.

По завершенні Мукачівської гімназії Іван Іванович виїхав до Праги (на той момент Закарпаття входило до складу Чехословацької Республіки), де поступив до найпрестижнішого вищого навчального закладу країни – Карлового університету. В перший рік навчання студент ще визначався із своєю майбутньою спеціальністю, у зв’язку із чим пробував навчатися на філософському та теологічному факультетах, однак невдовзі зробив вибір на користь юриспруденції і від 1931 р. став студентом юридичного факультету, на якому навчався до березня 1939 р.. Слід також додати, що у

© К. Куцов, 2011

1936–37 навчальному році студент І. Ковач пройшов стажування на правничому факультеті Познанського університету (Польща).

У Празі Іван Ковач долучився до громадського життя закарпатського студентства і почав брати активну участь у роботі різноманітних студентських товариств, які на той час діяли в столиці Чехословаччини. Від перших днів навчання він став членом товариства закарпатських студентів-русофілів „Возрождение". Активістами цієї організації в свій час було багато закарпатців, які навчалися в Празі, серед них: Андрій Карабелеш, Михайло Попович, Павло Цібере, Петро Лінтур та ін. Тоді ж, у 1930 р. І. Ковач створив в Чинадієві студентсько-учнівський гурток „Родина", який об'єднав студентів вищих навчальних закладів та гімназистів, які походили з Чинадієва та навколишніх сіл. Від 1931 р. І. Ковач постійно обирався до керівництва верховного органу закарпатського студентства „Центрального Союза Подкарпаторусских Студентов", в якому в різний час займав посади: генерального секретаря (1931–1932), заступника голови (1934–1935), референта із закордонних справ (1935–1936), голови закордонної комісії (1936–1938 рр.), керівника прес-служби (1938–1939). Він брав діяльну участь у підготовці та проведенні ІІ-го (Ужгород, 1933), ІІІ-го (Мукачево, 1935) та IV-го (Мукачево, 1938) з'їздів „карпаторусского студенчества", І-го з'їзду „карпаторусской молодежи" (Ужгород, 1933) та інших масових акціях закарпатської молоді і студентства 1930-х рр. Окрім цього в названий період Іван Іванович відігравав помітну роль у діяльності загально-чехословацьких студентських об'єднань: у 1931–1932 рр. входив до правління Центрального Союзу Чехословацького Студентства („Ústřední Svaz Československého Studentstva"), а у 1937–1938 рр. – до правління товариства чехословацьких студентів-юристів „Вшегрд". Слід також додати, що в 1934–1935 рр. І. Ковач був першим заступником голови комітету самоврядування „Карпаторусского студенческого общежития" в Празі, в якому проживала більшість студентів із Закарпаття і Пряшівщини. В цей період Іван Іванович часто публікував на сторінках крайової періодики статті та повідомлення, присвячені студентській проблематиці. Він також періодично виступав із науковими доповідями на конференціях, організованих гуртком із вивчення історії і культури Підкарпатської Русі при „Русском Народном Университете" в Празі.

У біографії Івана Ковача цього періоду є й суперечливі моменти, пов'язані із його активною діяльністю у лавах „Русской Национально-Автономной Партии" (РНАП), заснованої у 1935 р. В цій партії він протягом 1935–1938 рр. займав посаду керівника відділу молоді, а також був видавцем та редактором партійних часописів – „Наш карпаторусский голос" (1934–1935) та „Наш авангард" (1938). Як нині відомо, „Русская Национально-Автономная Партия" в другій половині 1930-х рр. вела таємну діяльність, спрямовану на вихід Закарпаття зі складу Чехословаччини та його приєднання до Угорщини, а її лідер Стефан Фенцик отримував значну фінансову підтримку від польського та угорського урядів.

Осінь 1938 р. Іван Ковач зустрів в рідному краї, де в той час відбувалася стрімка консолідація усіх автономістських сил. У вересні 1938 р. він як представник молоді був обраний до „Центральной Русской Народной Рады", а у жовтні того ж року став особистим секретарем міністра першого автономного уряду Підкарпатської Русі С. Фенцика. В цей час І. Ковач вів активну агітаційну кампанію серед пряшівських русинів, домагаючись приєднання Пряшівщини до Підкарпатської Русі.

На початку листопада 1938 р., коли стала очевидною проугорська діяльність С. Фенцика та очолюваної ним політичної сили, Іван Ковач порвав усі зв'язки із РНАП та виїхав в ту частину Підкарпатської Русі, яка після Віденського арбітражу залишилася в складі Чехословаччини. Близько місяця він проживав у Севлюші (Виноградові), де редагував російськомовну газету „Тиса". Названа газета була опозиційною до автономного уряду Підкарпатської Русі, очолюваного Августином Волошиним, і тому невдовзі її видання було заборонено. Сам І. Ковач аби уникнути арешту виїхав до Пряшева, де перебував до остаточного розпаду Чехословаччини.

У середині 1939 р. Іван Іванович повернувся до рідного краю, який на той час вже належав до Угорщини. Аби завершити освіту, він того ж року поступив на юридичний факультет університету в Пейчі, який закінчив у 1941 р. із ступенем доктора права (JUDr). У вересні 1940 р. за ініціативою І. Ковача в Ужгороді був заснований „Центральний Союз Подкарпатских Руських Универзитецьких Студентов", а він сам був обраний головою цієї організації. По завершенні навчання його примусово направили до робітничого

табору в Угорщині, а через деякий час – мобілізували до угорського війська і відправили на східний фронт. У середині 1944 р. І. Ковач при першій нагоді перейшов на бік Радянської армії і від осені 1944 майже до самого завершення війни служив перекладачем у штабі 2 Українського фронту, брав участь у боях за визволення Угорщини, Словаччини, Австрії.

Навесні 1945 р. тимчасовий уряд звільненої Угорщини направив І. Ковача до міжнародної місії Червоного Хреста в Празі в якості уповноваженого угорського Червоного Хреста. Після війни він залишився в Празі, де доклав значних зусиль до відновлення діяльності товариства „Возрождение" (1945), створення журналу „Костёр" (1946) та газети „Карпатская звезда" (1945). Однак у 1949 р. після приходу до влади в Чехословаччині комуністів Іван Ковач був заарештований чехословацькими спецслужбами та доставлений до СРСР, де його засудили до 10 років позбавлення волі (за членство в РНАП та зв'язки із С. Фенциком в міжвоєнний період). Наступні сім років свого життя Іван Іванович провів у сумнозвісних радянських таборах системи ГУЛАГ, звідки був звільнений 10 вересня 1956 р. Після звільнення він повернувся до Чехословаччини, де був повторно заарештований і ще близько півроку відсидів у празькій в'язниці. Остаточно звільнившись, І. Ковач переїхав до Пряшева, де протягом кількох років працював викладачем на філософському факультеті університету ім. П. Й. Шафарика. Пізніше він переїхав до Кошиць, а наприкінці життя – до Праги, де й помер 2 листопада 2002 р. на 91 році життя.

Найцікавіші події свого насиченого життя Іван Іванович Ковач виклав у мемуарах „О днях былых", рукопис яких нині зберігається в Москві у Всеросійській Мемуарній Бібліотеці, створеній свого часу Олександром Солженіциним.

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Ковач, И. И. С песней в бой, с улыбкой в тюрьму / И. И. Ковач // Наш путь. – 1935. – № 64. – С. 2.
2. Ковач, И. И. Карпаторусское студенчество и его организации / И. И. Ковач // Календарь на 1938 год : издание Русской национально-автономной партии. – Ужгород : Виктория, 1937. – С. 77-82.
3. Ковач, И. И. Куда девалось имущество бывших студенческих организаций / И. И. Ковач // Русс. слово. – 1941. – № 18. – С. 2.

4. Поп, И. Ковач Иван Иванович / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 208-209.
5. Поп, И. Ковач Иван Іванович / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006 : ПП „Повч Р. М.”. – С. 209.
6. Švorc, P. Krajinská hranica medzi Slovenskom a Podkarpatskou Rusou v medzivojnovom období (1919–1939) : [в т. ч. стисла біогр. І. Ковача]/ Peter Švorc. – Prešov : Universum, 2003. – S. 362.

ЧЕРВЕНЬ: 3

ЮЛІЙ АНДРІЙОВИЧ КОНДОР

85-річчя від дня народження художника-аматора, популяризатора закарпатського образотворчого мистецтва (нар. 1927)

Талановитий закарпатський живописець-аматор, тонкий знавець і дослідник історії закарпатського образотворчого мистецтва Юлій Андрійович Кондор народився 3 червня 1927 р. в с. Радванка біля Ужгорода в родині лісника. У 1938 р. став учнем руської реальної гімназії в Ужгороді. Тут звела його доля з Й. Бокшаєм, який особливу увагу приділяв питанням оволодіння технікою рисунка. Після закінчення середньої школи з першим призовом із Закарпаття потрапив у лави Радянської армії, став курсантом-танкістом і служив у м. Бердичеві (1947–1951). Демобілізувавшись, стає інструктором обласного комітету комсомолу. Працює заступником начальника Ужгородського слідчого ізолятора з виховної роботи (1961–1978).

Не маючи можливості безпосередньо спілкуватися з місцевими художниками, особливу увагу приділяв „заочному” вивченню основних методів роботи тих майстрів пензля, які посіли заслужене місце у світовому образотворчому мистецтві. Він зрозумів, що може точно копіювати їхні полотна, чим безпосередньо й зайнявся. Потім почав створювати й власні картини.

Першого серпня 1978 р. був прийнятий на роботу в колектив Спілки художників України. Виконуючи секретарські службові функції, наполегливо вчиться малювати, прагнув стати людиною,

© І. Хланта, 2011

що не на словах, а на ділі відповідає слову „художник”. „Шість років роботи на цій посаді для мене, – зізнається Юлій Андрійович, – рівнозначні шести рокам навчання в художньому інституті”. Детальніше про свій життєвий і творчий шлях, а також про зачинателів закарпатської художньої школи та їх послідовників розповідає Юлій Кондор у своїй книзі „Життя мого райдуга” (2005).

Скажемо без найменшого перебільшення: це перше такого плану видання на Закарпатті. Книга-антологія, в якій автор, дотримуючись хронології і розвитку подій, згадуючи з любов'ю багатьох визначних і менш відомих авторів закарпатського образотворчого мистецтва, написав оригінальну книжку для всіх, хто не байдужий до мистецтва нашого краю, особливо для молодих митців, хто тільки починає свій шлях у велике мистецтво.

Через призму свого досвіду, послуговуючись багатим та різноманітним матеріалом з життя художників та закарпатської школи живопису, автор веде змістовну, ґрунтовну оповідь про зачинателів закарпатської художньої школи та її послідовників аж до нинішнього дня. У книжці-антології використано рідкісний ілюстративний матеріал (фотографії, каталоги, буклети, публікації у пресі з архівів художників і з особистого архіву автора). Крім того, видання проілюстровано репродукціями картин самого Юлія Кондора. Книжка присвячена 75-річчю створення закарпатської школи живопису. Отже, автор цього потрібного видання – ровесник цієї знаної в світі школи, тому є чим поділитися думками з читачем, пролити світло на багато в чому невідомі досі сторінки з життя як окремих художників, так і закарпатської школи живопису загалом.

Як народилася ця книжка, а, вірніше, звідки її витоки?

У 1997 р. управління культури Закарпатської облдержадміністрації нагородило Ю. Кондора Почесною грамотою за активну участь у розвитку і пропаганді образотворчого мистецтва, з нагоди відкриття його персональної виставки творів живопису та з нагоди 70-річчя від дня народження. Для того, щоб читачеві було зрозуміло, чим і як були насичені ці роки, автор відважився щиро про все написати, а написане – проілюструвати. Додавав йому сил і натхнення, підстьобував його до написання цього важливого видання також ювілей закарпатської школи живопису.

Юлій Кондор популярно, зі знанням справи відкрив для багатьох нові, досі мало кому відомі сторінки і змусив замислитися над багатьма з них.

Автор видання написав тільки те, що сам пережив, бачив власними очима. Кожного згаданого в книжці митця Юлій Кондор знав особисто, у багатьох славнозвісних художників він навчався, з багатьма дружив. Це – Й. Бокшай, Ф. Манайло, А. Борецький, А. Кашшай, В. Свида, А. Коцка та ряд інших засновників і послідовників закарпатської школи живопису, з якими автору цієї книжки випало щастя жити, працювати, і від яких він став духовно вищим, вдосконалився як художник та глибокий поціновувач образотворчого мистецтва Закарпаття.

Особливо багато чому навчився Ю. Кондор у Йосипа Бокшая та Антона Кашшая. Але уважно він стежить і за творчістю молодих.

Одвічне, як світ, і завсякчас хвилююче: з чого починається батьківщина – з маминої пісні, батьківської хати... Для Ю. Кондора мала батьківщина й починалася в його рідних Горянах, що нині є мікрорайоном Ужгорода. А ще для автора цього рідкісного видання батьківщина почалася зі щирої, великої любові до природи, до людей рідного краю.

Якби процитувати все сказане Ю. Кондором про природу, народну архітектуру, про верховинців, які живуть і трудяться в підполонинських селах, то матеріалу вистачило б на кілька (!) великих журнальних публікацій.

Читаючи „Життя мого райдугу”, переглядаючи ілюстрації, репродукції картин автора, ще і ще раз переконуєшся, що любов до природи сама собою не з’явиться – її потрібно виховувати з дитячих літ, засвоювати з молоком матері, завчати, як азбуку – вдома, в дитсадку, школі, на виробництві... У любов до природи, її захист кожен із нас повинен внести й свій посильний вклад. Ю. Кондор робить це, і робить досить успішно, за допомогою мольберта.

В. Беца, уродженець с. Гукливе на Воловеччині, голова Закарпатської організації Національної спілки художників України у 1992–1999 рр. дуже схвально відгукнувся на вихід у світ книги „Життя мого райдуга”: „Чудове, унікальне видання. Звісно, кожен художник Закарпаття міг би додати до нього щось своє, щось не сказане в ньому автором про закарпатську школу живопису. Але це аж ніяк не применшує її високої оцінки. Зібрати такий багатющий фактичний матеріал про окремих митців і про школу загалом, популярно, цікаво подати його читачеві – то праця не з легких.

Осібно я дуже добре знаю Юлія Кондора ось уже понад 30 літ. Це митець-самородок, даний нам Богом. А ерудит який! Ходяча енциклопедія образотворчого мистецтва...".

Здається краще про „Життя мого райдугу" та й про її автора не скажеш.

Педагог, правоохоронець, але з душею художника-поета. Відповідальний секретар Спілки в 1970–80-і рр. минулого століття, людина, за плечима якої – 3 персональні виставки та участь у республіканських і всесоюзних виставках художньої народної творчості, виставки окремих робіт у Словаччині, Москві, Києві... Ряд робіт талановитого митця Ю. Кондора зберігаються в приватних колекціях Росії, Північної Осетії, Словаччині, Угорщині, США, а кращі полотна митця знаходяться в обласних краєзнавчому та художньому музеях.

Такий послужний список і ... автор не є членом Національної спілки художників України? Ось що з цього приводу каже сам митець: „...Переді мною не була закрита дорога, яка веде до вступу в різні творчі об'єднання, але я її оминув лише тому, що ніколи не прагнув стати членом якої б то не було офіційної організації художників".

До речі, славетний учитель автора рецензованої книжки, народний художник України А. Кашшай також не мав спеціальної освіти, а членом Спілки художників його зробили колеги, бо сам Майстер, коли заходила мова про вступ до Спілки, завжди відмахувався від пропозицій колег, справедливо вважаючи, що про митця мають говорити його твори, а не членство в Спілці.

Уважно, без поспіху перегорнімо сторінки „Життя мого райдуга", вкрай необхідного видання, яке збагатить не лише фахівця, але й кожного, хто серцем і душею тягнеться до Прекрасного.

Шкода, а з плином часу чимало художників Закарпаття перейшли вже межу земного життя. Залишилися їхні невмирущі полотна. Залишилися теплі спогади й думи про них Юлія Кондора.

Роки, події, постаті... Ю. Кондор був їхнім свідком і скромним учасником, і ось через дистанцію літ, з-за просторів прожитого і пережитого оцінив справжнє їхнє значення і височінь. Щоб обмежити владу спогадів, збурених думок, автор вилив їх на сторінки своєї чудової книжки-антології. Адже все менше стає однолітків автора, які бачили й пережили те, що бачив і пережив він та передав

це нам як безцінний скарб. Може зазирнуть у спогади й роздуми Ю. Кондора його ровесники, а особливо – молодші колеги.

Покоління від покоління приймає естафету пам'яті. Ті з художників Закарпаття, що відійшли у вічність, життєво необхідні тим, що прийшли і тим, що прийдуть.

ІВАН ХЛАНТА

Джерельні приписи:

1. Кондор, Ю. А. Доля Корнелії Туранчич : [думки-спогади] / Юлій Андрійович Кондор. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2006. – 124 с. : фото.
2. Кондор, Ю. А. Життя мого райдуга / Юлій Андрійович Кондор. – Ужгород : Мистецька Лінія, 2005. – 212 с. : кол. іл, фото.
3. Кондор, Ю. А. Обставини, воля і доля : [мемуари] / Юлій Андрійович Кондор. – Ужгород : Ґражда, 2008. – 224 с. : іл.

ЧЕРВЕНЬ: 12

ХОМА (ФОМА) ІВАНОВИЧ ЧЕКАН

до 100-річчя від дня народження юриста, журналіста, історика, громадсько-політичного діяча (1912–1983)

Серед делегатів Першого З'їзду народних комітетів Закарпатської України, які 26 листопада 1944 р. віддали свій голос за доленосне рішення про возз'єднання Закарпаття з Україною, було чимало таких, чиї імена згодом несправедливо замовчувалися дослідниками. До них належить і юрист Хома Чекан – активний громадсько-політичний діяч, талановитий журналіст, автор багатьох праць з історії краю.

Хома (Томаш) Іванович Чекан народився 12 червня 1912 р. в с. Лалово на Мукачівщині. Початкову освіту він здобув у народній школі рідного села, а середню – у Мукачівській державній реальній гімназії, яку закінчив у 1932 р.

В період з 1932 по 1938 рік Х. Чекан навчався на юридичному факультеті Братиславського університету ім. Я. А. Коменського, де здобув ступінь доктора права (JUDr). Паралельно із навчанням у 1934–1935 рр. він працював вчителем народної школи в с. Плоске на Свалявщині. В студентські роки Хома Іванович доклав чимало

© К. Куцов, 2011

зусиль до згуртування закарпатських студентів, які здобували освіту в братиславських вишах, вирішення їх соціальних проблем. Вже в грудні 1932 р. за безпосередньої участі Х. Чекана в Братиславі було створено студентське товариство „Добрянський" („Общество карпаторусских студентов „Добрянский" в Братиславе"), основним завданням якого був соціальний захист закарпатського студентства в Словаччині. В товаристві „Добрянський" Хома Чекан в різний час займав посади секретаря (1932–1934, 1936–1937) та голови (1934–1936). Він же був ініціатором створення у лютому 1936 р. братиславського „Общества карпаторусских греко-католических студентов". Окрім цього Хома Іванович брав діяльну участь у роботі верховного органу закарпатського студентства в Чехословаччині – „Центрального Союза Подкарпаторусских Студентов", в якому в 1933-1934 рр. був секретарем, в 1934–1935 рр. очолював комісію з питань культури, а в 1937–1938 рр. займав посаду першого заступника голови. Хома Чекан був учасником ІІ-го (Ужгород, 1933) та ІІІ-го (Мукачево, 1935) з'їздів „карпаторусского студенчества", на ІІ-му з'їзді він виступав із програмною доповіддю про культурно-освітню діяльність закарпатських студентів в Чехословаччині.

В першій половині 1930-х рр. з-під пера Хоми Івановича вийшла низка ґрунтовних досліджень з політичної історії Закарпаття та Пряшівщини. Згодом вони були опубліковані на сторінках крайової періодики і отримали високу оцінку таких авторитетних карпатознавців як Євгеній Недзельський та Антонін Гартл. Серед цих праць слід назвати об'ємні статті: „Из жизни земплинских русинов" (1932), „Подкарпатская Русь в свете исторической правды" (1932), „Колонизация Подкарпатской Руси и национальные отношения накануне нового века" (1933), „О русско-словацкой границе" (1934), „Пути творческого национализма" (1936) та ін.

Навчаючись в університеті, Х. Чекан вступив до лав партії „Автономный земледельский союз", лідери якої в той час надавали відчутну матеріальну підтримку закарпатським студентам в Братиславі. Пізніше, в 1938 р. він працював у центральному секретаріаті цієї партії в Ужгороді та редагував один із партійних органів – газету „Русская правда", входив до керівництва партійної напівмілітарної організації „Национальная гвардія им. Ивана Куртяка". Забігаючи наперед, зазначимо, що членство

в „Автономном земледельском союзе” згодом відіграє фатальну роль в долі Хоми Івановича. В період 1939–1944 рр. Хома Чекан займався журналістикою, працював у редакціях російськомовних газет: „Русский вестник” (1939), „Русская правда” (1939–1940) та „Русское слово” (1940–1944).

Із літа 1944 р. Х. Чекан брав участь в антифашистському русі – співробітничав із радянським партизанським з’єднанням під командуванням Олександра Тканка, входив до підпільного антифашистського комітету в Мукачеві. Після приходу в Закарпаття Червоної армії він активно включився в рух за возз’єднання краю з Україною. Наприкінці жовтня 1944 р. Хома Чекан був обраний до міської управи визволеного Мукачева, а 12 листопада того ж року – до президії новоствореного міського народного комітету.

26 листопада 1944 р. Хома Іванович як делегат від Мукачева брав участь в роботі Першого З’їзду народних комітетів і голосував за „Маніфест про возз’єднання Закарпатської України з Радянською Україною”. З’їзд обрав орган влади Закарпатської України – Народну Раду, одним із 17 членів якої став Хома Чекан. А наступного дня він зайняв посаду уповноваженого Народної Ради в справах соціальної опіки. На початку 1945 р. під безпосереднім керівництвом Х. Чекана були підготовлені, а згодом ухвалені Народною Радою Закарпатської України декрети „Про соціальне страхування за рахунок роботодавців”, „Про виплату допомоги родинам добровольців Червоної армії” та „Про матеріальне забезпечення постраждалих від війни”, була організована допомога жертвам фашистського терору.

В цей же період в Закарпатті та Угорщині пройшла хвиля арештів колишніх соратників Х. Чекана, провідних діячів „Автономного Земледельского Союза”, яких було звинувачено у колабораціонізмі, а трохи згодом відбувся гучний відкритий судовий процес над ними. Однак Х. Чекана ці події тоді не торкнулися, хоча його політичне минуле в ті часи викликали ретельну увагу і підозру в командного складу Червоної армії та співробітників радянської контррозвідки „СМЕРШ”, які контролювали процес радянізації Закарпаття. Зокрема, начальник політуправління 4-го Українського фронту генерал-лейтенант М. Пронін в своїй доповіді „Боротьба народу Закарпатської України за возз’єднання з Радянською Україною” писав про нього наступне: „На чолі

відділу соціального забезпечення стоїть доктор Чекан Х. І. (один з редакторів газети „Русское слово”, політичне минуле його сумнівне, але в останній час він допомагав партизанам)…”.

Після утворення Закарпатської області у складі УРСР (1946 р.) Хома Чекан ще деякий час працював в облвиконкомі на посаді начальника відділу репатріації, що займався наданням радянського громадянства закарпатцям, які поверталися в рідний край з-за кордону. Однак, того ж року, після масового прибуття в Закарпаття радянських чиновників зі сходу, він змушений був піти із державної служби. Недовгий час він працював начальником лісозаготівельної дільниці в селищі Тересва на Тячівщині, а наприкінці 1946 р. перейшов на адвокатську роботу в Мукачівську юридичну консультацію.

Наприкінці 1940-х рр. в Закарпатті почалася чергова хвиля репресій, яка торкнулася греко-католицьких священиків, котрі відмовилися переходити в православ’я, а також представників місцевої інтелігенції, які в дорадянський час брали опосередковану участь у політичному житті. В цей час за надуманими звинуваченнями були засуджені колишній член Державної Ради ЧСР (в екзилі) Павло Цібере, поет Андрій Патрус-Карпатський, несправедливої критики збоку комуністичної номенклатури зазнали художник Адальберт Ерделі, письменники Федір Потушняк та Михайло Попович, літературознавець Петро Лінтур та багато інших громадських і культурно-освітніх діячів краю. Не оминув репресій і Хома Чекан. У 1949 р. його як „неблагонадійного” звільнили з адвокатури, а 17 вересня 1951 р. він був заарештований органами держбезпеки. 28 травня 1952 р. особлива нарада при МДБ СРСР засудила Х. Чекана до 10 років позбавлення волі „за антирадянську діяльність та належність до фашистської партії” (йому пригадали перебування у 1930-х рр. у лавах „Автономного Земледельского Союза”). Покарання Хома Іванович відбував у таборі Інта в автономній республіці Комі, звідки був звільнений за амністією в період „хрущовської відлиги” у 1955 р. Свідченням, що справа проти Х. Чекана була надуманою, є те, що ще в радянські часи (29 березня 1989 р.) він був повністю виправданий та реабілітований.

Повернувшись до рідного краю, Хома Чекан влаштувався начальником юридичного відділу Свалявського лісокомбінату,

де пропрацював до виходу на пенсію (1975 р.). До громадсько-політичної діяльності та публіцистики він більше не повертався.

Помер Хома Іванович Чекан 8 березня 1983 р.

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Подкарпатская Русь в свете исторической правды / Фома Чекан // Карпаторусс. голос. – 1932. – №№ 159, 160, 161.
2. Чекан, Ф. Из жизни земплинских русинов / Фома Чекан // Карпаторусс. голос. – 1932. – №№ 86, 87.
3. Чекан, Ф. Колонизация Подкарпатской Руси и национальные отношения накануне нового века / Фома Чекан // Карпаторусс. голос. – 1933. – №№ 13,15, 17.
4. Чекан, Ф. О русско-словацкой границе / Фома Чекан // Карпаторусс. голос. – 1934. – №№ 39-96, 99-101, 109, 111, 112, 115.
5. Чекан, Ф. Пути творческого национализма / Фома Чекан // Русс. нар. голос. – 1936. – №№ 10, 15.
6. Чекан, Ф. И. По поводу студенческого съезда / Ф. И. Чекан // Русс. вестн. – Ужгород. – 1938. – № 25.

***

7. Довганич, О. Д. Чекан Хома Іванович / Омелян Дмитрович Довганич // Довганич, О. Д. У сутінках забуття : репрес. делегати першого з'їзду нар. ком. Закарпат. України / Омелян Дмитрович Довганич. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2000. – С. 32-33.
8. Довганич, О. Чекан Хома Іванович / О. Довганич // Навічно в пам'яті історії : біограф. довід. делегатів першого з'їзду нар. ком. Закарпат. України / упоряд. О. Д. Довганич. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2004. – С. 321-322.

ЧЕРВЕНЬ

СПІЛКА УГОРСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ ЗАКАРПАТТЯ

20-річчя від заснування Спілки угорських бібліотекарів Закарпаття (засн. 1992)

Спілка угорських бібліотекарів Закарпаття (СУБЗ) створена у 1992 р., а зареєстрована у грудні 1994 р. і об'єднує бібліотечних працівників Берегівського, Ужгородського, Виноградівського та

© І. Фофлак, 2011

Мукачівського районів, де в окремих населених пунктах компактно проживає угорське населення.

Біля джерел створення організації була Лівія Леврінц – здібний, талановитий організатор, активний прихильник збереження і подальшого розвитку самобутніх традицій і звичаїв, духовних надбань угорців краю, а також Віра Швед, Каталін Вайнраух, Пірошка Гадар та інші. Нині їхні починання на чолі з Євою Варгою продовжують Ілона Горват, Елізавета Бодак, Катерина Вашкеба та інші.

Її діяльність перш за все спрямована на збереження і популяризацію угорськомовної літератури, сприяння підвищенню професійної компетентності кадрів для бібліотек, що обслуговує угорське населення краю, розвиток та налагодження співробітництва з бібліотеками України, а також з бібліотеками Угорщини та іншими закордонними книгозбірнями, культурними закладами та організаціями.

Нині головна мета Спілки – захист професійних та громадських інтересів бібліотекарів, що обслуговують угорське населення краю, комплектування фондів бібліотек області, що обслуговують угорське населення, підвищення професійної кваліфікації та загально-культурного рівня бібліотекарів, зв'язок з бібліотеками та Асоціаціями Угорщини та інших країн.

Важливим завданням Спілки є також вивчення історії, етнографії, літератури, мовних та соціологічних характеристик угорців Закарпаття.

Систематично організовуючи регіональні та міжнародні конференції, семінари з обміну досвідом роботи, виставки, презентації книг, зустрічі письменників, діячів культури з читачами, Спілка тісно співпрацює з Демократичною спілкою угорців України, Товариством угорської інтелігенції Закарпаття, Асоціацією бібліотекарів Угорщини, Міністерством освіти та культури Угорщини, фондом „Szülőföld Alap", іншими регіональними та зарубіжними бібліотечними закладами, органами влади та місцевого самоврядування області, з відділом у справах національностей облдержадміністрації, Центром культур національних меншин Закарпаття.

Для досягнення своїх цілей Спілка угорських бібліотекарів Закарпаття бере активну участь у громадсько-політичному житті

краю, висловлює думки з питань, що стосуються угорців. У рамках своєї діяльності Спілка проводить літературні та історичні конкурси серед дорослих і молоді, організовує масові пізнавальні заходи для учнів середнього та старшого шкільного віку. Особливу увагу приділяє підтримці місцевої угорської літератури. Популярністю користується клуб шанувальників угорської культури імені відомого педагога Гізелли Дравої, що діє при відділі літератури іноземними мовами Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потушняка.

Представники СУБЗ – постійні учасники семінарів, конференцій та інших акцій, які проводяться Асоціацією бібліотекарів Угорщини для підвищення кваліфікації, обміну досвідом, підтримки міжнародних зв'язків.

Діяльність Спілки угорських бібліотекарів Закарпаття знаходить постійну підтримку владних структур області та партнерів по співпраці.

СУБЗ бачить такі проблеми у роботі по оптимальному бібліотечному обслуговуванні угорськомовного населення (особливо у селах):

– незадовільний стан приміщень;

– відсутність у більшості бібліотек опалення та електропостачання;

– частково або повністю відсутність передплати на періодичні видання;

– недостатнє поповнення книжкових фондів у звязку з відсутністю коштів;

– відсутність системи видання та перекладів української художньої, науково-популярної, довідкової, дитячої літератури на угорській мові і навпаки, що не сприяє засвоєнню державної мови угорськомовним населенням.

Завдяки гранту „Szülőföld Alap" у 2007 р. за сприянням Демократичної спілки угорців України започаткована програма по покращенню матеріально-технічної бази бібліотек, які обслуговують угорське населення області, в тому числі передано комп'ютери, копіювальну та мультимедійну техніку.

ІВАННА ФОФЛАК

Джерельні приписи:

1. Спілка угорських бібліотекарів Закарпаття // Єдина родина : національно-культурні товариства Закарпаття. – Ужгород : Ліра, 2005. – С. 17-18. : фото.

***

2. Fedák, A. Tanácskoztak a magyar könyvtárosok / A. Fedák // Kárpáti Igaz Szó. – 2003. – jan. 25. – O. 1, 3. : fotó.
3. Horváth, S. Százhatvan magyar könyvtáros Kárpátalján / S. Horváth // Kárpáti Igaz Szó. – 2001. – aug. 14. – O. 3.
4. Horváthné Somogyi, I. A könyvek semmi mással nem pótolhatók : [interjú / lejegyezte M. Barát] / Ilona Horváthné Somogyi // Kárpáti Igaz Szó. – 2004. – okt. 2. – O. 5. : fotó.
5. Számítógépek az eszenyi könyvtárnak // Az igazi Kárpáti Igaz Szó. – 2008. – nov. 11. – O. 5. : fotó.

ЛИПЕНЬ: 4

ОЛЕГ ІВАНОВИЧ ГАРАГОНИЧ

60-річчя від дня народження художника-живописця (нар. 1952)

Художник-сонцелюб, людина мистецтва Олег Іванович Гарагонич – живописець із своєрідним авторським стилем, яскравою манерою живописного письма та неповторним баченням навколишнього світу. Простежуючи ідейно-смислові та художньо-образні джерела його авторського світосприймання, впевнююсь, що визначальним для митця є і залишається всепоглинаюче захоплення кольором як святом просторового чуда.

Олег Гарагонич народився у 1952 р. у м. Мукачево на Закарпатті. Закінчив Ужгородське державне музичне училище. З 1995 р. є членом Національної Спілки художників України. Успішно працює в жанрі пейзажу та натюрморту. Персональні виставки автора відбулися у 1979, 1985, 1989, 1997, 1998, 1999 та 2007 рр. Художник активно включився у виставкову діяльність, беручи участь в обласних, всеукраїнських та зарубіжних виставках. Він – учасник Трієнале живопису в Києві: 1998 р., 2001 р., 2007 р. Твори О. Гарагонича експонувались на 35-ти всеукраїнських художніх

© Л. Біксей, 2011

виставках. Живописець стає відомим мистецьким колам Києва та шанувальникам пейзажу багатьох міст, де проходили виставки „Мальовнича Україна". Живописні твори О. Гарагонича знаходяться у приватних колекціях США, Канади, Франції, Німеччини, Словаччини та Угорщини.

Досвід творчості члена Національної спілки художників України Олега Гарагонича в галузі живопису дивовижним способом синтезувався з досвідом професійного музиканта. Можливо тому мажорність звучання живописних полотен перевершує найоптимістичніше світобачення. Цьому сприяє декоративність письма, де відсутність напівтонів несе у собі сильний акцент динамізму та смислової активності. Пластика живописної площини містить строгі та виважені асоціативні парафрази навколишнього світу. Іноді здається, що митець є своєрідним перекладачем музики серця на мову живопису. У творах автора декоративність сягає апогею. Відкриті кольори – дзвінкий жовтий, зелений до смарагдового, гарячий до червоного, глибокий синій – стають веселковим звучанням авторського соло.

Активні мистецькі пошуки упродовж десятків років творчості вивершуються живописними композиціями, натюрмортами. Вони мають характер камерних „імпресій", „етюдів", „кантат" тощо. Занотована на полотні матерія у вигляді предметів – не роздуми, а поезія навколишнього світу. Цей світ стосунків – тільки знак, і ми вчимося його читати. Емоційний живопис О. Гарагонича хвилями духовних світовідчуттів іррадіює у мальовничий простір навколо. Ледь відчутне сяйво лине з полотен автора, огортає глядачів спочатку зовнішнім ефектом оптичних ілюзій, мерехтінням люмінісцентних плям. Налаштувавшись на хвилю добросердя, художник конструює „архітектурний простір" відчутого кольорового багатозвуччя. У щедрості мистецької палітри самобутньо і неповторно панує проявлена авторським світобаченням любов до рідного краю і земляків.

Пейзажні твори Олега Гарагонича привертають увагу публіки і впевнено проголошують художні принципи митця. Автор переконаний, що природа – головний вчитель, мудрий і вимогливий. Кольорова палітра художника не містить суму і печалі, безнадії і журби. Любов до сонця і світла, ненависть до коричневого – лейтмотив творчості живописця. Глядач обов'язково зупиниться біля краєвидів автора. Манера живописання демонструє монументальність

та конструктивність мислення і бачення художника. Пластикою мальовничої фрази художник вирішує композиційні завдання, досягаючи бажаного ефекту зображеного на полотні.

Олег Гарагонич сповідує, що у професії живописця найголовніше – доброта і чесність. Не терпить „штукатурства" у мистецтві. Художник має бути технічним у пластиці (пензель – як скальпель хірурга). Митець у творчості намагається досягти максимальної виразності, віртуозності письма. Адже це закладено у семантиці слова „живопис" – писати живо, живописати, писати з вогнем. Вимучені, „засушені" роботи наводять сум на митця. Глядачі не повинні здогадуватися, які муки і радощі, злети і падіння переживає художник під час роботи. Велике покликання митця – зробити видимими невидимі відчуття.

Власними творами художник стверджує, що колір таїть у собі ще нерозгадану могутню силу. Ця сила – у кожній молекулі життя. Це – живий образ, сповнений розмаїття та багатства звучання. О. Гарагонич переконаний, що чорна фарба, як і чорні думки, здатні вбити картину чи будь-який твір. Тепло і любов повинні світитися з полотна. Живопис – як велике поле різнобарвних квітів, де є і маки, і волошки, і будяк, і лобода. Але все разом утворює безліч напрямків і стилів сучасного образотворчого мистецтва.

Фонтануюче від живописних полотен сонцелюбство співзвучне з повними сонця роботами Мартироса Сар'яна. До яскравої сонячної аури Олег Гарагонич додає фарбу глибокої зелені Карпатських гір. Кольори без фільтру, без переломлення, без дифракції. Цей художній прийом – не просто і виключно характеристика твору. Це – характер художника-сонцелюба. Чистим кристалом переломлює кольори, не додаючи нічого суб'єктивного, нічого виняткового, нічого вузького і граничного, це – всепоглинаюча радість кольорового свята.

Олег Гарагонич напрочуд наполегливий у своєму мистецькому абсолютизмі. Він полюбляє широкими живописними пластами творити пейзажі феєричної дії. Часто це зумовлений авторськими переживаннями світло-тіньовий злам. Могутнє сонячне світло вплітається у яскраву кольорову поліфонію і прикрашає земний пейзаж.

За своїми декларацiйними якостями живопис Олега Гарагонича тяжіє до чіткості і монументалізму, експресії, різкості та

драматизму при широкій і віртуозній манері письма. Автор вважає, що живописцю потрібне особливе око, яке навчене спостережливості. Око, що озброєне теорією, наповнене людськими почуттями. Художнику дуже близькі і зрозумілі чудові слова Поля Валері: „Живопис – мистецтво бачити явища і речі такими, якими вони були одного разу, коли на них дивилися з любов'ю".

Раціональна сердечність у полотнах О. Гарагонича стає ознакою цікавого авторського стилю. Шукач скарбів краси Олег Гарагонич продовжує шукати скарби кольору і скарби духовності. Шукає їх серед простих людей на землі і у іншому вимірі, де звучать віртуозні оркестри: серед феєрверку звуків музики улюблених Морріконе, Ж.-М. Жарра, М. Тарівердієва. Шукає і творить натхненну оду мальовничому Закарпаттю на радість і втіху глядача самобутній митець, музикант, член Національної Спілки художників О. І. Гарагонич.

ЛЮДМИЛА БІКСЕЙ

Джерельні приписи:

1. Гарагонич, О. Живопис / Олег Гарагонич. – Ужгород : Міська друк., 2002. – 8 с.

***

2. Гарагонич, О. Живопис як космічне поле, де ростуть різні квіти. Художник Олег Гарагонич вважає, що за митця мають промовляти його картини : [інтерв'ю з худож. / Вів О. Філіппов] / Олег Гарагонич // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 13-19 верес. – С. 24.

***

3. Гарагонич Олег Іванович : [живописець] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 72-73. : портр., іл.

***

4. Дочинець, М. Гарагонич Олег : художник / Мирослав Іванович Дочинець, Василь Васильович Пагиря // Дочинець, М. І. Енциклопедія Мукачева в іменах / Мирослав Іванович Дочинець, Василь Васильович Пагиря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 195-196. : портр.

***

5. Філіппов, О. Коли з картин сяє сонце. Олег Гарагонич приємно вразив словаків : [персон. вист. картин „Живопис закарпатської землі"] // Олексій Філіппов // Старий Замок. Паланок. – 2008. – 4-10 верес. – С. 3.
6. Штефаньо, О. „З картин видно зовсім іншу живописну культуру", – казали у Словаччині про роботи митця Олега Гарагонича / Оксана Штефаньо // Фест. – 2008. – 11-17 верес. – С. 14.

ЛИПЕНЬ: 9

МИРОСЛАВ ІЛЮК

70-річчя від дня народження журналіста та громадського діяча (нар. 1942)

Його статті підтверджують, що найпевнішою ознакою істини є простота і ясність, бо ж брехня завжди складна, вишукана і багатослівна. Мова йде про журналіста Мирослава Ілюка, про якого без перебільшення можна сказати, що усе своє творче життя присвятив українській журналістиці в Словаччині.

На нашу думку, усе починається в родині. Сім'я формує людину, її національну свідомість, врешті-решт і те, на який шлях вона стане.

Мирослав Ілюк народився 9 липня 1942 р. в м. Хусті на Закарпатській Україні у родині священика.

Хустщина зі своїм славним історичним минулим, батькова бібліотека, затяжні розмови з батьком про минуле рідного краю і України не могли не залишити слід у подальшому житті Мирослава. Результатом цього був неабиякий потяг до книги, до глибшого пізнання. Середню школу закінчив у рідному Хусті, а у 1959 р. поступає на Пряшівський філософський факультет Університету ім. П. Й. Шафарика у Кошицях. У пряшівському вузі вивчає українську мову і літературу та історію. І не дивно, що пізніше перед минулим схиляє голову, а перед майбуттям засуковує рукави. Він поступово приходить до висновку, що коли уроки історії погано засвоюються, то вони повторюються. Більше того, історія часто карає за незнання уроків. Яскравим прикладом цього є і доля українців Словаччини.

Після закінчення університету у 1964 р. Мирослава потягло до своїх. Він стає референтом видавничої діяльності Культурного союзу українських трудящих. Саме тут і починається його редакторський шлях. Редагує і видає репертуарні збірники для колективів народної художньої творчості.

Звідти був уже лише крок до активної журналістської роботи. Попрацювавши три роки референтом відділу видавничої діяльності КСУТ, Мирослав стає редактором газети „Нове життя". Щоденне знайомство з життям людей в українських селах, містах і містечках Словаччини, зустрічі з цікавими людьми його цілком

© І. Яцканин, 2011

втягують у вирування життя, що так притаманне журналістській роботі. Звичайно, робота не завжди приносять щастя, але ж не буває щастя без дії. Журналістська робота для нього стала настільки привабливою, що він і не думає про інші справи. Дедалі частіше усвідомлює і в своїй творчості узагальнює слова Т. Г. Масарика, що світовими ми стаємо не тоді, коли бігаємо по світу, але коли ми у собі опрацювали те, що нам світ дає.

Національно-культурне життя українців Словаччини приносило нові завдання. На пульсі часу тримає руку і Мирослав. Літературно-мистецький та публіцистичний журнал „Дукля" потребує редактора. Він готовий до цієї роботи. У 1989–1991 рр. навіть стає його головним редактором.

Час і життя не зупинити. Мирослав Ілюк знову повертається в редакцію „Нового життя". Але й тут обстановка різко змінилися. На цей раз він і редактор, і головний редактор. І на всю роботу – один, а труднощів ціла купа. Журналістам тепер насправді тяжко. Запанували часи, коли за брехню добре платять, а за правду скоріш розплачуються. У ці складні часи він ніби прислуховується до слів китайського мислителя Конфуція, бо він суворий до себе, але м'який до інших. Це його і захищає від людської неприязні.

В боротьбі за українство на теренах Словаччини можна зазнати й невдачі, й поразки, але це не заважає Мирославові Ілюку боротися за справу, яку він вважає справедливою.

Журналіст Мирослав Ілюк – оптиміст, оскільки вважає, що песимісти – тільки глядачі усього, що приносить життя. З такою думкою він крокує усім своїм життям.

ІВАН ЯЦКАНИН

Джерельні приписи:

1. Галайда, І. Вдалий фестиваль : [Фест. драми і худож. слова ім. О. Духновича] / Ілля Галайда, Мирослав Ілюк // Нове життя. – 2010. – № 19-20 (21 трав.). – С. 1, 2. : фото.
2. Ілюк, М. Возведення в сан митрополита : [архієпископа Пряшівського і Словаччини Николая (світ. прізвище Коцвар)] / Мирослав Ілюк // Нове життя. – 2000. – № 23-24 (9 черв.). – С. 1. : фото.
3. Ілюк, М. Вшанування прозаїка : [до 90-річчя від дня народж. Укр. письм. Словаччини М. Шмайди] / Мирослав Ілюк // Нове життя. – 2010. – № 43-44 (5 листоп.). – С. 1. : фото.
4. Ілюк, М. Готуючись до перепису населення : відбулось друге засідання Центральної ради СРУСР : [Центр. рада Союзу русинів-українців СР] /

Мирослав Ілюк // Нове життя. – 2000. – № 7-8 (18 лют.). – С. 1, 2. : фото.
5. Ілюк, М. Двадцятий фестиваль духовної пісні. У полоні духовності і смирення / Мирослав Ілюк // Нове життя. – 2010. – № 45-46 (19 листоп.). – С. 1. : фото.
6. Ілюк, М. Договір на 2010-2011 роки підписано. Співпраця між Пряшівським і Кошицьким краями в галузі культури і далі розвивається / Мирослав Ілюк // Нове життя. – 2010. – № 3-4 (29 січ.). – С. 2. : фото.
7. Ілюк, М. Економічна співпраця занепадає : [про візовий режим] / Мирослав Ілюк // Нове життя. – 2000. – № 19-20 (12 трав.). – С. 1, 2.
8. Ілюк, М. Є підтримка і порозуміння, але грошей нема. На обговоренні Центр української культури в Пряшеві / Мирослав Ілюк // Нове життя. – 2010. – № 49-52 (17 груд.). – С. 1. : фото.
9. Ілюк, М. Іван Ґашпарович зустрівся з національними меншинами : [про зустріч президента Словацької Республіки з представниками нац. меншин, які проживають у Словаччині] / Мирослав Ілюк // Нове життя. – 2010. – № 3-4 (29 січ.). – С. 1. : фото.
10. Ілюк, М. Камйонка жила і живе фольклором : (відбувся 45 Фестиваль фольклору русинів-українців Словаччини) / Мирослав Ілюк // Нове життя. – 2010. – № 23-24 (18 черв.). – С. 1, 2. : фото.
11. Ілюк, М. Пам'яті історика : [І. Кремпи] / Мирослав Ілюк // Нове життя. – 1999. – № 21-22 (28 трав.). – С. 1. : фото.
12. Ілюк, М. У Новому Саді відзначили 20-річчя Союзу русинів-українців Сербії / Мирослав Ілюк // Нове життя. – 2010. – № 39-40 (8 жовт.). – С. 1, 2. : фото.
13. Ілюк, М. Юрій Бача – Вибрані твори : [про вихід кн. Ю. Бачі „Вибрані твори" (Ужгород : Мистец. Лінія, 2006)] / Мирослав Ілюк // Нове життя. – 2006. – № 17-18 (28 квіт.). – С. 5. : іл.

***

14. Гаваші, О. Олег Гаваші: „Підтримка зарубіжного українства належить до пріоритетів керівництва України" : [розмову з Послом України в Словацькій Республіці / вів М. Ілюк] / Олег Гаваші // Нове життя. – 2010. – № 47-48 (3 груд.). – С. 3. : портр.
15. Галушка, Л. Вірний газетному перу : [розмову з колишнім ред. газ. „Нове життя" / вів М. Ілюк] / Людвіг Галушка // Нове життя. – 1999. – № 39-40 (1 жовт.). – С. 2. : портр.
16. Ковач, Ф. Федір Ковач: „Свій досвід я можу прикласти до діла" : [розмову з педагогом, літературознавцем, громад.-культ. діячем з нагоди 75-річчя від дня народж. / вів М. Ілюк] / Федір Ковач // Нове життя. – 2006. – № 9-10 (3 берез.). – С. 5. : портр., фото.

17. Мушинка, М. У мандрах за загадками : [розмову з акад. про його подорожі в Україну / вів М. Ілюк] / Микола Мушинка // Нове життя. – 2010. – № 19-20 (21 трав.). – С. 7. : фото.
18. Тарасюк, Б. Борис Тарасюк: „Словаччина для України є пріоритетним партнером" : [розмову з міністром закордонних справ України / вів М. Ілюк] / Борис Тарасюк // Нове життя. – 2006. – № 13-14 (31 берез.). – С. 1. : портр.
19. Турек, Д. Заслужений успіх : [розмову з членом міжнар. журі Першого міжнар. фест. телерадіопрограм для нац. меншин „Мій рідний край" / вів М. Ілюк] / Дарина Турек // Нове життя. – 1999. – № 27-28 (9 лип.). – С. 1.
20. Шокало-Бенч, О. Г. „В європейському сусідстві хочемо зберегти свою неповторність" : [розмову з заст. міністра культури і туризму України з нагоди Днів культури України в Словацькі Республіці / вів М. Ілюк] / Ольга Григорівна Шокало-Бенч // Нове життя. – 2006. – № 11-12 (17 берез.). – С. 1. : портр.

***

21. Ілюк Мирослав : [публіцист, громад.-культ. діяч] // Краєзнавчий словник русинів-українців: Пряшівщина / упоряд. Ф. Ковач. – Пряшів : Союз русинів-українців Словац. Республіки, 1999. – С. 155-156. : портр.

ЛИПЕНЬ: 20

НІНА РОМАНІВНА ЛОБОВА-ГЕЦКО

55-річчя від дня народження олімпійської чемпіонки і чемпіонки світу з гандболу (нар. 1957)

Свою неповторну спортивну долю заслужений майстер спорту СРСР, майстер спорту міжнародного класу Ніна Романівна Лобова-Гецко – чемпіонка з гандболу XXI Олімпійських Ігор 1976 р. в Монреалі (Канада), чемпіонка світу 1982 р. в Будапешті (Угорщина), президент Федерації гандболу Закарпаття, член президії Федерації гандболу України (2005), нагороджена знаком „Спортивна доблесть" (1976), нагрудним знаком Закарпатської ОДА „За розвиток регіону" (2003), кавалер ордена Княгині Ольги III ступеня (2006) та багатьох інших державних нагород зіткала із високих прагнень і віри у власні сили.

© І. Гармасій, 2011

Ніна Гецко – найяскравіша вихованка жіночого гандболу Закарпаття другої половини ХХ століття. З Берегівської ДЮСШ під керівництвом заслуженого тренера України Йосипа Зупка за неповних сім років подолала шлях гандбольного голкіпера на Олімп спортивної слави. Понині гандбол вважає найкращим видом спорту в світі і докладає зусиль для його розвитку в краї та Україні.

Майбутня олімпійська чемпіонка та чемпіонка світу з гандболу Ніна Лобова народилася 20 липня 1957 р. в м. Зестафоні поблизу Кутаїсі (Грузія), де її батьки, росіяни, із старшою на десять років сестрою Неллі шукали у 50-х кращої долі. Серед багатющої та різнобарвної кавказької природи, серед гордих, мужніх і відчайдушних людей нескоримого Кавказу прожила Ніночка одинадцять років. У далекому дитинстві вона назавжди увібрала розповіді про хоробрих картвелів (картвели – грузини, від Сакартвело – Грузія) та засвоїла уроки благородного виховання передусім від своєї бабусі. Чотири класи Ніна Лобова закінчила в Зестафоні, від сусідських дітей навчилася грузинської мови, а згодом і писала. І, можливо, своїм юним серцем ще тоді Ніна увібрала й унаслідувала кавказьку упертість, дивовижну настирливість, міцну силу волі, нестримну завзятість, які збереглися у її характері на всі роки і таки стали найголовнішими чинниками у досягненні спортивного Олімпу.

Старша сестра Неллі надзвичайно любила свою молодшу сестричку. І саме Неллі та її чоловікові Олександру Юрику Ніна завдячує Закарпаттям та гандболом. У 1966 році сестра вийшла заміж за військового, українця із Закарпаття і вони переїхали жити на Берегівщину. А вже через рік вся родина оселилася на Закарпатті, бо так захотіла Зоя Володимирівна, їхня мати, побувавши у старшої доньки після народження онука. Ось так Ніна Лобова у 1968 році опинилася у п'ятому класі Берегівської російської середньої школи № 2.

Звикати до навколишньої природи не довелося, бо околиці Берегова мало чим відрізнялися від мальовничих краєвидів Зестафоні. У школі з-поміж інших дівчат Ніна вирізнялася високим зростом, була стрункою і тендітною. Її одразу запримітив вчитель фізкультури Золтан Котнер, педагог з тонким відчуттям і спостережливістю. Він поділився своїми думками з тренером Берегівської дитячої спортивної школи Йосипом Зупком, який саме шукав гандбольні таланти. Того ж дня Ніна Лобова разом із шкільною подругою Іриною Ткаченко вперше у житті стала на

нелегкий, але гідний захоплення шлях гандболістки. Її зірка засяяла на закарпатській землі, і дуже яскраво. Коли стояло питання покинути заняття спортом через стан здоров'я у шкільні роки, то маму Зою переконала старша сестра з чоловіком. Пізніше, у зрілі роки, Неллі з гордістю скаже: „Ніна молодець, вона розумна, вперта по-доброму, її люблять люди, і я пишаюся нею і надзвичайно завдячую долі, що вона в мене є…".

Там, у далекій Грузії, Ніна не мала жодного уявлення про гандбол, що воно таке ручний м'яч, з яким подружилася на все життя. Її хрещеним батьком у спорті став берегівський тренер Йосип Зупко, котрий проводив заняття надзвичайно азартно і цікаво. Він передавав юним гандболісткам настирливість – інтригуюче, захоплююче, що дуже подобалося молоді.

У 60-х рр. молодий тренер Берегівської ДЮСШ Йосип Зупко інтуїтивно передбачив велике майбутнє дещо призабутого, але напрочуд красивого виду спорту – гандболу. У Закарпатті тоді гандбол тільки почав відроджуватись – у дитячих спортшколах. І тренер вбачав у цьому виді спорту особливу привабливість, яка до вподоби більше дівчатам. Якщо футбол, бокс, класична боротьба більше пасували чоловікам, то граційність, комбінаційна грайливість гандболу – жіноча спортивна гра. У її розвитку тренер вбачав широкі можливості для жінок сповна проявити свої якості, змагатися в спорті на рівні з чоловіками. Не могла і думати тоді п'ятикласниця Ніна Лобова, що Йосип Зупко – її спортивна доля. Спочатку – польовий гравець, а потім випадок поклав початок у її спортивній кар'єрі голкіпера. Якось підмінила воротаря, і влучно відбила кілька м'ячів. Чуття не підвело тренера, бо зважив на її технічні та фізичні можливості, і подальша спортивна кар'єра гандболістки яскраво це продемонструвала. Тендітна, висока, вона для польового гравця фізично була заслабкою, а ось для воріт дуже підходила. Набувши майстерності голкіпера, у 1972 р. Ніна Лобова не випадково увійшла до складу берегівської гандбольної команди „Спартак". То був щасливий початок входження у великий спорт. І вже коли позаду були Олімпійські ігри в Монреалі і світовий гандбольний чемпіонат в Будапешті, то з посмішкою згадувала ті перші сльози, коли в перших іграх пропускала по три-чотири голи… – Ми були тоді ще зовсім молодими гандболістками, – нині згадує пані Ніна, – але уперто йшли до мети, яку змальовував нам рідкісного дару тренер Й. Зупко.

На самому початку великого шляху тренеру Й. Зупкові вдалося створити у команді благотворний мікроклімат, який сприяв виявленню творчих здібностей і задатків. А тому юна Ніна Лобова була однією з багатьох, хто закономірно і небезпідставно мріяв про великий спорт, і хто щодня і щохвилини працював на майбутній успіх. Ще ученицею вона доводила, що її майбутня спортивна кар'єра – гандбольний голкіпер високого класу. У напруженій боротьбі з 1970 по 1975 рр. на турнірах за збірну школярів України, а згодом і за молодіжну збірну колишнього Союзу доводила, що є кращим воротарем.

Понад сімнадцять років (1972–1989) юна берегівчанка Ніна Лобова-Гецко виступала за основний склад команди „Спартак" (згодом „Колос" та „Бактянка"), створеної Й. Зупком при Берегівському консервному заводі. Той перший склад – Людмила Задирака, Раїса Саїтова, Гізелла Тягур, Катерина Гада, Ганна Греба, Ніна Ахандаєва, Єлизавета Субота, Катерина Леврінц та інші – згодом став сузір'ям відомих гандболісток. У сьомому класі Ніна Лобова – воротарка збірної учнівської команди республіки, згодом захищає ворота молодіжної збірної Радянського Союзу.

Для юного голкіпера то був складний і відповідальний час у спортивній кар'єрі, адже на турнірах доводилося змагатися із найкращими на той час гандбольними командами світу – Німеччини, Югославії, Угорщини. Берегівські гандболістки тоді, без сумніву, принесли славу закарпатському спорту. Успіх гандбольної команди сприяв у 1972 р. будівництву спорткомплексу „Закарпаття", адже спортсменки тренувалися на майданчику міського стадіону, а взимку – у залі нинішнього угорського театру. З того часу на гандбольних майданчиках Берегова зустрічалися спортсменки з Києва, Риги, Одеси, Каунаса, Тбілісі, Вільнюса, Запоріжжя, а також із сусідніх Угорщини та Чехословаччини.

…Воротаря берегівської команди „Колос" помітив Ігор Турчин і запросив до збірної Радянського Союзу, яка готувалася до Олімпіади-76. Менше семи років йшла вона до XXI Олімпіади в Монреалі. А тому не дивно, що… плакала, коли її, наймолодшу, відібрали серед найсильніших п'яти голкіперів у партнери до зіркової Наталії Шерстюк. Вона тоді розуміла – якщо їдеш на Ігри, то це твоє спортивне досягнення і велике щастя. З 17 липня по 1 серпня 1976 р. в канадському містечку Монреалі жіноча збірна

СРСР упевнено обіграла збірні Канади (21:3), Японії (31:9) і Румунії (14:8), успішно подолали опір угорських гандболісток (12:9) та збірну НДР (14:11), від чого залежала доля „золота". Якщо на XXI Олімпіаді чоловіча збірна з гандболу була удруге (вперше на XX Олімпіаді в Мюнхені 1972 р.), то жіноча гандбольна збірна Ігоря Турчина дебютувала. В історії Олімпійських ігор саме вони стали першими чемпіонками з гандболу та й заслуженими майстрами спорту.

Варто згадати сьогодні, що із 410 спортсменів радянської збірної на Олімпіаді були 94 вихованці із України (майже кожен четвертий). Українські спортсмени завоювали 27 золотих, 21 срібну і 21 бронзову медалі, а це більше половини від загальної кількості трофеїв (команда СРСР здобула 49 золотих, 41 срібну і 35 бронзових нагород). Для українських гандболісток це мало значення, адже колискою та центром гандбольного спорту в Україні у першій половині XX ст. був Харків – столиця України у 30-х рр., а згодом – Київ. Активно розвивався гандбол в Дніпропетровську, Запоріжжі, Одесі, Донецьку та інших містах. На Закарпатті гандбол зародився у 20-30-х рр. завдяки Едуарду Мали, викладачу навчальних закладів у Мукачеві. Він був добре обізнаний із чеською системою „Хазена", яку увів в Харківському спортивному товаристві „Сокіл", а після 1918 р. пропагував її на Закарпатті (тут працював в числі тисяч українських педагогів з відомих історичних причин).

В Монреалі Ніна Лобова зустріла свої дев'ятнадцять. Незабутнє 20 липня 1976 р. залишилися в пам'яті із щирими вітаннями, квітами, обіймами і побажаннями успіхів.

Не забарилася пропозиція від Ігоря Турчина грати в команді київського „Спартака". Але в команді Йосипа Зупка не було прийнято покидати свою команду. Свого часу не перейшли до київського „Спартака" Ганна Греба, Людмила Задирака. Вона відмовила… самому Турчину, який її не зрозумів! Довгі чотири роки потім розплачувалася за це, бо її жодного разу не запрошували до складу збірної команди країни. За цей період Ніна знайшла своє родинне щастя – вийшла заміж за палкого любителя спорту Юрія Гецка, здобула вищу освіту в Київському інституті фізичної культури і спорту (1976–1981). І вже через два місяці після народження синочка Юрчика Ніна Лобова-Гецко стала у ворота берегівського „Колоса"…, а вже згодом повернулась до Берегова

чемпіонкою світу з Будапешту, знову виборювала нові звитяги для рідної „Бактянки”.

У 1987 р. берегівська жіноча гандбольна команда „Бактянка” завершила свою історію, а натомість створено команду „Карпати”. Голкіпер Ніна Гецко, на прохання тренера Й. Зупка, упродовж року їздила до Ужгорода, щоб допомогти адаптуватися новоствореному гандбольному колективу…

То був складний період поступового насування економічної, політичної і моральної криз, які вели до розпаду Радянської імперії. Кризові явища не оминули і молоду Українську державу на зорі її становлення. Кожен виживав, як міг. У рідній Вітчизні виявилися зайвими тисячі визначних вчених, митців, спортсменів, які опинилися у безвихідній скруті: на ринках, у кращому випадку – за кордоном. Тож не дивно, що олімпійська чемпіонка Ніна Гецко раптом опинилася у відомих західноєвропейських гандбольних командах і майже десять років (1989–1998) була їх голкіпером. Два роки (1989–1991) грала в одному із кращих жіночих гандбольних клубів світу, багаторазових володарів Кубка європейських чемпіонів команді „Вашаш” (Будапешт). В угорській команді голкіпер стала першим легіонером, бо на початку 80-х тут теж пережили кадрову кризу, оскільки гравці роз’їхались по країнах Європи. Потім грала у складі кращого гандбольного клубу Ісландії „Стьярна” (1991–1994) та югославському клубі „Будучність” (1994–1998). Останній нині вважає своєю другою командою, бо міцно із ним здружилась. Адже вона мала неабияке моральне задоволення виступати у клубах з багатими спортивними традиціями, жити повноцінним життям великого спорту. Та все колись закінчується і приходить час прощатися із професійним спортом. Для Ніни Гецко цифра 40 стала магічною. – Було якось страшно думати, – зізнається гандболістка, – що тобі – 40, а ти все ще в спорті.

У Чорногорії та Ісландії спортсменка почувалася дуже добре. Команда брала участь у змаганнях по всьому Європейському континенту. Завдяки спорту Ніна Романівна стала поліглотом, бо, окрім знаних української, російської, англійської і грузинської мов, вивчила угорську, ісландську та сербську. А це неабиякий духовний скарб, бо чемпіонка погоджується з істиною: скільки мов ти знаєш – стільки разів ти людина.

Ось так закінчився багаторічний шлях голкіпера Ніни Лобової-Гецко у прославленій берегівській команді „Бактянка”.

Останній спортивний сезон радянської доби відіграла за ужгородські „Карпати”. Вона інтуїтивно відчувала, що Ужгород вже ніколи не стане другим Береговом, бо… такий закон життя. З рідною командою Ніна Гецко пройшла славний шлях боротьби за найвищі досягнення і титули на теренах вітчизняного гандболу. З 1970 р. закарпатські гандболістки були постійними учасницями всіх чемпіонатів України, багаторазовими учасницями чемпіонатів колишнього СРСР. У 1986 – чемпіони України, в 1980 і 1989 рр. – срібні призери, 14 разів завойовували четверті місця. Команда „Карпати” продовжила ці славні традиції. Зокрема, у 1997 р. збірна жіноча Закарпаття стала бронзовим призером чемпіонату України, у 2003 р. – срібним призером на II Всеукраїнських іграх і, водночас, десятеро гравців гандбольного клубу „Карпати” були удостоєні звання майстра спорту України.

Після повернення з Чорногорії додому Ніна Гецко у 1998 р. цілком присвятила себе сімейному дітищу – спільному українсько-угорсько-англійському підприємству „ВІЖИБУ”, яке згодом переросло у Міжнародний інтелектуально-економічно-творчо-спортивний центр „ВІЖИ–3000”, засновником і президентом якого є її чоловік Юрій Гецко – ініціатор багатьох починань, цікавих ідей в галузі культури і спорту. Водночас разом із тренером Валерієм Горшковим олімпійська чемпіонка створили жіночу гандбольну команду „Віжибу”. Наступного року вони були учасниками чемпіонату в Угорщині і посіли перше місце. Не отримавши належних фінансових умов, команда припинила своє існування. Цим олімпійська чемпіонка тільки довела, що молодь готова до праці.

Своєму довгому спортивному шляху Ніна Лобова-Гецко завдячує двом тренерам-наставникам, які для неї на все життя залишилися найкращими. Це Йосип Васильович Зупко (1941–2006) та Ігор Євдокимович Турчин (1946–1996). Всесвітньо відомий тренер Ігор Турчин досягнув небувалих результатів у гандболі і був занесений до Книги рекордів Гіннеса. Його феномен як тренера світового масштабу полягав у тому, що він завжди мав у резерві кілька тактичних маневрів – залежно від ситуації, сили і майстерності суперника. Про смерть І. Турчина Ніна дізналася із телебачення в Ісландії, де грала в команді „Стьярна”. Для олімпійської чемпіонки він був справжнім кумиром, легендарним тренером, який підняв її на п’єдестал спортивної слави. Буваючи у Києві, вона обов’язково спішить з букетом квітів до могили свого Вчителя.

Для спорту була непоправною втрата тренера Йосипа Зупка, який мав золоте правило постійно дбати про підготовку молодшого резерву. Останні роки свого життя тренер провів в Угорщині у м. Дебрецені. Вихованки свято бережуть пам'ять про свого берегівського наставника. З їхньої ініціативи на будинку спортбази „Закарпаття" встановлено меморіальну дошку Й. Зупку. Це він відкрив їм очі на широкий і привабливий світ спорту. А в січні 2009 р. зусиллями та ініціативою олімпійської чемпіонки Ніни Гецко на місцевому рівні відбувся перший регіональний гандбольний турнір на кубок ім. Й. В. Зупка, в якому взяли участь вісім команд Берегівщини.

Другим надійним тилом для Ніни Гецко є дружна родина, яка його величності Спорту завжди надавала перевагу. Упродовж спортивної кар'єри вона постійно відчувала родинну підтримку. Нині чоловік Ніни Юрій Гецко зізнається, що йому було щастям допомагати дружині займатися улюбленою справою. Та найбільше голкіпер завдячує свекрусі Мальвіні Михайлівні. Мати чоловіка взяла на себе домашні клопоти невістки і ніколи не дорікала, навпаки – підтримує і допомагає донині. Мамі Мальвіні уже 83-ий, але вона завжди готова прийти на допомогу, дякує дітям за онука, яким продовжили родовід при такому активному спорті.

Для професійного спортсмена важливо бути потрібним, коли покидаєш великий спорт, а потенціалу чимало. Це, мабуть, найголовніше для спортсмена, бо дуже важливо передавати свій багатющий досвід молодшим поколінням, зберегти пам'ять про спортивні надбання для держави. Забуття для спортсмена може стати його справжньою життєвою трагедією. Ніна Гецко належить до особистостей, яких називають міцними духом. Вона не впала у нудьгу, песимізм, не розгубилася у складний період життя. У неї було все – прекрасна сім'я, високе звання олімпійської чемпіонки та чемпіонки світу, заслуженого майстра спорту, необхідний матеріальний статок. Хотілося бодай трішечки людської уваги та було бажання використати її голкіперський досвід у гандболі. І… коли її нарешті згадали, обрали президентом обласної федерації гандболу, вона знову ожила, бо ж потрібна тут, на батьківщині...

По-особливому сяяли щастям очі у Ніни Гецко 5 липня 2004 р., коли у команді факелоносців України несла Олімпійський вогонь столичною вулицею.. Їй, єдиній представниці Срібної Землі,

випала честь напередодні XXVIII Олімпійських ігор нести вогонь вулицями Києва в сузір'ї відомих особистостей України – Володимира і Віталія Кличків, гімнастки Лілії Підкопаєвої, головного тренера національної збірної з футболу Олега Блохіна, відомої співачки Руслани Лижичко та інших.

Щаслива була олімпійська чемпіонка і коли в Ужгороді започаткували міжнародний турнір на її честь. В Закарпатті підтримали ініціативу відомого спортивного журналіста Василя Михайлова, висловлену в газеті „Команда", – започаткувати в Ужгороді проведення міжнародного турніру, присвяченого олімпійській чемпіонці Ніні Лобовій-Гецко. За підтримки обласної держадміністрації, управління з питань фізичної культури і спорту (Ярослав Свида), обласного відділення Національного олімпійського комітету України (Іван Риляк), обласної асоціації спортивних журналістів тощо у 2003 р. стартував перший міжнародний турнір з гандболу „Кубок Карпат" (2003–2005), присвячений відомій спортсменці, а у 2007–2008 рр. – вже під назвою „Кубок олімпійської чемпіонки Ніни Гецко". Це не був її власний турнір, а свято спорту для всіх! – як пояснювала чемпіонка в пресі.

Тоді на полі виступила команда ветеранів гандболу на чолі з майстром міжнародного класу Зінаїдою Турчиною, з якою працювала у національній збірній. На Закарпатті побували ціле сузір'я зірок великого спорту – Людмила Задирака, Ольга Дорошенко, Людмила Бобрусь, Світлана Дубиніна, Ольга Попович, Ганна Греба, Людмила Зупко. В спорткомплекс „Юність" до відомої закарпатської гандболістки з'їхалися команди провідних гандбольних клубів з України та з-за кордону. Ніна справді була щаслива, адже на турнірі побував її перший тренер Йосип Зупко. Цей турнір став своєрідною школою для популяризації жіночого гандболу в Закарпатті.

Неподільні спорт, родина, в якій Ніна Гецко нині щаслива бабуся (подружжя Юрій та Наталія Гецки подарували їй онучку Юліанну), та рідне Берегово для олімпійської чемпіонки триєдине ціле. У 1998 р. Ніна Гецко визнана у номінації „Жінка року Берегівщини", а в 2003 р. удостоєна відзнаки „Почесний громадянин м. Берегово".

Як віце-президент Міжнародного інтелектуально-економічно-творчо-спортивного центру „ВІЖИ-3000", президент Федерації

гандболу Закарпаття та член президії Федерації гандболу України олімпійська чемпіонка Ніна Гецко і нині готова усім прийти на допомогу заради добра, здорового способу життя. Адже спорт несе радість не тільки мускулам, але й душі. Він служить могутнім стимулом наснаги, натхнення, джерелом сміливості та мужності, а головне – несе в собі об'єднуюче начало для суспільства і України. І я цілком згідна з автором документальної повісті „Гандбольна зірка із Закарпаття" (про Ніну Лобову-Гецко) Василем Габорцем, що Олімпійський рух відігравав і сьогодні продовжує відігравати важливу роль у боротьбі з багатьма вадами людського суспільства, будь-якими проявами насилля над людиною.

Дуже шкода, що на подвигах відданих спорту людей не виховуються молоді покоління, що багато втрачено за роки становлення молодої української держави і мало набуто – не створено на державному рівні ефективних моделей виховання нових поколінь.

ІРИНА ГАРМАСІЙ

Джерельні приписи:

1. Гецко, Н. „Гандбол для мене – найкращий вид спорту в світі". Напередодні відкриття Афінської Олімпіади у нас в гостях – олімпійська чемпіонка Ніна Гецко : [розмову / вів О. Ворошилов] / Ніна Гецко // Фест. – 2004. – 12-18 серп. – С. 13. : фото.
2. Гецко, Н. „Моє сімейне щастя мені не вибачили..." : [розмову із олімпій. чемпіонкою-гандболісткою / вела В. Тар] / Ніна Гецко // Неділя. – 2007. – 8-14 груд. – С. 1,8а.
3. Гецко, Н. Олімпійський вогонь – у руках Ніни Гецко : [розмову з олімпій. чемпіонкою з гандболу / вела М. Юрчук] / Ніна Гецко // Закарпат. правда. – 2004. – 19-25 черв. – С. 14. : фото.
4. Гецко-Лобова, Н. Чемпіонка скликає друзів : [розмову з чемпіонкою світу з гандболу, засл. майстром спорту про перший Міжнар. турнір „Кубок Карпат", присвяч. їй / вів В. Гаджега] / Ніна Лобова-Гецко // Срібна Земля. – 2003. – 15 листоп. – С. 15. : фото.
5. Гецко, Н. Р. „Я не сміла мріяти про олімпіаду", зізнається олімпійська чемпіонка з гандболу Ніна Гецко : [інтерв'ю / взяв Р. Буняк] / Ніна Романівна Гецко // Новини Закарпаття. – 2007. – 24 листоп. – С. 22. : фото.

***

6. Габорець, В. С. Гандбольна зірка із Закарпаття : докум. повість / Василь Степанович Габорець. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2009. – 256 с. : фото.

***

7. Габорець, В. Спортивне сузір'я : [про видат. спорт. діячів, в т. ч. про олімпій. чемпіонку з гандболу Н. Р. Лобову-Гецко] / Василь Габорець // Габорець, В. Талант : докум. повість про високі особистості Срібної Землі / Василь Габорець. – Ужгород : Ліра, 2003. – С. 118-121.

***

8. Бестселер про гандбольну зірку. Про олімпійку Ніну Гецко написали книгу : [презентація кн. В. Габорця „Гандбольна зірка із Закарпаття"] // Закарпат. правда. – 2009. – 13-19 черв. – С. 15. : фото. кол.
9. Буняк, Р. В Ужгороді – кубок Ніни Гецко, у Скоп'є – чемпіонат Європи : [про „Кубок олімпійської чемпіонки Ніни Гецко"] / Ростислав Буняк // Новини Закарпаття. – 2008. – 6 груд. – С. 21. : фото.
10. Олімпійську чемпіонку Ніну Гецко вшанували книжкою : [кн. В. Габорця „Гандбольна зірка із Закарпаття"] // Ужгород. – 2009. – 13 черв. – С. 14.
11. Рішко, М. Зустріч з олімпійською чемпіонкою / М. Рішко // Червоний прапор. – 1976. – 7 серп. – С. 4. : портр.
12. У Ніни Гецко – ювілей : [до 50-річчя від дня народж. олімпій. чемпіонки з м. Берегова] // Новини Закарпаття. – 2007. – 21 лип. – С. 22.

ЛИПЕНЬ: 23

АЛЕКС РОВТ (ОЛЕКСАНДР СЕМЕНОВИЧ РОВТ)

60-річчя від дня народження відомого підприємця, мецената, почесного громадянина м. Мукачева (нар. 1952)

Протягом тривалого часу Сполучені Штати Америки були країною, яка наче магнітом притягувала іммігрантів з усього світу. Серед земель, які дали Америці найвищий відсоток прибульців, була Карпатська Русь, включаючи східну частину цього історичного регіону Європи – нинішню Закарпатську область України. Переважна більшість емігрантів, які залишили батьківщину предків протягом останніх півтора століття, були карпаторусинами. Між тим, слід зазначити, що й представники інших народів Закарпаття шукали щастя за кордоном, включаючи угорців та євреїв.

Алекс Ровт прибув до Америки недавно, ступивши на берег нью-йоркської гавані у 1985 р. На відміну від більшості іммігрантів

© П. Р. Магочій, 2011

минулих поколінь, починаючи від XIX ст., він не був збіднілим селянином, котрі сподівався покращити своє економічне становище, а досвідченим підприємцем, який мав на меті застосувати свої знання, сили і здібності в американській компанії, офіс якої розміщувався в бізнесовому серці Нью-Йорка.

Родинні корені Алекса Ровта походять з Мукачева, де він народився 23 липня 1952 р. Батьки підприємця були вихідцями із шанованих сімей підкарпатських євреїв, зокрема прадідом Олександра по матері був відомий релігійний діяч раббі Ісаак Айзек Вайс. Таким чином, А. Ровт є нащадком колись жвавого світу єврейської громади Мукачева, знищеного Голокостом під час Другої світової війни. Проте інтелектуальний та моральний дух цього зниклого середовища жив у родині, і такі його характерні риси як любов до освіти та готовністю допомогти ближньому, скривдженому долею, справили глибокий, можна навіть сказати – кардинальний, вплив на особистість А. Ровта.

Після закінчення на „відмінно" середньої школи № 5 м. Мукачева юнакові вдалося вступити до одного з найпрестижніших вищих навчальних закладів Радянського Союзу – Львівського торгово-економічного інституту, який він успішно закінчив у 1973 р. Протягом шкільних та студентських років Олександр захоплювався спортом і навіть деякий час мріяв стати професійним атлетом, але доля не дала йому схибити – справжнім покликанням природженого організатора А. Ровта було підприємництво. По закінченні інституту він вирішує не залишатися в Радянському Союзі, а скористатися можливістю переїхати до Угорщини – на той час найвільнішої в економічному та політичному плані країни радянського блоку. Це був ризикований крок – А. Ровт не мав у цій державі жодних друзів чи зв'язків, проте на його боці окрім глибоких теоретичних знань була величезна енергія та незламне бажання досягти успіху. Йому допомагало і прекрасне знання мов – російської, української, угорської, німецької, чеської, словацької, польської, а згодом – англійської. Не дивно, що за короткий час він добився вражаючих результатів. Швидко просуваючись щаблями кар'єрної драбини, починаючи від різнороба в магазині, через посаду начальника збуту сітки магазинів плодоовочевої фірми „Зельдерт", а на 1978 р. А. Ровт став заступником директора продажу та маркетингу Міністерства харчової промисловості та сільського господарства Угорщини.

Здавалось – більш ніж достатньо, аби вважати себе на вершині життєвого успіху. Але не для А. Ровта! Як каже жартівлива приказка „надто мале королівство – розгулятися ніде". Настала мить в житті, коли економічні можливості комуністичної Угорщини стали невідповідними масштабові задумів А. Ровта. І в 1985 р. він знову круто міняє життя – приймає запрошення приїхати до Сполучених Штатів, де невдовзі обіймає посаду помічника президента торговельної корпорації IBE Trade Corp, американської компанії з центральним офісом у бізнесовому серці Нью-Йорка – Манхеттені. І знову – блискавичний злет: у 1991 р. він вже віце-президент компанії, у 1996-му – її президент та власник.

IBE Trade Corp спеціалізується на виробництві та продажу сільскогосподарських добрив по всьому світі. Уяву про масштаб діяльності фірми дають такі факти як наявність офісів у Нью-Йорку та Будапешті, представництв у Москві, Києві та Одесі. Середній річний прибуток компанії складає 600 мільйонів доларів, вона контролює 12 відсотків світового ринку аміаку, більш ніж 4 відсотки карбаміду та понад 6 відсотків аміачної селітри. IBE Trade Corp має особливу вагу у промисловості східних районів України та в Росії. Збут продукції фірми відбувається на чотирьох континентах: Північній та Південній Америці, Європі та Азії.

Як кожен справді успішний підприємець – очільник великої американської корпорації – А. Ровт продовжує традицію доброчинної діяльності великих американських бізнесменів минулого, що повністю узгоджується зі звичаями його пращурів-євреїв, які надавали величезного значення благодійності. Цей аспект своєї діяльності А. Ровт зосереджує в основному у сферах освіти та охорони здоров'я, зокрема, досліджень у галузі захворювань серця. У цій ролі він є членом опікунської ради кількох лікарень та медичних центрів та єврейської освітньої програми (єшива) у Брукліні – районі Нью-Йорка, де він мешкає. Не забуває пан Ровт і про батьківщину, подарувавши шпиталю рідного міста Мукачева дороге медичне обладнання, реставрувавши у первісному вигляді готель XIX століття на головній площі міста „Зірка/ Csillág". Як визнання цих заслуг у доброчинній діяльності А. Ровт отримав звання почесного громадянина м. Мукачева (2002), одержав престижну загальноукраїнську нагороду „Людина року" (2004), а також був обраний членом Ради з нагляду за виправними

закладами м. Нью-Йорк (2005) та Ради з питань розвитку бізнесу штату Нью-Йорк (2006).

Широкий спектр підприємницької, громадської та доброчинної діяльності не відволікає А. Ровта від захоплення здобуттям знань та любові до науки. Найбільшим досягненням його у цій сфері в останній час став успішний захист дисертації та одержання звання доктора філософії в Інституті світової економіки та міжнародних відносин Національної академії наук України (2009). Бізнес, благодійно-меценатські справи та навчання не зменшують для А. Ровта важливості сім'ї. Ще студентом у Львові він зустрів свою майбутню дружину, красуню Ольгу (дівоче прізвище Булва). Гордістю подружжя є двоє синів – Філіп, нині юрист, та Максвелл, який недавно закінчив університетські студії у США.

Доктор Ровт не забуває свого коріння в Закарпатті та своєї національної єврейської спадщини, які разом заклали основу найкращих його рис – чесності та щедрості. Певно, найкраще він дав визначення власному світоглядові в газетному інтерв'ю 2005 року: „Я ніколи не чекаю нагород за свою добродійність. Допомагати людям потрібно безкорисливо і тільки за покликом серця. У всіх світових релігіях сказано: десятину треба віддати".

ПАВЛО РОБЕРТ МАҐОЧІЙ

Джерельні приписи:

1. Донченко, Н. Ровт Олександр Семенович (США) : [підприємець, громад. діяч, меценат] / Наталія Донченко, Євгеній Степанов // Хто є хто. Закарпаття / авт.-упоряд. В. В. Болгов. – Вип. 2 : Присвячується 60-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною. – К., 2005. – С. 158-159 : фото.
2. Дочинець, М. Ровт Олександр : підприємець, громад. діяч, меценат / Мирослав Дочинець, Василь Пагиря // Дочинець, М. Енциклопедія Мукачева в іменах / Мирослав Дочинець, Василь Пагиря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 84-85. : портр.
3. Елинек, Й. А. Карпатская диаспора : евреи Подкарпатской Руси и Мукачева (1848–1948) / Йешаягу Андрей Елинек. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2010. – 498 с. : фото.
   Зі змісту : [про О. Ровта]. – С. 282. : портр.
4. Пагиря, В. Олександр Семенович Ровт / Василь Пагиря // Пагиря, В. Почесні громадяни міста Мукачева / Василь Пагиря. – Вид. 2-ге., доп. – Мукачево : Карпат. вежа, 2002. – С. 34-35. : портр.
5. Пагиря, В. Олександр Семенович Ровт / Василь Пагиря // Пагиря, В. Мукачево в історичних портретах / Василь Пагиря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2003. – С. 90-91. : портр.

6. Поп, И. Ровт Александр : [экономист, амер. предприниматель] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 310-311.
7. Ровт Олександр Семенович : почес. громадянин м. Мукачево // Хто є хто. Закарпаття / авт.-упоряд. В. В. Болгов. – Вип. 1. – К., 2004. – С. 221. : портр.

ЛИПЕНЬ: 27

КЛУБ ІМЕНІ ГІЗЕЛЛИ ДРАВОЇ

25-річчя від дня заснування (засн. 1987)

У липні 1987 р. за ініціативою Пірошки Гадар у відділі літератури іноземними мовами Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки був заснований клуб шанувальників угорської літератури та культури ім. Г. Дравої.

Клуб ім. Г. Дравої – популяризатора угорської літератури, талановитого педагога (1911–1981) був заснований з метою, щоб люди, які шанують угорську культуру та літературу час від часу могли б зустрічатися для ознайомлення з новими творами угорських письменників Закарпаття, їх обговорення та популяризації серед угорського населення області.

27 липня 1987 р. на першому зібранні клубу ім. Г. Дравої було обрано голову клубу – Ласло Баллу, письменника, редактора газети „Kárpáti Igaz Szó”; заступником голови – Ержебет Гортвай, літературного критика, доцента УжДУ; адміністратором – Пірошку Гадар, завідувачку відділом літератури іноземними мовами Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки, заслуженого працівника культури України. У заснуванні клубу також відіграла велику роль Ілона Бардош, завідувачка відділу міжбібліотечного абонементу.

У той час клуб був єдиним об’єднанням такого характеру і тому з першого дня заснування став дуже популярним. Зустрічі, які проводились щомісяця (так само як і сьогодні) приваблювали багато цікавих людей.

Незабаром до діяльності клубу долучилися ужгородські науковці, музиканти, художники. Головним завданням клубу стало не тільки збереження рідної мови серед угорського населення

© І. Фофлак, 2011

Ужгорода, але й розповсюдження літературних та музичних творів, протегування творів мистецтва, популяризація угорської літератури серед молоді.

На базі клубу кілька років працювали курси вивчення угорської мови для неугорців, які вела Ілона Говат.

Членами клубу шанувальників угорської літератури та культури ім. Г. Дравої стало понад 80 чоловік: Шандор Алмаші, Дьєрдь Андор, Іштван Арпа, Катерина Арпа, Аніко Балла, Єва Балла, Кароль Д. Балла, Ласло Балла, Мігаль Барат, Ілона Бардош, Іштван Бардош, Зіта Баторі-Тарці, Андрея Берцік, Чоба Бернат, Ілдика Берток, Янош Болдог, Єва Боніславська, Тібор Боніславський, Розалія Булеца, Юдіта Бундовіц, Єва Ченгері, Тамара Червенкова, Арпад Далмаі, Мігаль Дебрецені, Анна Дорі, Йожеф Дорі, Дьєрдь Дупко, Валерія Егреші, Аніта Федак, Ласло Федак, Текла Філеп, Ержебет Глодан, Петро Глодан, Валерія Глодан, Ержебет Гортвай, Єва Гулачі, Нора Дьєрфі, Пірошка Гадар, Ілона Горват, Шандор Горват, Анжела Яценко, Андраш Янкі, Адріен Кеіс, Геллерт Кеіс, Йожеф Копас, Берталан Ковач, Елемер Ковач, Маргіта Ковач, Елемер Кевсегі, Вероніка Кружель, Юдіта Кулін, Катерина Кулін, Золтан Кулін, Юлія Лехотай, Марія Лейтерег, Міклош Лейтерег, Кароль Лустіг, Йолана Балаж, Іштван Мартон, Ержебет Мартон, Бланка Мейсарош, Шандор Молнар, Калман Моріц, Юдіта Оніско, Калман Оремус, Ілдика Орос, Магдолна Папп, Ержебет Пастор, Агнеса Петько, Марія Пунько, Етелка Штефаняк, Калман Шовш, Янош Вароді-Штернберг, Ласло Сабо, Катерина Сані, Янош Сімочко, Єва Слінскі, Андрея Станко, Шандор Тарпай, Йожеф Турані, Катерина Турані, Мар'яна Зайцева.

У засіданнях клубу традиційно бере участь не тільки інтелігенція та громадськість Ужгорода, але й гості з Угорщини, Німеччини, Франції, США та інших країн світу – Іштван Чукаш, Кароль Саконі, Тібор Дюрковіч, Дюла Гернаді, Антал Вег, Ференц Буда, Шандор Каняді, Бейла Помогач, Андраш Ш. Бенедек, Дюла Балла, Йожеф Векерді, Томаш Кобзош Кіш, Йожеф Діньєш, Лайош М. Токач, Ендре Козма, Дюла Югас, Кароль Кочіш, Йожеф Ботлік, Арпад Рошнер та інші.

Назва клубу кілька раз змінювалась: Клуб літератури та культури ім. Г. Дравої; Клуб культури угорської мови та літературолюбів ім. Г. Дравої; Клуб шанувальників угорської культури та літератури ім. Г. Дравої. Але головне завдання клубу по сьогоднішній день

є незмінним: популяризація угорської культури та літератури, пред'явлення громадськості цінностей наукових та мистецьких.

Це все підтверджують ті 25 років, більш ніж 300 акцій, які проводились з часу заснування клубу: літературно-музичні вечори, зустрічі з поетами, письменниками, викладачами угорської мови та літератури, художниками, скульпторами, композиторами та іншими не менш цікавими людьми; обговорюються питання історії та культури угорського народу та актуальні питання сучасності; відзначаються знаменні краєзнавчі дати та події, організовуються камерні виставки художників, вечори-диспути, загальноосвітні конкурси тощо. Крім щомісячних зустрічей реалізовувалось багато інших різноманітних програм.

Особливим успіхом користувались ті заходи, які представляли творчість сучасних літераторів Закарпаття, зокрема літературні вечори: Борбали Салаї, Елемера Кевсегі, Андора Тарці, Кароль Д. Балли, Мігаля Золтана Нодя, Шандора Горвата, Магди Фюзеші.

Частими гостями клубу були відомий композитор Іштван Мартон, диригент Тіберій Боніславський і ансамбль „Угорські мелодії", жіночий хор під керівництвом Іштвана Арпи, композитор Йожеф Івашкович та співачка Катерина Варга.

У рамках засідання клубу було проведено багато науково-популярних лекцій, з якими виступили науковці Янош Вароді-Штернберг, Іштван Фодор, Ержебет Гортвай, Ласло Сабо, Балаж Керестьєн, Калман Шовш, Калман Моріц, Андраш Пердук, Аліса Палко.

Змістовними і цікавими були зустрічі з митцями пензля: Анною Горват, Ендре Гіді, Лайошом Товтом, Ференцом Семаном, Яношем Рейті, Катериною Кадош, Ласлом Габдою молодшим, Павлом Баллою та інші.

Кожна така зустріч під час експонування виставки художника або як її підсумок допомагає активу клубу краще зрозуміти творчість того чи іншого митця, поглибити сприйняття сучасного мистецтва.

Клуб ім. Г. Дравої активно діє і сьогодні. Члени клубу створюють справжній дружній колектив і чекають всіх, хто візьме на себе місію розповсюдження угорської культури та літератури.

Засідання клубу шанувальників угорської літератури та культури ім. Г. Дравої проводяться кожного останнього понеділка місяця у відділі літератури іноземними мовами Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки.

ІВАННА ФОФЛАК

Джерельні приписи:

1. A Drávai Gizella Magyar Irodalmi és Művelődési Kör augusztusi összejövetelén… : (klubélet) // Kárpáti Igaz Szó. Új Hajtás. – 1988. – szept. 17. – O. 8.
2. A hónap utolsó hetének hétfőjén : (klubélet) // Kárpáti Igaz Szó. Új Hajtás. – 1988. – dec. 18. – O. 3.
3. Ausztriai vendégek a Drávai – kör ülésén // Kárpáti Igaz Szó. – 1997. – máj. 29. – O. 3.
4. Balla, L. Nyílt levél Sütő Andrásnak / Balla László // Kárpáti Igaz Szó. – 1990. – márc. 30. – O. 4.
5. Balla Lászlóra emlékeztek : (hír-tár) // Kárpáti Igaz Szó. – 2010. – dec. 2. – O. 2. : fotó.
6. Balogh, Cs. Lélekemelő nap a könyvtárban / Balogh Csaba // Kárpáti Igaz Szó. – 2010. – szept. 25. – O. 1, 2. : fotó.
7. Barát, M. Fórum vidékünk magyar sajtójáról / Barát Mihály // Kárpáti Igaz Szó. – 2003. – júl. 5 – O. 6. : fotó.
8. Berényi, R. Az ungvári Drávai – kör januári összejövetelén / Berényi Róza // Kárpáti Igaz Szó. – 1995. – febr. 7. – O. 6.
9. Boniszlavszky Tibor előadásával és a Magyar kamaraegyüttes fellépésével kezdődött… : (klubélet) // Kárpáti Igaz Szó. Új Hajtás. – 1988. – jún. 19. – O. 8.
10. Drávai Gizella Magyar Irodalmi és Művelődési Kör májusi összejövetelén… : (napról napra)) // Kárpáti Igaz Szó. – 1989. – máj. 4.
11. Dupka, Gy. Irodalmi rendezvények. : (vasárnapi mozaik) / Dupka György // Kárpáti Igaz Szó. – 1990. – aug. 12. – O. 4.
12. Fedák, A. Irodalmi délután a Deák-emlékév jegyében / Fedák Anita // Kárpáti Igaz Szó. – 2003. – szept. 30. – O. 6. : fotó.
13. Horváth, S. Kassai Antalra emlékeztek / Horváth Sándor // Kárpáti Igaz Szó. – 2001. – márc. 3. – O. 3.
14. Horváth, S. Könyvtári éjszaka – Drávai Kör, Logiklub, állatsimogató / Horváth Sándor // Kárpáti Igaz Szó. – 2011. – máj. 26. – O.5. : fotó.
15. Horváth, S. Óvodások a Drávai Körön / Horváth Sándor // Kárpáti Igaz Szó. – 1998. – dec. 29. – O. 3.
16. Horváthné Somogyi, I. Szemelvények a Drávai Gizella Irodalmi és Művelődési Kör történetéből / I. Horváthné Somogyi // Kárpáti Igaz Szó. – 2011. – júl. 23. – O.5. : fotó.
17. Jakab, L. Egy évtizede a kultúra szolgálatában / Jakab Lajos // Kárpáti Igaz Szó. – 1997. – júl. 19. – O. 3. : fotó.
18. Kőszeghy, E. A Nyelvművelők és Irodalombarátok Drávai Gizella Körének összejövetelén / Kőszeghy Elemér // Kárpáti Igaz Szó. – 1987. – okt. 31. – O. 3.
19. Tárczy, A. December 19-én kerül sor a Drávai Gizella Magyar Irodalmi és Művelődési Kör újabb összejövetelére… : (napról napra) / Tárczy Andor) // Kárpáti Igaz Szó. – 1988. – dec. 17. – O. 1.

СЕРПЕНЬ: 10

ЙОСИП СТЕПАНОВИЧ БАЛОГ

65-річчя від дня народження доктора хімічних наук, професора, заслуженого винахідника України (нар. 1947)

Наш край славиться працьовитими, талановитими людьми. Одним із них є доктор хімічних наук, професор УжНУ, заслужений винахідник України Йосип Степанович Балог.

Малою батьківщиною Й. С. Балога є с. Салівка на Ужгородщині, де він народився 10 серпня 1947 р. в простій селянській родині. З малих років він виявив допитливість, тягу до знань. Ще за партою Чопської середньої школи, яку він закінчив із золотою медаллю, юний Йосип особливо виділяв серед навчальних предметів. Тому для хлопця стало великою радістю повідомлення про зарахування його в 1965 р. до числа студентів хімічного факультету Ужгородського держуніверситету. Здобувши у 1970 р. кваліфікацію „Хімік. Викладач хімії", працював учителем хімії Рафайлівської восьмирічної школи на Берегівщині, де проявив себе талановитим учителем та організатором шкільної молоді. Колектив та випускники школи ще й сьогодні добре згадують свого колишнього вчителя.

З 1971 до 1976 р., з перервою для проходження строкової військової служби, Й. С. Балог навчався в аспірантурі при кафедрі аналітичної хімії УжДУ. Під керівництвом проф. П. П. Кіша молодий вчений виконав і у 1977 р. в Інституті геохімії та аналітичної хімії ім. В. І. Вернадського АН СРСР (Москва) захистив дисертацію „Дослідження комплексоутворення і екстракції кадмію з галогенід-іонами та основними барвниками" та здобув вчений ступінь кандидата хімічних наук.

З 1977 р. Й. С. Балог працює в науково-дослідному секторі Ужгородського університету на посаді молодшого, а з 1979 р. – старшого наукового співробітника. У 1983 р. йому присвоюється вчене звання старшого наукового співробітника.

Йосип Степанович є визнаним спеціалістом у галузі аналітичної хімії. Його наукові інтереси стосуються проблем спектрофотометрії, іонометрії, екстракції, методів аналізу хімічних елементів, напівпровідникових матеріалів, об'єктів навколишнього середовища. Ним розроблені нові методики спектрофотометричного

© В. Лендєл, 2011

та іонометричного аналізу, проведене детальне дослідження умов утворення та екстракції іонних асоціатів більше 35 елементів з ціаніновими і бісціаніновими барвниками. У 1994 р. у Фізико-хімічному інституті ім. А. В. Богатського НАН України (Одеса) захистив дисертацію „Утворення, властивості, екстракція і аналітичне застосування іонних асоціатів елементів з участю ціанінових і інших основних барвників". Йому присвоюють вчений ступінь доктора хімічних наук.

З 1992 р. Й. С. Балог плідно займається науково-педагогічною діяльністю на посаді доцента кафедри аналітичної хімії УжДУ, а з 1994 р. займає посаду професора кафедри. У відповідному вченому званні затверджений у червні 1994 р.

Професор Й. С. Балог опублікував більше 400 наукових праць, з яких понад 100 – в закордонних журналах з високим імпакт-фактором, є автором понад 50-ти винаходів і патентів, зареєстрував 12 раціоналізаторських пропозицій. Виступав з багатьма доповідями на наукових форумах у Росії, Угорщині, Словаччині, Чехії, Італії, Швейцарії. У 1989 р. нагороджений медаллю „Изобретатель СССР", а 26 червня 1995 р. за вагомий особистий внесок у соціально-економічний і культурний розвиток області, високу професійну майстерність Указом Президента України йому присвоєно почесне звання „Заслужений винахідник України". Йосип Степанович є членом редколегії „Угорського хімічного журналу", з 1994 р. бере участь у науковому та навчальному процесі Ніредьгазької вищої школи, де до 2009 р. був завідувачем кафедри хімії та заступником декана з наукової роботи. Вчений є доктором Угорської академії, членом спеціалізованої ради Ужгородського національного університету з захисту кандидатських дисертацій.

Професор Й. С. Балог є новатором, завжди багатий науковими ідеями, які він втілює у науковий та педагогічний процес. Зокрема, за його ініціативою вперше на кафедрі аналітичної хімії Ужгородського університету та Ніредьгазької вищої школи запроваджено іонометичні методи, тест-методи та методи мікроекстракції для наукових досліджень та навчального процесу.

Під керівництвом професора Й. С. Балога виконали і захистили кандидатські дисертаційні роботи з аналітичної хімії В. А. Андрух, І. М. Мага, О. Г. Воронич, Д. І. Молнар. Підготовлена до захисту дисертація М. М. Рущак.

Роботи професора Й. С. Балога опубліковано у багатьох країнах світу, зокрема в таких провідних журналах, як Український хімічний журнал (Україна), Методи і об'єкти хімічного аналізу (Україна), Acta Chemia Slovenia (Словенія), Chem. Papers (Словаччина), Chem. Listy (Чехія), Теоретическая и экспериментальная химия (Росія), Журнал неорганической химии (Росія), Journal of the Chinese Chemical Society (Китай), Japan Society for Analitical Chemistry, Anal. Sci. (Японія), ACH Models in Chemistry (Угорщина), Высокочистые вещества (Росія), Журнал физической химии (Росія), Химия и технология воды (Україна). Похвально, що роботи професора Й. С. Балога побачили світ у таких міжнародних, високого рангу, спеціалізованих з аналітичної хімії журналах, як Talanta, Analytica Chimica Acta, Microchemical Journal, Analytical and Bioanalytical Chemistry, International Journal of Environmental Analytical Chemistry, Analytical Methods, Analytical Letters.

Професор Й. С. Балог зробив близько 200 доповідей на міжнародних, регіональних та всеукраїнських форумах.

ВАСИЛЬ ЛЕНДЄЛ

Джерельні приписи:

1. Базель, Я. Р. Деякі проблеми та особливості викладання аналітичної хімії в університетах країн Карпатського Єврорегіону / Я. Р. Базель, Й. С. Балог, В. А. Андрух // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 9. – Ужгород, 2003. – С. 3-12.
2. Балог, Й. С. Екстракційно-фотометричне визначення нікелю з бісціаніновими барвниками / Й. С. Балог, Д. І. Молнар, О. Г. Воронич // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 69-71.
3. Балог, Й. С. Исследование комплексообразования и экстракции кобальта с роданид-ионами и основным бирюзовым / Й. С. Балог [и др.] // II Республиканская конференция по аналитической химии : тез. докл. (Ужгород, октябрь 1985 г.). – К. : Наук. думка, 1985. – С. 56-57.
4. Балог, Й. С. Комплексоутворення та екстракція в системі Ni (II) – нітрозонафтоли – основний барвник / Й. С. Балог, Д. І. Молнар, В. А. Андрух // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 3. – Ужгород, 1998. – С. 144-146.
5. Балог, Й. С. Оптичні та електрохімічні властивості іонних асоціатів хрому (VI) з астразоновим розовим 2С / Й. С. Балог, І. М. Мага // Тези доповідей 50-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу : сер. : Хімія. – Ужгород : Патент, 1996. – С. 3.

6. Балог, Й. С. Особливості пробопідготовки при аналізі галогенідних, халькогенідних та халькогенгалогенідних напівпровідникових матеріалів / Й. С. Балог [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 58-60.
7. Балог, Й. С. Особливості сорбції Co^{2+} на деяких цеолітах / Й. С. Балог [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 8. – Ужгород, 2002. – С. 73-76.
8. Балог, Й. С. Похідні 1,3,3-триметил-зН-індолію – ефективні реагенти для визначення бісмуту / Й. С. Балог [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 6. – Ужгород, 2001. – С. 72-76.
9. Балог, Й. С. Спектрофотометричне вивчення реакції купруму (III) з ціаніновим барвником і її використання в аналітичній хімії / Й. С. Балог, М. М. Рущак // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 7. – Ужгород, 2002. – С. 98-101.
10. Балог, Й. С. Спектрофотометричне дослідження протеолітичних властивостей катіонних карбоціанінових барвників у водних розчинах / Й. С. Балог, Д. І. Молнар // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 4. – Ужгород, 1999. – С. 77-79.
11. Воронич, О. Г. Дослідження реакцій комплексоутворення в системі Ві – галогенід-іон – основний барвник / О. Г. Воронич, Й. С. Балог, Я. Р. Базель // Тези доповідей 50-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу : сер. : Хімія. – Ужгород : Патент, 1996. – С. 7.
12. Воронич, О. Г. Екстракційно-фотометричне визначення бісмуту в кольорових сплавах / О. Г. Воронич, Й. С. Балог, Ж. О. Кормош // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 66-68.
13. Мага, І. М. Аналітичні проблеми спектрофотометричного визначення різних форм хрому (III, VI) / І. М. Мага, Й. С. Балог, Ю. Б. Тирчо // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 4. – Ужгород, 1999. – С. 89-92.
14. Мага, І. М. Вплив висолювача на утворення та екстракцію ІА хрому (VI) з ціаніновими барвниками І / І. М. Мага, Й. С. Балог, В. А. Андрух // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 7. – Ужгород, 2002. – С. 89-93.
15. Мага, І. М. Дослідження іонних асоціатів Cr (VI) з родаміновими барвниками в якості електродоактивних речовин для іоноселективних електродів / І. М. Мага, Й. С. Балог, В. А. Андрух // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 3. – Ужгород, 1998. – С. 137-139.
16. Мага, І. М. Ексракційно-фотометричне визначення хрому (VI) з основними барвниками / І. М. Мага, Й. С. Балог // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 6. – Ужгород, 2001. – С. 59-61.

17. Рущак, М. М. Аналітична хімія купруму (ІІІ). Особливості спектрофотометричного визначення купруму (ІІІ) з використанням основних барвників / М. М. Рущак, Й. С. Балог, Н. В. Когутич // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 9. – Ужгород, 2003. – С. 18-23.
18. Сербин, Р. Экстракционное отделение, концентрирование и спектрофотометрическое определение золота реагентом МВТИ / Р. Сербин, Я. Р. Базель, Й. С. Балог // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 6. – Ужгород, 2001. – С. 106-112.

***

19. Балог Йосип Степанович : [д-р хім. наук, проф.] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, проф. Ужгород. нац. ун-ту. – Ужгород : Ґражда, 2005. – С. 12-13. : портр.
20. Лендєл, В. Г. Балог Йосип Степанович : [д-р хім. наук, проф.] / В. Г. Лендєл // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 25-26. : портр.
21. Шманько, П. І. Балог Йосип Степанович : д-р хім. наук, проф., старш. наук. співроб., Засл. винахідник України / П. І. Шманько, В. Г. Лендєл, І. І. Шманько // Шманько, П. І. Хіміки Закарпаття / П. І. Шманько, В. Г. Лендєл, І. І. Шманько. – Ужгород : Патент, 2003. – С. 25-27. : портр.

СЕРПЕНЬ: 11

ГАБРІЕЛ НЕСТОРОВИЧ БУЛЕЦА

60-річчя від дня народження художника (нар. 1952)

Сьогодні жодний закарпатський вернісаж не обходиться без робіт ужгородського художника Габріела Булеци. Його поява – мистецьке явище, яке провокує глядача до пошуку відповідей на вічні запитання людства – хто ми? звідки ми? куди йдемо? Автор уникає епатажу – найшвидшого шляху до глядацької уваги. Така позиція Габріела має свої переваги і водночас є доволі екзотичною. Вже багато років союзниками автора є час і простір, контекст і думка. Невипадково з його ім'ям пов'язують розвиток абстрактного живопису в образотворчому мистецтві Закарпаття.

Його життя завжди було пов'язане з Містом. І неважливо на якій ріці – Ужі чи Дунаї воно стоїть. Родина Булец в Ужгороді була

© О. Гаврош, 2011

відомою серед старої інтелігенції, володіла значними земельними наділами в районі вулиці Берчені, документи про що досі зберігаються. Дід Іван Булеца переїхав до Ужгорода ще на початку XX століття. Випускник Празького університету все життя працював в освіті, мав семеро дітей, котрим, незважаючи на Другу світову війну, зумів дати вищу освіту.

11 серпня 1952 р. в родині Валентини та Нестора Булец народився єдиний син – Габріел. Батько художника – юрист за освітою, представник другого покоління ужгородців, а мама – фармацевт, приїхала на Закарпаття у далекому 1946 р. за направленням із Полтави. Попри всі післявоєнні історичні колізії, родина зберігала традиції, зорієнтовані на збагачення внутрішнього духовного світу. Батько художника, який все життя пропрацював у юриспруденції, товаришував із Бращайками, родиною відомих ужгородських адвокатів Кайлів, Адальбертом Ерделі та Федором Манайлом, відвідував зібрання „Просвіти" та був небайдужим до життя міської громади.

Як пригадує художник, в родині ніколи не культивувалися матеріальні блага. Найціннішим придбанням вважалась книжка чи картина, а не дорогий костюм чи черевики. З раннього дитинства Габріел виростав серед картин Йосипа Бокшая, Адальберта Борецького, Федора Манайла – метрів закарпатського живопису.

Перші кроки в мистецтві Габріел Булеца робив із гарними наставниками – Золтаном Баконієм та Золтаном Жофчаком. Навчаючись в Ужгородській загальноосвітній школі № 2, де вчителем малювання був З. Баконі, із задоволенням відвідує його студію і у Палаці піонерів. Там серед дітей та юнацтва знайомиться із Василем Вовчком, Євгеном Світовим, Владиславом Ганзелом, братами Скакандіями – відомими сьогодні художниками Закарпаття. Вже тут усвідомлює, що мистецтво – шлях, яким піде по життю.

Та вибір Габріела не підтримали батьки. Маючи класичну університетську освіту, саме вони переконують художника обрати „матеріальний" фах, а живопис залишити для душі. Знаходячись у постійному пошуку, художник довго обирає професію і згодом вступає на біологічний факультет Ужгородського державного університету. Але несподіваний поворот у біографії не завадив заняттям живописом. За сприяння батька Габріел стає вільним слухачем у художньому училищі і відвідує заняття з рисунку та

живопису у Павла Балли. Основи класичного рисунку, закладені в той час, згадує досі.

Закінчивши у 1975 р. університет, художник отримав фах мікробіолога. Перші місяці роботи викликали неабияке зацікавлення, а згодом перетворилися на рутину. Гідробіолог водної інспекції, лаборант Інституту курортології, фахівець обласної санепідемстанції – неповний перелік місць, де працює Г. Булеца.

Не зациклюючись на обставинах долі, художник весь час малює. Якось із поїздки батько привіз для Габріела етюдник, а згодом вже не перечив синовим заняттям живопису. Думка та підтримка батька були особливо важливі для митця. Тож із середини 70-х рр. художник із головою пірнає у мистецтво.

Офіційні шляхи розвою радянського мистецтва у ті часи були наперед визначені та регламентовані. Тривала ізоляція від світового мистецтва не пройшла безслідно. Тож у митця було три шляхи – пристосуватися, роздвоїтися або ігнорувати. Габріел обирає внутрішню еміграцію. Це дало змогу відразу подолати протистояння „ми – вони". Ще в шкільні часи він почав цікавитися європейською та американською літературами. Постійні поїздки до Угорщини, відвідування різноманітних виставок та музеїв давали можливість осягнення нового та формулювання власних міркувань про сучасне мистецтво. Габріел не боїться виходити за межі догм радянського мистецтва, постійно експериментує.

Однією з ознак сучасного мистецтва він тоді сприймає серійність у мисленні художника. Так, 80-ті рр. минулого століття позначені у творчості митця серіями „Колекція" та „Квартал", де мінімалістичними засобами та метафоричною мовою постмодерну автор розмірковує над стосунками „людина-місто", „людина-людина". У ті часи найближчою для нього є мова абстракції. Переглядаючи роботи, бачиш, як серед знаків і символів в асоціативних полях проступають вади довкілля, урбанізація та захоплення технократією. Сірникові коробки на дерев'яних дошках – візуальні структури на тонкій поверхні між матерією і духом, між символом та жартом.

В єдиному інтерв'ю Габріела Булеци з нагоди 55-річчя читаємо про його космополітичні погляди. Сьогодні він із щирою посмішкою говорить, що став цілком місцевим художником, роблячи акцент та наголос на своєму регіоналізмі. Поводирем у пошуках

вважає Адальберта Ерделі, який у своїх творах зумів „зупинити час” – показати життя Ужгорода та ужгородців 30-40-х рр. минулого століття, передати дух міста, його макро- і мікрокосмос.

Пошуки характеру форми, емоційно-декоративна виразність відбивають зростання внутрішньої енергетики в роботах митця останнього десятиліття. Пейзажі, жанрові полотна чи абстракції – передають певний психологічний стан, настрій, де масштабність поєднується із ліричністю образу, де захоплення красою з однаковою силою звучить і в тематичній картині, і в пейзажі з панорамою Карпат.

Митець постійно щось змінює, аби не застоятися і не заспокоїтися. Він повернувся від своїх об’єктів-символів до живопису, шукає красу у мікросхемах середовища та прагне зупинити мить. Його духовні творчі наставники – Йозеф Бойс та Ансель Кіфер. „Цей світ зовсім не розгаданий. Протягом віків людина розшифровує різні його формули. Художник має дивувати. Я хочу дивуватися…”, – каже Габріел Булеца.

ОКСАНА ГАВРОШ

Джерельні приписи:

1. Булеца, Г. Митець на „краю світу” : Габріел Булеца – про тенденції закарпат. живопису : [розмову із худож. / вів О. Ворошилов ; в т. ч. про персон. вист. худож. з нагоди 55-річчя в галереї „Ужгород” під назвою „Край Землі”] / Габріел Булеца // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 27 груд. – 9 січ. – С. 20. : фото. Г. Булеца.

***

2. Булеца Габріел Несторович : [живописець] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 50-51. : портр., іл.
3. Габріел Булеца : (1952 р. н., м. Ужгород) : [живописець] // Мистецьке зібрання творів художників Закарпаття : каталог. – Ужгород, 1999. – С. 6. : портр.
4. Габріел Булеца : [живописець] // Митці Закарпаття. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. облас. упр. по пресі, 1994. – С. 22-23. : портр., іл.

СЕРПЕНЬ: 12

СТЕПАН ВАСИЛЬОВИЧ АНТАЛОВСЬКИЙ

105-річчя від дня народження лікаря, публіциста і громадського діяча (1907–1992)

Непересічною постаттю в історії Закарпаття XX століття був Степан Анталовський – відомий лікар, талановитий публіцист і видавець, активний громадський і культурно-освітній діяч.

Степан Анталовський народився 12 серпня 1907 р. в с. Червеньово на Мукачівщині в родині управителя місцевої народної школи. Його батько Василь Іванович Анталовський (1880–1945) – в міжвоєнний період був відомим культурно-освітнім діячем, в 1922–1938 рр. він працював шкільним інспектором, а в 1936–1938 рр. – очолював „Русское культурно-просветительноє общество" та ряд інших громадських організацій краю. Зрозуміло, що активна життєва позиція батька була гарним прикладом для його синів, кожен з яких згодом успішно реалізував себе у житті: старший Степан став лікарем, середній Василь – знаним в краї освітянином (у 1945–1951 рр. був завідуючим Ужгородського міського відділу освіти), а молодший Євген – відомим юристом.

Середню освіту Степан Васильович здобув у 1927 р. в Мукачівській російській гімназії. З цього часу його життя було тісно пов'язане із Прагою. Тут він протягом 1927–1934 рр. навчався на медичному факультеті Карлового університету, який закінчив із ступенем доктора медицини (MUDr). А відтак до 1980 р. працював лікарем в одній із міських клінік.

Навчаючись в університеті, С. Анталовський проявив себе як беззаперечний лідер і талановитий організатор студентського руху. В 1930–1931 рр. він входив до редколегії студентського журналу „Молодая Русь". Протягом 1933–1937 рр. беззмінно очолював ревізійну комісію товариства закарпатських православних студентів „Пролом", а у 1932 та 1933 рр. двічі поспіль обирався головою верховного органу закарпатського студентства в ЧСР – „Центрального Союза Подкарпаторусских Студентов". В цій якості він головував на „II-м съезде карпаторусского студенчества", який відбувся 1 липня 1933 р. в Ужгороді, виступив на маніфестації чехословацького студентства за цілісність республіки у жовтні 1933 р., домігся

© К. Куцов, 2011

отримання закарпатськими студентами соціальних стипендій із благодійного фонду президента ЧСР Томаша Масарика.

У 1933 р. в період перебування Степана Васильовича на посаді голови ЦСПС, завдяки його безпосереднім зусиллям, закарпатські студенти в Празі отримали власний гуртожиток („Карпаторусское студенческое общежитие"). Ця подія була знаковою в житті студентів із Підкарпатської Русі і Пряшівщини, оскільки до того часу вони були розсіяні по різних празьких гуртожитках та інтернатах або ж змушені винаймати приватні помешкання. Степан Анталовський очолив тимчасове правління гуртожитку, під його безпосереднім керівництвом було проведено ремонт приміщення, розроблено статутні документи та організовано розселення студентів. В пізніші роки Степан Васильович обирався заступником голови (1934) та головою (1935–1936) комітету самоврядування „Карпаторусского студенческого общежития".

В названий період Степан Анталовський опублікував у пресі чимало статей, присвячених соціальним проблемам студентства, а також два ґрунтовні дослідження з історії громадських організацій закарпатських студентів в Чехословаччині – „Пробивающиеся лучи" (1933) та „Karpatoruské studentstvo" (1936). Відомо також, що у першій половині 1930-х рр. С. Анталовський обирався головою міжнародного „Союзу Християнських Студентів Центральної Європи".

Свою участь у студентському русі Степан Васильович продовжував і після закінчення університету: у 1934–35 навчальному році був соціальним референтом товариства „Возрождение", а в 1935–1936 рр. – головою комісії із закордонних справ ЦСПС. У 1935 р. закарпатські студенти в порядку черги отримали право керівництва у верховному органі студентства ЧСР („Ústřední Svaz Československého Studentstva"). Питання майбутнього голови ÚSČS розглядалося на засіданні правління „Центрального Союза Подкарпаторусских Студентов" 2 березня 1935 р., де одноголосно було вирішено рекомендувати на цю посаду Степана Анталовського. А вже 10 березня на загальних зборах ÚSČS він був обраний головою організації на 1935–36 навчальний рік. До речі, це був перший і єдиний випадок, коли центральне об'єднання чехословацького студентства очолив закарпатець. В статусі голови ÚSČS С. Анталовський відкривав роботу XVII-го З'їзду Міжнародної

студентської конфедерації (Прага, 28 липня 1935 р.) та виступав на різних масових заходах, які відбувалися у Празі в цей період.

Ще у 1931 р. С. Анталовський разом із братом Василем – студентом філософського факультету Карлового університету та університетським товаришем Вадимом Колесниковим почав видавати у Празі тижневу газету „Дневник" (російською та чеською мовами), яка інформувала празьку громадськість про політичне і культурне життя Підкарпатської Русі. У 1935 р. він став видавцем та редактором цього часопису і збільшив його вихід до трьох випусків на тиждень. В період 1936–1938 рр. через фінансові труднощі „Дневник" виходив нерегулярно. Стабільний вихід газети було відновлено в період політичної кризи в Чехословаччині (листопад-грудень 1938 р.). В цей час навколо видання згуртувалися молоді закарпатські русофіли з числа недавніх студентів (Павло Цібере, Іван Шлепецький та ін.), які виступали за збереження краю в складі ЧСР на правах автономії, проте (в силу своїх русофільських поглядів) опозиційно ставилися до автономного уряду Підкарпатської Русі, очолюваного Августином Волошиним. Саме критика на адресу уряду А. Волошина стала причиною скорого закриття газети Міністерством внутрішніх справ ЧСР. Окрім цього, у середині 1938 р. Степан Анталовський разом із молодими закарпатськими літераторами Михайлом Поповичем, Йосипом Жупаном, Олексієм Фариничем, Оленою Микитою (Рудловчак) та ін. редагував історико-літературний журнал „Заря", який недовгий час видавався у Мукачеві.

В повоєнні роки, проживаючи в Празі, Степан Васильович сприяв відновленню діяльності студентського товариства „Возрождение", брав участь у підготовці науково-популярного збірника „Пряшевщина" (Прага, 1948). Проте після приходу до влади в Чехословаччині комуністів від активної громадської діяльності він відійшов.

Помер Степан Анталовський 15 листопада 1992 р. в Празі на 86-му році життя, там і похований.

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Анталовский, С. В. Абитуриентам! / С. В. Анталовский // Карпаторусс. голос. – 1933. – № 138. – С. 3.
2. Анталовский, С. Жизнь в карпаторусском студ. общежитии в Праге / Степан Анталовский // Карпаторусс. голос. – 1933. – № 233. – С. 2.

3. Анталовский, С. В. Мечта карпаторусского студенчества осуществлена! / С. В. Анталовский // Карпаторусс. голос. – 1933. – № 208. – С. 1-2.
4. Анталовский, С. В. Пробивающиеся лучи / С. В. Анталовский // Альманах возрожденцев / ред. А. А. Фаринич. – Прага : Изд-во ОКС „Возрождения”, 1933. – С. 53-56.
5. Antalovskij, Š. Karpatoruské studentstvo / Š. Antalovskij // Podkarpatská Rus : sborník hospodářského, kultuniho a politického poznani Podkarpatské Rusi / red. J. Zatloukal. – Bratislava : Klub přátel Podkarpatské Rusi, 1936. – S. 102-107.
6. Д-р Анталовский во главе чехословацкого студенчества // Наш карпаторусс. голос. – 1935. – № 53. – С. 1.
7. Д-р С. В. Анталовский открывает съезд международной студенческой конфедерации // Наш путь. – 1935. – № 18. – С. 1.
8. Команицкий, П. Ф. ОКС „Возрождение” и студенческие организации : [в т. ч. о С. Анталовском] / П. Ф. Команицкий // Пряшевщина : историко-лит. сб. / глав. и отв. ред. И. С. Шлепецкий. – Прага : Хутор, 1948. – С. 301-307.
9. Поп, И. Анталовский Степан Васильевич : [врач-терапевт, студенч. деятель] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : ПП „Повч Р. М.”, 2006. – С. 97-98.
10. Шлепецкий, И. По поводу избрания председателем ЦСЧС д-ра С. В. Анталовского / Иван Шлепецкий // Наш карпаторусс. голос. – 1935. – № 62. – С. 1. : фото.

СЕРПЕНЬ: 20

ІШТВАН ЛАУДОН

150-річчя від дня народження педагога, засновника ужгородського дендрарію (1862–1924)

Природничі дослідження у кінці XIX на початку XX ст. на території сучасного Закарпаття розвивало кілька визначних осіб, одним з яких був викладач Ужгородської гімназії доктор Іштван Лаудон (Ляудон). Ця поважна людина була відома як талановитий викладач і засновник ужгородського дендрарію. Натуралістичні дослідження були скоріше хобі для доктора Лаудона, тоді як за освітою він був філологом.

© М. Біланич, 2011

Народився Іштван Лаудон 20 серпня 1862 р. в м. Ужгород, тоді Унгвар. Його батько – вчитель початкової школи – Шандор Лаудон, мати – Елеонора Тарновська. Закінчивши гімназію (8 років навчання), вступив на відділ філософії Будапештського університету, де навчався ще 4 роки. Закінчивши навчання в університеті, отримав диплом вчителя грецької та латинської мов. Крім цих мов, Іштван Лаудон володів ще німецькою та, звичайно, рідною – угорською.

У 1885 р. в м. Будапешт Лаудон захистив дисертацію *„Виховання і культура"* (*A nevelés és műveltség*). З вересня 1886 р. став викладачем Ужгородської Королівської католицької гімназії, де працював до 1914 р. Далі був призваний до армії, оскільки розпочалась Перша Світова війна. У війні брав участь у ранзі сотника, а повернувшись, продовжив свою роботу в гімназії.

Ще юнаком Іштван Лаудон об'їздив усю Австро-Угорщину, Італію, побував у Єгипті. У роки праці в гімназії також кілька разів виїжджав у закордонні наукові експедиції. Але особливо облюбував він Мараморські гори, куди навідувався кожного року.

Звідти він часто привозив із собою різноманітний ботанічний матеріал, наприклад насіння рослин, гербарій. Частина гербарних листів, що зробив натураліст, зберігається в фондах Закарпатського краєзнавчого музею (ЗКМ) та у гербарії біологічного факультету Ужгородського національного університету. Гербарій, що є в зібранні ЗКМ, привезений І. Лаудоном із узбережжя Адріатичного моря (півострів Істрія, м. Трієст, Карінтія та ін.).

У 1902 р. в Усть-Чорній Іштван Лаудон зробив наукове відкриття, знайшовши неописаний на той час у нашому краї вид рослини – *Elshotzia Patrini (Garke). Lepech (E. ciliata (Thunb.) Hyl.).* Батьківщина цієї рослини – Азія. Народна назва – м'ята пряна, бо її висушені квіти і бутони використовують як приправи до різних страв.

Ну і звісно, Лаудон заснував унікальний *дендропарк* (з подорожей він привозив також цінні й рідкісні види рослин, частину яких висаджував у своєму саду), про який у цій роботі лише згадуємо, оскільки про нього є досить багато публікацій у наукових та публіцистичних виданнях. Зауважимо лише те, що розміщувався дендросад позаду будинку натураліста й тягнувся вниз по схилу до сучасної дитячої лікарні. Колись у саду росли чудові таксодіуми *(Taxodium L.)*, кілька цінних видів закордонних сосен, вірджинська, гігантська, канадська, китайська ялини, канадські

тсуги, кипарисовик Лавсона, віргінські ялівці, китайське мильне дерево та інші екзоти. Тепер там залишилось небагато екзотів: тис ягідний *(Taxus baccata L.),* кипарис болотний (*Taxodium dysticnum L.)*, криптомерія японська *(Cryptomeria japonica L.)* та ін. Важливо також нагадати, що тут зростає найстаріше в Ужгороді дерево гінкго *(Ginkgo biloba L.).*

Крім рослинного світу, Іштван Лаудон цікавився також і тваринами. Він зібрав невелику колекцію рогів різноманітних тварин, яка зараз зберігається в Зоологічному музеї Ужгородського національного університету. Серед них роги антилопи куду *(Tragelaphus strepsiceros Pallas)*, барана степового *(Ovis orientalis Gmelin.)*, барана сніжного *(Ovis nivicola Escheholtz)*, козла східно-кавказького *(Carpa cylindricornis Blyth)*, сайгака *(Saiga tatarica L.)*, козла західно-кавказького *(Carpa caucasica Güldenstädt* & Pallas*)*, оленя благородного *(Cervus elaphus L.),* північного оленя (*Rangifer tarandus L.)* та інші.

У своїх доповідях і статтях доктор Лаудон описував подорожі, які він здійснив, і акцентував увагу на дослідженій ним живій природі відвіданих місцевостей. Описуючи рослини, натураліст намагався сформувати у читачів уявлення про них, порівнюючи їх із тими чи іншими рослинами свого рідного краю. Статті він опубліковував у різних виданнях, зокрема в газеті *„Унг”.* Доктор Лаудон намагався також коротко передати читачам інформацію про життя народів, які населяли ті чи інші місцевості, що їх відвідав учитель гімназії у своїх подорожах. Наприклад, цікавими з точки зору тогочасної ботаніки і зоології були подорож на о. Ява, яку вчитель гімназії описав у своїй статті „*Jáva szigetén”,* що була опублікована в одному з номерів газети *„Унг”,* а також подорож по Боснії і Герцеговині, яка описана у статті „*Дорожні замітки про Боснію і Герцеговину”* (1892). Крім згаданих статей доктора Лаудона, відомі ще кілька його публікацій, які можуть бути цікаві дослідникам творчості ужгородського вчителя і натураліста. Наприклад, стаття *„Праця єгипетських каменотесів над скульптурами та інші відомості*”, опублікована у № 5 газети *„Унг”* за 1897 рік. У цій статті автор описує єгипетську культуру обробки каменю: виготовлення скульптур та архітектури.

Мова статей доктора Лаудона досить емоційна і поетична, текст наповнений порівняннями. При описі рослин або тварин автор рідко (тобто несистематично) використовує латинські назви

видів, які є міжнародними науковими назвами, оскільки свої роботи здебільшого публікував у пресі. Перерахуємо ще кілька з його робіт, які потребують наукового опрацювання: *„З руїн древнього Риму”* (1887); *„Замітки з наукової подорожі до Єгипту”* (1895); *„Залишки древньоримських пам'яток”* (1888); *„Замітки з наукової подорожі до Єгипту”* (1896). Відомо, що у Будапешті Міністерством культів була видана книга *„Єгипет*”(впорядкував Ласло Кьороші), в якій є стаття Лаудона *„Флора Єгипту”*.

Слід сказати, що І. Лаудон був учителем наступного покоління біологів і натуралістів нашого краю, наприклад А. Грабаря – першого завідувача відділу природи Закарпатського краєзнавчого музею, О. Сатали *(Szatala Ödön)*, який пізніше став провідним ліхенологом в Угорщині та ін. Відданий шанувальник і дослідник природи, Іштван Лаудон навіть помер, коли повертався з натуралістичних досліджень. Це сталося 23 липня 1924 р. у м. Виноградово, коли він повертався з чергової подорожі Мараморськими полонинами, де збирав рослини для свого саду. Похований в м. Ужгороді на Кальварії, неподалік від улюбленого будинку і парку.

За великий ентузіазм у дослідженні довкілля рідного краю, а також ознайомлення населення Ужгорода з природним середовищем і культурою багатьох країн вчителя гімназії Іштвана Лаудона слід вважати діячем культури і науки нашого краю.

Любов і повага доктора Лаудона до природи, потяг до її дослідження, а також створення дендропарку дають можливість ставити цю людину в приклад сьогоднішнім і майбутнім поколінням.

МИХАЙЛО БІЛАНИЧ

Джерельні приписи:

1. Laudon, István. Az egyiptomiak kőfaragó-munkáiról és szobrászatáról / István Laudon // Ung. – 1897. – № 5. – o. 1.
2. Laudon, István. Jáva szigetén / István Laudon // Ung. – 1908. – № 9. – márc. 1. – o. 4-5.
3. Laudon, I. „Utirajz Bosnia, Herzegovináról” / István Laudon // Ung. – 1892. – № 18. – máj. 1. – o. 1.
4. Laudon, István. „Utirajz Bosnia, Herzegovináról” / István Laudon // Ung. – 1892. – № 19. – máj. 8. – o. 1.

***

5. Біланич, М. М. Натуралістичні дослідження доктора Іштвана Лаудона / М. М. Біланич, М. В. Делеган, А. А. Рішко // Два сторіччя дослідження рослинного покриву Карпат : матеріали міжнар. наук. конф., присвяч.

130-річчю від дня народж. А. Маргітая (16-18 верес. 2010 р., Мукачево-Берегово, Україна). – Ужгород : Карпати, 2010. – 240 с.
6. Дендропарк Лаудона // Басараб, М., Браславец, В. Ужгород : путеводитель. – Ужгород : Изд-во ПП Басараб М. М., 2006. – С. 18.
7. Джахман, Р. Гербарій вчених кінця XIX поч. XX ст. у зібранні Закарпатського краєзнавчого музею / Руслана Джахман // Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею. – Вип. IX-X. – Ужгород : ІВА, 2010. – С. 120-127.
8. Кобаль, Й. Сад Лаудона : [про І. Лаудона – вчителя гімназії (20.08.1862-23.07.1924)] / Йосип Кобаль // Кобаль, Й. Ужгород відомий та невідомий / Йосип Кобаль. – Львів : Світ, 2008. – С. 129. : фото.
9. Монда Г. М. Методика проведення екскурсії : [в т. ч. про сад Лаудона] / Г. М. Монда // Бібліотечка позашкільника. – Вип.. 1. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2006. – С. 61-67.
10. Фодор С. С. Акліматизовані деревні та чагарникові породи : [в т. ч. про дендросад І. Лаудона] / С. С. Фодор // Охороняймо природу! – Ужгород : Карпати, 1964. – С. 75-90.
11. Фодор, С. С. К вопросу об изучении экзотов Закарпатья : [в т. ч. о дендропарке Лаудона] / С. С. Фодор // Наукові записки : сер. біол. – Т. IV. – Ужгород, 1951. – С. 68-87.

***

12. Біланич, М. Іштван Лаудон – видатний ужгородський педагог, науковець і натураліст : [історія життя] / Михайло Біланич // Фест. – 2009. – 23-29 лип. – С. 5. : портр.
13. Комендар, В. Із сокирою по земній святині, або Реквієм по дендросаду Лаудона / Василь Комендар // Новини Закарпаття. – 2005. – 4 серп. – С. 6. : фото.
14. Комендар, В. Як знищити пам'ятник природи : [про дендросад С. Лаудона] / В. Комендар // Закарпат. правда. – 1990. – 15 трав. – С. 4.
15. Лильо, І. Закарпаття – екскурс персональний : [в т. ч. про І. Лаудона] / Ігор Лильо // Ї. – 2006. – Чис. 44 : За Карпатський усе-світ. – 2006. – С. 89-102. : фото.
16. Літераті, Т. Сад Лаудона / Тетяна Літераті // Ужгород. – 2006. – 7 жовт. – С. 12. : фото.
17. Федака, С. Людина-Сад. Доля Лаудона підтверджує гірку істину / Сергій Федака // Закарпат. правда. – 1997. – 9 серп. – С. 8.
18. Blanár, Ö. Az Ungvári fiúrgimnázium Háromszázados Története 1613–1913 / Ödön Blanár. – Ungvár : Nyomatott az Ungmegyei könyvnyomdában, 1913. – O. 447.
19. Györffy, I. Kárpátalja növényvilága és gyakorlati haszna, valamint megoldatlan kérdései / István Györffy // Зоря (Hajnal) : часописъ подкарпасткого общества наукъ. – 1942. – Рочникъ II, число 3-4. – С. 424-458.

ЖОВТЕНЬ: 22

МИХАЙЛО АНДРІЙОВИЧ ЛЕНДЄЛ

70-річчя від дня народження доктора економічних наук, професора, член-кореспондента Національної академії аграрних наук України (нар. 1942)

Людям давно відома одна чудова перевірена життям істина: тільки велика мета породжує велику енергію. Цю істину червоною ниткою можна вплести в життєвий і творчий шлях людини невичерпної енергії і оптимізму, господарника, науковця-педагога, доктора економічних наук, професора, член-кореспондента Національної академії аграрних наук України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого економіста України, завідувача кафедри міжнародних економічних відносин Ужгородського національного університету Михайла Андрійовича Лендєла.

Народився Михайло Андрійович 22 жовтня 1942 р. в с. Ракошино Мукачівського району Закарпатської області в селянській родині. На раннє дитинство Михайла припали непересічні повоєнні роки. Батьки трудилися в організованому згодом колгоспі. У 1959 р. після закінчення десятирічки один рік працював рядовим колгоспником. В 1963 р. закінчив Мукачівський сільськогосподарський технікум (нині Аграрний коледж), отримав спеціальність зооветтехнік.

Трудову діяльність розпочав ветеринарним фельдшером в колгоспі села Ракошино. З 1964 р. – на комсомольській роботі, а в січні 1965 р. обраний першим секретарем Ужгородського райкому комсомолу, членом ЦК комсомолу України (1967 р.).

У 1970 р. заочно закінчив агрономічний факультет Львівського сільськогосподарського інституту (нині Аграрного університету), отримав спеціальність вченого агронома. Важливим етапом життєвої дороги Михайла Андрійовича можна вважати господарську діяльність. У 1970 р. обраний головою колгоспу в с. Малі Геївці, з 1977 р. працює першим заступником голови колгоспу в с. Тарнівці Ужгородського району. В 1983 р. призначений першим заступником голови Ужгородського агропромислового об'єднання, а в 1984 р. – директором науково-дослідного радгоспу в с. Ратівці того ж району.

© В. Мікловда, 2011

На виробництві Михайло Андрійович проявив себе як добрий організатор, адміністратор-господарник. У с. Великі Геївці (яке входило до складу колгоспу), на кошти господарства було побудовано високомеханізований цегельний завод потужністю 1 млн. цегли в рік. Значну увагу в очолюваних господарствах приділяв соціальному розвитку населених пунктів. У 1974 р. з ініціативи Михайла Андрійовича коштом колгоспу першими на Закарпатті газифіковано села Малі та Великі Геївці. Отримані прибутки за рахунок розвитку аграрних галузей колгоспу та реалізації продукції цегельного заводу дозволили повністю оновити і перебудувати виробничі об'єкти господарства, значно зросла оплата праці колгоспників.

У травні 1981 р., після закінчення економічного відділення заочної аспірантури Української сільськогосподарської академії (нині Національний університет біоресурсів і природокористування України), на засіданні спеціалізованої вченої ради Українського науково-дослідного інституту економіки і організації сільського господарства, м. Київ (нині Національний науковий центр „Інститут аграрної економіки Національної академії аграрних наук України") успішно захистив дисертацію з проблем аграрного виробництва на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

З 1986 р. М А. Лендєл на науковій роботі: старший науковий співробітник відділу регіональних проблем комплексного соціально-економічного розвитку Закарпатської області Львівського відділення Інституту економіки АН України, провідний науковий співробітник Інституту регіональних досліджень НАН України (1991–1996), заступник директора з наукової роботи Закарпатського регіонального центру соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України (1996–2001). З 1983 р. читає курси лекцій в Ужгородському державному університеті, професор кафедри економіки, менеджменту та маркетингу (з 1997 р.), декан факультету міжнародних відносин Ужгородського національного університету (2003–2006 рр.), завідувач кафедри міжнародних економічних відносин (з 2003 р.).

У грудні 1991 р. Михайлу Андрійовичу присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника зі спеціальності „Економіка, планування, організація управління народним господарством

та його галузями". Докторську дисертацію на тему „Аграрний ресурсний потенціал в умовах змішаної економіки" Михайло Андрійович захистив на засіданні спеціалізованої вченої ради Львівського відділення Інституту економіки НАН України (нині Інститут регіональних досліджень НАН України) у лютому 1994 р., а в травні 1997 р. йому присвоєно вчене звання професора кафедри економіки, менеджменту і маркетингу.

За вагомий особистий внесок в розвиток національної освіти, впровадження сучасних методів навчання і виховання молоді Указом Президента України М. А. Лендєлу присвоєно почесне звання „Заслужений економіст України" (жовтень 1999 р.).

Лендєл М. А. є відомим вченим в галузі аграрної економіки, в грудні 2002 р. його обрано член-кореспондентом Національної академії аграрних наук України зі спеціальності „Менеджмент і маркетинг". За плідну багаторічну науково-педагогічну діяльність та вагомий особистий внесок в підготовку фахівців в галузі економіки і менеджменту рішенням Президії Міжнародної Кадрової Академії йому присвоєно звання „Почесний академік" (2002 р.).

Основними напрямами наукової роботи є дослідження економічних процесів, які проходять в агропромисловому комплексі регіону, питання еколого-економічного та соціального розвитку Закарпаття, проблем зовнішньоекономічної діяльності, транскордонного співробітництва та інтеграції економіки регіону в європейські економічні структури.

М. А. Лендєл є учасником розробки Концепції соціально-економічного розвитку Закарпатської області (1991 р.), Проекту вільної економічної зони в Закарпатті (1994 р.), галузевих програм розвитку краю. Він бере безпосередню участь і здійснює керівництво виконанням держбюджетних і госпдоговірних науково-дослідних тем, брав участь у розробці Концепції сталого розвитку Закарпаття (2002 р.), Проекту функціонування і розбудови спеціальної економічної зони „Закарпаття" (2002 р.), Програм соціально-економічного розвитку „Закарпаття –2004, 2006,2009 рр.".

Він – автор понад 180 наукових праць, із них 18 монографій, серед яких 6 індивідуальних, співавтор одного навчального посібника.

Під його науковим керівництвом підготовлено 11 кандидатських дисертацій, 1 докторська дисертація, керує науково-дослідною роботою 4 аспірантів та 5 здобувачів.

М. А. Лендєл – член спеціалізованої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук на економічному факультеті Ужгородського національного університету, член Всеукраїнського конгресу економістів-аграрників (з 2001 р.), член зовнішньої колегії професорів Академії наук Угорщини (з 2004 р.), член Експертної ради ВАК України з економіки сільського господарства (економічні науки), (2008–2010 рр.), член Акредитаційної комісії Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України (менеджмент і маркетинг), член редколегії журналів „Науковий вісник УжНУ: Серія „Економіка" та „Регіональні студії", заступник редактора журналу „Науковий вісник УжНУ: Серія „Міжнародні відносини", відповідальний редактор наукових збірників за матеріалами регіональних та міжнародних науково-практичних конференцій, заступник голови Асоціації економістів Закарпаття.

За професійну і громадську діяльність нагороджений медаллю „За трудову доблесть" (1970 р.), медаллю „80 років Національної Академії наук України" (1998 р.), а також відзнакою – нагрудним знаком „За розвиток регіону" (2007 р.) та Почесними грамотами Закарпатської обласної ради (2003 р.) і обласної державної адміністрації (2007 р.).

ВАСИЛЬ МІКЛОВДА

Джерельні приписи:

1. Ємець, Г. С. Регіональний підхід до управління економічними процесами : монографія / Г. С. Ємець, М. А. Лендєл. – К. : Наук. думка, 1992. – 175 с.
2. Лендєл, М. А. Аграрне виробництво в Карпатському регіоні: сучасний стан, тенденції й перспективи розвитку : монографія / М. А. Лендєл. – Ужгород : Карпати, 2006. – 216 с.
3. Лендєл, М. А. Аграрний ресурсний потенціал у змішаній економіці : монографія / М. А. Лендєл. – К. : Наук. думка, 1993. – 143 с.
4. Лендєл, Мм. А. Аграрні відносини на Закарпатті: уроки минулого і сучасність / М. А. Лендєл. – Ужгород : Карпати, 2006. – 275 с.
5. Лендєл, М. А. Виробничий потенціал регіону в умовах ринкових перетворень: проблеми формування і використання : монографія / М. А. Лендєл, С. А. Товканець. – Ужгород : Карпати, 2009. – 232 с.
6. Лендєл, М. А. Земельні ресурси Карпатського регіону: проблеми використання, відтворення і охорони / М. А. Лендєл, Р. А. Романович. – Ужгород : Карпати, 2007. – 256 с.

7. Лендєл, М. А. Регіон в системі прикордонного співробітництва : монографія / М. А. Лендєл, П. Ю. Студеняк. – Ужгород : Карпати, 2009. – 472 с.
8. Лендєл, М. А. Трудовий потенціал села в умовах становлення ринкової економіки : монографія / М. А. Лендєл, Г. В. Войтенко. – Ужгород : Карпати, 2006. – 240 с.

***

9. Етноменшини Закарпаття в умовах ринкової трансформації / В. П. Мікловда, М. А. Лендєл [та ін.] ; Закарпат. регіон. центр соц.-екон. і гуманіт. дослідж. НАН України. – Ужгород : Карпати, 2006. – 96 с. : табл.
10. Транскордонне співробітництво в умовах розширення Європейського Союзу на Схід : монографія / Закарпат. регіон. центр соц.-екон. і гуманіт. дослідж. НАН України ; за ред.: В. П. Мікловда ; М. А. Лендєл [та ін.]. – Ужгород : Карпати, 2006. – 496 с. : табл.

***

11. Лендєл, М. А. Аграрний сектор Закарпаття в транскордонному співробітництві: проблеми і перспективи / М. А. Лендєл, Н. Ю. Ревта // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Економіка. – Вип. 20. – Ужгород, 2006. – С. 55-60.
12. Лендєл, М. А. Інноваційно-інвестиційні засади розвитку економіки прикордонного регіону / М. А. Лендєл // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції „Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інноваційно-інноваційного розвитку в Україні” (жовтень 2008 р., м. Київ). – К., 2008. – С. 175-179.
13. Лендєл, М. А. Методологічні та практичні аспекти активізації зовнішньоекономічних відносин прикордонного регіону / М. А. Лендєл, Н. Ю. Ревта // Науковий вісник Ужгородського національного університету : сер. : Міжнародні відносини. – Вип. 2. – Ужгород, 2008. – С. 26-34.
14. Лендєл, М. А. Особливості врегулювання земельних відносин в регіоні / М. А. Лендєл // Матеріали Одинадцятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. – К. : ННЦ „Інститут аграрної економіки” УААН, 2009. – С. 116-212.
15. Лендєл, М. А. Проблеми забезпечення освітньо-кваліфікаційного рівня працівників агропромислового комплексу регіону / М. А. Лендєл, Ю. Л. Виноградов // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Економіка. – Вип. 21. – Ужгород, 2007. – С. 64-80.
16. Лендєл, М. А. Соціально-економічний розвиток Закарпаття в контексті євро інтеграції / М. А. Лендєл // Науковий вісник Мукачівського технологічного інституту. – № 3. – 2007. – С. 133-144.
17. Лендєл, М. А. Сучасні тенденції розвитку аграрного виробництва прикордонного регіону / М. А. Лендєл, Ю. Л. Виноградов // Науковий

вісник Ужгородського університету : сер. : Економіка. – Спецвип. 33, ч. 2. – Ужгород, 2011. – С. 142-146.
18. Лендєл, М. А. Формування інвестиційно-інноваційної стратегії підприємств деревообробної галузі регіону в умовах кризи / М. А. Лендєл, К. М. Хаустова // Науковий вісник Ужгородського національного університету : сер. : Економіка. – СпецВип. 28, ч. 1. – Ужгород, 2009. – С. 158-163.

***

19. Лендєл Михайло Андрійович : [засл. економіст України, проф.] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, проф. Ужгород. нац. ун-ту. – Ужгород : Ґражда, 2005. – С. 64-65. : портр.
20. Мікловда, В. П. Лендєл Михайло Андрійович // Вчені економісти-аграрники. – Кн. 5, ч. 1. – К. : Аграрна наука, 2001. – С. 385-387 : фото.
21. Лендєл Михайло Андрійович // Провідні вчені Західного регіону України (економіка і право) / Західний науковий центр НАН та МОН України. – Львів, 2003. – С. 106-107: фото.
22. Когут, Ю. М. Лендєл Михайло Андрійович / Ю .М. Когут // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 190-191: портр.

***

23. Дубовий, Б. Аграрну економіку професор Лендєл пізнавав не тільки з книжок… Відомий закарпатський науковець святкує свій черговий ювілей : [65-річчя від дня народж.] / Богдан Дубовий // Новини Закарпаття. – 2007. – 20 жовт. – С. 17. : портр.

ЖОВТЕНЬ: 24

ЄВГЕН ЮЛІЙОВИЧ ПЕРЕШ

70-річчя від дня народження доктора хімічних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (нар. 1942)

Переш Є. Ю. народився 24 жовтня 1942 р. в мальовничому гірському селі Осій, що на Іршавщині. У 1959 р. золотий медаліст Іршавської середньої школи зробив спробу вступити до Ужгородського державного університету на медичний факультет. Успішно здав вступні іспити, але не пройшов за конкурсом. Цілком випадково, у корпусі хімічного факультету, зустрів молодого

© В. Лендєл, 2011

хлопця-ужгородця, який вступив на вечірнє відділення хімічного факультету. Із розмови виявилося, що можна доздати математику і теж стати студентом вечірнього факультету. Так, Є. Ю. Переш став студентом-вечірником, а вдень працював дезинфектором Ужгородської санепідемстанції.

Після закінчення 1 курсу, разом із своїм новим знайомим Е. Е. Торбич, Є. Ю. Переш перевівся на 2 курс стаціонарного відділення хімічного факультету. Розпочалося справжнє студентське життя. Навчання, активна участь у спортивному житті (захищав честь університету, виступаючи на республіканських змаганнях за збірну університету з футболу та настільного тенісу).

Вже на четвертому році навчання у вузі (працюючи по сумісництву лаборантом кафедри), визначився як майбутній спеціаліст у галузі хімії напівпровідників (науковий гурток при кафедрі, відвідування додаткових факультативів з хімії та технології напівпровідників). На початку 60-х рр. минулого століття цю нову спеціалізацію на хімічному факультеті започаткував професор М. І. Головей – тодішній завідувач кафедри, а потім і декан факультету. Першими випускниками цієї нової спеціальності були 5 студентів хімічного факультету, в тому числі і Є. Ю. Переш.

Після строкової військової служби Є. Ю. Переш у вересні 1965 р. зараховується на посаду асистента кафедри загальної та неорганічної хімії УжДУ. У 1967–1970 рр. навчається в аспірантурі при кафедрі хімії напівпровідників. Налагоджуються тісні наукові контакти з провідними на той час вузами та інститутами, зокрема, Інститутом загальної та неорганічної хімії ім. М. С. Курнакова (ІЗНХ, Москва), Московським державним університетом, Ленінградським фізико-технічним інститутом ім. А. Ф. Іоффе, Львівським державним університетом ім. І. Я. Франка та рядом інших. Особливо слід відзначити плідне наукове співробітництво впродовж майже 20 років з ІЗНХ.

Ще будучи аспірантом, він мав щастя (за сприяння професора М. І. Головея) познайомитися і консультуватися з такими відомими на той час вченими в галузі хімії твердого тіла та напівпровідників як професор Н. О. Горюнова, Н. П. Лужная, чл.-кор., професор В. Б. Лазарєв, В. М. Глазов, Я. О. Угай та ряд інших.

Під керівництвом М. І. Головея виконує і в 1971 р. у Львівському державному університеті ім. І. Я. Франка захищає дисертацію

„Синтез і дослідження властивостей метатіо- та метаселеновісмутитів лужних металів” на здобуття вченого ступеня кандидата хімічних наук по спеціальності „неорганічна хімія” – 01.00.01.

Після завершення навчання в аспірантурі Євген Юлійович працює асистентом кафедри хімії напівпровідників УжДУ. У 1975 р. обирається на посаду старшого викладача, а у 1984 р. стає доцентом кафедри. Ці роки ознаменовані становленням Євгена Юлійовича як викладача кафедри, він уміло поєднує наукову та навчально-методичну роботу, швидко оволодіває педагогічною майстерністю, ґрунтовними знаннями теоретичних основ неорганічної хімії, властивостями елементарних речовин та їх сполук. Набуті знання на високому науковому та методичному рівні передає студентам під час лекційних курсів та лабораторних занять. Разом з колегами кафедри пише і видає низку методичних розробок до відповідних курсів.

Першими аспірантами Є. Ю. Переша стали випускники хімічного факультету УжНУ Г. В. Орінчай та В. В. Цигика. Це були аспіранти-заочники ІЗНХ ім. Курнакова (Москва), які успішно захистили свої кандидатські дисертації в цьому ж інституті в 1984 р. З 1981 р. він керує аспірантами і в Ужгородському державному університеті.

Є. Ю. Переш є знаним спеціалістом у галузі неорганічного матеріалознавства та хімії твердого тіла. Він встановив механізм обмінних реакцій синтезу метатіо- та метаселенобісмутитів лужних металів, що в подальшому сприяло одержанню десятків аналогів цих сполук. Один із них – $NaAsSe_2$ (синтезований та досліджений О. О. Семрадом) є в когорті найбільш ефективних та перспективних нелінійно-оптичних матеріалів. Він уперше здійснив детальний аналіз складних халькогенідних та галогенідних систем на основі елементів I, III–V груп періодичної системи з позиції фізико-хімічного критерію з врахуванням природи хімічного зв’язку і термодинамічної стабільності бінарних фаз, що складають потрійні системи, на підставі чого було зроблено вибір перспективних систем з точки зору можливості утворення в них складних халькогенідних та галогенідних сполук. Під його керівництвом здійснені комплексні дослідження фазових рівноваг у багаточисленних системах, за результатами яких переконливо показано, що всупереч традиційному підходу до проблеми вибору

раціонального складу для синтезу і вирощування монокристалів складних речовин з відтворюваними параметрами, необхідні дані про області гомогенності цих сполук. Це дозволило розробити технологічні режими одержання монокристалів десятків складних халькогенідних, галогенідних та галогенхалькогенідних сполук, найбільш перспективні з яких рекомендовано для практичного використання.

Узагальнення та систематика отриманих результатів, виявлені закономірності, рівень їх інтерпретації та висновки лягли в основу докторської дисертації Є. Ю. Переша „Складні халькогеніди і галогеніди металів I–IV груп періодичної системи елементів Д. І. Менделєєва", яку він успішно захистив у червні 1987 р. в Інституті загальної та неорганічної хімії ім. М. С. Курнакова АН СРСР (м. Москва). У 1988 р. Є. Ю. Переш обирається професором кафедри хімії твердого тіла, а вчене звання професора йому присвоюється 12 вересня 1989 р. У листопаді 1993 р. очолює кафедру неорганічної хімії, яку перейменовано за його ініціативою.

Від початку і до сьогоднішнього часу вся його трудова діяльність пов'язана з УжНУ. Під його керівництвом продовжуються фундаментальні дослідження по згаданій вище тематиці. Велику увагу на посаді завідувача кафедри Євген Юлійович приділяє удосконаленню навчального процесу та підвищенню його навчально-методичного рівня, зокрема, запроваджується комп'ютеризація навчального та наукового процесів. Уперше в історії хімічного факультету за ініціативою завідувача кафедри та за сприяння декана створено і обладнано комп'ютерний клас (1998 р.). У 2011 р., за сприяння професора В. Г. Лендєла, комп'ютерний клас переобладнано сучасним поколінням комп'ютерів.

На кафедрі читаються нові загальні та спеціальні курси. Пройшла ротація та омолодження викладацького складу кафедри, успішно працює аспірантура. Під керівництвом Є. Ю. Переша захищено 12 кандидатських дисертацій, він консультант 1 захищеної докторської дисертації (І. Є. Барчій). Учні Євгена Юлійовича зараз успішно працюють на викладацьких та наукових посадах в Ужгородському національному університеті та за кордоном. Наприклад, І. Є. Барчій – професор, Г. В. Кун, М. Ю. Сабов, О. В. Зубака – доценти кафедри неорганічної хімії; В. І. Староста – професор, завідувач кафедри педагогіки; І. П. Стерчо – к.х.н., викладач

кафедри фізичної і колоїдної хімії; В. І. Сідей, В. В. Цигика, Н. Й. Габорець – старші наукові співробітники, а Д. В. Севрюков та Т. О. Росоха – наукові співробітники Інституту фізики і хімії твердого тіла при УжНУ; З. З. Кіш працює в Канаді в одній з дочірніх фірм компанії „Дженерал моторс". Встановлюються тісні наукові контакти з провідними інститутами та навчальними закладами України: Київським та Львівським національними університетами, Інститутом загальної та неорганічної хімії ім. В. І. Вернадського, Інститутом фізики напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова НАН України та рядом інших.

З ініціативи Є. Ю. Переша та за його безпосередньою участю в 1994 та 1998 рр. на базі кафедри неорганічної хімії та інших організацій в Ужгороді були проведені VIII та IX Міжнародні науково-технічні конференції „Хімія, фізика і технологія халькогенідів та халькогалогенідів" та „Складні оксиди, халькогеніди та галогеніди для функціональної електроніки" (2000 р.) Частими гостями конференцій, що проводилися на базі УжНУ, були академіки НАН України В. В. Скопенко, С. В. Волков, чл.-кор. В. І. Пехньо (випускник хімічного факультету). Все це сприяло підвищенню наукового рівня студентів, аспірантів, молодих науковців та викладачів кафедри.

Про наукове визнання Є. Ю. Переша свідчить і той факт, що з 2002 по 2006 рр. він дві каденції був експертом ВАК України, впродовж багатьох років є членом Наукової ради з проблеми „Неорганічна хімія" та „Електрохімія" при НАН України. З 2006 р. і по сьогодні він голова спеціалізованої Ради при УжНУ по захисту кандидатських дисертацій з двох спеціальностей – „неорганічна хімія" та „аналітична хімія". У 2004 р. йому присвоєно почесне звання „Заслужений діяч науки і техніки України", а у 2005 р. – звання заслуженого професора УжНУ. У складі авторського колективу Є. Ю. Переш у 2000 р. за цикл робіт „Хімія, технологія і властивості складних халькогенгалогенних матеріалів" став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки. У 1995 р. за досягнуті успіхи в справі підготовки висококваліфікованих спеціалістів для народного господарства Є. Ю. Переш нагороджений Грамотою Міністерства освіти України, у 2001 та 2009 рр. Почесною грамотою Закарпатської обласної ради та Закарпатської обласної державної адміністрації, а у 2004 р. Є. Ю. Переш за вагомий

особистий внесок у розвиток освіти та науки нагороджений почесною відзнакою Ужгородської міської Ради у номінації „Розвиток науки, техніки і технологій, інноваційна діяльність”.

Не можна не відмітити й інший бік життя Євгена Юлійовича, який стосується проведення вільного часу та дозвілля. У будь-якому колективі, де б він не знаходився, завжди доброзичлива атмосфера, панує дотепність і веселість. Одним із найбільш вживаним його висловом є: „Мені важко знайти спільну мову та взагалі вести розмову з людиною, в якої відсутнє почуття гумору”. Він палкий футбольний уболівальник, завзятий мисливець з прадідівськими мисливськими традиціями, непримиримий до браконьєрства, любитель природи, особливо рідного Закарпаття.

Є. Ю. Переш хороший сім’янин. Разом із своєю дружиною Тетяною Іванівною, вчителем за фахом, виростили двох синів – Євгена та Івана, які завжди були їхньою гордістю. Старший син Євген Євгенович Переш – кандидат медичних наук, хірург за спеціальністю, працює в Києві. Молодший син – Іван Євгенович Переш – кандидат юридичних наук, доцент УжНУ, заступник декана юридичного факультету. Має радість від двох онуків – 4 та 13 років і онучки – 10 років.

Є. Ю. Переш є автором понад 300 наукових праць, 12 авторських свідоцтв та патентів на винаходи. Співавтор чотирьох навчальних посібників з грифом Міністерства „Хімія твердого тіла” (ч. 1. – 2000. – 210 с.; ч. 2. – 2002. – 241 с.; 2011. – 441 с., Вид-во „Патент”), „Гетерогенні рівноваги” (2003. – 209 с., Вид-во „Закарпаття”) та монографії „Сложные халькогениды в системах A^{I}–B^{III}–C^{VI}” (1993. – 240 с., Вид-во „Металургія”, (Москва).

ВАСИЛЬ ЛЕНДЄЛ

Джерельні приписи:

1. Гетерогенні рівноваги : навч. посіб. / І. Є. Барчій, Є. Ю. Переш, В. М. Різак, В. О. Худолій. – Ужгород : Закарпаття, 2003. – 212 с.

***

2. Головей, М. І. Вплив адсорбції газів та парів деяких речовин на електропровідність CdO, CdTe, BeO при підвищених температурах / М. І. Головей, Є. Ю. Переш // Тези доповідей до XX наукової конференції Ужгородського державного університету : сер. хім. наук. – Ужгород, 1966. – С. 28-30.
3. Головей, М. І. Температурні зміни електропровідності Sb_2S_3 в атмосфері деяких газів та парів / М. І. Головей, Е. Ю. Переш // Матеріали

XXI наукової конференції Ужгородського державного університету : сер. хім. – Ужгород, 1967. – С. 5-6.
4. Переш, Є. Ю. Взаємодія в системі $CsGeI_3$–$TlGeI_3$ / Є. Ю. Переш [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 6. – Ужгород, 2001. – С. 113-115.
5. Переш, Є. Ю. Властивості двоаніонних сполук в системі T1-X-Y (X-S. Se: Y-Br. I) / Є. Ю. Переш [та ін.] // Тези доповідей 50-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу : сер. : Хімія. – Ужгород : Патент, 1996. – С. 14.
6. Переш, Є. Ю. Властивості монокристалів твердих розчинів $Tl_5Se_2Br_{1-x}I_x$ (x<1) / Є. Ю. Переш [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 9. – Ужгород, 2003. – С. 70-73.
7. Переш, Є. Ю. Одержання та властивості монокристалів гало-генхалькогенідів типу Tl_6XI_4(X–S, Se) / Є. Ю. Переш [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 3. – Ужгород, 1998. – С. 15-17.
8. Переш, Є. Ю. Одержання та властивості монокристалів твердих розчинів $TI_6S_{1-x}Se_xI_4$ (x<1) / Є. Ю. Переш [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 21-22. – Ужгород, 2009. – С. 83-86.
9. Переш, Є. Ю. Одержання та властивості сполук $Tl_2Zr_2S_5$ / Є. Ю. Переш [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 3. – Ужгород, 1998. – С. 18-20.
10. Переш, Є. Ю. Одержання та термоелектричні властивості монокристалів Tl_4TiS_4 / Є. Ю. Переш [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 9. – Ужгород, 2003. – С. 74-76.
11. Переш, Є. Ю. Сполуки в системах A^{III}–B^{IV}–C^{VI}(A^{III}–Ga, In, Tl; B^{IV}–Si, Ge, Sn; C^{VI}–S, Se, Te): прогнозування можливості утворення, хімічний зв'язок, властивості / Є. Ю. Переш // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 3. – Ужгород, 1998. – С. 3-14.
12. Переш, Є. Ю. Сучасні аспекти деяких понять хімії твердого тіла / Є. Ю. Переш // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 6. – Ужгород, 2001. – С. 14-20.
13. Переш, Є. Ю. Тверді розчини на основі галогенідів типу A_3B_2Cs (A-Rb. B1: C-Br. I) / Є. Ю. Переш [та ін.] // Тези доповідей 50-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу : сер. : Хімія. – Ужгород : Патент, 1996. – С. 16.
14. Переш, Є. Ю. Температурна залежність теплоємності сполук $TlSb(Bi)Se_2$ І $Tl_9Sb(Bi)Se_6$ / Є. Ю. Переш [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 21-22. – Ужгород, 2009. – С. 87-91.
15. Переш, Є. Ю. Фазові рівноваги в квазіпотрійній системі Tl_2S–Tl_2Se–Tl_5SeBr / Є. Ю. Переш [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 6. – Ужгород, 2001. – С. 108-112.

16. Переш, Є. Ю. Фазові рівноваги в системах $Rb_2Sb_2(Bi_2)I_9$-$Cs_3Sb_2(Bi_2)I_9$ / Є. Ю. Переш [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 3. – Ужгород, 1998. – С. 25-29.
17. Переш, Є. Ю. Фізико-хімічна взаємодія в системах з двохіонним заміщенням на основі сполук $Cs_3Sb_2(Bi_2)Br_9(I_9)$ / Є. Ю. Переш [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 21-22. – Ужгород, 2009. – С. 17-21.
18. Переш, Є. Ю. Фізико-хімічна взаємодія у квазіпотрійній системі $SnSe_2$–$TlBiSe_2$–Bi_2Se_3 / Є. Ю. Переш [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 21-22. – Ужгород, 2009. – С. 6-12.
19. Сідей, В. І. Кристалохімічні особливості фізико-хімічної взаємодії в системі $Rb_3Sb_2Br_9$-$Rb_3Bi_2Br_9$ / В. І. Сідей, С. В. Кун, Є. Ю. Переш // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Хімія. – Вип. 6. – Ужгород, 2001. – С. 116-120.

***

20. Лендєл, В. Г. Переш Євген Юлійович : [д-р хім. наук, проф.] / В. Г. Лендєл // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 244-245. : портр.
21. Переш Євген Юлійович : [д-р хім. наук, проф.] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, проф. Ужгород. нац. ун-ту. – Ужгород : Ґражда, 2005. – С. 92-94. : портр.
22. Шманько, П. І. Переш Євген Юлійович : д-р хім. наук, проф., лауреат Держ. премії України в галузі науки і техніки / П. І. Шманько, В. Г. Лендєл, І. І. Шманько // Шманько, П. І. Хіміки Закарпаття / П. І. Шманько, В. Г. Лендєл, І. І. Шманько. – Ужгород : Патент, 2003. – С. 92-94. : портр.

ЛИСТОПАД: 6

МІХАЕЛ ДМИТРОВИЧ ПЕЙТЕР

60-річчя від дня народження художника (нар. 1952)

Здатність жити в злагоді і непорушній гармонії зі світом і з собою є великою милістю Творця. А якщо цей дар помножений на талант не тільки бачити і відчувати, але і образно осмислювати красу та мудру довершеність світотворення, на спроможність переказати свої враження, роздуми, переймання, емоції та чуття візуальною мовою малярства – то перед нами воістину щасливий художник. Таким є графік і живописець, митець з позитивістським

© О. Приходько, 2011

поглядом на життя Міхаел Пейтер, вразлива душа якого відкрита красі, гармонії і непорушній взаємоузгодженості найрізноманітніших проявів нашої екзистенції.

Народився майбутній художник 6 листопада 1952 р. в селищі Буштино Закарпатської області. Малював, скільки пам'ятає себе, відвідував дитячу студію образотворчого мистецтва. Вищу фахову освіту здобув на художньо-графічному факультеті Одеського державного педагогічного інституту, саме звідси почалося його впевнене творче сходження. Отримавши диплом з відзнакою, молодий художник повертається у рідні краї, бере активну участь у мистецькому житті області. Він стає незмінним експонентом обласних, республіканських та зарубіжних художніх виставок, вдосконалює свій фаховий рівень на численних міжнародних пленерах живопису. За його плечима – 3 персональних творчих звіти. З малярськими та графічними працями художника спілкувалися земляки в Буштині та в Ужгороді, поціновувачі мистецтва Ялти та Паланги, жителі Мюнхена та Требішова.

Креатив Міхаела Пейтера – явище виразно органічне в контексті образотворчості Закарпаття. В його мистецьких працях рельєфно висвічується зорієнтованість на освячену часом стилістику реалістичного письма, на формотворчу ознаковість живописного мовлення корифеїв закарпатської художньої школи. Втім, твори М. Пейтера позбавлені щонайменших прикмет прямих формальних запозичень, в них виразно прочитується воля до творчої незалежності, спрямованість до власної малярської окремішності. Вже з перших кроків професійного становлення художник визначив свої мистецькі пріоритети, окреслив коло жанрових та сюжетних захоплень.

Творчими інтересами М. Пейтера впевнено заволодів традиційно популярний в краї різновид малярства – пейзаж. Саме в цьому жанрі особливо виразно виявились кращі грані живописного хисту митця. Нелегко вести свою партію у звучному оркестрі майстрів-віртуозів закарпатського краєвиду. Органічно вписуючись у річище регіонального пейзажного мистецтва, він шукає власні образотворчі форми виображення. Живописні рефлексії автора, трансформовані крізь призму його естетичних та світоглядницьких ідеалів, набувають якостей виразної особистісної ознаковості. В них – послідовно шанобливе ставлення до натури

та непорушне дотримання реалістичного способу формовиявлення. Краєвиди митця незмінно тяжіють до завершеності в усіх художніх вимірах – від невеликих за розміром камерних етюдів до ґрунтовних монументальних праць.

Творча самодостатність Міхаела Пейтера яскраво проявилась, передусім, в численних великоформатних акварельних краєвидах. Серед улюблених пейзажних сюжетів – широка розгорнута панорама гірських масивів, що нескінченими рядами велетенських хвиль плинуть у далечінь. У сенсі творчості митця вони асоціюються з безмежністю простору і часу, є уособленням могутніх сил природи, її досконалої величі і піднесеної краси („Осінні тумани", „Карпатське кольє", „Карпатський мотив").

Та чи не найпривабливішою стороною пейзажної творчості М. Пейтера є ліричні камерні краєвиди. Акварельні аркуші „Пасторальна симфонія", „Народження дня", „Гірська елегія", „Золото Карпат", „В осіннім павутинні" полонять своїм витонченим ліризмом, трепетною чуттєвістю, вишуканою поетичністю. В цих емоційних, щиросердних малярських зверненнях автор щедро ділиться з глядачем радістю своїх мистецьких осягнень, передає неполишаюче відчуття своєї „вписаності" в світ природи, усвідомлює себе органічною часткою цього маленького і водночас безмежного світу.

Роздумами над пережитим, над часом, що минув, наповнені архітектурні краєвиди М. Пейтера. В них – поетичне злиття духовного і матеріального, захоплення романтикою старовини через сучасне світовідчуття, ностальгія за втраченою гармонією і вірою. Зображення пам'ятників архітектури в творах митця сповнені особливої принади, вони співмірні з людиною, не тиснуть, не пригнічують своєю величчю та значущістю, а ваблять і пестять око, зігрівають серце своїми ясними і стрункими пропорціями. В кращих творах цього циклу „Сонячні зайчики", „Трієста", „Ранок старого Вільнюса", „Міраж блакитного костьолу" автор далекий від байдужого копіювання натури, він прагне до відтворення неповторної атмосфери і особливого аромату минулих епох, своєрідної принади земель далеких і близьких.

Усвідомлюючи своє покликання митця, він прагне висвітлити настрої та ідеї сьогочасся, морально-етичні і духовні запити доби. М. Пейтер звертається до написання неоднозначних за мистецьким

задумом і емоційним наповненням малярських сюжетів: „Весілля метеликів”, „Три ока”, „Зів’ялі квіти сонця”, „Дзвони покликання”. В них – особистісні тлумачення істинних цінностей життя, роздуми над такими складними філософськими поняттями, як життя і смерть, процеси руйнації і творення, намагання збагнути закони природи та проникнути в таємниці її буття. Органічне поєднання конкретного і узагальненого, дійсного і уявного, реального і метафізичного в цих роботах розкриває нерозривну єдність і складне багатство проявів світобудови.

Переконаний у слушності власних художницьких і світоглядницьких ідеалів Міхаел Пейтер сповідує пантеїстичні погляди на світ. В своїх розмовах-сповідях він щиро зізнається: „...часом, коли працюю десь на високих гірських полонинах чи у смерековому лісі, на березі моря чи біля дзвінкоголосого струмка, коли відтворюю на полотні шедеври карпатської дерев’яної архітектури чи малюю овіяні аурою романтики вулички старого міста, з’являється таке відчуття, ніби не я дивлюсь на навколишній світ, а він зазирає мені в душу....”. Саме під такими враженнями „зворотнього зв’язку” написано більшість творчих праць митця.

Послуговуючись широкими можливостями техніки акварельного письма по мокрому, художник щоразу добирає суголосу творчій ідеї систему зображальності, вдається до адекватних мистецькому задуму колірних та композиційно-пластичних асоціацій. Образотворчі форми його акварелей то напружено динамічні, то заспокійливо врівноважені, кольорова поверхня варіюється від згармонованих теплих краплакових, золотаво-вохристих барв, до холодних, тонально-звужених, близьких до монохромності колірних градацій. Акварельні фарби наносяться на зволожений аркуш тонким транспарантним шаром, вони розтікаються на папері, зливаються, збагачуючись новими прозорими відтінками. Обриси живописно-пластичних форм розмиваються, розчиняються у стихії кольору, який набуває особливої вишуканості.

Обдарований живописець і графік, здібний колорист і композитор Міхаел Пейтер, натура емоційна і імпульсивна, ні на мить не полишає своїх мистецьких захоплень. У пору творчої зрілості ним володіє юнацька зачарованість красою і багатобарв’ям світу, а нестримний темперамент митця пульсує щедрими розписами кольорів.

ОЛЕНА ПРИХОДЬКО

Джерельні приписи:

1. Пийтер, М. Живопис, акварель = Painting, watter-colour : альбом-каталог / Михайло Пийтер ; вступ. ст. О. Приходько. – Ужгород : Медіум, 2003. – 44 с. : іл. – Текст укр., англ. мовами.
2. Михайло Пийтер: живопис, акварель = Mykhailo Pejter: painting, water-colour : [альбом] / вступ. ст.: М. Приймич ; Приходько О. – Ужгород : Карпати, 2008. – 72 с. : іл. – Текст укр., англ. мовами.

***

3. Михайло Пийтер (1952 р. н.) : [в т. ч. вказано назву праці худож.: „Вид на вулицю Високу”] // Каталог обласної виставки творів закарпатських художників, присвяченої Всеукраїнському дню художника. – Ужгород, 2005. – С. 10.
4. Михайло Пийтер : [графік] // Митці Закарпаття. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. облас. упр. по пресі, 1994. – С. 82-83. : портр., іл.
5. Пийтер Михайло Дмитрович : [графік] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 166-167. : портр., іл.

***

6. Приймич, М. Світ кольору Михайла Пийтера: До 55-річчя мистця / Михайло Приймич // Образотв. мистец. – 2008. – № 3. – С. 101-102.
7. Скунць, П. З дороги не вертайся впорожні : [про худож. М. Пийтера] / Петро Скунць // Образотв. мистец. – 2007. – № 1. – С. 37-39. : іл.

ЛИСТОПАД: 27

МАРІЯ ЛЮДВИКІВНА ПІЛЬЦЕР

100-річчя від дня народження заслуженої артистки України (1912–1976)

Початок XX століття у краї позначений пробудженням культурного життя. На якісно новий виток виходять живопис, література, театральне мистецтво, розвивається освіта, преса, і як наслідок – формується молода генерація професіоналів-краян, що утверджує традиції інтелігенції Закарпаття. Мистецтвознавець Г. Островський, спостерігаючи творче життя краю, відзначав: „Закарпатську інтелігенцію завжди відрізняли скромність способу життя, розвинуте почуття власної і національної гідності, високий ступінь особистої чесності й порядності, глибоке знання і повага до

© О. Ігнатович, 2011

життя і праці народу, його характеру і звичаїв, непорушна вірність релігії і заповітам батьків, нарешті, безмежна любов і відданість рідному краю". Вочевидь, ці слова однаковою мірою стосуються і Й. Бокшая, і А. Ерделі, і Е. Контратовича, і Ф. Потушняка, і Ю. Боршоша-Кум'ятського, і М. Томчанія, і Марії Пільцер, та й інших краян, життя і творчість котрих нерідко були подвигом.

Про Марію Пільцер знайдеться у пресі чи академічних виданнях не багато інформації, хоч їй судилося зайняти почесне місце в культурному житті Закарпаття й усієї України, адже постала першою професійною актрисою-краянкою. Можна вважати, що передусім через її творчість здійснилася мрія М. Садовського – заснувати тут курси театрального мистецтва для місцевої молоді й виховати професійних акторів для закарпатської сцени. Самому корифею не судилося завершити цю справу. Але паростки „Руського театру", вирощені Миколою Карповичем, втілилися через десятиліття у першій в історії краю дворічній драматичній школі (1934–1936), вихованці якої були уродженцями Закарпаття, а першою визнаною актрисою цієї школи стала Марія Пільцер.

…Починалося все просто: дитинство на Мукачівщині та Свалявщині в сім'ї, де батько був майстром на всі руки, де семеро сестер і два брати; юність – в аматорських театральних гуртках, подекуди міні-вистави або міні-художні читання, що виникали спонтанно чи то на дівочих посиденьках, чи то під час роботи на полі, чи то в молодіжному гурті; молодість – яка змусила покинути велелюдну батьківську хату, здобувати диплом вчителя початкових класів і вчителювати на Міжгірщині.

Вдача М. Пільцер була невгамовна. Працюючи з малими верховинцями, регулярно надсилала до газет краю свої статті щодо виховання дітей, збирала фольклор і також надсилала до преси, писала власні поезії для дітей, які так само публікувалися. Словом, на шпальтах місцевих новинок ім'я Марії Пільцер було досить відоме. Коли ж почула, що в Ужгороді відкривають дворічну драматичну школу – полишила місце роботи, стабільний заробіток і приїхала на навчання, не передбачаючи, якою буде подальша доля і цієї школи, і її вихованців.

Для Марії Пільцер розпочалися будні в осмисленні нової професії: робота над дикцією, вдосконалення голосових даних, освоєння міміки, відчуття себе в просторі сцени, а головне – усвідомлення

суті акторської творчості. Зазначимо, що гра М. Пільцер привертала увагу і професіоналів, і поцінувачів мистецтва, і глядачів з найперших шкільних постановок. Газети писали про неї як про надію майбутнього карпаторуського театру.

Перша слава прийшла до М. Пільцер, коли актрисі ще не виповнилося двадцяти чотирьох. Вона зіграла головну роль у п'єсі братів Мрштікових „Маруся". Постановка продемонструвала глядачеві ті знання і набутки, яких досягли вихованці драматичної школи протягом двох років навчання. Марія Пільцер своєю інтерпретацією долі головної героїні Марусі підкорила серця найвимогливіших критиків – її роботу було визнано кращою. Успіх прийшов до неї з ранковими газетами, що сповіщали про блискучу перемогу актриси. Спільність імені головної героїні та самої актриси, органічність у виконанні ролі породили (з легкої руки журналістів) звертання до актриси – „наша Маруся". Із фотознімками молодої красуні у гримі Марусі виходили у краї листівки. Газета *„Русскій народный голос"* (16.04.1936) писала, що у новоствореному театрі в м. Ужгороді *„звичайно перше місце належить Марії Пільцер і завжди буде за нею, бо вона була жертовним піонером цього театру"*.

Перелом у творчій долі актриси – гастролі в складі Земського театру в Празі. На шпальтах столичних газет високо оцінено роботу театру, відзначено ролі Марії Пільцер. Національний театр у Празі одразу запропонував контракт молодій актрисі на півроку – для навчання і праці.

„Прощавайте, мої дорогі колегині і колеги, і простіть мене, якщо я коли-небудь вас не послухала, або радила вам те, що вам здійснити не вдалося" (*„Русскій народный голос"* – 25.04.1936) – такими словами прощалася актриса з рідним театром, який найчастіше називала „храмом мистецтва".

У Празі М. Пільцер найперше засвоїла мову. Адже зі сцени Національного театру в столиці мала лунати тільки добротна чеська. І лише через місяць її почали залучати до постановок. Ці півроку актриса провела майже виключно в стінах театру. Її день починався ранковими репетиціями, додатковою роботою з іменитими актрисами, закінчувався ж – обов'язковою присутністю на самій виставі – чи була актриса зайнята в ній, чи ні. З початком нового театрального сезону празька преса вже рецензувала нові

роботи талановитої актриси із Закарпаття. Було очевидно – Прага прийняла і полюбила Марію Пільцер. Їй запропонували подовжити контракт ще на півроку.

Нині важко уявити, з яким нетерпінням інтелігенція краю слідкувала за рішенням М. Пільцер – вона ж обіцяла повернутися до рідного театру. Отож – в Ужгород!

На перон до поїзда, яким актриса приїхала додому, вийшов численний натовп шанувальників її таланту і прихильників патріотичного рішення М. Пільцер. Квіти, урочисті вінки, вітання, радість – так зустрів край свою Марусю – „приму" закарпатської сцени, котра підкорила поважний кін Празького національного театру.

Успіх супроводжував М. Пільцер. Газети мали за честь публікувати інтерв'ю з нею, розповідати подробиці з її життя. Глядачів дивувала унікальна майстерність перевтілення, явлена Марусею у різних ролях: великих чи маленьких, головних чи другорядних. Своїх героїнь завжди представляла рель'єфно, психологічно мотивовано, емоційно зв'язно. Власне, ще Альбер Камю відзначав: на роль безпосередньо впливає характер актора, підсумувавши весь доробок котрого, можна говорити про саму особистість митця. Бо *„ми визначаємо людину за комедіями не менше, ніж за істинними душевними виявами"*. Марія Пільцер прагла втілити на сцені сильну особистість, або сильний вчинок своєї героїні й простежити обставини, які спонукали її до цього.

Нині, оглядаючись на понад півстоліття назад, зауважимо, що то були чи не кращі чотири роки в творчій долі актриси, коли можна було грати з відкритою душею, з головою поринути у вир європейського мистецтва, відверто виявляти свої симпатії й антипатії.

Із важким серцем, але чистим сумлінням М. Пільцер залишила театр, коли він, на її думку, перестав бути „храмом мистецтва". І визнана актриса їде на батьківщину працювати педагогом.

Через сім літ М. Пільцер повернеться на професійну сцену Ужгорода, радіючи несказанно, що знову зможе на всю потужність працювати і прислужитися мистецтвом рідному народові.

…Ужгород 1945-го був майже порожнім. Стояли пусткою будинки, квартири, вулиці. Сюди приїхала Марія Пільцер зі своєю малечею – двома синами, і зі святою вірою у відродження „храму

мистецтва". І знову – від першого дня роботи Театру Закарпатської України до дня своєї смерті в березні 1976-го, актриса працювала для розвитку-зросту нашого театру. Можливо, це і була та її ідея життя, яка супроводжувала актрису в різних обставинах, допомагаючи приймати і категоричні, і компромісні рішення, даючи сили як на відхід від театру, так і на повернення до нього. Адже і в радянський час неодноразово доводилося переходити на педагогічну роботу.

За час творчості в радянському театрі Марія Пільцер зіграла більшість своїх ролей, серед них – Валя (*„Русские люди"* К. Симонова), Ліда (*„Платон Кречет"* О. Корнійчука), Оксана (*„Загибель ескадри"* О. Корнійчука), Олена Миколаївна (*„Міщани"* М. Горького), Одарка (*„Сватання на Гончарівці"* Г. Квітки-Основ'яненка), Дубиха (*„У неділю рано зілля копала"* за О. Кобилянською), баба-відьма (*„Вій"* за М. Гоголем), Фань (*„Тайфун"* Цао-Юя), Ламбріні Кіріакулі (*„Острів Афродіти"* А. Парніса), Гордиля (*„Циганка Аза"* М.Старицького) та багато інших… У 1965 р. Марії Людвиківні Пільцер було присвоєне звання заслуженої артистки України.

Театральна школа, яку всотали Марія Пільцер і її побратими по навчанню, а згодом і праці (артисти П. Гоца, М. Левкулич), суттєво відрізнялася від манери гри, якої дотримувалися актори радянського вишколу. Культивований системою соціалістичний реалізм не міг вдовольнити творчого пошуку актора, особливо ж це стосувалося психологічної мотивації вчинку героя, над характером котрого працював. Саме цей дисонанс у роботі артистів місцевих і прибулих вловлювала тодішня театральна критика, хоча мовила про це завуальовано.

У суспільстві дедалі більше зміщувалася грань між театром і дійсністю. Грати доводилося усім – по обидва боки театральної завіси. Актору ж запропоновано наново навчитися бачити. Відомо, що мистецтво *„по-справжньому набирає сили тільки в ході протистояння державі та й взагалі будь-якій владі"* (Д. Затонський). Часом актори радянської доби намагалися зі сцени, крізь маску своїх героїв, висловити наболілі життєві спостереження, спонукаючи глядача до роздумів. І яке це щастя – відчувати в залі, в колективі взаєморозуміння!

Марії Пільцер поталанило зустріти в театрі однодумця, відданого так само усім єством своїм творчості – Гната Ігнатовича,

котрий прибув сюди в 1946 р. митцем-ізгоєм з Великої України, з безцінним для краю досвідом актора, режисера, педагога, теоретика театру. У 20-30-ті його називали жартома „театральним магнатом" Харкова. Г. Ігнатович і М. Пільцер не відкидали набутків театру враження і вираження та вчення про мистецьке перетворення (за Л. Курбасом). Такий театр був зрозумілим і близьким Марії Людвиківні ще з Праги, а Гнат Гнатович володів глибоким осмисленням його законів. Але такі підходи до театрального мистецтва перебували у відкритому конфлікті з існуючою ідеологією.

Спільні роботи М. Пільцер та Г. Ігнатовича – це тема окремої розмови, а може, й дослідження. Але у змінених життєвих обставинах актриса не припинила свого творчого розвою, витримавши запропоновані долею випробування й трагедії.

Підсумком тридцятилітньої творчості талановитої актриси стала роль Зої Жмут із вистави „Вовчиха" (інсценізація Ю. Ананьєва однойменного оповідання О. Кобилянської). Думається, що грати у постановці, здійсненій саме за прозою О. Кобилянської, було надзвичайно цікаво і відповідально для актриси. Бо частина доробку письменниці безпосередньо торкається виокреслення образу нової жінки XX століття, котра намагається самостійно будувати своє життя, виходячи у світ нарівні з чоловіком. Тепер це б назвали гендерною проблемою. Марії Пільцер, завдяки її таланту, також довелося змінити споконвічний „жіночий" спосіб життя. Тому до творчості письменниці, котра намагалася віднайти відповіді на нечувані раніше запитання, вона ставилася з трепетом. Манера письма О. Кобилянської також імпонувала актрисі. Мабуть, ці чинники відкрили в душі актриси усі комірки пам'яті, болю, щастя, що були тривалий час під замком, і викресали з її серця образ цілеспрямованої селянки, котра владно керує усіми домочадцями, – Зої Жмут.

Рецензенти відзначали, що за своєю складністю втілений М. Пільцер образ „нагадує трагічних героїв Шекспіра", а сама актриса у цій ролі „виступила справжнім майстром". Гра Марії Пільцер у п'єсі була відзначена премією на Всеукраїнському огляді театрів (1967).

Незважаючи на своє почесне місце в культурному житті краю, титули, відзнаки, Марія Пільцер не вважала принизливим для себе виступати у другорядних, епізодичних ролях, брати участь і в

масових сценах, ретельно відпрацьовуючи кожне слово, шліфуючи кожен жест. Бо, як вважала, малих ролей не буває…

У театрі, як і в житті, М. Пільцер не сприймала брехні, залаштункових інтриг, доносів, заздрощів, злоби, пліток – того, що руйнує людину, спустошує душу митця, нівелює суть акторської місії, і не брала участі в таких „змаганнях". Театр ототожнювала з храмом, куди сміємо ступити тільки з чистим серцем, кришталевим сумлінням, бо лише тоді на сцені творитиметься справжнє мистецтво. Сама Марія Людвиківна до останніх днів життя зберегла доброту, уважність, чуйність у ставленні до людей, і це зумовлювало надзвичайно світлу й потужну її акторську харизму.

…Щодня за одним маршрутом Київська набережна – театр (нинішній ляльковий в м. Ужгороді) можна було зустріти гарну блакитнооку жінку, що прямувала до „храму мистецтва", а ровесники пізнавали в ній „нашу Марусю", котра не зрадила ідеї професійного театру на Закарпатті й залишилася переживати разом зі своїм народом його смуток і радість.

У молоді роки Маруся написала рядки: *„Люби, дитинко, сесю країну, Люби нашу Верховину, Бо туй будеш живот мати, И по смерти спочивати"...*

Виявилося – написала про себе.

ОЛЕКСАНДРА ІГНАТОВИЧ

Джерельні приписи:

1. Андрійцьо, В. „Нова сцена". Театр Карпатської України / Василь Андрійцьо ; Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини „Україна". – Ужгород : Ґражда, 2006. – 128 с.
   Зі змісту : [про М. Пільцер]. – С. 20, 21, 22, 99. : портр.
2. Баглай, Й. Із театром – сорок років : (ст., рец., нариси) / Йосип Баглай. – Ужгород, 1997. – 143 с.
   Зі змісту : [про М. Пільцер]. – С. 57, 58, 61, 68, 72, 127.
3. Ігнатович, Г. Г. Від гасниці до рампи : нариси з історії українського театру на Закарпатті. Кн. 1 / Гнат Гнатович Ігнатович ; упоряд. І. І. Ігнатович ; С. І. Ігнатович ; післямова О. С. Ігнатович. – Ужгород : Ліра, 2008. – 344 с. : портр, фото.
   Зі змісту : [про М. Пільцер]. – С. 114, 133, 238-242, 244-249, 251, 252, 254-258, 280, 283-287, 303, 305, 306.
4. Любов глядача – найвище визнання : золоті сторінки історії та сьогодення театру Срібної Землі / упоряд. В. В. Кобаль. – Ужгород : Карпати, 2010. – 258 с. : фото.
   Зі змісту : [про М. Пільцер]. – С. 27, 42, 65, 69, 159. : портр., 161.

5. Руснак, В. І. Театр Срібної Землі : закарпат. облас. укр. муз.-драм. театр на півстоліт. рубежі / Василь Іванович Руснак ; вступ. ст., ред. Й. О. Баглай. – Ужгород : Карпати, 1996. – 184 с. : іл.
Зі змісту : [про М. Пільцер]. – С. 14, 15, 19, 20, 23, 32, 35, 41, 43, 44, 46, 48, 50, 51, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 67, 72, 95, 150. : портр.
6. Шерегій, Ю. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року = Survey of the history of ukrainian theatres in Carpatho-Ukraine before 1945 / Юрій Шерегій ; Словац. пед. вид-во в Братиславі, Від. укр. л-ри в Пряшеві. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто ; Пряшів ; Львів, 1993. – 416 с. : іл. – (Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка. Секція Історично-Філософічна ; Т. 218).
Зі змісту : [про М. Пільцер]. – С. 255, 272, 284, 305, 330, 346.

***

7. Баглай, Й. О. Театр оновленого краю : [в т. ч. про арт. М. Пільцер] / Й. О. Баглай // Культури нашої надбання. – Ужгород : Карпати, 1982. – С. 63-73.
8. Баглай, Й. У заманливий світ театрального мистецтва (До 90-річчя заслуженої артистки України Марії Пільцер) / Йосип Баглай // Календар „Просвіти” на 2002 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во „Просвіта”, 2002. – С. 201-203.

***

9. Марушка, І. Життя на сцені : [про засл. арт. УРСР М. Л. Пільцер] / І. Марушка // Закарпат. правда. – 1971. – 3 листоп. – С. 3.

ЛИСТОПАД: 28

БОГДАН ВАСИЛЬОВИЧ КОРЖ

60-річчя від дня народження скульптора (нар. 1952)

У його майстерні почуваєш себе напрочуд затишно. Хоча спочатку здається, що в цьому мармурово-гіпсовому царстві тонни пилу, тиснява і за мить на тебе впаде чиясь зліплена голова. Але після запашної кави з мармуровим пилом, секрет якої скульптор нікому не розповідає, в цьому склепі оживає каміння....

Богдан не любить про себе розповідати. Не балакучий бородань-скульптор про своє дитинство і родину говорить по-чоловічому скупо та небагатослівно. Народився в Чехії у місті Яблонець-над-Тисою у 1952 р. Батьки – Василь та Ганна вчилися в Українському вільному та Карловому університетах. Родина

© О. Гаврош, 2011

завжди вирізнялася українським духом: стрий Юрій Корж та вуйко Олександр Блестів були закатовані за участь у Карпатській Україні. Та попри сприятливі умови життя за кордоном родина прагла повернутися на батьківщину – Закарпаття. Це стало можливим лише після смерті Йосипа Сталіна, тож у 1958 р. родина оселяється у Хусті. Малому Богданові на той час було 6 років. Та проблеми на цьому не закінчились. Батькові три роки не давали радянського громадянства. Щомісяця він відмічався у міліції і, маючи вищу юридичну освіту, мусив працювати слюсарем. Та попри всі перипетії, нікому не вдалося зламати національного духу Коржів. Ще у дитинстві в характері Богдана закладається особливі риси – самостійність, прагнення свободи та незалежності, твердість, несхитність.

Богдан пригадує, що в дитинстві постійно грався із камінням, щось ліпив, складав. Безперечно, це були неусвідомлені речі, але з вибором професії не вагався. Мистецьку освіту розпочав із художнього училища в Ужгороді, а по його закінченні став студентом факультету художньої кераміки Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва. Серед його викладачів був Дмитро Крвавич – скульптор-монументаліст, мистецтвознавець та дослідник, який писав: „Художній твір – це згусток почуттів, думок і понять митця. Якщо глибоку та велику ідею твору не зігріли почуття митця – це не художній твір, лише фраза". Не відаю, чи Богдан Корж читав цей вислів, але дух вільного, незаангажованого митця проявився у ньому ще в інституті.

Після Львова повертається до Ужгорода – міста, яке сьогодні називає рідним, хоча по закінченні навчання мав можливість залишитися у столиці Галичини. До міста над Ужем приїхав не один. Поруч була Людмила – молода талановита художниця, яка тепер носить прізвище Корж-Радько.

У 80-х рр. – часах застою мусив заробляти, аби прогодувати сім'ю. Тому сьогодні з посмішкою згадує, що за життя зліпив усього трьох Ленінів і одного Дзержинського. Зате потім, впродовж трьох місяців міг ваяти панянок, медалі чи бюсти невідомих, як сам каже, „під стіл". Маючи класичну освіту, вже тоді у зовсім „не класичних" роботах проявляв жіночність через пластику тіла та ліній. Його жіночі торси були без голів, рук чи ніг – така собі суцільна наелектризована еротика!

Ранні роботи скульптора вирізнялись не тільки пластичністю форм, але й пластичністю думки. Статична динаміка, що передає зупинку в часі та просторі і в той же час момент руху – така собі тривимірна реальність, де майстру вдалося досягти цілості форми, ліній та пропорцій.

Особливістю творчого доробку Богдана Коржа є творча незалежність. Він сам наголошує, що основним критерієм завжди є його творче его, або якщо хочете – власна втіха. Символічність скульптур є прагненням створити образи, які будуть зрозумілими для всіх. Адже глядач теж має право на творчість – домислити, пережити або побачити у творі те, що відбиває енергетика внутрішнього світу будь-якої людини.

Перебудова 1985 р. позначилася у житті Богдана Коржа вступом до Національної спілки художників України. Сьогодні, коли часи політичної заангажованості минули, Богдан говорить, що може працювати, як птах співає. Жанрове розмаїття конкретних пластичних втілень його задумів вражає: від медалей, присвячених видатним особистостям, скульптурних портретів, складних монументальних робіт – до символічної пластики та інсталяцій, в яких він поєднує риси національної ментальності з мовою модерного мистецтва. Хоча на питання про кількість своїх робіт відповідає знизуванням плечима. Тих, про які не соромно згадати – вже понад тисячу. Роботи майстра завжди вирізняються продуманими композиційними рішеннями, пропорційністю та сюжетною основою. Будь-яка з робіт скульптора зроблена так, що може бути збільшена у два, три, чотири рази. В його майстерні на двадцяти напівпідвальних квадратних метрах гість побачить і бюст Чендея, Бабидорича, Ольбрахта, Масарика, Россіні, Брейгеля та Енді Варгола. Це не повний список, кого відтворила у камені, глині чи бронзі рука майстра.

Богдан Корж – закарпатський скульптор, який має постійні замовлення за кордоном. Його роботи прикрашають Олександрійську бібліотеку в Єгипті, угорське місто Тігань, Загреб та Словенський Брод у Хорватії. Одним словом, розкидані широко!

В Ужгороді – тільки рельєфи Золтану Баконію, майору міліції Баб'якові, бюст Августину Волошину у замковому музеї. Не звинувачує в цьому нікого. Це ще одна з рис, яка вирізняє Богдана – не любить кланятися у високих кабінетах.

Хоча хвалитися є чим. Приміром, скульптурною композицією короля Угорщини Андраша і доньки Ярослава Мудрого Анастасії, яку виконав на замовлення Товариства українців Угорщини. Не збереглося жодного зображення історичних постатей XI ст. Тож автор мусив напружити всю свою творчу уяву, аби перед глядачем постали величні постаті. І це йому вдалося.

Скульптор не концентрує увагу на зовнішності. Лише кількома лініями позначує риси обличчя, уникає відчуття тілесності. Богдан Корж вміло створив образ подружжя, яке, не зважаючи на різні колізії, тримається разом і сприймається глядачем як одне ціле. Хоча, як свідчить історія, князь Київської Русі Ярослав Мудрий одружив своїх доньок майже по цілій Європі заради дипломатичних стосунків із сусідами, Андраш та Анастасія таки стали справжнім подружжям. Скульптор передав це лаконічно і переконливо – постаті поєднує жест – доторк Анастасії. Її жест водночас впевнений і лагідний, за плечем чоловіка королівна почуває себе захищеною.

Або згадаймо, до прикладу, бюст Олександру Пушкіну у Мукачеві. Уникаючи шаблонів, пан Богдан зумів передати портретну схожість, яка цікава для автора незвичним походженням російського поета. Адже його прадід був африканцем за походженням.

Напередодні 60-річного ювілею скульптор, якого часто в Ужгороді можна побачити на велосипеді, з усмішкою твердить, що найкраща його скульптура ще попереду. І в це охоче віриться. Бо Богдан Корж таки знає, що каже.

ОКСАНА ГАВРОШ

Джерельні приписи:

1. Корж, Б. Вибране = Selected works : [Виставки. Живопис. Об'єкти. Скульптура. Графіка. Пленери і не тільки...] : альбом / Богдан Корж, Людмила Радько. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2007. – 74 с. : іл.
2. Корж, Б. Мала пластика / Богдан Корж ; Закарпат. орг. спілки худож. України, Закарпат. худож. музей. – Ужгород : Міська друк., 1992.
3. Корж, Б. Скульптура / Богдан Корж ; Управління культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. орг. Нац. спілки худож. України. – [2002]. – 3 с.

***

4. Корж, Б. Скульптурне обличчя Закарпаття : [розмову із скульптором / вів А. Любка] / Богдан Корж // Неділя. – 2008. – 18-24 жовт. – С. 7b-8b.

***

5. Богдан Корж (1952 р. н.) : [в т. ч. вказані назви праць скульптора: „Глобус-Баба”, „Говерла”] // Каталог обласної виставки творів закарпатських художників, присвяченої Всеукраїнському дню художника. – Ужгород, 2005. – С. 9.
6. Богдан Корж : [скульптор] // Митці Закарпаття. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. облас. упр. по пресі, 1994. – С. 52-53. : портр., іл.
7. Корж Богдан Васильович : [коротка біогр. скульптора, в т. ч. його праці: „Даная”, „Пам’ятник угорському королю Андрашу I та королеві Анастасії – доньці Ярослава Мудрого”] // IV обласна виставка скульптури : 10.12 – 26.12 2003 р. – Ужгород, 2003. – С. 9. : іл.
8. Корж Богдан Васильович : [коротка біогр. скульптора, в т. ч. його праці: „Загроза”, „Ранок”, „Амазонка”] // V обласна виставка скульптури : 19 груд. 2008 р. – Ужгород, 2008. – С. 4-7. : портр., іл.
9. Корж Богдан Васильович : [скульптор] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 126-127. : портр., іл.
10. Корж Богдан Васильович : 1952 р. н. : [коротка біогр. скульптора, в т. ч. його праці: „Весна”, „Весняний торс”, „Клубок”] // Мистецтво Закарпаття : каталог творів із фондів музею. – Кн. 1. – Ужгород : Шарк, 2005. – С. 122-123.

***

11. Гаврош, О. „Вибране” Богдана Коржа й Людмили Радько : [вихід альб. „Вибране”] / Олександр Гаврош // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 29 листоп. – 5 груд. – С. 23.
12. Гаврош, О. Видосвіти Людмили та Богдана Коржів : [вист.-проект „Вибране”] / Оксана Гаврош // Едельвейс Закарпаття. – 2007. – 6 груд. – С. 4.
13. Ковальчук, А. Виставка Богдана Коржа та Людмили Корж-Радько : [вист. худож. в галереї „Ужгород”] / Анатоль Ковальчук // Трибуна. – 2007. – 24 листоп. – С. 3.

ЛИСТОПАД: 28

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ ВЕГЕШ

50-річчя від дня народження вченого-історика, політолога, педагога і адміністратора вищої школи (нар. 1962)

Карпатська Україна (1938–1939 рр.) – важливий період не тільки крайової, але й вітчизняної історії в цілому. Він по праву вважається одним із важливих етапів українського державотворення.

© М. Олашин, 2011

Зрозуміло, що в часи гортіївської окупації краю та радянську добу національно-визвольні змагання українців Закарпаття змальовувалися тільки чорними фарбами. І тільки з кінця 1980-х рр. ситуація почала змінюватися на краще. А найбільша заслуга в цьому тоді ще молодого історика Миколи Миколайовича Вегеша. Він у ті неоднозначні часи не побоявся взятися за вивчення вищезгаданих подій. Відтоді минуло понад два десятиріччя. Зараз наш колега – відома в наукових і політичних колах людина, він – доктор історичних наук, професор, ректор Ужгородського національного університету. Його фахові здобутки і майбутній життєвий ювілей й спонукали нас до написання цієї статті.

Микола Вегеш народився 28 листопада 1962 р. в смт Міжгір'я Міжгірського району Закарпатської області в родині службовців. У 1984 р. закінчив історико-педагогічний факультет Івано-Франківського державного педагогічного інституту (тепер Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника). У 1984–1990 рр. був вчителем історії та суспільствознавства Синевирської СШ, що на Міжгірщині. Згодом навчався в аспірантурі. З листопада 1993 р. працює в Ужгородському університеті на таких посадах: асистент (1993–1994) та доцент (1994–1997) кафедри історії України; доцент (1997–2000), професор (2000–2002) та завідувач (2002–2011) кафедри політології; декан історичного факультету (2004–2005). З квітня 2005 р. – ректор Ужгородського університету. Крім того, очолював за сумісництвом Інститут карпатознавства (2000–2004) та НДІ політичної регіоналістики УжНУ (з травня 2009 р.).

Професор Микола Вегеш – відомий вітчизняний вчений. Бібліографія його публікацій налічує понад 1000 позицій. Тут ми виділимо головні напрямки його дослідницьких пошуків.

Головна наукова тема, вивченню якої колега присвятив понад два десятиріччя, торкається такого важливого періоду крайової історії, як Карпатська Україна. Як уже було сказано, ця проблема привернула увагу історика ще у 80-х рр. XX ст. Ставши аспірантом, Микола Вегеш під керівництвом спочатку проф. Василя Ілька, а згодом проф. Володимира Задорожного наполегливо і систематично працював над вивченням обраної теми. Він ґрунтовно опрацював матеріали Державного архіву Закарпатської області. Проаналізував і праці попередників, написані переважно на основі

марксистсько-ленінської ідеології, Розшукав окремих учасників досліджуваної події і зафіксував їх спомини. До закінчення аспірантури він не тільки написав дисертацію, але й мав низку наукових публікацій, у тому числі дві книги. У студіях історик показав розвиток промисловості, сільського господарства та торгівлі на Закарпатті наприкінці 1930-х рр. Він також приділив чільне місце характеристиці внутрішньополітичного становища Карпатської України, зокрема розкрив питання виникнення Карпатської Січі, підготовки і проведення виборів до Сойму, показав внесок українців Східної Галичини, Північної Буковини і Наддніпрянської України у розбудову Карпатської України, боротьбу січовиків проти угорських окупантів тощо. Підсумовуючи, можна сказати, що М. Вегеш вперше змалював об'єктивну картину розвитку подій на Закарпатті в період з жовтня 1938 р. і по березень 1939 р. Логічним наслідком дослідницьких пошуків у цьому напрямку став успішний захист кандидатської дисертації у березні 1994 р.

Захистивши кандидатську дисертацію, М. Вегеш продовжив дослідження обраної проблеми. Тепер він почав вивчати Карпатську Україну в контексті міжнародних відносин другої половини 30-х рр. XX ст. Найбільш глибоко і комплексно ця проблема розкрита у докторській дисертації (захищена у вересні 1998 р.) та низці монографій (написаних одноосібно або у співавторстві), а саме: „Карпатська Україна 1938–1939 років у загальноєвропейському історичному контексті" (Ужгород, 1997; 2 томи), „Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939)" (Ужгород, 1997), „Міжнародне становище Карпатської України (1938–1939)" (Ужгород, 1997), „Карпатська Україна на шляху державотворення" (Ужгород, 2009) та ін. У цих та інших студіях науковець вперше показав місце, роль і значення Закарпаття у зовнішньополітичних концепціях і політиці Німеччини, Італії, Угорщини, Польщі, Румунії, Югославії... На основі глибокого і всебічного опрацювання архівних документів (у тому числі й зарубіжних архівосховищ) Микола Вегеш об'єктивно висвітлив взаємовідносини керівництва Карпатської України з різними політичними об'єднаннями і організаціями та урядами окремих європейських .держав. Він також зробив об'єктивний аналіз державно-правового становища Закарпаття у досліджуваний період. Погоджуємось з думкою дослідника про те, що Августин Волошин орієнтувався на Німеччину тільки тому, що

вбачав у ній гаранта територіальної цілісності Карпато-Української держави (на жаль, інтереси правлячих кіл Угорщини, свого союзника, Гітлер поставив вище державницьких потуг закарпатських українців). Додамо, що М. Вегеш скрупульозно простежив етапи вивчення вищезазначеної проблеми (як вітчизняними, так і зарубіжними вченими) і запропонував власну її періодизацію.

Крім синтетичних праць з проблем Карпатської України, М. Вегеш написав низку досліджень, в яких розкриваються окремі актуальні аспекти досліджуваної теми. Серед них назвемо такі: „Карпатська Україна і Німеччина (1938–1939)" (Ужгород, 1996), „Румунія і Карпатська Україна (1938–1939)" (Ужгород, 1999) та ін. Також велику увагу історик приділяв вивченню життєвого шляху, політичної та державної діяльності видатних діячів Карпатської України. Серед них треба назвати Августина Волошина, Михайла Бращайка, Юлія Бращайка, Василя Ґренджу-Донського, Степана Клочурака, Михайла Колодзінського (Гузара), Федора Ревая, Юліана Ревая, Івана Рогача, Вікентія Шандора та ін. Дослідник повернув чесне ім'я багатьом активним учасникам подій 1938–1939 рр. Серед окремих видань з цієї проблематики назвемо наступні: „Августин Волошин" (Ужгород, 1995), „Смерть президента: (Останні дні життя і смерть президента Карпатської України Августина Волошина)" (Ужгород, 1996), „Громадсько-політична і культурно-освітня діяльність Василя Ґренджі-Донського (1897–1974)" (Ужгород, 2000), „Карпатська Україна 1938–1939 років в портретах" (Ужгород, 2000), „Августин Волошин і Карпатська Україна" (Львів-Хуст, 2004), „Августин Волошин: життя і помисли президента Карпатської України" (Ужгород, 2005; 2-ге вид. – 2009), „Карпатська Україна в портретах" (Ужгород, 2007) та ін.

Підкреслимо, що в коло наукових зацікавлень ювіляра входять не тільки питання Карпатської України. Він досліджував низку інших проблем. Серед них вкажемо на такі: національно-визвольні змагання українців Східної Галичини і Закарпаття у першій половині XX ст., діяльність Української Повстанської Армії, угорська іредента на Закарпатті у міжвоєнний період, становище українців Румунії після 1945 року... Чимало розвідок він присвятив відомим діячам вітчизняної історії Михайлу Драгоманову, Михайлу Грушевському, Олегу Ольжичу, Андрею Шептицькому

та ін. Низку публікацій, у тому числі й окремих видань, він має про свого вчителя – професора Володимира Грабовецького.

Завершуючи мову про наукові здобутки колеги, зауважимо, що в останній період він більше працює в царині політології (переважно геополітики). Частина його студій з цієї тематики увійшла до 4-томника „Історія і політика" (Ужгород, 2005). А у поточному році побачило світ видання „Геополітика в іменах".

У наступній частині своєї статті торкнемося здобутків М. Вегеша в царині педагогіки і методики. Безперечно, він має педагогічний дар. Підтвердженням цьому слугує і той факт, що уже в 23 роки його було обрано керівником Міжгірського методичного об'єднання вчителів історії. І він успішно справлявся з покладеними на нього обов'язками. В університеті викладав такі курси, як „Історія України", „Політологія", „Зовнішня політика України", „Методика викладання політичних дисциплін" та спецкурс „Суспільно-політичні процеси на Закарпатті в 20–30-х рр. XX ст.". Він завжди демонстрував чудове знання фактичного матеріалу, вміння викладати його логічно, послідовно і доступно у взаємозв'язку з раніше вивченими темами, розуміння студентської психології тощо. Його заняття – динамічні, пізнавальні і заставляють студентів працювати.

Свій багатий педагогічний досвід ювіляр використав при написанні навчальних підручників і посібників. Серед яких назвемо найголовніші, а саме: „Становлення і розвиток політичної думки в Україні" (Ужгород, 1995), „Історія української державності" (Ужгород, 1996), „Основи політології" (Ужгород, 1998, 2003), „Політологія: конспект лекцій" (Ужгород, 1999), „Політологія" (Київ, 2008) та ін. Вони користуються неабияким попитом у студентів вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації.

Вагомими науково-педагогічними здобутками ювіляр завдячує також і дружині, їх палке кохання бере свій початок ще з студентських років. Зараз Анастасія Іванівна – кандидат філологічних наук, викладач кафедри української мови Ужгородського університету. Вона добре розуміє свого чоловіка і допомагає йому в усьому. Подружжя Вегешів виростило і виховало двох синів – Ігоря та Івана. Перший закінчив відділення політології факультету суспільних наук, викладає на рідній кафедрі та плідно працює над кандидатською дисертацією. Другий – успішно навчається на

географічному факультеті УжНУ. Обидва сини і невістка Маріанна намагаються дарувати батькам тільки позитивні емоції.

Багаторічна і сумлінна праця професора М. Вегеша гідно відзначена. Так, його нагороджено орденом „За заслуги" III і II ступенів (2007 і 2009), Почесною грамотою Верховної Ради України (2007), Грамотою Верховної Ради України (2004). А ще він – академік Міжнародної Слов'янської академії (1999), АН вищої школи України (2006) та АН вищої освіти України (2008), Відмінник освіти України (2007), лауреат премій ім. В. Ґренджі-Донського (1993) та акад. І. Крип'якевича (1996).

Професор М. Вегеш підійшов до свого першого життєвого ювілею. Як свідчить вищенаведений матеріал, ювілейну дату він зустрічає з вагомими здобутками. А попереду нові вершини. Тож ми щиросердечно бажаємо Миколі Миколайовичу доброго здоров'я, життєвої наснаги, сімейного благополуччя, невичерпної енергії та оптимізму, нових вагомих здобутків в царині історії, політології, педагогіки, політики та адміністративної роботи, успішного здійснення усіх планів і задумів!

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Вегеш, М. М. Угорська іредента на Закарпатті між двома світовими війнами (1918 – 1939 рр.) / М. М. Вегеш, В. І. Гиря, І. Ф. Король. – Ужгород, 1998. – 130 с.
2. Вегеш, М. М. Карпатська Україна 1938-1939 років в портретах : метод. посібник для студентів істор. ф-ту / М. М. Вегеш, Л. В. Горват. – Ужгород, 2000. – 101 с.
3. Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України / М. М. Вегеш [та ін.]. – 2-е вид., допов. – Ужгород : Карпати, 2009. – 482 с. : портр, іл.
4. Вегеш, М. Карпатська Україна (1938-1939) : соц.-економ. і політ. розвиток / М. Вегеш. – Ужгород, 1993. – 136 с.
5. Вегеш, М., Задорожний В. Велич і трагедія Карпатської України : історико-попул. нарис / М. Вегеш, В. Задорожний. – Ужгород, 1993. – 82 с.
6. Боднар, В. Л. Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939) : [монографія] / В. Л. Боднар, М. М. Вегеш. – Ужгород : Колір прінт, 1997. – 134 с.
7. Вегеш, М. М. Громадсько-політична і культурно-освітня діяльність Василя Гренджі-Донського (1897–1974) : матеріали до спецкурсу „Історія укр. л-ри XX ст." / Микола Миколайович Вегеш. – Ужгород, 2000. – 106 с.

8. Вегеш, М. М. Карпатська Україна : документи і факти / Микола Миколайович Вегеш. – Ужгород : Карпати, 2004. – 432 с.
9. Вегеш, М. М. Назустріч волі : нариси історії визвольних змагань / М. М. Вегеш. – Вид. 2-ге, змінене й доп. – Ужгород : Ґражда, 2008. – 148 с.
10. Вегеш, М. М. Карпато-Українське державотворення : до 70-річчя проголошення держ. незалежності Карпатської України : [монографія] / М. М. Вегеш, М. Ю. Токар. – Ужгород : Вид-во УжНУ „Говерла”, 2009. – 536 с. : іл.
11. Вегеш, М. М. Карпатська Україна в контексті українського державотворення : навч. посіб. / М. М. Вегеш, М. Ю. Токар, М. Басараб. – Ужгород : Карпати, 2008. – 256 с. : іл.
12. Вегеш, М. М. Карпатська Україна на шляху державотворення / М. М. Вегеш, М. Ю. Токар. – Ужгород : Карпати, 2009. – 448 с. : портр, фото.
13. Вегеш, М. М. Країни Центрально-Східної Європи та українське питання (1918–1939) : монографія / М. М. Вегеш, С. В. Віднянський. – Ужгород, 1998. – 258 с.
14. Вегеш, М. Національно-визвольні змагання українців Східної Галичини і Закарпаття в 1918-1950 рр. ХХ ст. : монографія / М. Вегеш; Н. Греченюк. – Ужгород, 2003. – 195 с.

***

15. Вегеш, М. Августин Волошин і Карпатська Україна / М. Вегеш // Сторінки історії України ХХ століття. – К. : Освіта, 1992. – С. 307-318.

***

16. Вегеш, М. Без Гуцульської Республіки не було б Карпатської України : [до 90-річчя з часу проголош. в Ясіні Гуцул. Республіки] / Микола Вегеш // Новини Закарпаття. – 2009. – 31 січ. – С. 18, 19.
17. Вегеш, М. Практика впровадження Болонської реформи : [інтерв’ю із ректором УжНУ, д-ром іст. наук, проф. / вела О. Мілашовська] / Микола Вегеш // Світ Карпат. – 2005. – № 3. – С. 16. : портр.
18. Вегеш, М. М. Ужгородському національному університету – 65 / Микола Миколайович Вегеш // Слово вчителя. – 2010. – 15 жовт. – С. 5.

***

19. Вітання „Просвіти” професору Миколі Вегешу з нагоди 40-річчя : [вчен.-іст., громад.-політ. діячу] // Календар „Просвіти” на 2002 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во „Просвіта”, 2002. – С. 228.
20. Федака, С. Д. Вегеш Микола Миколайович : [д-р іст. наук, проф.] / С. Д. Федака // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 66-67. : портр.

***

21. Гаврош, О. Микола Вегеш „Назустріч волі” : [кн. проф. й ректора УжНУ] / Олександр Гаврош // Старий Замок. Паланок. – 2008. – 11-17 груд. – С. 22.

22. Ректора УжНУ Миколу Вегеша нагороджено дипломом третього ступеня : [вид. М. Вегеша та М. Токара „Карпатська Україна на шляху державотворення” удостоєно дипломом третього ступеня у нац. конкурсі „Краща книга України” ; в т. ч. про нагородж. співавт. орденом „За заслуги” II ст.] // Карпат. Україна. – 2009. – 12 верес. – С. 1.
23. Токар, М. Микола Вегеш став почесним доктором Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника : [ректор УжНУ, проф.] / Маріан Токар // Новини Закарпаття. – 2007. – 20 жовт. – С. 4. : портр.

ГРУДЕНЬ: 4

ВАСИЛЬ ЛАР

120-річчя від дня народження релігійного і громадського діяча (1892–1983)

Народився 4 грудня 1892 р. в с. Золотарево (тепер Хустського району Закарпатської області). Закінчив Ужгородську богословську семінарію, висвячений на священика 26 травня 1918 р. Протягом свого життя душпастирював в багатьох парафіях Закарпаття, зокрема у Верхніх Воротах, де разом з учителем Йосифом Баланчуком, майбутнім письменником Лукою Дем’яном і його братом Іваном та Іваном Григою заснували товариство „Просвіта” – друге в районі після Скотарського.

Василь Лар – прекрасний педагог. Його було призначено директором Ужгородської греко-католицької жіночої вчительської семінарії, яку очолював аж до угорської окупації Закарпаття. Проводив активну роботу в крайовому товаристві „Просвіта”, тісно співпрацював з визначними педагогами краю, зокрема з Августином Волошином, Віктором Желтваєм, Августином Стефаном, Юліаном Реваєм.

Емігрувавши після окупації Закарпаття в Прагу, а потім у Сполучені Штати Америки, продовжував разом з душпастирством і просвітницьку роботу. Був парохом Собору Непорочного зачаття Пречистої Діви Марії в Філадельфії і протягом 32-х років – парохом церкви св. Петра і Павла в Анонсії, Конн. За широко розвинену просвітницьку працю Міська управа виявила до нього особливу

© В. Пагиря, 2011

пошану, перейменувавши в листопаді 1981 р. одну з вулиць біля церкви в Анонсії на вулицю імені отця Василя Лара ще за його життя.

За своє 32-річне душпастирство в Анонсії він збудував приходський дім і школу, перемалював і відремонтував церкву, заснував кілька парохіяльних організацій. Будучи вже важкохворим і перебуваючи в будинку для перестарілих в Лендстейлі, він все-таки на запрошення парафіян прибув на інвалідній колясці, щоб перерізати символічну стрічку і ввести процесію вірних до відремонтованого храму.

Благословляючи своїх вірних, сказав: „Між вами я прожив 32 роки, та між вами бажаю спочити. Коли прийдете відвідати ваших дорогих на цвинтарі, зупиніться на хвилинку над моєю могилою та згадайте мене незлим, тихим словом".

Помер о. Василь Лар 15 грудня 1983 р. в будинку для перестарілих в Лендстейлі, Па, проживши 91 рік і пропрацювавши священиком 65 літ. Парафіяни церкви св. Петра і Павла чесно виконують заповіт свого душпастиря. Його могила завжди прибрана.

ВАСИЛЬ ПАГИРЯ

Джерельні приписи:

1. Вегеш, М. Василь Лар : (1892–1983) / Микола Вегеш, Мар'ян Токар, Михайло Басараб // Карпатська Україна : док. і матеріали, хроніка подій, персоналії : у 2 т. – Т. 2 : Карпатська Україна : хроніка подій, персоналії / упоряд. С. Д. Федака. – Ужгород : Закарпаття, 2010. – С. 587. : портр.
2. Пагиря, В. Отець Василь Лар / Василь Пагиря // Пагиря, В. Закарпатці у діаспорі : нариси про закарпат. емігрантів / Василь Пагиря. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 32-33.
3. Пагиря, В. Василь Лар : [реліг. діяч, педагог] / Василь Пагиря // Пагиря, В. Світочі карпатського краю : іст. портр. греко-католиц. священиків Мукач. єпархії / Василь Пагиря. – Мукачево : Елара, 1996. – С. 88-89. : портр.

ГРУДЕНЬ: 8

ІВАН МИХАЙЛОВИЧ КЕДЮЛИЧ

100-річчя від дня народження оборонця Карпатської України, командуючого західною групою УПА (1912–1945)

Ім'я просвітянина, члена військового штабу „Карпатської Січі", одного із провідників ОУН і УПА, Івана Кедюлича ще донедавна було маловідоме закарпатцям. Він належав до плеяди нескорених борців за волю і соборність України 30–40-х рр., імена яких за тоталітарного режиму свідомо замовчувалися. Відомості про нього стали доступними лише за часів незалежності із публікацій заокеанської діаспори, зокрема, із видань публіцистики В. Ґренджі-Донського, праць д-ра П. Стерча та президента в екзилі М. Плав'юка, із спогадів вченого В. Шандора, відомого громадсько-політичного діяча Ю. Химинця та його дружини М. Кедюлич-Химинець – сестри І. Кедюлича.

Народився Іван Кедюлич 8 грудня 1912 р. в м. Перечині в багатодітній селянській сім'ї Михайла та Марії Кедюличів. Його проукраїнські переконання формувалися в умовах національного відродження у краї, просвітянського духу, яким жила родина, в молодіжному Пласті, в середовищі народовецької молоді та патріотичного учительства в роки навчання в горожанській школі та у Мукачівській торговельній академії (1927–1931).

За відсутності роботи за фахом І. Кедюлич склав додаткові учительські іспити та отримав посаду управителя народної школи в с. Нова Стужиця на Березнянщині. Тут він заснував „Просвіту", створив драматичний і хоровий колективи. Знаменними віхами його національно-політичного гарту були Другий з'їзд народовецької молоді в Мукачеві в 1934 р., долучення до започаткованої в краї нелегальної діяльності ОУН, участь у Всепросвітянському з'їзді в Ужгороді в 1937 р. та членство з вересня 1938 р. в напівмілітарній організації „Українська Національна Оборона" (УНОборона).

Маючи офіцерський вишкіл, отриманий в чехословацькій армії, І. Кедюлич в листопаді 1938 р. мобілізував молодь на порятунок майна крайової „Просвіти", зокрема багатотисячтомної бібліотеки. Разом з братом Панасом, студентами Гутником, Кардашинцем, Кульчицьким та іншими членами УНОборони Перечинщини і

© В. Шелепець, 2011

Березнянщини вдалося з боєм вивезти народний духовний скарб з Ужгорода до Хуста.

У січні 1939 р., в передчутті доленосних історичних подій, поручник „Карпатської Січі" І. Кедюлич з дружиною Євою (дівоче Вудмаска), активісткою „Просвіти", січовичкою, переїхав з Нової Стужиці в Хуст. Провідники Карпатської України його так і називали – „наш поручник". Про діяльність І. Кедюлича в цей час красномовно засвідчувала газета „Нова Свобода" за 31 січня 1939 р. – в статті про окружний з'їзд Українського Національного Об'єднання (УНО), який відбувся у Великому Бережному, поручник І. Кедюлич „виголосив палкий привіт від краєвої команди „Карпатська Січ", запевняючи, що „Січ" завжди стоїть напоготові для свого народу". На з'їзді промовляли також провідник УНО Ф. Ревай, письменник В. Ґренджа-Донський, очільниця Жіночого Союзу, письменниця І. Невицька, представниця Жіночої Січі К. Шелепець та інші речники.

Напередодні проголошення державності Карпатської України І. Кедюлич працював у штабі „Карпатської Січі", забезпечуючи разом з полковниками М. Колодзінським, З. Коссаком, Р. Шухевичем та іншими військовими очільниками вишколення січовиків, підготовку оборони та організацію охорони державних кордонів. Пліч-о-пліч з І. Кедюличем боронили Карпатську Україну його сестра Марія, зять Ю. Химинець і брат Панас, який був закатований угорцями в перший день окупації.

Після трагічного березня 1939 р. І. Кедюлич покинув край і від того часу упродовж більше ніж півстоліття для дружини і синів Богдана та Остапа вважався безвісті пропалим. Соратники по підпіллю знали його за псевдо – „Чубчик", „Довбня".

Влітку 1939 р. І. Кедюлич в Австрії пройшов військові курси, організовані полковником Р. Сушком за програмою створення української армії. Після нападу Німеччини на Польщу він вчителював в с. Волосате у повіті Сянок на Лемківщині, був членом ОУН полковника А. Мельника. В 1941 р. його відкликано до військової референтури ОУН, а з початком радянсько-німецької війни його включено до похідної групи О. Ольжича, яка, дійшовши до Житомира, сформувала там українську поліцію. Згодом І. Кедюлич був призначений комендантом київської округи.

Коли в Києві почалися масові арешти та розстріли українських націоналістів, зокрема О. Теліги, закарпатців І. Рогача, його

сестри Ганни, І. Рошка-Ірлявського та інших, І. Кедюлич перебрався в м. Проскурів, де його арештували, але завдяки щасливому випадку він вирвався із тюрми і добрався до Львова. Зголосившись до військової референтури ОУН, очолюваної генералом М. Капустянським, І. Кедюлич налагодив зв'язки з бойовими сітками ОУН Крем'янеччини і Полісся, з командиром УПА-Захід полковником В. Сидором та головнокомандуючим УПА Р. Шухевичем, очолив вишкільний відділ УПА, безпосередньо навчав курсантів офіцерських шкіл.

По завершенню Другої світової війни, коли органи НКВС жорстоко знищували українське національне підпілля, курені УПА за наказом Р. Шухевича реформувалися на невеликі тактичні відтинки (ТВ), які повинні були на рідних теренах продовжити боротьбу з більшовицькими поневолювачами. До липня 1945 р. І. Кедюлич командував 19 Кам'янець-Подільським ТВ, а згодом – 25 закарпатським ТВ (ВО „Говерла") з окремим завданням – розбудувати зв'язкову лінію через Чехословаччину на Захід.

У серпні 1945 р. в складі похідної групи, яка на перемарші зупинилася в с. Лісники Бережанського району на Тернопільщині, І. Кедюлич та майор УПА лісничанин І. Яцишин загинули, за однією версією, від вибухів гранат, якими загін НКВС закидав криївку, за іншою – від автоматних куль, випущених у спину провокатором.

У 1997 р., в день празника святої Покрови і святкування 55-річчя утворення УПА, у м. Бережани відкрито Меморіал, де перепоховано 426 воїнів УПА. Меморіал вінчає хрест із зображенням Берегині українського війська – Богоматері із Святим Покривалом у Пречистих руках. На мармурових плитах викарбувані імена полеглих, серед яких ім'я закарпатця І. Кедюлича. А на місці його загибелі у лісі біля с. Лісники освячено символічну могилу з написом: „На цьому місці у серпні 1945 року військами НКВС було вбито командуючого західною групою УПА Івана Кедюлича „Чубчика"… Вічна слава Героям України!".

Нині одна з вулиць в Перечині, рідному місті Героя Армії Нескорених, названа ім'ям Братів Кедюличів.

З позиції сучасних українських реалій постать І. Кедюлича стає більш значущою, якщо нагадати про його непримириме ставлення до розколу в ОУН на бандерівське і мельниківське

розгалуження. Він був категоричним противником партійного протиборства і роздрібнення сил, закликав до єдності, згуртованості у визвольній боротьбі з ворогами України.

ВОЛОДИМИР ШЕЛЕПЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Волицька-Ференцевич, Х. Пласт – у святій боротьбі : [в т. ч. про поручика „Карпатської Січі" І. Кедюлича] / Христина Волицька-Ференцевич // Альманах Українського Народного Союзу. – Річник 99. – Парсиппані – Ню-Джерсі : Свобода, 2009. – С. 67.
2. Гайвас, Я. Поручик Іван Кедюлич-Чубчик : спогад / Ярослав Гайвас // Химинець, Ю. Тернистий шлях до України / Юліян Химинець. – Ужгород : Ґражда, 1996. – С. 369-372.
3. Ґренджа-Донський, В. Великий окружний з'їзд у Великому Березному : [в т. ч. про поручика „Карпатської Січі" І. Кедюлича] / Василь Ґренджа-Донський // Твори Василя Ґренджі-Донського. – Т. IX : Публіцистика. – Вид. Карпат. Союзу, Інк., Від. у Вашінґтоні, Д.К., 1989. – С. 211-212.
4. Кедюлич-Химинець, М. Відлуння буремних років : спогади / Марія Кедюлич-Химинець. – Нью-Йорк : Ukrainian Book ; Ужгород : Патент, 2011. – 156 с. : фото.
   Зі змісту : [про І. Кедюлича]. – С. 25-27, 109-112.
5. Лешко, А. Це море квітів – для загиблих вояків : [про І. Кедюлича] / Андрій Лешко // Альманах Українського Народного Союзу. – Річник 89. – Парсіппані – Ню Йорк : Свобода, 1999. – С. 134-135. : фото.
6. Пагіря, О. Іван Кедюлич : (1912–1945) / Олександр Пагіря // Карпатська Україна : док. і матеріали, хроніка подій, персоналії : у 2 т. – Т. 2 : Карпатська Україна : хроніка подій, персоналії / упоряд. С. Д. Федака. – Ужгород : Закарпаття, 2010. – С. 479-483. : портр.
7. Пагіря, О. Формування Організації Народної Оборони „Карпатська Січ" : [в т. ч. про члена ОУН та УПА, підпоручника чехословац. армії І. Кедюлича] / Олександр Пагіря // Пагіря, О. Карпатська Січ: військове формування Карпатської України / Олександр Пагіря. – К. : Темпора, 2010. – С. 26-109. : портр., фото.
8. Плав'юк, М. В. Україна – життя моє / Микола Васильович Плав'юк. – Т. 1. : Терен, В., Хорунжий, Ю.. Від селянського сина – до державника. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2002. – 352 с. : іл.
   Зі змісту : [про І. Кедюлича]. – С. 73-74.
9. Содол, П. Кедюлич Іван / Петро Содол // Содол, П. Українська повстанська армія, 1943-49 : довідник / Петро Содол. – Нью-Йорк : Пролог, 1995. – С. 39. : портр.
10. Стерчо, П. Карпато-Українська держава : до історії визвольної боротьби

Карпатських українців у 1919-1939 рр. / Петро Стерчо. – Торонто : Наук. т-во ім. Т. Шевченка, 1965. – 288 с. : фото.
Зі змісту : [про І. Кедюлича]. – С. 69, 76, 111.
11. Химинець, Ю. Іван Кедюлич-Чубчик / Юліян Химинець // Химинець, Ю. Тернистий шлях до України / Юліян Химинець. – Ужгород : Ґражда, 1996. – С. 329-335.
12. Химинець, Ю. Мої спостереження із Закарпаття / Юліян Химинець. – Ню-Йорк : Накладом Карпатського Союзу, 1984. – 189 с. : фото.
Зі змісту : [про І. Кедюлича]. – С. 73, 81, 82. : портр., 83.
13. Шандор, В. Спомини / Вікентій Шандор. – Т. 1. : Карпатська Україна 1938–1939. – Ужгород : Ґражда, 1996. – 389 с.
Зі змісту : [про І. Кедюлича]. – С. 141, 330.

***

14. Бачинський, І. На Тернопільщині відкрито меморіял загиблим воїнам УПА : [про І. Кедюлича] / Іван Бачинський // Карпат. голос. – 1997. – 23-29 жовт. – С. 3. : портр.
15. Божук, Г. Трагічні літа героїчного життя : до 85-х народин І. Кедюлича / Ганна Божук // Новини Закарпаття. – 1997. – 11 груд. – С. 6. : портр.
16. Будар, Т. Вони боролися за Україну. Нескореним оборонцям – немеркнуча пам'ять : [в т. ч. про І. Кедюлича] / Тетяна Будар // Лемки Карпат. – 2011. – квіт.-трав. – С. 3. : портр., фото.
17. Великий окружний з'їзд у Великім Березнім : [в т. ч. про поручика „Карпатської Січі" І. Кедюлича] // Нова свобода. – 1939. – 31 січ. – С. 20.
18. Ситник, О. УПА на Закарпатті : [в т. ч. про старшину УПА І. Кедюлича] / Олександр Ситник // Карпат. голос. – 1997. – 23-29 жовт. – С. 6. : фото.
19. Шелепець, В. „Квіти – свідчення моєї свободи…". Пам'яті матері з нагоди 100-річчя від дня її народження : [в т. ч. згадка про І. Кедюлича] / Володимир Шелепець // Фест. – 2011. – 17-23 лют. – С. 13. : фото.

ГРУДЕНЬ: 17

ВАСИЛЬ ІВАНОВЧИК

100-річчя від дня народження громадсько-політичного діяча (1912–1995)

У числі будівничих Карпато-Української держави гідне місце займає юрист, активний учасник молодіжного народовецького руху Василь Івановчик.

Василь Івановчик народився 17 грудня 1912 р. в м. Дукес-Галла штату Пенсільванія. Його батьки були вихідцями із Закарпаття,

© К. Куцов, 2011

які в пошуку заробітку ще на початку XX ст. переїхали до Сполучених Штатів Америки, де проживали до 1924 р.

У 1924 р. родина Івановчиків повернулася до рідного краю. Дванадцятирічний Василь поступив до Ужгородської державної гімназії, яку із успіхом закінчив у 1932 р. Здобувши середню освіту, він того ж року поступив на юридичний факультет Братиславського університету ім. Я. А. Коменського, по завершенні якого (1938 р.) здобув ступінь доктора права (JUDr).

Навчаючись в Братиславі, Василь Івановчик активно займався громадською діяльністю – був провідним діячем братиславського „Товариства українських католицьких студентів" (засноване у 1932 р.), місцевої філії товариства „Просвіта" та „Академічного відділу абстинентів Підкарпатської Русі". У 1934–1936 рр. він очолював братиславську філію „Союзу Підкарпатських Руських Студентів", яка в цей період об'єднувала понад 40 студентів-народовців із Підкарпатської Русі та Пряшівщини, проводила активну культурно-просвітницьку роботу серед студентської та робітничої молоді. Василь Івановчик входив до організаційного комітету „Другого З'їзду Народовецької Молоді Підкарпатської Русі", який із великим розмахом пройшов 1 липня 1934 р. в Мукачеві. Згодом він брав діяльну участь у підготовці та проведенні „Першого Конгресу українського високошкільного студентства Підкарпатської Русі" (Ужгород, 28 червня 1936 р.).

В цей же період В. Івановчик став активістом підпільної екзекутиви Організації Українських Націоналістів, що на той момент вже активно діяла в Закарпатті і мала розгалужену систему осередків у середніх навчальних закладах краю та тих чехословацьких вишах, де навчалася закарпатська молодь. Саме із націоналізмом Василь Івановчик пов'язував майбутнє українського народу, виступаючи 28 червня 1936 р. на „І-му Конгресі українського високошкільного студентства Підкарпатської Русі", він заявив з цього приводу: „Націоналізм – це одинокий вихід із грізного положення українського народу на всіх українських землях".

По завершенні університетських студій Василь Івановчик повернувся до Підкарпатської Русі і активно включився в боротьбу за автономію. 4 вересня 1938 р. Василя Івановчика, Степана Росоху та Івана Рогача, як безперечних лідерів народовецької молоді, було обрано до управи „Першої Руської (Української) Центральної

Народної Ради", яка тоді ухвалила текст вимоги про негайне надання Підкарпатській Русі автономії. Того ж дня молоді народовці провели у Народному Домі товариства „Просвіта" в Ужгороді установчі організації „Українська Національна Оборона", завданням якої був захист території краю від іноземного втручання. Головою цієї організації було обрано Василя Івановчика. Слід відзначити, що у листопаді 1938 р. саме на основі „Української Національної Оборони" було створено Карпатську Січ, бійці якої рішуче протистояли угорській окупації Карпатської України у трагічні дні березня 1939 р.

Протягом листопада 1938 – березня 1939 рр. Василь Івановчик працював суддею окружного суду у Великому Березному. Після падіння Карпатської України він перебрався до Праги, де у 1940 р. був заарештований ГЕСТАПО і до 1945 р. перебував у концтаборі Аушвіц.

Після війни (розуміючи, що повернення Закарпаття, де вже встановилася радянська влада, може коштувати свободи, чи навіть життя) Василь Івановчик емігрував на захід. Спочатку жив в Західній Німеччині, 30-31 жовтня 1945 р. брав участь у З'їзді української еміграції в Ашафенбурзі. У 1955 р. В. Івановчик разом із дружиною Анною та донькою Любою перебрався до США. Тут він протягом двох років працював робітником на промисловому підприємстві м. Клівленда (штат Огайо), а від 1957 до 1985 року – службовцем місцевого муніципалітету. Проживаючи у США, Василь Івановчик брав участь у діяльності міжнародної громадської організації – Світове Братство „Карпатська Січ".

Помер Василь Івановчик 8 лютого 1995 р. у Клівленді, де й похований.

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Конґрес українського високошкільного студентства на Закарпатті : [подано також урив. із промови В. Івановчика на Конгр.] // Свобода=Svoboda. – Джерсі Сіті [США]. – 1936. – №. 171. – С. 3.
2. Худанич, В. І. Василь Івановчик : 17.12.1912–08.02.1995 / Василь Іванович Худанич / Худанич, В. І. Світове Братство Карпатська Січ / Василь Іванович Худанич. – Ужгород : Ґражда, 2005. – С. 168-169.
3. Худанич, В. І. Івановчик Василь : [громад.-політ. діяч] / В. І. Худанич // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 138-139.

ГРУДЕНЬ: 24

ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ ПЕКАРЮК

70-річчя від дня народження диригента, фольклориста, педагога, заслуженого працівника культури України (1942–2006)

Співуча Рахівська Гуцульщина… З-поміж інших регіонів краю вона помітно виділяється і вже багато років славиться невичерпними та життєдайними джерелами мелодійно-пісенних та інших самобутніх народних духовних перлин, традицій і звичаїв, які супроводжували гуцулів на протязі всього життя – чи то під час пітної праці, чи в хвилини відпочинку. Тут завжди шанували талановитих самородків – носіїв прадідівських духовних скарбів, бо який же то лісоруб чи ватаг без трембіти, сопілки, цимбал, іскрометного танку чи задушевної пісні?! То й не дивно, що в цих благодатних умовах духовного розвою народився, визрів, окріп та на повну силу забуяв талант знаменитого фольклориста, талановитого диригента і педагога, а водночас і прекрасної та добропорядної людини з гуцульського роду Василя Васильовича Пекарюка.

Народився митець у розпал другої світової війни 24 грудня 1942 р. в с. Ділове на Рахівщині (тоді с. Требушани) в родині лісника. Від матері, яка володіла чудовим природним мелодійним голосом, хлопець змалку перейняв любов до гуцульських пісень, від батька, який добре грав на гуцульських цимбалах, – пристрасть до народної музики, а ще – захоплення чарівною красою лісів і полонин, багатством первозданної природи вічнозелених Карпат. То й не дивно, що під час навчання в Діловецькій середній школі, яку юнак успішно закінчив у 1959 р., він залюбки співав у шкільному хорі, осягаючи водночас і ази нотної грамоти. За порадою відомого диригента і композитора Ю. Кадара юнак поступив на диригентське відділення Одеського училища культури, яке закінчив у 1964 р.

З музично-хоровим мистецтвом не поривав і під час строкової служби у війську в Закавказькому військовому окрузі, де брав участь у армійському ансамблі пісні й танцю, а при окружному Будинку офіцерів створив естрадний ансамбль, який став переможцем оглядів і конкурсів і навіть виступав у Москві.

© В. Габорець, 2011

Демобілізувавшись і повернувшись у 1967 р. додому, В. Пекарюк стає художнім керівником самодіяльного народного ансамблю пісні й танцю „Лісоруб" Великобичківського лісо хімкомбінату, а згодом і директором Великобичківської дитячої музичної школи. Як пристрасний фольклорист і диригент, поринув у пошуки яскравих перлин народного гуцульського мелосу, що з новою силою ожив у його душі та окрилив на створення колоритних і задушевних мелодій в улюбленому колективі, якому віддавав усю наснагу і неабиякий хист митця. В цей час та наступні роки він активно працює над обробками народних пісень: „Коломийка", „Гуцульські весільні переспіви", „На зеленій горі", „Ой, співаю собі", „Далась ня, мамочко…", „Гуцульські співанки", здійснив обробки народних мелодій до цілого ряду вокально-хореографічних композицій, які виконувались колективом.

У плідній творчій співпраці з балетмейстерами – заслуженим працівником культури України Йосипом Волощуком, Мироном Германом та іншими учасниками колективу в ансамблі було створено яскраві вокально-хореографічні композиції „Привітальна", „Лісоруби", „Бичківські вечорниці", „Свято в Карпатах", „Фрагменти Бичківського весілля", „Гуцулка", „Щедрий вечір у гуцульському селі", „Мараморощина квітуча", „Працьовиті ми" та інші.

Завдяки копіткій індивідуальній праці диригента з аматорами в колективі було виховано цілу низку талановитих солістів, виконавців співочих дуетів, тріо, квартетів, цілих вокальних ансамблів. Справжнім вокальним професіоналізмом відзначались виступи солістки М. Тимофій („Балада про скорботну матір", сл. М. Ткача, муз. В. Калинюка), вокального дуету в складі М. Тимофій та В. Педе (народна балада „Пливе кача по Тисині"), вокального дуету в складі М. Гощук та Г. Гаджі („Гуцульські співанки" в обробці В. Пекарюка), вокального тріо в складі Г. Гаджі, О. Комаровської, О. Огородник (закарпатська народна пісня „Далась ня, мамочко…" в обробці В. Пекарюка) та інші.

Обробки закарпатських народних пісень, здійснені композитором, з успіхом виконувались багатьма самодіяльними художніми колективами, а згадана вище популярна народна пісня „Далась ня, мамочко…" в його обробці була в репертуарі і заслуженого академічного Закарпатського народного хору. Загалом же диригент був пристрасним поборником української пісні, мови, культури.

Ніби на підтвердження цієї думки житель селища Великий Бичків М. Савчук на сторінках газети „Трибуна” 23 березня 2004 р. з приємністю згадував: „Добре запам’ятались святкування круглих ювілейних дат Тараса Шевченка уже при тоталітарному радянському режимі – 1961, 1974, 1986, 1989 рр. Приміщення будинків культури лісокомбінату та лісо хімкомбінату не змогли розмістити всіх… Учительський хор, колективи художніх ансамблів „Лісоруб” та „Ялинка” майстерно виконували „Заповіт”, „Реве та стогне Дніпр широкий” та інші твори під диригуванням Миколи Куцина, Михайла Мокану, Василя Пекарюка”.

Тісні творчі контакти і взаємини підтримував В. Пекарюк з багатьма митцями краю – В. Калинюком, Ю. Кадаром, Й. Волощуком, П. Ерстенюком, В. Поповичем, В. Кобалем, П. Раком, П. Сокачем, Ю. Савчуком… Та чи не найбільш плідними були творчі узи з талановитим земляком, колишнім художнім керівником і головним диригентом заслуженого (нині – академічного) Закарпатського народного хору, відомим композитором, заслуженим артистом України М. Я. Попенком, який був і залишається високої думки про В. Пекарюка як невтомного популяризатора закарпатського народного мелосу та неодноразово допомагав йому оновлювати репертуар ансамблю як його авторськими творами, так і цікавими обробками гуцульських народних пісень.

Разом з багатьма іншими ентузіастами Рахівщини В. Пекарюк своєю невтомною працьовитістю та винахідливістю, постійним творчим неспокоєм мимоволі гуртував навколо себе потужні сили аматорського мистецтва. Особливо цей його нестримний і постійний потяг до вражаючої масовості виступів перед публікою прослідковувався під час підготовки та проведення широкомасштабних видовищних заходів – свят, фестивалів, творчих звітів. Так, творчий звіт художньої самодіяльності Рахівщини у 2004 р. за його ініціативи було розпочато вражаючою за масовістю й рівнем виконання вокально-хореографічною композицією „Гуцульщино мила” у виконанні ансамблів пісні й танцю „Лісоруб”, оркестру гуцульських народних інструментів Рахівського районного будинку культури та оркестру гуцульських народних інструментів с. Кваси.

Одним словом, ансамбль „Лісоруб” В. Пекарюка завжди грав, як-то кажуть, першу скрипку в багатьох масових заходах співучої

Рахівщини, зокрема, святах „Проводи тваринників на полонини”, фестивалях „Гуцульська бринза” та інших урочистостях. З якими тільки яскравими зірками сцени пощастило виступати на одній сцені В. Пекарюку та його вихованцям?! У 1983 р. для учасників і гостей свята „Проводи тваринників на полонини” – з учасницею фестивалю мистецтв „Дружба”, народною артисткою України Раїсою Кириченко, у 1988 р. – також з учасниками фестивалю мистецтв „Дружба” народним артистом СРСР Махмудом Есамбаєвим, народним артистом України Анатолієм Паламаренком та іншими.

З приходом у колектив ансамблю В. Пекарюка його виконавський рівень помітно зріс, про що яскраво свідчать численні нагороди і творчі здобутки на фестивалях і конкурсах. Так, у 1977 р. на Всесоюзному фестивалі самодіяльної народної творчості, який співав із 30-річчя створення колективу, він удостоєний звання лауреата і золотої медалі, а в 1997 р., в рік півстолітнього ювілею, який у Великому Бичкові широко відзначався, ансамбль „Лісоруб” став лауреатом II Всесоюзного фестивалю народної творчості.

Разом з іншими колегами по аматорському мистецтву В. Пекарюк був одним з палких організаторів та учасників Гуцульських фестивалів народного мистецтва, які відіграли неоціниму роль у збереженні та популяризації духовних традицій цього унікального регіону Українських Карпат. Уже на II Міжнародному Гуцульському фестивалі (1992 р.) ансамбль пісні й танцю В. Пекарюка удостоєний гран-прі, а також став лауреатом III-го (1993), VII-го (1997), VIII-го (1998) фестивалів.

Колективу ансамблю довірялись виступи у надзвичайно відповідальних заходах державного значення. Так, у 1987 р. він взяв участь у Днях народної творчості Закарпатської області в Києві та в концерті для робітників на відбудові Чорнобильської АЕС, у 1995 р. – у зведеному концерті художніх колективів краю на сцені Державного академічного театру опери і балету ім. Т. Г. Шевченка в Києві з нагоди відзначення 50-річчя возз’єднання Закарпаття з Україною, у 1999 р. – у творчому звіті художніх колективів області в столиці України тощо. Творчою палітрою ансамблю „Лісоруб” В. Пекарюк неодноразово представляв народне мистецтво Закарпаття у телепередачах „Народні таланти України”, „Сонячні кларнети” та інше.

Користувався В. Пекарюк надзвичайно високим авторитетом і повагою серед митців краю і в рідному колективів, дорожив кожним своїм здібним виконавцем. То ж гаряче, творчо та по-діловому відгукнувся на ініціативу про проведення в смт Великий Бичків обласного фестивалю хореографічного мистецтва в пам'ять про його вірного побратима Йосипа Волощука (2000 р.). Яскравому мистецтву ансамблю „Лісоруб" аплодували в Росії, Чехословаччині, Угорщині, Румунії, Польщі.

Багато енергії, уміння докладав митець для виховання юних талантів. То ж чимало випускників, обдарованих його вихованців, які закінчили Великобичківську дитячу музичну школу, згодом продовжили навчання у мистецьких навчальних закладах.

За досягнуті успіхи в розвитку самодіяльного народного мистецтва та плідну творчу працю В. Пекарюку в 1989 р. було присвоєно почесне звання заслуженого працівника культури України, він удостоєний багатьох відзнак та нагород. На жаль, у 2006 р. митець раптово помер, та вічно житиме в наших серцях світла пам'ять про цю талановиту, чуйну, доброзичливу та щиру людину.

ВАСИЛЬ ГАБОРЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Габорець, В. Живильні джерела народної творчості : [про нар. творчість Закарпаття, в т. ч. про ансамбль пісні і танцю „Лісоруб" та його кер. – засл. працівника культури України В. В. Пекарюка] / Василь Габорець // Габорець, В. Талант : докум. повість / Василь Габорець. – Ужгород : Ліра, 2003. – С. 88-98.
2. Габорець, В. Стан і шляхи вивчення, збереження та популяризації усної народної творчості карпатського регіону : [в т. ч. про кер. нар. самодіял. ансамблю пісні й танцю „Лісоруб" Великобичків. лісокомбінату, засл. працівника культури України В. Пекарюка] / В. Габорець // Культура Українських Карпат: традиції і сучасність : матеріали Міжнар. наук. конф. (Ужгород, 1-4 верес. 1993 р.). – Ужгород : Ґражда, 1994. – С. 492-499.
3. Поляк, С. В. Творчість, окрилена вільною працею : [про худож. творчість Закарпаття, в т. ч. про ансамбль пісні і танцю „Лісоруб"] / С. В. Поляк // Культури нашої надбання. – Ужгород : Карпати, 1982. – С. 117-130.
4. Поп, И. Пекарюк Василь Васильевич : [хор. дирижер, комп.] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 297.

5. Попович, В. „Колиска” Василя Пекарюка : [про дир. хору самодіял. ансамблю пісні і танцю „Лісоруб”] / Василь Попович // Попович, В. В. Народні таланти Великого Бичкова : творчі портр. майстрів нар. творчості, самодіял. комп., поетів, худож. смт Великий Бичків на Рахівщині. – Прага, 2002. – С. 20-22. : фото.
6. Рудейчук, В. Заслужені працівники культури України : [в т. ч. В. В. Пекарюк] / В. Рудейчук, В. Сможаник // Рудейчук, В. Розвиток аматорського мистецтва Закарпаття / В. Рудейчук, В. Сможаник. – Перечин : ТУРпрес, 2008. – С. 148-150.
7. Сможаник, В. Мистецька вершина. Народний ансамбль пісні і танцю „Лісоруб” Великобичківського лісохімічного комбінату Рахівського району / В. Сможаник // Овиди дивосвітів : творчі портр. аматор. худож. колективів Закарпат. обл. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2000. – С. 7-8.
8. Уральський, Л. Василь Васильович Пекарюк : [диригент, засл. працівник культури України] / Леонід Уральський // Уральський, Л. В. Музичний світ Закарпаття : творчі портр. проф. та самодіял. комп. / Леонід Валентинович Уральський. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. компресінформу, 1995. – С. 47-48. : портр.

***

9. Кобаль, В. Пам’яті побратима : [про дириг., фольклориста, комп., засл. працівника культури України В. В. Пекарюка] / Василь Кобаль // Культуролог. джерела. – 2006. – № 3. – С. 70-72. : фото.
10. Попович, В. Історія Гуцульських фестивалів : [в т. ч. про самодіял. нар. ансамбль пісні і танцю „Лісоруб” (худож. кер. – засл. працівник культури України В. Пекарюк)] / Василь Попович // Культуролог. джерела. – 2004. – № 3. – С. 12-17.
11. Романів, І. Зустрічай, полонино! У неділю в Рахові відбулося обласне свято „Проводи тваринників на полонини” : [в т. ч. про виступ самодіял. нар. ансамблю пісні й танцю „Лісоруб” Великобичків. лісохім. комбінату] / І. Романів // Закарпат. правда. – 1983. – 7 черв. – С. 1. : фото.
12. Савчук, М. Дещо про байдужість та ностальгію : [про святкування 190-ї річниці від дня народж. укр. поета Т. Шевченка, в т. ч. про засл. Нар. ансамбль „Лісоруб”] / Микола Савчук // Трибуна. – 2004. – 23 берез. – С. 6.
13. Сможаник, В. Чарує мистецька Рахівщина : [про творч. звіт худож. самодіяльності Рахів. р-ну, в т. ч. про ансамбль пісні й танцю „Лісоруб” (кер. – В. Пекарюк)] / Василь Сможаник // Новини Закарпаття. – 2004. – 13 лип. – С. 6. : фото.

ГРУДЕНЬ: 28

БАЛАЖ БОГУ

80-річчя від дня народження закарпатського угорського письменника, вчителя, автора підручників (1932–2011)

Балаж Богу народився 28 грудня 1932 р. в смт Батьово Берегівського району. Батько, Гейза Богу, землероб, мати, Марія Демйин, домогосподарка, пізніше кухар.

У 1952 р. Б. Богу закінчив Мукачівське педагогічне училище. До 1953 р. вчителював у с. Бадалово; в 1958 р. в УжДУ здобув диплом вчителя російської мови; в 1979 р. закінчив угорську філологію.

У період 1958–1960 рр. вчителював у с. Попове; 1960–1964 рр. – вчителює у вечірній школі м. Чоп, з 1964 р. – в смт Батьово. Тут він працює аж до пенсії.

З травня 1989 р. по січень 1993 р. голова первинної організації Товариства угорської культури Закарпаття у Батьово. Б. Богу – один із засновників Закарпатського угорськомовного педагогічного товариства. З 1990 р. він є його віце-президентом. В 1985 р. Б. Богу отримав премію ім. Макаренка; у 1992 р. за свої дослідження отримав у м. Монок (Угорщина) пам'ятну медаль Кошшута та диплом. У 2008 р. Б. Богу був нагороджений Золотим Хрестом Угорської Республіки.

Коло його дослідницьких інтересів: угорська мова та література, фольклор, педагогіка, історія рідного краю.

Балаж Богу був невтомним, натхненним педагогом. Кровна справа Б. Богу – мова та література. З року в рік угорські діти навчалися за розробленими ним навчальними програмами. Багато часу приділяв історичним подіям 1848–49 рр. та їх відлунню на Закарпатті.

Понад 300 статтей Балажа Богу опубліковано у вітчизняних та зарубіжних виданнях (Kárpátalja, Kárpáti Igaz Szó, Honismeret, Köznevelés, Hatodik Síp, Szabolcs-Szatmári Szemle, Kárpáti Kalendárium).

Вчений захоплювався дослідженням та вивченням фольклору смт. Батьово. Його дослідження вилилися в книзі „Bátyúi jeles napok és szokások" („Визначні дні та звичаї Батьова"). За свою працю „Bátyú község földrajzi nevei" („Географічні назви с. Батьово")

© І. Фофлак, 2011

Б. Богу у 1991 р. в угорському загальнодержавному фольклорному конкурсі зайняв 5-те місце.

Часто Балаж Богу використовував псевдонім Балаж Демйен.

Балаж Богу помер 9 липня 2011 р.

ІВАННА ФОФЛАК

Джерельні приписи:

1. Bagu, B. A szabadságharc nemzetőrei : Vidékünk nemzetőrségének történetéből (1848-1849) / Balázs Bagu, Mihály Szakáll – Ungvár-Bp. : Intermix Kiadó, 1994. – 168 old.
2. Bagu, B. Az forradalom és szabadságharc Kárpátalján / B. Bagu. – Ungvár-Bp. –Intermix Kiadó, 2010. –180 o.
3. Bagu, B. Bátyui jeles napok és szokások / Balázs Bagu – Ungvár-Bp. : Intermix Kiadó, 2006. – 196 old. – (Kárpátaljai Magyar Könyvek 149.)
4. Bagu, B. Életutak : Beszélgetések meghurcolt magyarokkal, az áldozatok hozzátartozóival / Balázs Bagu – Ungvár-Bp. : Intermix Kiadó, 2004. – 158 old. – (Kárpátaljai Magyar Könyvek 128.)
5. Bagu, B. Tanterv az óvodák, elemi és általános iskolák számára. Népismeret / Balázs Bagu – Ungvár-Bp.: Intermix Kiadó, 1993. – 144 old. – (Kárpátaljai Magyar Könyvek 30.)
6. Bagu, B. Tanulmányok az 1848/49-es szabadságharcról Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros megyékben / B. Bagu, M. Fakász, F. Deák. – Ungvár-Bp. : Intermix Kiadó, 1999. – 82 old. : melléklet.
7. Bagu, B. 1848–49-es emlékhelyek Kárpátalján / Balázs Bagu – Bp. : Hatodik Síp Alapítvány ; Beregszász : Mandátum Kiadó, 2002. – 132 old.

***

8. Almássy, G. Szolyvai üzenetek, 1944-1945 : (dokumentum) : [interjú / lejegyezte : B. Bagu ; G. Tuba] / Gézáné Almássy // Pánsíp. – 1995. – № 1. – O. 28-29. : fotó.
9. Bagu, B. A szülőföld szerelmese : (négyszemközt Bagu Balázzsal – egy könyve kapcsán) : [interjú / lejegyezte K. Bobuszka] / Balázs Bagu // Kárpáti Igaz Szó. – 2007. – ápr. 21. – O. 14. : fotó.
10. Bagu, B. Anyanyelvi oktatásra szükség van! : (töprengés két cikk kapcsán) / Balázs Bagu // Kárpáti Igaz Szó. – 1990. – ápr. 4. – O. 2.
11. Bagu, B. Felszentelt lobogók alatt : A munkácsi nemzetőrségről / Balázs Bagu, Mihály Szakáll // Pánsíp. – 1993. – máj. – O. 20-21.
12. Bagu, B. Hogy él most? Abbahagyott tanítás, folytatódó kutatómunka : [interjú / lejegyezte M. Lajos] / Balázs Bagu // Kárpáti Igaz Szó. – 2005. – jan. 13. – O. 5. : fotó.
13. Bagu, B. Húsvéti étkezési szokások / Balázs Bagu // Pánsíp. – 1993. – ápr. – O. 28.

14. Bagu, B. Milleniumi emlékhelyeink nyomában / Balázs Bagu // Pánsíp. – 1996. – № 3. – O. 25-27.
15. Bagu, B. „Nem jöttmentek vagyunk Európának ezen a táján” : Ötven éve a katedrán : [interjú / lejegyezte M. Barát] / Balázs Bagu // Kárpáti Igaz Szó. – 2002. – dec. 24. – O. 11. : fotó.
16. Bagu, B. Vágyott emberhez méltó kor után… : (Simon Menyhért költő születésének 100. évfordulójára) : [tanulmány] / Balázs Bagu // Kárpáti Igaz Szó. – 1997. – ápr. 10. – O. 9.

***

17. Bagu Balázs : [rövid életrajzi információ] // Kárpátalja magyar személyi és intézmény-adattára. – Ungvár-Bp. : Intermix Kiadó, 1993. – O. 11-12. – (Kárpátaljai Magyar Könyvek 29.)
18. Barát, M. Bátyúi jeles napok és szokások : (olvasólámpa) : [Bagu Balázs új könyvéről] / Mihály Barát // Kárpáti Igaz Szó. – 2006. – júl. 8. – O. 14.
19. Barát, M. Hosszú lábú gólya… : (Bagu Balázs gyermekjáték gyűjteményéről) / Mihály Barát // Kárpáti Igaz Szó. – 2008. – máj. 3. – O. 14. : fotó.
20. Elhunyt Bagu Balázs Tanár Úr // Kárpátalja. – 2011. – júl. 15. – O. 4. : fotó.
21. In memoriam Bagu Balázs // Kárpáti Igaz Szó. – 2011. – júl. 12. − O. 7. : fotó.
22. Sütő, K. Régi szüretek emlékére : [beszélgetés / lejegyezte B. Bagu] / Kálmán Sütő // Kárpáti Igaz Szó. – 1990. – nov. 3. – O. 4.

ГРУДЕНЬ

ТОВАРИСТВО ЗАКАРПАТСЬКИХ СТУДЕНТІВ „ДОБРЯНСЬКИЙ” В БРАТИСЛАВІ

до 80-річчя заснування (1932–1943, 1945–1949)

Наприкінці 1920-х початку 1930-х рр. Братислава стала другим (після Праги) університетським центром, де навчалося багато студентів із Закарпаття (Підкарпатської Русі) та Пряшівщини. Паралельно із навчанням закарпатські студенти проводили активну громадську діяльність. В цей період в Братиславі активно діяли чотири товариства, які займалися культурно-освітньою роботою та вирішенням соціальних проблем закарпатського студентства. Одним із найчисленніших та найбільш діяльних серед них було товариство „Добрянський” (офіційна назва: „Общество карпаторусских студентов „Добрянский” в Братиславе”).

© К. Куцов, 2011

Установчі збори товариства відбулися 8 грудня 1932 р., а свою назву воно отримало на честь одного із найвидатніший політичних діячів Закарпаття XIX ст. Адольфа Івановича Добрянського. Засновники товариства оголосили себе послідовниками ідей закарпатських будителів (А. Добрянського, О. Духновича, Ю. Ставровського-Попрадова та ін.) і висловили бажання „развивать культурно-просветительную деятельность в главном городе Словакии соизмеримо... скудным материальным средствам". Новостворена організація ставила за мету об'єднання студентської молоді з Підкарпатської Русі та Пряшівщини, яка навчалася у високих школах Братислави, захист її соціальних та культурних інтересів, вирішення матеріальних проблем малозабезпечених студентів, репрезентації інтересів закарпатського студентства перед широкими колами словацької громадськості. Основним ініціатором створення організації був асистент медичного факультету Братиславського університету, виходець із Закарпаття Адальберт Кутка, який свого часу (1920-ті рр.) був активістом громадських організацій закарпатських студентів в Празі.

У заснуванні товариства „Добрянський" взяли участь усього 8 студентів-закарпатців, тому його реальна діяльність почалася лише з кінця 1932–33 навчального року, коли кількість членів збільшилася до 17 чоловік. Першим головою товариства став студент медичного факультету Братиславського університету ім. Я. А. Коменського Діонісій Ройкович – згодом відомий науковець та громадсько-політичний діяч Пряшівщини. У 1934–35 та 1935–36 н. р. товариство очолював студент юридичного факультету Хома Чекан – згодом відомий публіцист і політичний діяч Закарпаття. У 1936–37 навчальному році головою був студент-медик Роман Ройкович, а у 1937–38 навчальному році студент цього ж факультету Василь (Ладислав) Дубай – згодом відомий мікробіолог та культурно-освітній діяч Пряшівщини. У 1930-х рр. кількість членів товариства „Добрянський" помітно зростала з кожним навчальним роком. Так, у 1933–34 навчальному році його членами були 26 студентів, у 1934–35 н.р. – 31 студент, у 1935–36 н. р. – 38 студентів, у 1936–1937 н. р. – 49 студентів.

У 1933 р. товариство „Добрянський" стало колективним членом верховного органу закарпатських студентів в ЧСР – „Центрального Союза Подкарпаторусских Студентов" (ЦСПС), а його

представники брали помітну участь у роботі цієї структури: Хома Чекан був головою культурної комісії (1933–34 навчальний рік) та першим заступником голови (1937–38 навчальний рік), а Василь Дубай – головою ЦСПС (1938–39 навчальний рік).

Товариство „Добрянський" діяло певний час і після розпаду Чехословацької Республіки. Його діяльність офіційно була заборонена у 1943 р. В період 1940–1942 рр. головою товариства була студентка філософського факультету Братиславського університету Олена Рудловчак – згодом відома вчена-літературознавець. В названий період члени товариства здійснювали помітну видавничу діяльність. Так, у 1940–1941 рр. вони „самвидавом" випускали часопис „Студенческий журнал", а у 1943 р. – офіційно зареєстрований двомісячник „Яр" (редактор Михайло Зарічняк). Навколо останнього, окрім студентів, згуртувалося чимало відомих українських і російських вчених-емігрантів: А. Ісаченко, В. Погорєлов, М. Лосський та ін. Кілька поетичних творів на сторінках журналу опублікував Іван Мацинський – згодом відомий український письменник Пряшівщини. Було видано усього три номери часопису, після чого (у зв'язку із публікацією кількох творів антифашистського змісту) його видання було заборонено.

Після Другої світової війни у 1945 р. за ініціативою групи студентів із Пряшівщини, які навчалися в Братиславському університеті, діяльність товариства „Добрянський" була відновлена (офіційна назва цього періоду – „Обшество русских и украинских студентов „Добрянский" в Братиславе") На чолі товариства в ці роки перебували: у 1945–1947 рр. – Андрій Єдинак, у 1947–1948 рр. – Костянтин Барна, у 1948–1949 рр. – Омелян Ставровський. В названий період товариство „Добрянський" діяло як колективний член „Союзу Молоді Карпат". Остаточно воно припинило своє існування в 1949 р. (після приходу до влади в ЧСР комуністів), коли злилося із „Чехословацькою спілкою молоді".

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Деятельность О.К.Ст. „Добрянский" в Братиславе // Неділя. – 1936. – № 19. – С. 3.
2. „Добрянський" : [т-во] // Краєзнавчий словник русинів-українців: Пряшівщина / упоряд. Ф. Ковач. – Пряшів : Союз русинів-українців Словац. Республіки, 1999. – С. 115.

3. Демко, М. Як жиют наши студенты в Праге : [в т. ч. про т-во „Добрянський”] / Михаил Демко // Земледельский календарь на год 1935 / ред. М. Демко. – Ужгород : Книгопечатня Ю. Фелдешия, 1934. – С. 77-81.
4. Ричалка, М. Матеріали до Словника культури українців Чехословаччини : [в т. ч. про Общество карпаторусских студентов „Добрянский”] / Михайло Ричалка // Дукля. – 1987. – № 2. – С. 76-78.
5. Штинк, И. Русины в Братиславе / Иван Штинк // Земледельский календарь на год 1938 / сост. М. Демко. – Ужгород : Книгопечатня Ю. Фельдешия, 1937. – С. 62-64.
6. Поп, И. „Добрянскій”. Общество карпаторусскихъ студентовъ / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпаторусс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 158-159.
7. Поп, И. „Добрянскій”. Общество карпаторусскихъ студентовъ / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпаторусс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : ПП „Повч Р. М.”, 2006. – С. 173.
8. Маґочій, П. Р. Товариство карпаторуських студентів «Добрянський» / Павло Роберт Маґочій // Енциклопедія історії і культури карпатських русинів / уклад. : П. Р. Маґочій, І. Поп ; заг. ред. П. Р. Маґочія ; пер. з англ. мови Н. Кушко ; ред. укр. видання В. Падяк. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2010. – С. 737.
9. Magocsi, P. R. Dobrians’kyi Carpatho-Russian Student Society / Obshchestvo karpatorusskikh studentov „Dobrianskii” / Paul Robert Magocsi // Encyclopedia of rusyn history and culture / editors : P. R. Magocsi and I. Pop. – Toronto-Buffalo-London : University of Toronto press, 2002. – P. 89.

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2012 РІК

2011–2020 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Десятиріччям біорізноманіття A/RES/65/161

2011–2020 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Десятиріччям дії по забезпеченню безпеки дорожнього руху (A/RES/64/255)

2010–2020 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Десятиріччям, присвяченим пустелям і боротьбі з опустелюванням (A/RES/62/105)

2008–2017 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Другим десятиріччям по боротьбі за ліквідацію бідності (A/RES/62/205)

2006–2016 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Десятиріччям реабілітації і сталого розвитку постраждалих регіонів (третє десятиріччя після Чорнобиля) (A/RES/62/9)

2005–2015 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю (2003) Міжнародним десятиріччям дії „Вода для життя" (A/RES/58/217)

2005–2014 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю Десятиріччям освіти в інтересах сталого розвитку ООН (A/RES/57/254)

2005–2014 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН другим Міжнародним десятиріччям корінних народів світу (A/RES/59/174)

2003–2012 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН (2001) Десятиріччям грамотності Організації Об'єднаних Націй: освіта для всіх

2011–2030 рр. оголошені Верховною Радою України (№ 3268-VI, від 21.04.2011) періодом розвитку Загальнодержавної програми мінерально-сировинної бази України

2010–2020 рр. оголошені Верховною Радою України стратегією державної екологічної політики України (№ 2818-VI, від 21.12.2010)

2006–2020 рр. оголошені Верховною Радою України (№2455-IУ, від 3.03.2005) періодом виконання Загальнодержавної програми „Питна вода України”

2007–2015 рр. оголошені Верховною Радою України (№537-У, від 09.01.2007) періодом розвитку інформаційного суспільства в Україні

2012–2016 рр. Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію Загальнодержавної цільової соціальної програми захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (Розп.: № 368-р. від 27.04.2011 р.)

2011–2020 рр. Кабінетом Міністрів України схвалено Конвецію Загальнодержавної програми „Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів та розвитку системи реабілітації інвалідів” (Розп.: № 245-р. від 30.03.2011 р.)

2011–2015 рр. Кабінетом Міністрів України затверджено Державну цільову програму розвитку професійно-технічної освіти (Пост.: № 495, від 13.04.2011 р.)

2009–2013 рр. Кабінетом Міністрів України схвалено (Розп.: № 17-р., від 14.01.2009 р.) Концепцію Державної цільової програми „Цукровий діабет”

2009–2013 рр. Кабінетом Міністрів України затверджено Державну цільову соціальну програму розвитку цивільного захисту (№156, від 25.02.2009 р.)

2009–2014 рр. Кабінетом Міністрів України затверджено Державну цільову соціальну програму протимінної діяльності Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (№131, від 18.02.2009 р.)

2006–2015 рр. Кабінетом Міністрів України схвалено (Розп.: №244-р., від 27.04. 2006р. Концепцію Державної програми „Репродуктивне здоров’я нації”

2006–2016 рр. Кабінетом Міністрів України схвалено (Розп.: №229-р., від 22.04.2006 р.) Концепцію Загальнодержавної програми „Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини”

2012 – Міжнародний рік сталої енергетики для всіх (A/RES/65/151)

2012 – Міжнародний рік кооперативів (A/RES/64/136)

У 2012 РОЦІ У ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ ВІДЗНАЧАТИМУТЬСЯ ТАКІ ЗНАМЕННІ ДАТИ

1150 років з часу першої літописної згадки про місто Київ (862)

860 років від дня народження Романа Мстиславовича, українського діяча, полководця, галицько-волинського князя (1152–1205)

520 років українського козацтва (1492)

440 років від дня народження Мелетія Смотрицького, українського й білоруського письменника, філолога, церковного та освітнього діяча (бл.1572–1633)

340 років від дня народження Пилипа Степановича Орлика, українського гетьмана (1672–1742)

170 років з дня виходу в світ у Харкові першого повного видання поеми І. П. Котляревського „Енеїда” (1842)

150 років від часу закладення Володимирського собору в Києві (1862)

140 років з часу заснування першого наукового товариства в Україні – Історичного товариства Нестора-літописця (1872)

90 років тому в Києві було засновано український науковий Інститут книгознавства (УНІК) (1922)

90 років з часу створення у Харкові Книжкової палати УРСР ім. І. Федорова (1922)

80 років тому був голодомор – одна з найбільших трагедій в історії українського народу, пов’язана з колективізацією сільського господарства (1932–1933)

60 років тому в м. Палермо (Канада) відкрито Літературно-меморіальний музей Т. Г. Шевченка (1952)

55 років від дня виходу у світ першого випуску „Календаря знаменних і пам’ятних дат”, який видає Національна парламентська бібліотека України (1957)

Січень

1 – Новий рік. Вважається неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю України)

1 – Всесвітній день Миру. Проголошено папою Павлом VI. Відзначається з 1968 р.

5 – 80 років від дня народження Умберто Еко, італійського письменника (1932)

6 – 210 від дня народження Йона Редулеску, румунського письменника, одного із зачинателів нової румунської літератури (1802–1872)

7 – Різдво Христове

8 – 120 років від дня народження Поля Вайяна-Кутюр'є, французького письменника (1892–1937)

10 – 415 років від дня народження Петра Могили, українського церковного і культурного діяча (1597–1647)

12 – День українського політв'язня

13 – 170 років від дня народження Василя Мови (Лиманського), українського письменника, філолога, юриста (1842–1891)

14 – Новий рік за старим стилем. День пам'яті Василя Великого

14 – 120 років від дня народження Гордія Максимовича Коцюби, українського письменника (1892–1939)

14 – 110 років від дня народження Василя Петровича Минка, українського письменника (1902–1989)

14 – 100 років від дня народження Андрія Володимировича Трипільського, українського літературознавця, мистецтвознавця, критика, прозаїка (1912- 1983)

15 – 20 років тому Президія Верховної Ради України ухвалила Указ про Державний гімн України (затверджено музичну редакцію, автором якої є М. М. Вербицький) (1992)

15 – 390 років від дня народження Жана Батіста Мольєра, французького драматурга і громадського діяча (1622–1673)

15 – 130 років від дня народження Івана Огієнка, українського мовознавця, письменника, перекладача, церковного і громадського діяча (1882–1972)

17 – 140 років від дня народження Антона Яковича Шабленка, українського письменника (1872–1930)

19 – Свято богоявлення Господнього (або Водохреще в Йордані)

22 – День Соборності України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№42/99, від 21.01.1999 р.) щорічно в цей день (день проголошення в 1919 р. Акта Злуки)

22-23 – 20 років тому в Києві відбувся Перший світовий конгрес українців (1992)

23 – 110 років від дня народження Павла Матвійовича Усенка, українського поета (1902–1975)

24 – 280 років від дня народження П'єра-Огюстена Карона де Бомарше, французького драматурга (1732–1799)

25 – Тетяни день. День поминання святої мучениці Тетяни, яка жила в III ст. н.е. у Римі. В цей день 1755 р. було засновано Імператорський Московський університет, а свята Тетяна стала покровителькою студентства

25 – 130 років від дня народження Вірджинії Вулф, англійської письменниці, літературного критика, теоретика модернізму (1882–1933)

26 – Міжнародний день митника. Святкується з 1983 р. Приурочене до дня створення Всесвітньої митної організації

27 – Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/7 від 21 листопада 2005 р.)

27 – 180 років від дня народження Льюїса Керрола, англійського письменника, математика, священика (1832–1898)

28 – 20 років тому Державним прапором України було затверджено український національний прапор синьо-жовтого кольору (Верховна Рада України: Пост.: № 2067-XII, від 28.01.1992)

29 – День працівників пожежної охорони. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№7/95 від 2.01. 1995 р.) як професійне свято працівників пожежної охорони

29 – День пам'яті Героїв Крут. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№15/07 від 15.01.2007 р.). Офіційно цю дату почали відзначати після того, як 29 січня 2007 р. Президент України підписав Указ „Про вшанування пам'яті Героїв Крут"

29 – Всесвітній день допомоги хворим на проказу. Відзначається щороку в останню неділю січня, починаючи від 1954 р.

30 – 20 років тому Україна стала членом Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ)

Лютий

1-7 – Всесвітній тиждень гармонійних міжконфесійних відносин A/RES/65/5

1 – 130 років від дня народження Марії Маєрової (Барташова), чеської письменниці (1882–1967)

2 – Міжнародний день захисту Дунайського біосферного заповідника

2 (21 січня) – 200 років від дня народження Євгена Павловича Гребінки, українського поета і байкаря (1812–1848)

2 – 130 років від дня народження Джеймса Джойса, ірландського письменника (1882–1941)

4 – Всесвітній день боротьби проти раку. Щорічно, в цей день міжнародний союз по боротьбі з онкологічними захворюваннями (UICC) ініціює заходи, спрямовані на підвищення обізнаності людей про проблеми раку

7 – 200 років від дня народження Чарльза Діккенса, англійського письменника (1812–1870)

8 – 190 років від дня народження Опанаса Васильовича Марковича, українського фольклориста, етнографа (1822–1867)

9 – Міжнародний день стоматолога

10 – 100 років від дня народження Йожефа Дарваша, угорського письменника, редактора, журналіста, політика (1912–1973)

11 – Всесвітній день хворого. Засновано 30 травня 1992 р. папою Іоаном Павлом II. Відзначається католиками у день Лурдської Богоматері

12 – 80 років від дня народження Степана Павловича Колесника, українського письменника (1932)

14 – День Святого Валентина

14 – 210 років від дня народження Юзефа Богдана Залеського, польського поета, представника „української школи” в польській літературі (1802–1886)

14 – 90 років від дня народження Миколи Олександровича Рибалка, українського поета (1922–1995)

15 – Стрітення Господнє

15 – День вшанування учасників бойових дій на території інших держав. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України (№180/2004, від 11.02.2004 р.) щорічно в цей день

15 – Всесвітній день онкохворої дитини. Основна мета цього дня – покращити інформування суспільства про проблеми дитячих онкологічних хвороб. У цей день проводиться ряд акцій, що покликані звернути увагу суспільства на проблеми онкохворих дітей, такі як фотовистави (наприклад, „Миті життя”), акція „Запали свічку” та інші

15 – 70 років від дня народження Івана Сергійовича Григурка, українського письменника і публіциста (1942–1982)

18 – 90 років від дня народження Юхима Смуула, естонського письменника (1922–1971)

20 – Всесвітній день соціальної справедливості. 26 листопада 2007 р. Генеральна Асамблея ООН проголосила 20 лютого Всесвітнім днем соціальної справедливості, який відзначається щорічно, починаючи з 2009 р. (A/RES/62/10)

21 – Міжнародний день рідної мови. Проголошений Генеральною конференцією ЮНЕСКО (резолюція 30-ої сесії ЮНЕСКО), що проходила 26 жовтня–17 листопада 1999року у Парижі і відзначається щороку, починаючи з 2000 р.

21 – 80 років від дня народження Іштвана Сепфалуші, угорського письменника, теолога, редактора (1932–2000)

22 – Міжнародний день підтримки жертв злочинів. Відзначається з 1990 р., коли в цей день уряд Англії надрукував „Хартію жертв злочинів”

22 – 300 років від дня народження Петера Бода, угорського письменника, теолога, літературознавця (1712–1769)

23 – День захисника Вітчизни. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№202/99, від 23.02.1999 р.) щорічно в цей день

24 – 160 років від дня народження Джорджа Огастаса Мура, ірландського та англійського письменника (1852–1933)

24 – 140 років від дня народження Івана Даниловича Запорожченка, українського народного поета-кобзаря (1872–1932)

26 – 210 років від дня народження Віктора Гюго, французького письменника (1802–1885)

26 – 110 років від дня народження Веркора (Жан Бюллер), французького письменника і художника (1902–1991)

27 – 110 років від дня народження Джона Стейнбека, американського письменника (1902–1968)

Березень

1 – Міжнародний день боротьби з наркоманією та наркобізнесом. Відзначається за рішенням ООН

1 – Всесвітній день Цивільної оборони

1 – Свято початку весни „Мерцішор”. Відзначається як національне свято у Румунії та Молдові

1 – 120 років від дня народження Акутагави Рюноске, японського письменника (1892–1927)

2 – 190 років від дня народження Архипа Юхимовича Тесленка, українського письменника (1822–1911)

3 – День миру для письменника. Відзначається за рішенням 48-го конгресу Міжнародного Пенклубу, який відбувся 12-18 січня 1986 р.

5 – 90 років від дня народження Костянтина Кириловича Світличного, українського письменника (1922–2001)

8 – Міжнародний день прав жінок і миру. 16 грудня 1977 р. Генеральна Асамблея ООН закликала держави проголосити у відповідності до їхніх історичних і національних традицій будь-який день року Міжнародним днем прав жінок і миру. Організація об’єднаних націй почала відзначати цей день – 8 березня 1975 р., який було проголошено Міжнародним роком жінок.

8 – Міжнародний жіночий день. Рішення про щорічне святкування цього дня було прийнято на 2-ій Міжнародній конференції соціалісток у м. Копенгагені у 1910 р. В Україні вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодекс законів про працю України)

9 – День народження Тараса Григоровича Шевченка, українського поета, художника, мислителя (1814–1861)

10 – День землевпорядника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1556/99, від 11.12.1999 р.) у Всесвітній день архітектури в другу суботу березня

15 – Всесвітній День прав споживача. Вперше було відзначене у 1983 р.

18 – День працівників житлово-комунального господарства і побутового обслуговування населення. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№46/94, від 15. 05. 1994 р.) в редакції Указу Президента №385/95 19.05.1995 р. у третю неділю березня як професійне свято

18 – 130 років від дня народження Олекси Михайловича Іванчука, українського публіциста, фольклориста, етнографа (1882–1920)

18 – 110 років від дня народження Євгена Прохоровича Кирилюка, українського літературознавця, критика (1902–1989)

18 – 80 років від дня народження Джона Апдайка, американського письменника (1932)

18 – 60 років від дня народження Юрія Винничука, прозаїка, поета, перекладача (1952)

19 – 180 років від дня народження Арміна Вамбері (Германн Вамбергер), угорського письменника, автора політичних нарисів та науково-географічних творів, тюрколога (1832–1913)

20 – Міжнародний день Франкофонії. Відзначається у 47 країнах світу

21 – Всесвітній день поезії. Відзначається в цей день згідно з резолюцією 30-ої сесії ЮНЕСКО, яка відбулася в Парижі у 1999 р. Вперше відзначено 21 березня 2000 р. (в день весняного рівнодення)

21 – Міжнародний день ліквідації расової дискримінації. Відзначається щорічно за рішенням XXI сесії Генеральної Асамблеї ООН від 26 жовтня 1966 р. Проводиться в день, у який в 1960 р. поліція відкрила вогонь і вбила 69 чоловік під час мирної демонстрації в Шапервіллі (Південна Африка)

21 – 27 починається тиждень солідарності з народами, які борються проти расизму і расової дискримінації. Проводиться за закликом Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/34/24) (1979)

21 – День Землі. Відзначається щорічно у день весняного сонцестояння. Проголошено Генеральним секретарем ООН у березні 1971 р.

22 – Всесвітній день водних ресурсів. Відзначається за резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/193 від 22 грудня 1992)

22 – 180 років від дня народження Габора Сарваша, угорського письменника, мовознавця (1832–1895)

23 – Всесвітній метеорологічний день. Відзначається з 1961 р. на честь дня (23 березня 1950 р.), коли вступила в дію Конвенція Всесвітньої метеорологічної організації (WMO/EC-XII/Res.6)

23 – Всеукраїнський день працівників культури та аматорів народного мистецтва. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№484/2000, від 21.03.2000 р.)

24 – Всесвітній день боротьби з захворюванням на туберкульоз. Відзначається за рішенням Всесвітньої організації охорони здоров'я

24 – Всеукраїнський день боротьби з захворюванням на туберкульоз. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№290/2002 від 22 березня 2002 р.) щороку в цей день

24 – Міжнародний день права на встановленя істини щодо грубих порушень прав людини і гідності жертв (A/RES/65/196)

25 – Міжнародний день пам'яті жертв рабства і трансатлантичної работоргівлі A/RES/62/122

25 – Міжнародний день солідарності з співробітниками, які утримуються під вартою і зникли без звістки

25 – День служби безпеки України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№193/2001 від 22.03.2001р.)

26 – День внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№216/96, від 26.03.1996 р.) у день прийняття Верховною Радою України 1992 р. Закону України „Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України"

27 – Міжнародний день театру. Відзначається щорічно з 1962 р. Засновано у 1961 р. у Відні на IX конгресі Міжнародного інституту театру при ЮНЕСКО

28 – 420 років від дня народження Яна Амоса Коменського, чеського педагога -гуманіста, письменника, громадського діяча (1592–1670)

31 – 130 років від дня народження Корнея Івановича Чуковського (спр.: Микола Васильович Корнейчуков), російського критика, літературознавця, дитячого поета, перекладача (1882–1969)

31 – 60 років від дня народження Василя Портяка, українського новеліста, кіносценариста і перекладача (1952)

Квітень

1 – Міжнародний день птахів. У 1906 р. підписано Міжнародну Конвенцію про охорону птахів

1 – День геолога. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№110/95, від 07.02.1995 р.) у першу неділю квітня як професійне свято працівників геології, геодезії та картографії

2 – Всесвітній день поширення інформації про проблеми аутизму (A/RES/62/139)

2 – Міжнародний день дитячої книги. Відзначається щороку (починаючи з 1967) у день народження Г.-Х. Андерсена

4 – 100 років від дня народження Леоніда Семеновича Серпіліна, українського письменника (1912–1973)

5 – 140 років від дня народження Павла Григоровича Ріттера, українського сходознавця, літературознавця й мовознавця (1872–1939)

5 – 100 років від дня народження Іштвана Еркеня, угорського прозаїка (1912–1979)

6 – 200 років від дня народження Олександра Івановича Герцена, російського письменника, філософа, публіциста, літературного критика, громадсько-політичного діяча (1812–1870)

7 – Міжнародний день пам'яті євреїв – жертв фашизму

7 – Всесвітній день здоров'я. У цей день у 1948 р. вступив у дію Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHA/A.2/Res.35)

7 – 130 років від дня народження Дмитра Івановича Дорошенка, українського політичного діяча, історика, публіциста, літературознавця, бібліографа (1882–1950)

8 – 160 років від дня народження Романа Гнатовича Заклинського, українського літературознавця, історика й етнографа (1852–1931)

11– Міжнародний день визволення в'язнів з фашистських концтаборів. 11 квітня 1945 р. в'язні Бухенвальда підняли повстання і разом з армією США знищили табір, а в'язнів було визволено. Відзначається ця дата з 1945 р. щорічно у цей день за ініціативою ООН

11 – Всесвітній День боротьби з хворобою Паркінсона

12 – Всесвітній день авіації та космонавтики. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної авіаційної федерації

12 – 60 років від дня народження Олександра Кучерука, українського прозаїка, історика (1952)

15 – Великдень (Пасха)

15 – 80 років від дня народження Віталія Григоровича Дончика, українського літературознавця і критика (1932)

16 – День працівників ракетно-космічної галузі України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№230/97, від 13.03.1997 р.)

18 – Міжнародний день пам'яток та визначних місць. Заснований у 1983 р. Асамблеєю Міжнародної Ради з питань охорони пам'яток і визначних місць (ІКОМОС) при ЮНЕСКО. Відзначається з 1984 р.

18 – День пам'яток історії та культури. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1062/99, від 23.08.1999 р.) у Міжнародний день пам'яток і визначних місць

18 – 130 років від дня народження Жозе Бенту Монтейру Лобату, бразильського письменника, публіциста (1882–1948)

19 – День Голокосту. Відзначається в пам'ять про євреїв – жертв нацизму. Цей день приурочено до початку повстання у Варшавському гетто 19 квітня 1943 р.

21 – День довкілля. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№855/98, від 06.08. 1998 р.) у третю суботу квітня

22 – Всесвітній день Матері – Землі. Проголошений Генеральною Асамблеєю ООН (A/RES/63/278). Знаменує початок довгострокових зусиль з охорони навколишнього середовища

23 – Всесвітній день книги. Цей день засновано на честь відомих письменників: Вільяма Шекспіра, Мігеля де Сервантеса і Гарсіласа де ла Вега (відомим під іменем Інка), які померли в один день – 23 квітня 1616 р. Випадковий збіг і став приводом для пропаганди книги. В цей день в книжкових магазинах і бібліотеках проходять зустрічі з письменниками, працюють книжкові ярмарки

23 – Всесвітній день книги і авторського права. Відзначається згідно (Резолюція 3.18 28-ої сесії ЮНЕСКО)

23 – 110 років від дня народження Гальдоура Кільяна Лакснесса, ісландського письменника, публіциста (1902–1998)

23 – 90 років від дня народження Василя Григоровича Большака, українського письменника (1922–1988)

24 – 190 років від дня народження Янка Краля, словацького поета (1822–1876)

24 – 140 років від дня народження Юрія Кміта, українського письменника, літературознавця й етнографа (1872–1946)

25 – Всесвітній день боротьби проти малярії. Заснований Всесвітньою асамблеєю охорони здоров я (60-ю сесією в травні 2007 р.)

26 – Міжнародний день інтелектуальної власності

26 – Міжнародний день пам'яті жертв радіаційних аварій. Відзначається за рішенням ООН

26 – День Чорнобильської трагедії (1986)

26 – 80 років від дня народження Віталія Федоровича Коваля, українського письменника (1932)

27 – 160 років від дня народження Станіслава Грудзінського, польського письменника (1852–1884)

28 – Всесвітній день охорони праці. Щороку в багатьох країнах світу 28 квітня за пропозицією Канадського конгресу профспілок відзначається День пам'яті загиблих на виробництві. У 2001 р. Міжнародна організація праці (МОП) приєдналася до ініціативи профспілок, координованої Міжнародної Конфедерації вільних профспілок (МКВП), а з 2002 р. встановила 28 квітня Всесвітнім днем охорони праці (безпека праці та здоров'я). В Україні ця дата відзначається з 2003 р.

28 – 110 років від дня народження Юхана Боргена, норвезького письменника (1902–1979)

29 – Всесвітній день поріднених міст. Проводиться щорічно в останню неділю квітня за рішенням Всесвітньої федерації поріднених міст

29 – День пам'яті всіх жертв застосування хімічної зброї [ОЗХО] (С-10/5)

29 – Міжнародний день танцю. Відзначається з 1982 р. за рішенням ЮНЕСКО в день народження Ж. Ж. Новера, французького балетмейстера

30 – 80 років від дня народження Василя Андрійовича Шевчука, українського письменника (1932–1999)

Травень

1 – 2 – День Міжнародної солідарності трудящих. Встановлено конгресом II Інтернаціоналу (Париж, 14-21 липня 1889 р.). Святковий день (ст. 73 Кодексу законів про працю)

3 – Всесвітній день свободи преси. Відзначається щорічно, за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (20 грудня 1993 р.) (A/DEC/48/432)

3 – Міжнародний день Сонця. Запроваджено в 1994 р. Міжнародним товариством сонячної енергії (МТСЕ)

5 – День Європи. Відзначається щорічно на честь дня (5 травня 1949 р.), коли у Лондоні підписано Статут Ради Європи

6 – День Святого Юрія

8 – Всесвітній день Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. Відзначається з 1953 р.

8 – 9 – Дні пам'яті та примирення, присвячені пам'яті жертв другої світової війни. Відзначаються за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/59/26)

8 – 50 років від дня народження Олеся Станіславовича Ульяненка (спр. Олександра Ульянова), українського прозаїка, поета (1962–2010)

9 – День Перемоги. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю)

9 – День Європи. Відзначається щорічно за рішенням, прийнятим лідерами країн – членів ЄС на зустрічі у Мілані у 1985 р.

9 – 100 років від дня народження Миколи Даниловича Рудя, українського прозаїка, поета (1912–1989)

12 – Міжнародний день медичної сестри. Започатковано в 1971 р. та відзначається на честь англійської медсестри Флоренс Найтінгейл у день її народження 12 травня 1820 р. за рішенням Міжнародної організації Червоного Хреста

13 – День Матері. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№489/99, від 10.05.1999 р.) у другу неділю травня

14 – 15 – Всесвітній день мігруючих птахів [ЮНЕП]

15 – Міжнародний день сім'ї. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/237, від 20 вересня 1993 р.)

17 – Всесвітній день інформаційного суспільства. Відзначався з 1969 р. Генеральна Асамблея 12 березня 2006 р. прийняла резолюцію (A/RES/60/252) в якій проголосила, що Всесвітній день інформаційного суспільства буде святкуватися щороку 17 травня

17 – 90 років від дня народження Анатолія Андрійовича Дімарова, українського письменника (1922)

18 – Міжнародний день музеїв. Відзначається щорічно за рішенням XI Генеральної Конференції Міжнародної ради музеїв, яка відбулась у травні 1977 р.

18 – 100 років від дня народження Вадима Миколайовича Собка, українського прозаїка і драматурга (1912–1981)

19 – День Європи. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№339/03, від 19.04.2003 р.) у третю суботу травня

19 – День науки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№145/97, від 14.02.1997 р.) у третю суботу травня як професійне свято працівників науки

20 – День пам'яті жертв політичних репресій. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента(№431/2007 від 21.05.2007 р.) у третю неділю травня

20 – День пам'яті померлих від СНІДу. Відзначається щорічно з 1983 р. в третю неділю травня

20 – 130 років від дня народження Сігрід Унсет, норвезької письменниці (1882–1949)

21 – Всесвітній день культурного різноманіття в ім'я діалогу та розвитку. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/57/249)

21 – 90 років від дня народження Клари Фегер, угорської письменниці (1922–1997)

22 – Міжнародний день біологічного різноманіття. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/55/201)

22 – День перепоховання Тараса Григоровича Шевченка (1814–1861), українського поета, художника, мислителя на Чернечій горі поблизу Канева

23 – 170 років від дня народження Марії Конопніцької, польської письменниці (1842–1910)

24 – День слов'янської писемності й культури. День Святих рівноапостольних Кирила й Мефодія, учителів слов'янських. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1096/2004, від 17.09.2004 р.) щороку в цей день

24 – Європейський день парків. Саме 24 травня 1909 р. у Швеції було створено перші 9 європейських національних парків. Свято засноване Федерацією Європарк, що об'єднує природоохоронні території в 36-ти країнах Європи було вперше проведено в 1999 р. Цей день тепер святкується щорічно по всій Європі

24 – 100 років від дня народження Михайла Панасовича Стельмаха, українського письменника (1912–1983)

25-31 – Тиждень солідарності з народами усіх колоніальних територій, які борються за свободу, незалежність і права людини. Проводиться щорічно за закликом Генеральної Асамблеї ООН (1972 р.) і починається у день визволення Африки A/RES/54/91

25 – 170 років від дня народження Елізи Ожешко, польської письменниці (1842–1910)

26 – 190 років від дня народження Едмона Ґонкура, французького письменника (1822–1896)

26 – День працівників видавництв, поліграфії і книгорозповсюдження. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№563/99, від 25.05.1999 р.) в останню суботу травня

27 – День хіміка. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№219/94, від 07.05.1994 р.) в останню неділю травня як професійне свято хімічної та нафтохімічної промисловості

27 – 100 років від дня народження Джона Чівера, американського письменника (1912–1982)

28 – День прикордонника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№431/03, від 21.05.2003 р.) як професійне свято, яке відзначатиметься щорічно 28 травня

29 – Міжнародний день миротворців ООН (A/RES/57/129). Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№374/03, від 30.04.2003 р.) щороку в цей день

31 – Всесвітній день боротьби з тютюнопалінням. Проводиться за ініціативою Всесвітньої організації охорони здоров'я (Резолюція 42.19 42-ої сесії ВОЗ)

31 – 120 років від дня народження Костянтина Георгійовича Паустовського, російського письменника (1892–1968)

Червень

1 – Міжнародний день захисту дітей. Проводиться за рішенням міжнародної демократичної федерації жінок, що заприсяглися „боротися за міцний мир як єдину гарантію щастя дітей" прийнятому у листопаді 1949 р.

1 – День захисту дітей. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№568/98, від 30.05.1998 р.)

3 – Трійця. Вважається святковим неробочим днем (ст.73 Кодексу про працю України)

3 – День працівників водного господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№226/03, від 18.03.2003 р.) щороку у першу неділю червня

3 – 80 років від дня народження Юрія Юхимовича Махненка, українського письменника і публіциста (1932–1989)

4 – Міжнародний день безвинних дитячих жертв агресії. Проголошено Надзвичайною спеціальною сесією Генеральної Асамблеї ООН 19 серпня 1982 р. (A/RES/ES-7/8)

5 – Всесвітній день навколишнього середовища. Проводиться згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (15 грудня 1972 р.) у день, коли у Стокгольмі було відкрито Конференцію ООН з проблем навколишнього середовища людини (A/RES/2994 (XXVII)

6 – День журналіста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№251/94, від 25.05.1994 р.) як професійне свято працівників засобів масової інформації

6 – 60 років від дня народження Василя Трубая, українського прозаїка, поета, публіциста та кіносценариста (1952)

10 – День працівників легкої промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№285/94, від 9.06.1994 р.) у другу неділю червня як професійне свято працівників галузі

11 – 250 років від дня народження Івана Якимовича Фальковського, українського вченого-просвітителя (1762–1823)

12 – Всесвітній день боротьби з дитячою працею [МОП]

14 – Всесвітній день донора крові [ВОЗ]

17 – Всесвітній день боротьби з опустелюванням і засухами. Був проголошений Генеральною Асамблеєю ООН у 1994 р. (A/RES/49/115)

17 – День медичного працівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№281/94, від 3.06.1994 р.) у третю неділю червня як професійне свято працівників галузі охорони здоров'я

17 – 100 років від дня народження Валентина Васильовича Бичка, українського поета, драматурга (1912–1994)

17 – 100 років від дня народження Якова Дмитровича Клименка, українського письменника (1912–1984)

18 – 200 років від дня народження Івана Олександровича Гончарова, російського прозаїка, критика (1812–1891)

18 – 120 років від дня народження Юрія Меженка (Іваніва-Меженка), українського й російського бібліографа, книгознавця, літературознавця (1892–1969)

18 – 90 років від дня народження Петра Дмитровича Косенка, українського поета (США) (1922)

20 – Всесвітній день біженців. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 4 грудня 2000 р. (A/RES/55/76)

22 – День Скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1245/2000, від 17.11.2000 р.) щорічно в цей день

23 – Міжнародний день вдів (A/RES/65/189)

23 – День державної служби ООН. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№291/03, від 04.04.2003 р.) у день державної служби Організації Об'єднаних Націй (A/RES/57/277)

24 – День молоді. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№323/94, від 22.06.1994 р.) в останню неділю червня

24 – 80 років від дня народження Альберта Григоровича Путінцева, українського письменника, кінодраматурга (1932–1995)

25 – День митної служби України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№353/92, від 22.06.1992 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1991 р. закону „Про митну службу в Україні

25 – 90 років від дня народження Івана Михайловича Логвиненка, українського письменника (1922–2004)

26 – Міжнародний день підтримки жертв тортур. Проголошено Генеральною Сесією ООН 12 грудня 1997 р. (A/RES/52/149)

26 – Міжнародний день боротьби зі зловживанням наркотиками і їх незаконним обігом. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/42/112 від 7 грудня 1987 р.)

27 – Всесвітній день рибальства. Відзначається щорічно з 1985 р. Свято встановлено рішенням Міжнародної конференції з урегулювання і розвитку рибальства, що відбулась у липні 1984 р. в Римі

28 – День Конституції України. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю)

28 – 300 років від дня народження Жана Жака Руссо, французького письменника, філософа, композитора (1712–1778)

Липень

1 – Всесвітній день архітектури. Відзначається щорічно, проголошено Міжнародною спілкою архітекторів у 1985 р.

1 – День архітектури України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№456/95, від 17.06.1995 р.) у Всесвітній день архітектури

1 – День флоту України. Відзначається в Україні згідно Указу Президента (№1053/2008, від 18.11.2008 р.) в першу неділю липня як професійне свято

1 – День Військ Протиповітряної оборони України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№602/97, від 02.07.1997 р.) у першу неділю липня

1 – 270 років від дня народження Георга Крістофа Ліхтенберга, німецького письменника епохи Просвітництва, вченого-фізика (1742–1799)

2 – Міжнародний день спортивного журналіста. Відзначається за ініціативою Міжнародної асоціації спортивної преси з 1995 р.

2 – День працівників державної податкової служби України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1506/2005 від 24.10.2005) щорічно в цей день як професійне свято

2 – 120 років від дня народження Марфи Сидорівни Бондаренко, української народної поетеси (1892–1970)

2 – 90 років від дня народження Дмитра Володимировича Затонського, українського літературознавця, критика (1922–2009)

4 – День судового експерта. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 424/2009 від 10.06.2009) в цей день, як професійне свято

4 – 150 років від дня народження Івана Дмитровича Шишманова, болгарського літературознавця, етнографа, освітньо-політичного діяча (1862–1928)

7 – День пророка Іоанна Хрестителя. Свято Івана Купайла

7 – Міжнародний день кооперативів. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (1992 р.) і відзначається у першу суботу липня, починаючи з 1995 р., коли в цей день святкувалось 100 років існування Міжнародного кооперативного союзу (A/RES/47/90)

7 – 130 років від дня народження Янки Купали (Івана Домініковича Луцевича), білоруського поета (1882–1942)

7 – 80 років від дня народження Петера Кірхнера, німецького літературознавця і перекладача (1932)

8 – День рибалки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№464/95, від 22.06.1995 р.) у другу неділю липня як професійне свято працівників рибного господарства

8 – 120 років від дня народження Річарда Олдінґтона, англійського письменника (1892–1962)

10 – 90 років від дня народження Павла Федоровича Автомонова, українського письменника (1922–1988)

11 – Всесвітній день народонаселення. Відзначається за рекомендацією (1989 р.) керівної ради Програми розвитку ООН (Рішення ПРООН 89/46. п. 21)

12 – Всесвітній день фотографа. Цей день за традицією відзначається 12 липня – це день святої Вероніки, яка вважається покровителькою фотографії

12 – День святих апостолів Петра і Павла

12 – 200 років від дня народження Мірзи Фаталі Ахундова, азербайджанського письменника-просвітителя, філософа (1812–1878)

12 – 120 років від дня народження Бруно Шульца, польського письменника (1892–1942)

13 – 150 років від дня народження Миколи Олександровича Рубакіна, російського книгознавця, бібліографа і письменника (1862–1946)

15 – День металурга. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№187/93, від 03.06.1993 р.) у третю неділю липня, як професійне свято працівників металургійної та гірничодобувної промисловості

15 – 100 років від дня народження Бориса Мінчина, українського літературознавця, критика (1912–1991)

16 – День бухгалтера України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 662/2004 від 18.06.2004) як професійне свято. В цей день в 1999 р. був прийнятий Закон України „Про бухгалтерський облік і фінансова звітність” в Україні

16 – 22 роки тому Верховна Рада Української РСР прийняла Декларацію про державний суверенітет (1990)

16 – 100 років від дня народження Петра Мокійовича Інгульського, українського письменника, публіциста (1912–1976)

17 – День етнографа. Професійне свято представників різних етнографічних шкіл, введений в честь дня народження етнографа і мандрівника М. М. Миклухо-Маклая

19 – 160 років від дня народження Володимира Науменка, українського політичного і освітнього діяча, вченого-філолога, літературознавця (1852–1919)

20 – Міжнародний день шахів. Свято проводиться за рішенням ФІДЕ, починаючи з 1966 р.

22 – 130 років від дня народження Ярослава Антоновича Гординського, українського письменника, літературознавця, фольклориста (1882–1939)

24 – 22 роки тому на флагштоці перед Київською міською радою замайорів жовто-блакитний прапор (1990)

24 – День святої княгині Ольги. Велика княгиня увійшла в історію як творець державного життя і культури Київського Русі

24 – 210 років від дня народження Олександра Дюма (Дюма-батька), французького письменника (1802–1870)

27 – Міжнародний день системного адміністратора. „Батьком" свята є американець Тед Кекатос, котрий вирішив, що хоч раз на рік системні адміністратори повинні відчути вдячність з боку користувачів. Відзначається з 2000 р. в останню п'ятницю липня

28 – День хрещення Київської Русі – України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 668/2008, від 25. 07.2008р.) щорічно 28 липня у день пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира

28 – День PR- спеціаліста. Державне визнання вивело зв'язок з громадськістю з розряду тіньових професій. „Піар" набув статусу такого ж необхідного інструменту, як маркетинг, реклама й інші напрямки діяльності організації, що сприяють розвитку бізнесу

28 – 200 років від дня народження Юзефа Ігнація Крашевського, польського письменника (1812–1887)

28 – 100 років від дня народження Ігоря Леонтійовича Муратова, українського письменника і публіциста (1912–1973)

29 – День працівників торгівлі. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№427/95, від 05.06.1995 р.) в останню неділю липня як професійне свято працівників торгівлі

30 – Міжнародний день дружби (A/RES/65/275 (пр. рез. A/65/L.72)

Серпень

1 – 7 – Всесвітній тиждень грудного кормління. Відзначається з ініціативи Всесвітньої організації здоров'я

1 – День Військово-Морських Сил. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№708/96, від 17.08.1996 р.)

1 – 50 років від дня народження Євгена Бруслиновського, українського прозаїка (1962)

2 – День Святого Іллі

2 – День аеромобільних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№937/99, від 02.08.1999 р.)

3 – 100 років від дня народження Івана Івановича Барабаша, українського письменника (1912–1973)

4 – 160 років від дня народження Миколи Павловича Дашкевича, українського літературознавця (1852–1908)

5 – День залізничника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№257/93, від 15.07.1993 р.) у першу неділю серпня як професійне свято працівників залізничного транспорту

6 – Всесвітній день боротьби за заборону ядерної зброї

6 – Міжнародний день „Лікарі світу за мир". Відзначається за рішенням виконкому Міжнародного руху „Лікарі світу за запобігання ядерної війни"

8 – День військ зв'язку. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№154/2000, від 01.02.2000 р.)

9 – Міжнародний день корінних народів світу. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (23 грудня 1994 р.) протягом Міжнародного десятиріччя корінних народів світу (A/RES/49/214)

10 – 100 років від дня народження Жоржі Амаду, бразильського письменника, громадського діяча (1912–2001)

10 – 60 років від дня народження Олександра Григоровича Астаф'єва, українського письменника, літературознавця, перекладача (1952)

12 – Міжнародний день молоді (A/RES/54/120)

12 – День будівельника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№273/93, від 22.07.1993 р.) у другу неділю серпня як професійне свято працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів

12 – День працівників ветеринарної медицини. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1035/01, від 01.11.2001 р.) у другу неділю серпня як професійне свято

14 – Вшанування Хреста Господнього (Перший Спас)

14 – 100 років від дня народження Ервіна Штрітматтера, німецького письменника (1912–1994)

15 – День археолога. Слово „археологія" вперше вжито Платоном в значенні „історія минулих часів"

16 – 50 років від дня народження Юрка Іздрика, українського прозаїка, есеїста (1962)

19 – Преображення Господнє (Другий Спас)

19 – Всесвітній день гуманітарної допомоги. Відзначається щорічно, за рішенням Генеральної Асамблеї ООН в грудні 2008 р. (A/RES/63/139)

19 – День пасічника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№815/97, від 15.08.1997 р.) як професійне свято бджолярів

19 – 110 років від дня народження Олеся Васильовича Донченка, українського письменника (1902–1954)

23 – Міжнародний день пам'яті жертв работоргівлі та її ліквідації (Рішення 8.2 150-ої сесії Виконавчої ради ЮНЕСКО)

23 – День пам'яті жертв тоталітарних та авторитарних режимів. Рішення пленарного засідання Європарламенту від 2 квітня 2009 р.

23 – День Державного прапора України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 987/2004 від 23 серпня 2004 р.) щорічно в цей день

24 – День Незалежності України (1991). Відзначається згідно з Постановою Верховної Ради України (№2143-XII, від 20.02.1992 р.) як державне загальнонародне свято. Вважається святковим неробочим днем (ст.73 Кодексу законів про працю)

25 – День авіації. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№305/93, від 16.08.1993 р. та змінами, внесеними згідно з Указом №119/96, від 10.02.1996 р.) в останню суботу серпня як професійне свято військових і цивільних авіаторів та працівників авіаційної промисловості і транспорту

25 – День далекобійника. Щорічно в останню суботу серпня тисячі водіїв відзначають своє професійне свято – свято підкорювачів доріг

25 – 120 років від дня народження Варфоломія Ігнатієнка, українського бібліографа (1892–1943)

25 – 120 років від дня народження Степана Йосиповича Тудора (спр. прізв. Олексюк), українського письменника, літературознавця й громадського діяча (1892–1941)

26 – День шахтаря. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№304/93,від 16.08.1993 р.) в останню неділю серпня як професійне свято працівників вугільної промисловості

27 – 110 років від дня народження Юрія Івановича Яновського, українського письменника (1902–1954)

28 – Успіння Пресвятої Богородиці

28 – 120 років від дня народження Сейкіті Фудзіморі, японського письменника (1892–1977)

28 – 90 років від дня народження Марії Павлівни Лісовської, української письменниці (1922–1981)

29 – Міжнародний день дії проти ядерних випробовувань (A/RES/64/35)

29 – 150 років від дня народження Моріса Метерлінка, бельгійського письменника (1862–1949)

30 – 90 років від дня народження Павла Прокоповича Глазового, українського поета (1922–2004)

Вересень

1 – Всесвітній день миру. Відзначається в день початку Другої світової війни.

1 – День знань. Відзначається з 1984 р.

1 – 73 років від дня нападу фашистської Німеччини на Польщу. Початок Другої світової війни (1939)

1 – 90 років від дня народження Миколи Никаноровича Магери, українського прозаїка, поета, драматурга (1922–2008)

2 – 67 років тому підписано Акт про беззастережну капітуляцію Японії. Закінчення Другої світової війни (1945)

2 – День нотаріату. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 211/2010, від 22.02.2010 р.) щороку 2 вересня

2 – День підприємця. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1110/98, від 05.10.1998 р.) у першу неділю вересня

4 – 130 років від дня народження Леонгарда Франка, німецького письменника (1882–1961)

7 – День знищення військової іграшки. Відзначається з 1998 р. за ініціативою Всесвітньої асоціації допомоги сиротам та дітям, які не мають батьківської опіки

7 – День військового розвідника. У міністерстві оборони України 7 вересня щорічно відзначатиметься День воєнної розвідки України

8 – Міжнародний день поширення грамотності. Відзначається згідно (резолюції 14-ої сесії ЮНЕСКО) щорічно в цей день

8 – Міжнародний день солідарності журналістів. Проводиться за рішенням IV конгресу Міжнародної організації журналістів, який відбувся у травні 1958 р.

8 День фізичної культури і спорту. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№340/94, від 29.06.1994 р.) у другу суботу вересня

8 – День українського кіно. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№52/96, від 12.01.1996 р.) у другу суботу вересня як професійне свято працівників кінематографії

9 – Всесвітній день краси. Проводиться за ініціативою Міжнародного комітету естетики та косметології

9 – День танкіста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№922/97, від 29.08.1997 р.) у другу неділю вересня

9 – День працівників нафтової, газової та нафтопереробної промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№302/93, від 12.08.1993 р.) у другу неділю вересня

9 – Міжнародний день пам'яті жертв фашизму. Відзначається щорічно у другу неділю вересня

9 – 100 років від дня народження Федора Юрійовича Маківчука, українського письменника, сатирика і гумориста (1912–1988)

10 – Всесвітній день запобіганню самогубств [ВОЗ]

11 – 100 років від дня народження Дмитра Васильовича Ткача, українського письменника (1912–1993)

15 – Міжнародний день демократії (A/RES/62/7)

15 – День створення міжнародної екологічної організації Грінпіс

15 – День винахідника і раціоналізатора. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№443/94, від 16.08.1994 р.) у третю суботу вересня як свято винахідників і раціоналізаторів

15 – День фармацевтичного працівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1128/99, від 07.09.1999 р.) у третю суботу вересня

16 – Міжнародний день збереження озонового шару. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН в день підписання Монреальського протоколу про речовини, які руйнують озоновий шар (1987 рік) (A/RES/49/114)

16 – День працівника лісу. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№356/93, від 28.08.1993 р.) у третю неділю вересня як професійне свято працівників лісового господарства, лісової, деревообробної та целюлозно-паперової промисловості

17 – День рятівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№830/08, від 12.09.2008р.) щорічно 17 вересня

20 – Міжнародний день миру. Відзначається у третій вівторок вересня в день відкриття чергової сесії Генеральної Асамблеї ООН. Вперше відзначався у 1982 р. (A/RES/36/67; A/RES/55/282)

21 – День миру. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№100/02, від 05.02.2002 р.) щорічно 21 вересня підтримуючи рішення Генеральної Асамблеї ООН

21 – Різдво Пресвятої Богородиці Марії (Друга Пречиста). Вшанування українських Богородичних ікон

21 – 180 років від дня народження Петра Івановича Ніщинського (літ. псевд. Петро Байда), українського поета, перекладача та відомого композитора (1832–1896)

22 – День партизанської слави. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1020/01, від 30.10.2001 р.) щорічно в цей день

23 – День машинобудівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№361/93, від 08.09.1993 р.) у четверту неділю вересня як професійне свято працівників машинобудування і приладобудування

24-30 – Всесвітній день моря. Відзначається за рішенням Х сесії Асамблеї Міжурядової морської консультативної організації, яка відбулася у листопаді 1977 р. У різних країнах День моря святкується в найбільш доречний день останнього тижня вересня (IMCO/C XXXVIII/21)

27 – Свято Воздвиження Чесного Хреста Господнього

27 – Всесвітній день туризму. Засновано III сесією Генеральної асамблеї Всесвітньої туристської організації, яка відбулась у 1980 р. [ЮНВТО]

27 – День туризму. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1047/98, від 21.09.1998 р.)

30 – Всесвітній день серця. Відзначається за ініціативою Всесвітньої організації охорони здоров'я в останню неділю вересня

30 – Міжнародний день глухонімих. Встановлено в пам'ять про створення Міжнародної Федерації глухонімих (1951 рік). Відзначається в останню неділю вересня

30 – Міжнародний день перекладача. У 1991 р. Міжнародна Федерація Перекладачів(FIT) проголосила День святого Ієроніма, що традиційно вважається покровителем перекладачів – Міжнародним днем перекладачів

30 – Всеукраїнський день бібліотек. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№471/98, від 14.05.1998 р.) щорічно в цей день

30 – День святих мучениць Віри, Надії, Любові та матері Софії

30 – День усиновлення. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1088/2008, від 27.11.2008р.) щорічно в цей день

Жовтень

Жовтень – Міжнародний тиждень листа. Відзначається за рішенням Всесвітньої поштової спілки та завжди включає в себе 9 жовтня – Всесвітній день пошти

1 – Міжнародний день осіб похилого віку. Прийнятий Всесвітньою Асамблеєю по проблемам старіння у 1982 р. і затверджений Генеральною Асамблеєю ООН у тому ж році (A/RES/45/106 від 14 грудня 1990 р.)

1 – Міжнародний день лікаря. Професійний день працівників охорони здоров'я відзначається по перших понеділках жовтня за ініціативою ВООЗ ООН як день солідарності і активних дій лікарів всього світу

1 – Міжнародний день музики. Проводиться з 1 жовтня 1975 р. за рішенням Міжнародної музичної ради ЮНЕСКО

1 – День народження поштової листівки (Відень)

1 – День ветерана. Відзначається в Україні щорічно в цей день, з ініціативи ООН

1 – Всесвітній день середовища проживання. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (1985 р.). у перший понеділок жовтня

3 – 120 років від дня народження Марії Марчанової, чеської поетеси, перекладачки (1892–1979)

4 – Всесвітній день тварин

4 – 10 – Всесвітній тиждень космосу. День початку космічної ери людства. Проголошено Міжнародною Федерацією астронавтики на честь запуску першого в світі штучного супутника Землі (A/RES/54/68)

5 – Міжнародний день вчителя. Засновано ЮНЕСКО у 1994 р. (UNESCOPRESSE vol. 4, no. 17, p. 9)

6 – 90 років від дня народження Миколи Петровича Колесника (Колесникова), українського письменника (1922–1999)

7 – День працівників освіти. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№513/94, від 11.09.1994 р.) у першу неділю жовтня як професійне свято працівників освіти

8 – День юриста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1022/97, від 16.09.1997 р.)

8 – 120 років від дня народження Марини Іванівни Цвєтаєвої, російської поетеси (1892–1941)

9 – Всесвітній день пошти. Проводиться за рішенням XIV конгресу Всесвітньої поштової спілки в день її створення [ВПЗ] (UPU/Tokyo Congress 1969/Res. C. 11)

9 – День психічного здоров'я. Відзначається з 1992 р. в багатьох країнах світу

9 – 120 років від дня народження Іво Андрича, сербського письменника (1892–1975)

10 – Всесвітній день охорони психічного здоров'я

10 – Міжнародний день стандартизації. Відзначається в день створення Міжнародної організації зі стандартизації (1946)

10 – День працівників стандартизації та метрології. Відзначається в Україні згідно Указу Президента (№ 910/2002 від 08.10.2002) щорічно 10 жовтня

11 – 70 років від дня народження Володимира Олександровича Яворівського, українського письменника і політичного діяча (1942)

12 – 100 років від дня народження Андрія Семеновича Михайлюка, українського поета, перекладача (1912–1937)

13 – Міжнародний день по зменшенню небезпеки стихійних бід (A/RES/44/236; A/RES/64/200)

13 – Всесвітній день зору [ВОЗ]

13 – 80 років від дня народження Григорія Івановича Кулеби, українського письменника (1932–1990)

14 – Свято Покрови Пресвятої Богородиці

14 – День Українського козацтва. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 966/99, від 07.08.1999 р.) в день свята Покрови Пречистої Богородиці

14 – День художника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1132/98, від 09.10.1998 р.) у другу неділю жовтня

15 – Всесвітній день сільської жінки. Відзначається за рішенням 4-ої Жіночої конференції ООН, що пройшла в 1995 р. в Пекіні щорічно 15 жовтня (A/RES/62/136)

16 – Всесвітній день продовольства. Відзначається за рішенням Організації Об'єднаних Націй з питань продовольства і сільського господарства в день створення цієї організації (A/RES/35/70)

17 – Міжнародний день боротьби з бідністю. Проводиться з 1992 р. і підтримано Генеральною Асамблеєю ООН (22 грудня 1992 р.) (A/RES/47/196)

18 – Міжнародний день кредитних спілок. Відзначається щорічно з 1948 р. кожен третій четвер жовтня

20 – Всесвітній день статистики (A/RES/64/267)

20 – День працівників целюлозно-паперової промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 885/2008 від 1.10.2008 р.) у третю суботу жовтня як професійне свято працівників целюлозно-паперової промисловості

20 – 170 років від дня народження Якова Григоровича Демченка, українського фольклориста й публіциста (1842–1912)

21 – День працівників харчової промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№714/95, від 08.08.1995 р.) у третю неділю жовтня як професійне свято працівників харчової промисловості

21 – 340 років від дня народження Пилипа Степановича Орлика, гетьмана України (1672–1742)

22 – Міжнародний день шкільних бібліотек. Відзначається щорічно четвертого понеділка жовтня, починаючи з 1999 р. Мета цього свята – підкреслити ключову роль шкільних бібліотек у справі навчання та виховання дітей та привернути увагу суспільства до шкільних бібліотек

23 – 90 років від дня народження Агнеші Балінт, угорської письменниці, редактора, драматурга (1922–2008)

24-30 – Тиждень роззброєння. Проводиться щорічно за закликом спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (1978) і починається у день річниці заснування ООН (A/RES/S-10/2/. п. 102)

24 – День Організації Об'єднаних Націй. Проводиться в день, коли у 1945 р. вступив у дію Статут ООН

24 – Всесвітній день інформації про розвиток. Запроваджено Генеральною Асамблеєю ООН у 1972 р. резолюцією від 19 грудня (A/RES/3038 (XXVII)

25 – Міжнародний день боротьби жінок за мир

25 – 110 років від дня народження Григорія Олександровича Костюка (псевд. Борис Подоляк), українського літературознавця, критика (США)(1902–2002)

27 – Всесвітній день аудіовізуальної спадщини [ЮНЕСКО]

28 – 21 рік тому Верховна Рада УРСР затвердила Закон про державний статус української мови (№8312/XI, від 28.10.1989р.)

28 – День визволення України від фашистських загарбників. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№836/2009, від 20.10.2009р.) 28 жовтня щорічно

28 – День автомобіліста і дорожника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№452/93, від 13.10.1993 р.) в редакції Указу Президента (№1173/97, від 22.10.1997 р.) в останню неділю жовтня як професійне свято працівників автомобільного транспорту і дорожнього господарства

30 – День податкової служби України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1094/2000, від 29.09.2000 р.)

30 – 100 років від дня народження Михайла Борисовича Рубашова, українського письменника (1912–1974)

Листопад

3 – Всесвітній день чоловіків. Виник з ініціативи М. Горбачова. Його підтримали віденський магістрат, відділення, відділення ООН у Відні та ряд інших міжнародних організацій. Відзначається День чоловіків завжди в першу суботу листопада

3 – День інженерних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1390/99, від 27.10.1999 р.)

3 – День ракетних військ і артилерії. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1215/97, від 31.10.1997 р.)

4 – День працівника соціальної сфери. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№374/99, від 13.04.1999 р.) в першу неділю листопада

4 – День залізничника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента „Про внесення зміни до Указу Президента України від 15 липня 1993р. № 257” від 11.12.2002 № 1140/2002 щорічно 4 листопада. Саме 4 в цей день 1861 р. з Відня через Перемишль до залізничного вокзалу Львова прибув перший поїзд, який започаткував історію залізниці в Україні

6-12 – Міжнародний тиждень науки і миру

6 – Міжнародний день запобіганню експлуатації навколишнього середовища під час війни та збройних конфліктів (A/RES/56/4)

9 – Всесвітній день якості. Відзначається за ініціативою міжнародних організацій зі стандартизації та якості, при підтримці ООН

9 – День української писемності та мови. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1241/97, від 6.11.1997 р.) в день вшанування пам’яті преподобного Нестора-літописця, щорічно в цей день

9 – 94 роки тому Українська Національна Рада проголосила Західно-Українську Народну Республіку (1918)

9 – 140 років від дня народження Богдана Сильвестровича Лепкого, українського письменника, педагога, перекладача, літературознавця, художника (1872–1941)

10 – Всесвітній день молоді. Відзначається у день створення Всесвітньої Федерації демократичної молоді

11 – 90 років від дня народження Курта Воннегута, американського прозаїка (1922–2007)

13 – Всесвітній день сліпих. Відзначається у день народження Валентина Гаюї, французького педагога, який у 1784 р. заснував у Парижі перший у світі інтернат для сліпих

14 – Всесвітній день боротьби з діабетом. Спочатку відзначався у день народження Фредеріка Гранта Бантинга, канадського фізіолога, який винайшов гормон інсуліну. Посилаючись на резолюції Всесвітньої Асамблеї охорони здоров'я (WHA42.36, від 19.05.1989 р.), Міжнародна діабетична федерація при участі ВООЗ з 1991 р. відмічає як Всесвітній день боротьби з діабетом. Генеральна Асамблея постановила оголосити 14 листопада 2007 р. днем ООН (A/RES/61/225, від 18.01.2007 р.)

15 – Міжнародний день відмови від паління. Відзначається у третій четвер листопада. Він був встановлений Американським онкологічним товариством в 1977 р.

15 – Всесвітній день філософії. Відзначається щороку в третій четвер листопада з 2002 р. (Резолюція 33-ої сесії ЮНЕСКО)

15 – 100 років від дня народження Андрія Самійловича Малишка, українського поета і громадського діяча (1912–1970)

16 – Міжнародний день терпимості. Проголошено Генеральною сесією ООН 12 грудня 1996 р. (A/RES/51/95)

16 – День працівників радіо, телебачення та зв'язку. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№667/94, від 11.11.1994 р.)

17 – Міжнародний день студентів. Встановлено на Всесвітньому конгресі студентів у Празі у 1946 р.

17 – День студента. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№659/99, від 16.07.1999 р.) щорічно в цей день

18 – Всесвітній день пам'яті дорожньо-транспортних пригод. Відзначається в третю неділю листопада [ВОЗ] (A/RES/60/5)

18 – Всесвітній день іммігранта. Відзначається у третю неділю листопада за ініціативою національних єпископських конференцій.

18 – День працівників сільського господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№428/93, від 07.10.1993 р.) у третю неділю листопада як професійне свято

19 – День працівників гідрометеорологічної служби. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№208/03, від 11.03.2003 р.)

19 – 50 років від дня народження Євгена Пашковського, українського прозаїка, есеїста (1962)

20 – Всесвітній день дітей. У 1954 р. Генеральна Асамблея ООН рекомендувала державам запровадити Всесвітній день дітей і відзначити його на свій розсуд. 20 листопада Генеральна Асамблея ООН схвалила Декларацію прав дитини (A/RES/836/IX)

21 – Всесвітній день телебачення. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1996 р. (A/RES/51/205)

21 – Всесвітній день привітань. Відзначається з 1973 р. Ідея проведення цього дня зародилася у братів Майкла та Брайяна Маккормак з американського штату Небраска як реакція на посилення міжнародної напруженості

24 – День пам'яті жертв голодомору. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1310/98, від 26.11.1998 р., до зміни (№ 431/2007 від 21.05. 2007 р.) мав назву „День пам'яті жертв голодомору та політичних репресій". Відзначається у четверту суботу листопада

24 – 150 років від дня народження Івана Андрійовича Тогобічного (спр.: Щоголів), українського драматурга, актора і театрального діяча (1862–1933)

25 – Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства по відношенню жінок (A/RES/54/134)

25 – 450 років від дня народження Лопе де Вега, іспанського драматурга, поета, прозаїка епохи Відродження (1562–1635)

26 – 130 років від дня народження Пилипа Йосиповича Капельгородського (псевд.: Успенець, Хлібороб), українського письменника (1882–1942)

26 – 80 років від дня народження Михайла Миколайовича Ткача, українського поета, кінодраматурга (1932–2007)

29 – Міжнародний день солідарності з палестинським народом. Відзначається щорічно за закликом резолюції Генеральної Асамблеї ООН (1977р.) у день, коли у 1947 р. Генеральною Асамблеєю ООН було схвалено резолюцію про розділ Палестини (A/RES/32/40B)

29 – 100 років від дня народження Володимира Скорупського, українського поета й літературознавця (Канада) (1912–1985)

Грудень

1 – Всесвітній день боротьби зі СНІДом. Проголошено Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Відзначається з 1988 р. (WHA41/1988/REC/1), Генеральна Асамблея підкреслила важливість відзначення цього дня (A/RES/43/15)

1 – День працівників прокуратури. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1190/2000, від 02.11.2000 р.) як професійне свято

2 – Міжнародний день скасування рабства. Відзначається в день схвалення Генеральною Асамблеєю ООН конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатації інших осіб

3 – Міжнародний день інвалідів. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 14 жовтня 1992 р. (A/RES/47/3)

3 – 290 років від дня народження Григорія Савича Сковороди, українського просвітителя-гуманіста, філософа, поета (1722–1794)

5 – Міжнародний день добровольців в ім'я економічного та соціального розвитку. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/40/212 від 17 грудня 1985 р.)

5 – День працівників статистики. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України (№1120/2002 від 02.12.2002 р.) в цей день як професійне свято

6 – День Збройних Сил України. Відзначається в Україні згідно з Постановою Верховної Ради (№3528-XII, від 19.10.1993 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1991 р. Закону України „Про Збройні Сили України"

7 – Міжнародний день цивільної авіації. Відзначається з 1994 р. за ініціативою Міжнародної організації цивільної авіації (A/RES/51/33)

7 – День місцевого самоврядування. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1250/2000, від 25.11.2000 р.)

8 – 21 рік від дня підписання у Бресті Білоруссю, Росією і Україною Біловезької Угоди про створення Співдружності Незалежних Держав. СРСР припинив існування як суб'єкт міжнародного права і геополітична реальність (1991)

8-12 – Всеукраїнський тиждень права. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1149/2008, від 08.12.2008р.) щороку в тиждень, що включає 10 грудня – День прав людини, який відзначається в пам'ять проголошення Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 р. Загальної декларації прав людини

9 – Міжнародний день боротьби з корупцією (A/RES/58/4)

9 – Всесвітній день дитячого телемовлення. Проголошено на Міжнародному ринку телепрограм представниками Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) у квітні 1994 р., який відзначається щороку в другу неділю грудня

9 – 90 років від дня народження Якова Несторовича Стецюка, українського письменника (1922–1980)

10 – День прав людини. Рішення про святкування цього Дня прийняте 4 грудня 1950 р. на 5-ій сесії Генеральної Асамблеї ООН. Відзначається у день прийняття Загальної Декларації прав людини

11 – Міжнародний день гір (A/RES/57/245)

11 – 150 років від дня народження Степана Артемовича Пасюги, українського кобзаря (1862–1933)

12 – День Сухопутних військ України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1167/97, від 18.10.1997 р.)

14 – День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 945/2006 від 10 листопада 2006 р.), щорічно 14 грудня, у день закінчення будівництва саркофага над зруйнованим четвертим енергоблоком Чорнобильської АЕС

15 – День працівників суду. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1318/2000, від 08.12.2000 р.) щорічно в цей день

16 – День енергетика. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№522/93, від 12.11.1993 р.) у третю неділю грудня як професійне свято працівників енергетики та електротехнічної промисловості

17 – День працівника державної виконавчої служби. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№569/2009 від 22.07 2009) щорічно в цей день

18 – Міжнародний день мігранта (A/RES/55/93)

18 – 70 років тому почалося визволення України від німецько-фашистських загарбників (1942)

18 – 120 років від дня народження Миколи Гуровича Куліша, українського письменника, драматурга, освітнього і громадського діяча (1892–1937)

19 – День Святого Миколая

19 – День адвокатури. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1121/2002 від 02.12.2002) як професійного свята

20 – Міжнародний день солідарності людей. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/209)

20 – День міліції. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№567/92, від 17.11.1992 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1990 р. Закону „Про міліцію”

22 – День дипломатичної служби України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1639/2005 від 21.11.2005)щорічно в цей день

24 – День працівників архівних установ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1200/98, від 30.10.1998 р.) як професійне свято

29 – Міжнародний день біологічного різноманіття. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (19 грудня 1994 р.) і відзначається у день, коли вступила в дію Конвенція ООН про охорону біологічного різноманіття

29 – 130 років від дня народження Євгена Олександровича Ненадкевича, українського літературознавця й педагога (1882–1966)

31 – 120 років від дня народження Михайля (Михайла) Васильовича Семенка, українського поета, теоретика мистецтва (1892–1937)

ПОКАЖЧИК ПРІЗВИЩ ЮВІЛЯНТІВ ТА АВТОРІВ СТАТЕЙ ПРО НИХ

А

Автомонов П. Ф. **306**
Алмашій А. С. **59**
Амаду Ж. **308**
Андрашко М. І. **36**
Андрич І. **314**
Андрішко В. М. **17**
Андял Г. В. **18**
Анталовський С. В. **41**, **223**
Антоник К. Д. **27**
Апдайк Д. **295**
Архій Е. Й. **34**
Астаф'єв О. Г. **308**
Афанасенко Е. О. **55**
Ахундов М. Ф. **306**

Б

Бабич М. Д. **54**
Бабич С. Ю. **21**
Бабота М. **21**
Баганич В. С. **22**
Баглай Й. О. **34**
Базилевич Ф. **59**
Базилович І. **35**
Байда П. (див. Ніщинський П. І.) **312**
Байцура Т. Я. **23**
Балінт А. **316**
Балла Л. К. **37**
Балог Й. С. **40**, **215**
Балог М. **64**
Барабаш І. І. **308**
Баран О. **16**
Бардош О. А. **47**
Барташова (див. Маєрова М.) **292**
Басараб В. І. **9**
Басараб В. С. **29**
Басараб П. М. **11**
Баторі-Тарці З. І. **25**
Бахно В. Я. **53**
Бача Ю. **28**
Бачинський А. Ф. **54**
Бачо Г. І. **58**
Бевка В. С. **30**
Безик Г. І. **24**
Белей В. В. **17**
Бенда Є. **15**
Берчі Д. М. **8**
Бескид О. **10**
Бєляєва Л. Л. **15**
Бисага С. **55**
Бичко В. В. **303**
Біксей Л. І. **3**, **193**
Білак І. І. **49**
Білак П. І. **15**
Біланич М. М. **3**, **229**
Бобела С. І. **20**
Бобинець С. П. **63**
Бобонич Д. М. **7**
Бобонич П. П. **33**
Бобульський А. (див.: Дід Микула, Давид Шрапнель, Іван Півчук) **32**
Боглі Ю. Ю. **14**
Богу Б. **60**, **280**
Бода П. **293**
Божук Миколая (див. Божук-Штефуца В. М.) **8**
Божук-Штефуца В. М. (див. Божук Миколая) **8**
Большак В. Г. **298**
Бомарше П-О. К. **291**
Бондаренко М. С. **305**
Бонкало Д. І. **23**
Борген Ю. **299**
Борецький С. В. **36**
Боржавин В. (див. Сочка В. А.) **8**
Брадач І. **14**
Братійчук М. В. **44**
Булеца Г. Н. **40**, **219**
Бурч Ю. Ю. **26**
Бюллер Ж. (див. Веркор) **293**

В

Вагера Г. **62**
Вайда С. М. **11**
Вайян-Кутюр'є П. **290**
Вамбергер Г. (див. Вамбері А.) **295**
Вамбері А. (див. Вамбергер Г.) **295**
Варга М. І. **52**
Варнава (див. Щербан В. І.) **17**
Васовчик В. **18**
Вегеш М. М. **55**, **258**
Веприк М. **62**
Вереш Г. **28**
Веркор (див. Бюллер Ж.) **293**
Винничук Ю. **295**
Вискварко С. А. **15**
Віг Я. **12**
Візичканич Г. П. **12**
Вондрачек Я. **12**
Воннеґут К. **318**
Ворчак Й. Ф. **19**
Вулф В. **291**

Г

Габорець В. С. **3**, **135**, **143**, **278**
Габор М. І. **20**
Гаврош О. І. **3**, **222**, **257**
Газій І. В. **46**
Галай (див. Горленко О. М.) **30**, **164**

Галай М. **41**
Гандера М. С. **55**
Ганич О. М. **24**
Ганчич В. Ф. **29**
Гарагонич О. І. **35**, **190**
Гармасій І. М. **3**, **162**, **206**
Гельбич І. М. **35**
Герцен О. І. **297**
Гецко Н. Р. (див. Лобова-Гецко Н. Р.) **37**, **197**
Глазовий П. П. **310**
Глуханич В. М. **32**
Глюк Г. М. **29**
Гойденко (див. Левадська Е. Р.) **48**
Головач Й. І. **37**
Головінська Л. К. **44**
Голод Л. С. **34**
Голубка Т. В. **59**
Гольчі І. І. **43**
Гончаров І. О. **303**
Гординський Я. А. **307**
Горленко О. М. (див. Галай) **30**, **164**
Горонгозо М. М. **58**
Гошовський В. Л. **47**
Грабар К. Л. **41**
Грабовський Е. Р. **54**
Гранчак (див. Немеш М. І.) **10**
Гранчак І. М. **49**
Гребінка Є. П. **292**
Гривняк Ю. **31**
Григурко І. С. **293**
Гримут В. Й. **40**
Грудзінський С. **299**
Гудивок І. І. **57**
Гурдзан І. М. **38**
Гусак Д. В. **26**
Гут З. **63**
Гуца-Венелін Ю. І. **25**
Гюго В. **293**

Ґ

Ґонкур Е. **302**
Ґренджа-Донський В. С. **25**
Ґула П. **29**

Д

Дадико Д. В. **54**
Данилич А. А. **45**
Данко Й. А. **41**
Данко М. М. **35**
Дарваш Й. **292**
Дашкевич І. І. **308**
Демченко Я. Г. **316**
Деркач С. І. **56**
Деяк Т. П. **52**
Джойс Д. **292**
Дід Микула (див. Бобульський А.) **33**
Діккенс Ч. **292**
Ділинка І. Г. **36**
Дмитришин-Часто Л. Ю. **27**
Добош В. В. **59**
Добош С. В. **57**
Добровський П. В. **30**, **168**
Добрянський А. І. **58**
Довбак А. І. **63**
Долинський В. М. **23**
Донченко О. В. **309**
Дончик В. Г. **297**
Дорошенко Д. І. **23**
Драгуський І. Д. **25**
Дробняк М. **48**
Другет Б. **65**
Дудаш А. В. **57**
Дудаш Н. (Дудаш М.) **52**
Дулішкович В. Є. **51**
Дупка Д. Д. **24**
Дурда М. І. **24**
Дурдинець В. В. **47**
Духнович О. В. **25**
Душин В. О. **58**
Дюма О. (батько) **307**

Е

Еко У. **290**
Еркень І. **297**

Ж

Желізко І. М. **34**

З

Завілопуло А. М. **3**, **150**
Загаров О. Л. **10**
Задерака (див. Червак Н. К.) **46**
Задор А. **40**
Задор Д. Є. **51**
Заклинський Р. Г. **297**
Залеський Ю. Б. **292**
Запісочний І. П. **27**, **144**
Запорожченко І. Д. **293**
Земан К. (див. Ольбрахт І.) **9**
Зілгалов В. О. **60**
Змій-Микловшик Й. **19**
Зубанич Ф. І. **18**

І

Іванів-Меженко (див. Меженко Ю.) **304**
Іванова Л. Д. **33**
Івановчик В. **58**, **271**
Іванчев С. С. **56**
Іванчо М. Б. **17**
Іванчо М. Ф. **41**
Іванчук О. М. **295**
Іваньо В. М. **55**
Івашко Г. І. **32**
Ігнатієнко В. **310**
Ігнатович О. С. **4**, **88**, **253**

Ізаї К. **64**
Іздрик Ю. **309**
Іллар О. Д. **61**
Ільницька О. П. (див. Хархаліс) **18**, **112**
Ілюк М. **35**, **194**
Інгульський П. М. **306**

Й

Йосиф, архімандрит (див. Попович) **20**

К

Кабалюк О. І. **43**
Кабацій М. С. **26**
Калинюк В. Д. **9**
Калинюк П. Г. **63**
Капельгородський П. Й. (див. Успенець, Хлібороб) **319**
Капітан В. С. **11**
Карбованець М. І. **4**, **128**
Катона І. **57**
Кедюлич І. М. **57**, **267**
Кеменяш І. Ф. **13**
Керрол Л. **291**
Кирилюк Є. П. **295**
Кирлик В. О. **56**
Киртич Л. П. **38**
Кирчев Р. Б. **41**
Кишко С. М. **40**
Кірхнер П. **306**
Кіштулинець М. Ф. **51**
Клименко Я. Д. **303**
Климпуш Д. І. **53**
Кліма Е. **28**
Кміт Ю. **298**
Коваленко Л. А. **19**
Коваль В. Ф. **299**
Ковальчук О. О. **9**
Ковач А. М. **7**, **69**
Ковач Д. В. **38**
Ковач І. І. **31**, **175**
Колесник М. П. (див. Колесников) **314**
Колесников (див. Колесник М. П.) **314**
Колесник С. П. **292**
Колодзінський М. Ф. **38**
Коменський Я. А. **296**
Кондор Ю. А. **31**, **179**
Конопніцька М. **301**
Контратович Е. Р. **28**
Копинець К. Ф. **22**
Копинець М. І. **33**
Копинець М. С. **25**
Кополович І. М. **32**
Корж Б. В. **55**, **254**
Корнейчуков М. В. (див. Чуковський К. І.) **296**
Корнійчук І. З. **47**
Король В. І. **54**
Король І. І. **4**, **100**
Король І. Ф. **36**
Косенко П. Д. **304**
Костенко О. Ю. **12**
Костович Ю. Ю. **16**
Костюк Г. О. **316**
Костюков В. **45**
Костюк Ю. Ю. **17**
Котигорошко В. Г. **37**
Коцак А. (Коцак О. Ф.) **19**
Коцюба Г. М. **290**
Кошшут Л. **46**
Краль Я. **298**
Крашевський Ю. І. **307**
Кремпа І. **18**
Кривський І. Ю. **13**
Криштоп (див. Мочар О. Ф.) **53**
Кубіній Н. Ю. **56**
Кукурудза-Король М. **7**
Кулеба Г. І. **315**
Куліш М. Г. **322**
Кунак Ю. Ю. **13**
Купала Янка (див. Луцевич І. Д.) **305**
Курденко В. П. **26**
Куртанич П. Ф. **27**, **152**
Куруц Ф. Ф. **15**
Куцин М. І. **50**
Куцов К. О. **4**, **125**, **138**, **171**, **174**, **178**, **187**, **225**, **273**, **284**
Кучерук В. В. **4**, **166**
Кучерук О. **297**
Кучерук С. С. **43**
Кушнірова О. П. **16**

Л

Ладані І. **63**
Лазар Д. В. **42**
Лазур В. Ю. **4**, **128**
Лакснесс Г. К. **298**
Лар В. В. **56**, **265**
Лаудон І. **42**, **226**
Лацанич М. М. **54**
Лашкай (див. Сочка М. І.) **27**, **139**
Лева В. П. **39**
Левадська Е. Р. (див. Гойденко) **48**
Лелекач М. М. **59**
Лендєл В. Г. **4**, **106**, **118**, **217**, **241**
Лендєл З. Е. **50**
Лендєл М. А. **52**, **231**
Лепкий Б. С. **317**
Лефтер А. С. **49**
Лиманський (див. Мова Василь) **290**
Личко І. Ю. **41**
Лінтур В. В. **40**
Лісовська М. П. **310**
Ліхтенберг Г. К. **305**
Лобату Ж. Б. М. **298**
Лобова-Гецко Н. Р. (див. Гецко Н. Р.) **37**, **197**
Ловга І. І. **45**
Логвиненко І. М. **304**
Лопе де Вега **319**

Лустіг К. Е. **32**
Луцевич І. Д. (див. Купала Янка) **305**
Люта М.-І. Г. (Люта О. Г.) **39**
Ляшенко Н. П. (див. Майстрюкова) **11**

М

Магера М. Н. **310**
Маґочій П. Р. **4**, **210**
Мадяр М. М. **51**
Маєрова М. (див. Барташова) **292**
Мазурок О. С. **43**
Мазюта М. А. **50**
Майстрюкова (див. Ляшенко Н. П.) **11**
Макара С. **27**
Маківчук Ф. Ю. **311**
Малиновська Г. П. **19**
Малишко А. С. **318**
Малінін О. М. **14**
Маляр В. А. **14**
Манайло І. Ф. **10**
Маринець В. В. **12**, **96**
Марія-Терезія **28**
Маркович О. В. **292**
Маркусь В. В. **59**
Марчанова М. **314**
Матола М. (див. Матола Д.-М. О.) **10**, **79**
Матяш М. М. **44**
Махненко Ю. Ю. **303**
Мацинський І. **23**
Машика Н. В. **4**, **77**
Машіка В. В. **12**
Машкаринець Й. В. **45**
Машкаринець Н. С. **11**
Медвецька Е. Ф. **52**
Меженко Ю. (див. Іванів-Меженко) **304**
Мельник-Гудь Н. І. **7**
Мельник О. Ю. **29**
Метерлінк М. **310**
Мешко Ф. О. **30**
Мештер (див. Фюзеші М. Б.) **26**
Мигович І. І. **46**
Микита Л. Б. **44**
Микита Х. І. **19**
Микуляк М. В. **42**
Минко В. П. **290**
Митрак О. А. **50**
Мишко В. В. **49**
Мікловда В. П. **4**, **234**
Мікор О. І. **42**
Міляєва Н. М. **51**
Мінчин Б. **306**
Мова Василь (див. Лиманський) **290**
Могила П. **290**
Молдавчук М. С. **47**
Молнар В. **14**
Молнар М. **13**
Мольєр Ж. Б. **290**
Мондич О. С. (див. Шіналі) **47**
Мочар О. Ф. (див. Криштоп) **53**
Мстиславович Р. **289**
Мункачі А. В. **42**
Муратов І. Л. **307**
Мур Д. О. **293**

Н

Надь Е. **13**
Найпавер К. С. **14**
Науменко В. **307**
Небола І. І. **35**
Немеш М. І. **51**
Немеш М. І. (див. Гранчак) **10**
Ненадкевич Є. О. **322**
Німчук Д. С. **48**
Ніщинський П. І. (див. Байда П.) **312**

О

Обертюх Т. Л. **57**
Обицький М. А. **44**
Огієнко І. **290**
Ожешко Е. **302**
Олаг В. І. **10**
Олашин М. В. **4**, **263**
Олдінґтон Р. **306**
Олексюк (див. Тудор С. Й.) **310**
Ольбрахт І. (див. Земан К.) **9**
Орлик П. С. **316**
Орос П. **36**
Остап'юк М. Я. **39**

П

Павлович Ю. **31**
Пагиря В. В. **4**, **74**, **266**
Пайкош О. М. **45**
Палюх Ю. І. **24**
Панаіт Т. І. **24**
Панькевич І. А. **49**
Панько С. С. **37**
Папп А., єпископ **54**
Пап С. В. **18**
Пастернак Я. **8**
Пасюга С. А. **321**
Патрус-Карпатський А. М. **21**
Паулковіч Л. **14**
Паустовський К. Г. **302**
Пашковський Є. **319**
Пашкуй З. А. **13**
Пейтер М. Д. **53**, **243**
Пекар А. **17**
Пекарюк В. В. **59**, **274**
Пеленський О. І. **20**
Пелехач М. І. **48**
Пеняк С. І. **48**
Перестюк З. В. **16**
Переш Є. Ю. **52**, **236**
Петефі Ш. **36**
Петкі П. **9**

Петрущак І. Д. **50**
Пехньо В. І. **40**
Печора В. В. **44**
Півчук І. (див. Бобульський А.) **33**
Пільцер М. Л. **55**, **247**
Піпаш-Косівський В. О. **58**
Пішковці П. Ю. **36**
Плиска В. М. **59**
Плиска І. В. **11**
Плиска М. **39**
Плоскина Д. І. **53**
Повхан І. Г. **45**
Погоріляк С. Ю. **38**
Пономарчук В. І. **58**
Попадич М. Ф. **54**
Попович В. Ю. **58**
Попович (див. Йосиф, архімандрит) **20**
Поп С. С. **8**, **74**
Приймак Г. В. **48**
Приймич М. В. **4**, **72**
Приходько О. В. **4**, **246**
Приходько О. К. **51**
Продан І. С. **33**
Прокіпчак І. **9**
Прохоренко К. М. **60**
Пупчак М. М. **52**
Путінцев А. Г. **304**

Р

Ревть Ю. І. **11**
Редулеску Й. **290**
Решко Ш. М. **20**
Рибалко М. О. **292**
Ріттер П. Г. **297**
Ровт А. (див. Ровт О. С.) **207**
Ровт О. С. (див. Ровт А.) **38**, **207**
Роглєв Й. **14**
Розгоній В. І. **9**
Роман А. І. **39**
Роман В. М. **10**, **90**
Роман Ю. Ю. **22**
Ромбауер І. **64**
Росола Т. Ф. **28**
Росул І. І. **63**
Рошко Ф. І. **18**
Рубакін М. О. **306**
Рубашов М. Б. **317**
Рубіш В. В. **45**
Рудницький С. Л. **56**
Рудь М. Д. **300**
Руссо Ж. Ж. **304**
Рюноске А. **294**

С

Сабадош В. О. **57**
Сабов В. І. **24**, **126**
Сабов І. В. **30**
Сабов Ю. С. **26**
Сабо Е. **42**
Сабо Л. **47**
Сак Ю. М. **23**
Сарвадій І. Й. **28**
Світличний К. К. **294**
Селянський Я. Ю. **30**, **154**
Семенко М. В. **322**
Сенько І. М. **30**
Сепфалуші І. **293**
Сергієнко Т. С. **42**
Серпілін Л. С. **297**
Сидоряк М. М. **59**
Симулик П. І. **36**
Сирохман М. В. **5**, **95**
Сідак В. В. **10**
Сіксай Л. Т. **40**
Сірмаї А. **11**
Сковорода Г. С. **320**
Скрябін І. І. **15**
Скунць П. М. **29**
Сливка П. І. **51**
Сливко Р. Я. **22**
Сможаник М. Ф. **54**
Смоланка І. В. **15**, **102**
Смотрицький М. **289**
Смуул Ю. **293**
Собко В. М. **301**
Солянкін А. (див. Штиліха А.) **16**
Сопко Т. М. **14**
Соскида І. П. **39**
Сочка В. В. (див. Боржавин В.) **8**
Сочка М. І. (див. Лашкай) **27**, **139**
Спачинський М. М. **24**
Срезневський І. І. **31**
Станкович Є. Ф. **46**
Стеблюк Ю. В. **27**
Стегней С. Н. **5**, **114**
Стейнбек Д. **293**
Стельмах М. П. **301**
Стецюк Я. Н. **321**
Стецюра І. К. **9**
Стецяк І. П. **34**
Сторожук Г. С. **37**
Строїн Ю. Ю. **18**
Сюсько М. І. **30**

Т

Таран Л. В. **18**
Тегза-Попадюк Ю. І. **25**
Теметєв О. О. **16**
Терента В. **34**
Тернущак І. А. **51**
Тесленко А. Ю. **294**
Тимкович С. **41**
Ткач Д. В. **311**
Ткач І. І. **32**
Ткач М. М. **319**
Тогобічний І. А. (див. Щоголів) **319**
Томаш М. **12**
Тороні І. П. **20**
Трипільський А. В. **290**
Трубай В. **303**
Трухлий Ю. І. **25**
Тудор С. Й. (див. Олексюк) **310**

Туряниця І. Д. **16**

У

Угляренко П. В. **34**
Ульяненко О. С. (див. Ульянов О.) **300**
Ульянов О. (див. Ульяненко О. С.) **300**
Унсет С. **301**
Усенко П. М. **291**
Успенець (див. Капельгородський П. Й.) **319**

Ф

Фальковський І. Я. **303**
Фатула М. І. **45**
Фегер К. **301**
Фединець О. В. **33**
Федорик І. І. **22**
Фенцик С. А. **50**
Філеш В. В. **17**, **108**
Фінцицький М. **47**
Фіріщак Ф. М. **16**
Фірцак Ю. **31**
Фодор С. С. **53**
Фофлак І. Р. **5**, **189**, **213**, **281**
Франко Л. **311**
Францев В. А. **22**
Фудзіморі С. **310**
Фюзеші М. Б. (див. Мештер) **26**

Х

Хархаліс (див. Ільницька О. П.) **18**, **112**
Хіра О. К. **11**
Хланта І. В. **5**, **154**, **183**
Хлібороб (див. Капельгородський П. Й.) **319**
Холлоші Ш. **22**
Хома В. **29**
Хосроєва-Щекіна С. А. **46**
Худанич В. І. **21**

Ц

Цвєтаєва М. І. **314**
Цибульський П. Д. **34**
Цупик І. В. **38**

Ч

Чейпеш Ю. Ю. **13**
Чекан Х. І. (Чекан Ф. І.) **33**, **183**
Чендей І. М. **29**
Червак Н. К. (див. Задерака) **46**
Чехмар І. І. **44**
Чижмар П. М. **39**
Чівера Д. **302**
Чувалова Т. Ф. **14**
Чуковський К. І. (див. Корнейчуков М. В.) **296**
Чундак С. Ю. **21**, **116**

Ш

Шабленко А. Я. **290**
Шаланкі Ю. **11**
Шандор В. І. **50**
Шашік М. **46**
Швалагін І. В. **25**
Швед В. А. **53**
Шеба В. С. **10**
Шебела М. В. **13**
Шевченко Т. Г. **294**, **301**
Шевчук В. А. **299**
Шелепець В. І. **5**, **270**
Шерегій Ю.-А. М. **10**
Шишманов І. Д. **305**
Шімоні М. І. **62**
Шімон М. **32**
Шіналі (див. Мондич О. С.) **47**
Шкіря В. В. **5**, **111**
Шкіряк-Нижник З. А. **42**
Шкода-Ульянов В. О. **43**
Шлепецький І. С. **23**, **123**
Шманько Г. І. **32**
Шобер О. Л. **24**, **130**
Шпеник О. Б. **5**, **150**
Шрапнель Давид (див. Бобульський А.) **33**
Штиліха А. (див. Солянкін А.) **16**
Штремпель Б. Й. **53**
Штрітматтер Е. **309**

Щ

Щербан В. І. (див. Варнава) **17**
Щоголів (див. Тогобічний І. А.) **319**
Щур В. І. **8**

Ю

Юрик І. І. **49**
Юртин В. **8**, **73**

Я

Яворівський В. О. **315**
Яновський Ю. І. **310**
Янута П. П. **37**
Ярема В. І. **55**
Яремчук І. І. **19**
Яцканин І. Ю. **5**, **195**
Ященко Б. В. **35**

ЗМІСТ

Від укладачів 3

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2012 РОКУ 7

ЦЕ ЦІКАВО ЗНАТИ – 2012 рік 61

КРАЄЗНАВЧІ ЗНАМЕННІ ДАТИ

АНТОН МИХАЙЛОВИЧ КОВАЧ 69
ВАСИЛЬ ЮРТИН 73
СТЕПАН СТЕПАНОВИЧ ПОП 74
МИКОЛА (ДИОНІЗІЙ ОМЕЛЯНОВИЧ) МАТОЛА 79
ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ РОМАН 90
ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ МАРИНЕЦЬ 96
ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ СМОЛАНКА 102
ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ ФІЛЕШ 108
ОКСАНА ПЕТРІВНА ІЛЬНИЦЬКА 112
СТЕПАН ЮРІЙОВИЧ ЧУНДАК 116
ЖУРНАЛ „ПІДКАРПАТСЬКИЙ СТУДЕНТ" 121
ІВАН СТЕПАНОВИЧ ШЛЕПЕЦЬКИЙ 123
ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ САБОВ 126
ОТТО ЛЮДВИГОВИЧ ШОБЕР 130
ЖУРНАЛ „ПОСТУП" 137
МАРІЯ ІВАНІВНА СОЧКА 139
ІВАН ПРОХОРОВИЧ ЗАПІСОЧНИЙ 144
ПЕТРО ФЕДОРОВИЧ КУРТАНИЧ 152
ЯРЕМА ЮРІЙОВИЧ СЕЛЯНСЬКИЙ 154
ОЛЕСЯ МИХАЙЛІВНА ГОРЛЕНКО 164
ПАВЛО ВАСИЛЬОВИЧ ДОБРОВСЬКИЙ 168

КАРПАТОЗНАВЧИЙ ЖУРНАЛ „ЖИВАЯ МЫСЛЬ”
(Прага-Ужгород, 1932–1936) 172
ІВАН ІВАНОВИЧ КОВАЧ 175
ЮЛІЙ АНДРІЙОВИЧ КОНДОР 179
ХОМА (ФОМА) ІВАНОВИЧ ЧЕКАН 183
СПІЛКА УГОРСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ ЗАКАРПАТТЯ 187
ОЛЕГ ІВАНОВИЧ ГАРАГОНИЧ 190
МИРОСЛАВ ІЛЮК 194
НІНА РОМАНІВНА ЛОБОВА-ГЕЦКО 197
АЛЕКС РОВТ (ОЛЕКСАНДР СЕМЕНОВИЧ РОВТ) 207
КЛУБ ІМЕНІ ГІЗЕЛЛИ ДРАВОЇ 211
ЙОСИП СТЕПАНОВИЧ БАЛОГ 215
ГАБРІЕЛ НЕСТОРОВИЧ БУЛЕЦА 219
СТЕПАН ВАСИЛЬОВИЧ АНТАЛОВСЬКИЙ 223
ІШТВАН ЛАУДОН 226
МИХАЙЛО АНДРІЙОВИЧ ЛЕНДЄЛ 231
ЄВГЕН ЮЛІЙОВИЧ ПЕРЕШ 236
МІХАЕЛ ДМИТРОВИЧ ПЕЙТЕР 243
МАРІЯ ЛЮДВИКІВНА ПІЛЬЦЕР 247
БОГДАН ВАСИЛЬОВИЧ КОРЖ 254
МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ ВЕГЕШ 258
ВАСИЛЬ ЛАР 265
ІВАН МИХАЙЛОВИЧ КЕДЮЛИЧ 267
ВАСИЛЬ ІВАНОВЧИК 271
ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ ПЕКАРЮК 274
БАЛАЖ БОГУ 280
ТОВАРИСТВО ЗАКАРПАТСЬКИХ СТУДЕНТІВ
„ДОБРЯНСЬКИЙ” В БРАТИСЛАВІ 282

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ’ЯТНИХ ДАТ 2012 РІК 287

Покажчик прізвищ ювілянтів та авторів статей про них 323

Довідкове видання

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НА 2012 РІК

Рекомендаційний бібліографічний посібник

УКЛАДАЧІ:

Н.М. Вачиля, Г.В. Бобонич

за участі

І.М. Горват

(угорські краєзнавчі дати)

Випусковий редактор:

Л.О. Ільченко

Коректор:

Н.М. Панчук

Відповідальна за випуск

Л.З. Григаш

Видавництво Валерія Падяка

Ужгород, 88007, вул. Гагаріна 14/3 тел. (0312)-693132

E-mail <padiak.valeri@gmail.com>

www.padyak.com

Директор В.І. ПАДЯК, к.ф.н.

(Свідоцтво Держкомінформу України ДК № 963 від 20.06.2002 р.)

Оригінал-макет: **Л. Ільченко**

Замовлення № 284. Підписано до друку 15.08.2011 р. Формат 60х84/16.
Папір офсет. Гарнітура: Times, Arial. Умов. друк. арк. 19,30. Тираж 200 прим.

Друкарня ТОВ "Папірус-Ф"
Ужгород, вул. Лермонтова, 25а

К17 **Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2012 рік** [Текст] : реком. бібліогр. посіб./ Закарпат. облас. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потушняка, Від. краєзнав. л-ри; Інформ.-бібліогр. від. ; уклад. : Н. М. Вачиля, Г. В. Бобонич, І. М. Горват ; відп. за вип. Л. З. Григаш ; випуск. ред. Л. О. Ільченко. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2012. – 332 с.

ISBN 978-966-387-056-4

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат у 2012 році. Основу календаря складають ґрунтовні наукові розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними карпатознавцями. Окремим розділом подано календар знаменних дат, які відзначатиме в 2012 році громадськість світу та України.

Представлені матеріали з успіхом можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, але й у регіональній пресі, культосвітніх установах, навчальних закладах тощо.

УДК 015

ББК 92